

KERKPOSTILLEN II
VANAF DE LIJDENSTIJD
EN OPSTANDING

DOOR
DR. MAARTEN LUTHER

Content Page

Deel III
Bundel XIV - XXIX
2012

Verschenen in: Stemmen uit Wittenberg
Preken, artikelen, brieven enz.
Van Dr. Maarten Luther en zijn tijdgenoten

Klik op de tekst van het gedeelte dat u wilt lezen

INHOUD

14. DE OPWEKKING VAN LAZARUS

"En er lag een man ziek, genaamd Lazarus, van Bethanië, in het vlek van Maria en haar zuster Martha," enzovoort.
Johannes 11 vers 1 - 44.

15. JEZUS' INTOCHT IN JERUZALEM EN DE KRACHT VAN DE DIENENDE LIEFDE

"En het geschiedde als Hij nabij Bethfagé en Bethanië gekomen was, aan de Olijfberg, dat Hij twee van Zijn jongeren uitzond, zeggende: Gaat heen in het vlek, dat tegenover u is, en als gij daar in komt, zult gij een veulen aangebonden vinden waarop nog nooit een mens gezeten heeft; ontbindt dat en brengt het. En indien iemand u vraagt, waarom gij het ontbindt, zo zult gij aldus tot hem zeggen: De Heere heeft het nodig," enzovoort.
Lucas 19 vers 29 - 40 vergeleken met Filippensen 2 vers 5 - 11.

16. CHRISTUS, VOOR ONZE ZONDEN GEGEVEN

"Jezus Christus heeft Zichzelf voor onze zonden gegeven, opdat Hij ons verlossen zou, van deze tegenwoordige boze wereld, naar de wil van onze God en Vader, Wien ere zij van eeuwigheid tot eeuwigheid. Amen."
Galaten 1 vers 4 en 5.

17. DE VOETWASSING

"En vóór het feest van Pasen, als Jezus wist dat Zijn tijd gekomen was, dat Hij uit deze wereld zou gaan tot de Vader, gelijk Hij de Zijnen, die in de wereld waren, had liefgehad, zo had Hij hen lief tot aan het einde. En na het avondeten, - toen reeds de duivel Judas Simons zoon Iskariot in het hart had gegeven dat hij Hem verraden zou - als Jezus wist, dat de Vader Hem alles in Zijn handen gegeven had, en dat Hij van God gekomen was en tot God heen ging, stond Hij op van het Avondmaal, legde Zijn klederen af, en nam een linnen doek en omgordde Zich; daarna goot Hij water in een bekken, en begon de jongeren de voeten te wassen, en ze af te drogen met de linnen doek waarmee Hij Zich omgord had. Toen kwam Hij", enzovoort.
Johannes 13 vers 1 - 20.

18. KRUIS EN LIJDEN VAN DE CHRISTEN

"Nu verblijd ik mij in mijn lijden dat ik voor u lijd, en vervul in mijn vlees, wat nog ontbreekt aan de droefheid in Christus voor Zijn lichaam, hetwelk is de gemeente."
Kolossenzen 1 vers 24.

19. DE KRUISIGING OP GOLGOTHA

Thema: Wij hebben gehoord hoe het de Heere Christus in de afgelopen nacht gegaan is. *Wij willen nu horen, wat er overdag met Hem is voorgevallen. Maar in één uur kunnen wij dat niet afhandelen.*

20. DE GRAFLEGGING VAN DE HEERE

Thema: Gisteren hebben wij gehoord de geschiedenissen die dezer dagen hebben plaats gevonden, die men echter op één keer niet kan afhandelen; waarom er gedurende het gehele jaar meermalen over gepredikt wordt. *Maar heden is het geschied, dat de Heere in het graf ligt.*

21. DE OPSTANDING VAN JEZUS CHRISTUS UIT DE DODEN

"En toen de Sabbatdag voorbij was, kochten Maria Magdalena, en Maria van Jacobus, en Salome, specerijen, opdat zij kwamen en Hem zalfden. En zij kwamen bij het graf op de eerste dag der week, zeer vroeg, als de zon opging, en zeiden tot elkander: wie zal ons de steen van de deur van het graf afwentelen? en opziende zagen zij dat de steen reeds afgewenteld was; want hij was zeer groot. En ingaande in het graf zagen zij een jongeling ter

rechterhand zitten, die een lang wit kleed aanhad; en zij schrokken hevig. Maar", enzovoort.

Marcus 16 vers 1 - 8.

22. DE PARADIJSBELOFTE

"Ik zal vijandschap stellen tussen u en de vrouw, en tussen uw zaad en haar zaad; dat zal u de kop vertreden, en gij zult het in de verzenen steken."

Genesis 3 vers 15.

23. DE VERSCHIJNING VAN DE VERREZENE AAN MARIA MAGDALENA

"En Maria stond buiten bij het graf en weende. Als zij nu weende, bukte zij in het graf en zag twee engelen in witte klederen zitten, de één aan het hoofd en de ander aan de voeten, waar het Lichaam van Jezus gelegen had. En die zeiden tot haar: vrouw, wat weent gij? Zij zei tot hen: zij hebben mijn Heere weggenomen en ik weet niet, waar zij Hem gelegd hebben." Enzovoort.

Johannes 20 vers 11 - 18.

24. HET LEVEN VAN DE CHRISTEN; HOEDANIG HET WEZEN MOET

"En op de avond van de eerste dag der week, toen de jongeren vergaderd en de deuren gesloten waren, uit vrees voor de Joden, kwam Jezus en trad in het midden en zei tot hen: vrede zij ulieden. En als Hij dit gezegd had, toonde Hij hun Zijn handen en Zijn zijde. Toen werden de jongeren blij dat zij de Heere zagen. En Jezus zei wederom: vrede zij ulieden, gelijk de Vader Mij gezonden heeft, zend Ik ook u", enzovoort.

Johannes 20 vers 19 - 31.

25. DE OPSTANDING DER DODEN EN DE LAATSTE BAZUIN

"Maar iemand mocht zeggen: Hoe zullen de doden opstaan, en met hoedanig een lichaam zullen zij komen? Gij dwaas, hetgeen gij zaait wordt niet levend tenzij dat het sterft, en hetgeen gij zaait is immers het lichaam niet dat worden zal, maar een blote korrel, namelijk van tarwe of enig ander graan."

1 Corinthe 15 vers 35 - 37.

26. HET ONDERZOEK VAN DE HEILIGE SCHRIFT

"Zoekt in de Schrift, want gij meent in haar het eeuwige leven te hebben, en zij is het die van Mij getuigt. Maar gij wilt niet tot Mij komen, opdat gij het leven moogt hebben. Ik ben gekomen in de Naam van Mijn Vader, en gij neemt Mij niet aan; zo een ander in zijn eigen naam zal komen, die zult gij aannemen."

Johannes 5 vers 39, 40 en 43.

27. DE NABIJHEID VAN HET HEIL

"En dit te meer, omdat wij de tijd weten, namelijk dat het uur dáár is, om op te staan van de slaap; aangezien onze zaligheid nu nader is dan toen wij gelovig werden. De nacht is vergaan en de dag is aangekomen; zo laat ons nu afleggen de werken der duisternis en aandoen de wapenen van het licht; laat ons eerbaar wandelen als bij de dag, niet in brasserij en dronkenschap, niet in ontucht en oneerbaarheid, niet in twist en nijd, maar trekt de Heere Jezus Christus aan, en verzorgt het lichaam, doch niet tot begeerlijkheden."

Romeinen 13 vers 11 - 14.

28. DE TOEKOMST VAN CHRISTUS EN DE VOORTEKENEN VAN DE JONGSTE DAG

"En er zullen tekenen geschieden aan de zon en maan en sterren, en op de aarde zullen de lieden bang zijn en zeer beangst worden, en de zee en watergolven zullen bruisen, en de mensen zullen bezwijken van vrees en van verwachting van de dingen die komen zullen op de aarde; want ook de krachten der hemelen zullen bewogen worden. En alsdan zullen zij de Mensenzoon zien komen in een wolk met grote kracht en heerlijkheid. Als nu dit begint te

geschieden, zo ziet op en heft uw hoofden omhoog, omdat uw verlossing nabij is.

En Hij zei tot hen een gelijkenis: Aanschouwt de vijgenboom en alle bomen; wanneer zij nu uitbotten en gij dit ziet, zó merkt gij dat nu de zomer nabij is; alzó ook gij, wanneer gij dit alles ziet geschieden, zo weet, dat het rijk Gods nabij is. Voorwaar ik zeg u, dit geslacht zal niet vergaan totdat het alles zal geschied zijn. Hemel en aarde zullen vergaan, maar Mijn woorden zullen niet vergaan."

Lucas 21 vers 25 - 33.

29. VREUGDE IN DE HEERE

"Verblijdt u in de Heere altijd, en nog eens zeg ik u, verblijdt u. Laat uw bescheidenheid alle mensen kennelijk zijn. De Heere is nabij. Wees over niets bezorgd, maar laat in alle dingen uw begeerten door bidden en smeken met dankzegging voor God kennelijk worden. En de vrede Gods, die alle verstand te boven gaat, beware uw harten en uw gedachten in Christus Jezus."

Filippus 4 vers 4 - 7.

14. DE OPWEKKING VAN LAZARUS¹

"En er lag een man ziek, genaamd Lazarus, van Bethanië, in het vlek van Maria en haar zuster Martha", enzovoort. Johannes 11 vers 1 - 44.

De tijd is nu aangebroken, dat men over de geschiedenis van het lijden en sterven van Jezus Christus moet prediken. Het is ons bevolen, dat wij de woorden en werken van de Heere Christus, bijzonder het lijden, goed leren kennen en bewaren.

Wij willen derhalve de evangelisten ter hand nemen en horen hoe zij deze lijdensgeschiedenis beschreven hebben. Wij hebben echter heden gehoord, hoe de Joden Christus in de tempel wilden stenigen omdat Hij zei ouder dan Abraham te zijn, dat is, dat Hij waarachtig God was. Dát wilden zij in geen geval van Hem verdragen, hoewel zij dagelijks Zijn Goddelijke werken zagen. Maar de Joden stootten zich daaraan te pletter: Wij echter zijn daarop gedoopt en sterven ook daarop, dat de Heere Christus niet alleen mens, maar ook God is. Wij verbeteren ons naar dit artikel en worden daardoor zalig; en moeten God ervoor danken dat het ons gepredikt wordt en wij zulke heerlijke dingen mogen horen; want het zijn zulke hoge dingen, dat zelfs de engelen er zich niet genoeg over verwonderen kunnen. Daarom mogen wij ons ook wel verheugen, dat wij deze dingen horen en lezen kunnen.

Wij willen nu de lijdensgeschiedenis beginnen met het elfde hoofdstuk van Johannes, waarin de geschiedenis beschreven wordt, hoe Lazarus uit de doden is opgewekt; want dat heeft er de stoot toe gegeven. Maar in dit elfde hoofdstuk is zeer veel, dat men in één preek niet behandelen kan. Zo heeft niemand anders dit wonderwerk beschreven, als alleen Johannes; al de anderen hebben dit grote wonder weggelaten. Daarom is het inderdaad zoals Johannes in het laatste hoofdstuk zegt (vers 25 vgl. hoofdstuk 20 vers 30): "Jezus heeft nog vele andere tekenen gedaan, die niet beschreven zijn."

Het is een teken gelijk men elders nergens verneemt. Men leest wel van Elia, hoe hij een dode heeft opgewekt, evenals de apostelen ook doden hebben opgewekt. Maar dat zulks ook geschiedde nadat zij reeds "ruikten en vier dagen in 't graf gelegen hadden", daarvan heeft men niet gehoord; waarom Johannes deze gebeurtenis nauwkeurig wilde beschrijven.

Deze drie mensen nu, de broeder Lazarus en de beide zusters Martha en Maria, woonden in het vlek Bethanië, wat genoemd wordt het vlek van Maria en haar zuster Martha; niet alsof het haar eigendom was, maar zoals ieder burger zegt: mijn stad Wittenberg; dat wil zeggen: ik woon in Wittenberg. Zo noemden zij Bethanië ook *haar vlek*. En in deze plaats nam de Heere gewoonlijk Zijn intrek, wanneer Hij er doorkwam op Zijn reizen naar Jeruzalem; Martha was de huismoeder en bezorgde het huishouden.

Het is een liefelijke en zalige geschiedenis, dat de Heere zo vriendelijk gezind is jegens deze drie mensen, Lazarus, Martha en Maria. Zij hadden reeds vroeger gezien, dat Hij doden had opgewekt en geloofden van Hem, dat Hij de Messias was. Maar zij konden niet geloven, dat Hij, ook al was Hij afwezig, doden kon levend maken. Daarom zeggen zij beiden: *Waart Gij hier geweest, onze broeder was niet gestorven; Uw tegenwoordigheid zou wel geholpen hebben.*

Zij zenden Hem in de woestijn Efraïm een boodschap en laten het Hem met korte woorden weten: *zie, dien Gij liefhebt en wiens gast Gij zo dikwijls geweest zijt, ligt ziek*. Als wilden zij zeggen: ach Hij heeft hem zo lief, dat, als Hij maar hoort van deze

¹ E.L. Meinders, Dl. V le Afd. p. 372 v.v. Uitgesproken de 14e maart 1540.

ziekte, Hij wel alles zal laten liggen en komen om hem te helpen.

Dit geloof in Martha en Maria is nog jong; ons tot voorbeeld en ten troost, want deze beide zusters denken, als Christus maar lichamelijk aanwezig is, dan kan Hij wel helpen. Zo gaat het ook met ons. Wij hebben ook zulke gedachten, dat, als wij Christus maar zichtbaar bij ons hadden, wij wel geloven zouden, dat Hij helpen kon. Maar omdat Hij nu gezeten is ter rechterhand van de Vader in de hemel, en wij Hem niet kunnen zien, tasten en horen - ach, als dan intussen ons allerlei ongeluk en hartzeer overkomt, van pestilentie, oorlog, dure tijd en andere droefenissen, evenals het Lazarus ging; dat hij in die tussentijd sterft, begraven wordt en reeds begint te rieken; ach, dan is er heel geen geloof: Dan denkt men: *wat zou de Heere Christus Lazarus nu kunnen helpen?* Daarom is het geloof geheel terneer geslagen; want zij denken er niet aan, dat haar broeder weer levend en opgewekt zal worden.

Maar dit is ons ten voorbeeld geschreven, want Lazarus en zijn zusters hebben het niet meer nodig; zij zijn reeds lang gestorven. Maar het geldt ons, wij moeten er vast van overtuigd zijn en het geloven, dat de Heere Christus macht over - en kracht tegen alle ongeluk heeft en ons daarin helpen wil; hoe diep wij er ook onder bedolven of er mee oversteltpt mogen wezen; ook zelfs als wij dood en begraven zijn; en het doet er bij Hem niets toe of iemand ook vier dagen in het graf ligt gelijk Lazarus; ja, al ligt hij er ook in tot aan de jongste dag. Hij kan toch helpen; en al zouden wij ook verbrand of door de wilde dieren verscheurd zijn, Hij verstaat de kunst om ons weer één geheel te maken. Maar daartoe is het geloof zeer hoog nodig.

De paus en de kardinalen achten het een belachelijk en dwaas ding en zeggen: denkt u, dat wie begraven en door de wormen verteerd is, weer levend zal worden? Maar al geloven zij het niet, zo staat toch God er voor in. Hij laat Zich rustig uitlachen. Maar let wel op, hoe het ten laatste de spotters gaan zal. Wij echter willen aan zulke spotternij niet toegeven:

Welnu, hier was ook geen hoop meer, dat Lazarus weer zou opgewekt worden; want hij had reeds vier dagen in 't graf gelegen en rook alreeds; en toch gebeurt het. Is dat nu waar; wat is er dan voor onderscheid bij degene, die door de wormen verteerd is, dat hij ook niet uit de doden opgewekt en levend zou kunnen worden? Bij Lazarus is het bloed koud, het lichaam reeds in ontbinding, gelijk men aan de lucht, die er bij is bemerkt; alleen is het lichaam nog in zijn geheel, maar dat betekent even zoveel als ware het reeds door de wormen verteerd. Wat is er dan voor onderscheid, dat Lazarus, die waarlijk dood is, hoewel nog niet geheel verteerd, opgewekt wordt, en dat ik, die vergaan en verteerd ben, niet weer levend zou worden?

Dat nu is het geloof en de wijsheid van de Christenen, dat de doden weer zullen opstaan; want voor dit artikel van ons christelijk geloof hebben wij heerlijke getuigenissen van het goddelijk Woord in Oud en Nieuw Testament. Wie het niet geloven wil, moet het maar met de paus houden en met hem meegaan. Het verdriet mij wel, dat zij ons juist hiermede willen wonden, dat zij zo goedsmoeds met dit artikel de spot drijven. Maar wij willen met vreugde of ten minste toch met geduld, gaarne sterven en geloven aan Hem, die zeggen kan: *Lazarus, kom uit*; die ook mij meteen enkel woord uit de aarde en het gewormte oproepen, te voorschijn brengen en weer levend maken zal. Dit betuigt dan ook trouwens de Heere Christus (Joh. 5 vers 25): *Voorwaar, voorwaar ik zeg u, de ure komt en is alreeds, dat de doden de stem van de Zoon van God zullen horen, en die haar horen zullen, zullen leven*. En dan zal ons lichaam blinken, heerlijker dan de zon.

Dit is dus een zwak en aanvankelijk geloof van de beide zusters, dat, omdat haar broeder dood was en rook, de Heere hem nu niet weer kon opwekken.

Nu de Heere dàt verneemt, komt Hij niet spoedig, maar blijft nog twee dagen weg totdat Lazarus sterft, en spreekt toch: deze ziekte is niet ten dode. Het is als wil Hij zeggen: Ik zou hem wel weer gezond willen maken, maar nu wil Ik zulks niet doen; want dan zou het niet zulk een heerlijk werk zijn, en als Lazarus weer zo snel door Mij werd levend gemaakt, dan zou door Lazarus' dood de macht, kracht en heerlijkheid van God en van de Heere Christus niet zo groots openbaar worden!

Hij heeft Lazarus lief; en alles gaat zo recht menselijk en vriendelijk in zijn werk, dat een ieder niets anders kan denken, als dat Christus een natuurlijk mens is. Zo heeft Hij ook de twee zusters lief; toch neemt Hij Lazarus tot voorwerp, waaraan Hij Zijn goddelijke kracht en heerlijkheid bewijzen wil. Zo onderhoudt Hij ons ook nog door middel van schepselen; de mens wordt op wonderbare wijze ter wereld geboren en even wonderbaar wordt hij daarna gespijsd en opgevoed. Zo zou Hij wel ten eeuwigen dage de mens voedsel, deksel, rijkdom, eer, macht en een gezond lichaam kunnen geven. Maar - zó zou de heerlijkheid Gods niet openbaar worden. Maar het is alles veel te veel een gewoonte geworden; want ons vlees is geheel melaats en voelt niets. Daarom moeten wij ziek worden en sterven; anders vroegen wij in 't geheel niet naar God. Maar de Heere Christus wil hier zeggen: wanneer u gestorven bent, dan zult u hieruit leren begrijpen, wie God is en wat de heerlijkheid van de Zoon van God is. Hij zal slechts één woord zeggen: Sta op: en dan zullen zij op de jongste dag allen opstaan. Dat heeft Hij ons voorgeschilderd in deze éne persoon Lazarus; tot hem zegt Hij slechts: *Lazarus, kom uit!* En zie, de gestorvene leeft weer.

Dat is Zijn schoolrecht, hetwelk Hij hier bewijst; daardoor moeten wij leren, wat Hij ook met ons doen wil. Lazarus zal sterven, maar zal toch niet dood zijn; de dood zal geen dood heten, maar op de ziekte en de dood volgen gezondheid en leven; zodat de Heere Christus met Lazarus nog weer eten kan. Daartoe nu moet Lazarus' dood dienen, dat men het werk Gods erkent; namelijk, dat Hij de doden opwekt. En deze eer komt niet alleen de hemelse Vader toe, maar ook de Zoon van God wordt door deze opwekking van Lazarus geëerd, want deze eer van God moet ook de eer van de Zoon van God zijn!

De evangelist Johannes beschrijft de Heere Christus zó, dat Hij ten eerste een waarachtig en allervriendelijkst mens is; aangezien Hij Lazarus liefheeft, met hem eet en drinkt, bij hem logeert en in alles doet gelijk een gewoon mens; ten andere, dat Hij ook God is, want de dood van Lazarus moet een teken zijn, dat God de doden kan opwekken en levend maken. Zo heeft God niet alleen Zijn lieve Zoon, onze Heere en Heiland Jezus Christus, op de Paasmorgen uit het graf en de dood opgewekt en levend gemaakt en ook Lazarus van de dood opgewekt. Maar op de jongste dag zal Hij ook mij en u, ja alle mensen opwekken. En dat zulks zal gedaan worden, heet niet slechts het werk van God de Vader, maar ook van de Zoon, Die de wereld veracht, met voeten treedt en kruisigt. Hij wil door deze opwekking van Lazarus doen zien, dat Hij God is met de Vader, en even dezelfde goddelijke macht en kracht heeft, namelijk, om de doden op te wekken. Hij wil te kennen geven, dat Zijn macht en die van de Vader zich in die richting betoont, dat zij de doden weer levend willen maken; gelijk Christus dit in het vijfde hoofdstuk van Johannes (vers 20 en 21) betuigt, waar Hij zegt: *"De Vader heeft de Zoon lief en toont Hem alles wat Hij doet, en zal Hem nog groter werken tonen dan deze, zodat gij u verwonderen zult, want gelijk de Vader de doden opwekt en levend maakt, alzo maakt ook de Zoon levend wie Hij wil."*

Zo wil dus de Heere Christus met deze geschiedenis van Lazarus' opwekking de dwaling en de waan van heidenen, die namelijk geen hoop op de opstanding uit de doden hebben, wegnemen; opdat zij niet zouden menen, dat zij wegsterven als het

redeloze vee, als een paard of koe, hond of kat; waarbij lichaam en ziel tegelijk vergaat. Hij wil hun een andere zin in hun hart geven: dat zij geloven. Ik en de Vader willen de mensen wederom uit de doden opwekken; en al verslindt de dood hen ook, hij moet hen toch veel beter weer teruggeven, dan zij te voren geweest zijn.

Dit nu is de wil en het werk van de Heere Christus, dat Hij ons leert geloven, dat de dood geen dood zal heten, hoewel het voor onze ogen niet anders schijnt alsof het met de mens, eenmaal gestorven zijnde, voorgoed uit is: Nee, de Christenen mogen niet zulke heidenen zijn, want als zij in Christus geloven, dan moeten zij ook het eeuwige leven en de opstanding der doden met vreugde verwachten. En tot zegelmerk en vaste verzekering hiervan, heeft men dit voorbeeld van de opwekking van Lazarus, en andere voorbeelden van apostelen en profeten, die ook doden opgewekt hebben.

En nu komen de zeer heerlijke woorden van de Heere Christus. Ik zal overslaan, wat de jongeren met Hem spreken en ditmaal slechts horen, dat Lazarus' dood u en mij ten nutte zal zijn. Het zal namelijk de eer zijn van God en Zijn Zoon; dat is: God zal verheerlijkt, erkend, gepredikt en geprezen worden, omdat Hij de dood doden, en mij, gestorvene, zalig maken kan. Zo gaat dus Zijn eer mij aan; dat is: de gehele wereld zal God daaruit leren kennen dat Hij zulk een God is, Die de doden levend maakt. Het gaat ons ook aan en niet alleen Lazarus, dat deze weer levend en zalig gemaakt is: Want als het alleen in dit wonderwerk om Lazarus te doen geweest was, dan zou dit wonder zijn eigenlijke doel missen en zonder nut zijn. Maar nu moet de gehele wijde wereld God uit dit wonder leren kennen, dat Hij een God van levenden en niet van doden is; ja, dat Hij door Christus de dood vernietigt, opdat de gehele wereld haar vrees voor de dood laat varen. Want wanneer wij in Hem geloven; al zou men ons dan ook in repen snijden en al werden wij in ontelbare kleine stukken verscheurd; dan zal Hij ons toch weer verzamelen en tot een geheel maken. Want wij hebben het voordeel, dat wij het lied van Simeon zingen mogen: met vreugde en vrede ga ik heen enzovoort. Als u nu niet zo sterk bent, dat u zulks vast gelooft, verdraag het dan maar geduldig; want wanneer ik sterf en heenga, dan zal God met mij eer en roem inleggen, en Hij zal mij redden uit de muil van de duivel en uit het graf van de dood; zodat ik heerlijker blinken zal, dan nu de zon schijnt.

Zo is het enerlei eer, die van de Vader en de Zoon; en ook het werk van de Vader en van de Zoon is één en hetzelfde.

Nu zegt de Heere Christus tot Martha: *uw broeder zal leven*. Ja, zegt zij, in de opstanding der doden. Zij heeft toch eigenlijk wel een sterk geloof; en hieraan zien wij, dat in dit volk altijd het geloof, door de profeten geplant, aangaande de Messias; dat Hij namelijk geen wereldlijk, maar een geestelijk en eeuwig Koning zijn zou, was blijven hangen en bewaard gebleven. Want Martha zegt het hier onomwonden, dat haar broeder van de doden weer opgewekt zou worden; zij meent echter, nu nog niet, maar op de jongste dag, als de gehele wereld zou opgewekt worden. Dat nu is een zeer groot geloof geweest, te groter omdat het in die tijd was, toen er onder de Joden rechte pausen en kardinalen waren, namelijk de Sadduceeën, die openlijk leerden, dat de opstanding der doden niets betekende. Zo dreef dan ook het grootste deel van het Joodse volk met dit artikel van de opstanding de spot.

Ik kan er mij niet genoeg over verwonderen, dat zulk een verschrikkelijke, gruwelijke dwaling onder dit volk geheerst heeft, dat men niet geloofd heeft, dat er engelen, een duivel, dood en hel was. En dat was het slimste, dat deze vrienden (de Sadduceeën) de oversten, de predikers en leraars van het Joodse volk waren; dat zij het arme volk regeerden en zulke dwaling onder hen oprichtten, terwijl zij het openbaar predikambt

bekleedden. Het ging bij hen, evenals wanneer er in een stad twee predikers zijn; de één predikt, dat de doden weer opgewekt zullen worden, en de ander leert juist het tegenovergestelde. Zo lachen en spotten in onze tijd de pausgezinden ook over ons, als wij prediken van de opstanding der doden; zij daarentegen verkopen papiertjes, aflaten en andere onzin, en willen de macht hebben om te leren, aan te stellen en te verordenen in de kerken, wat zij willen. Maar wij houden het met Martha, welke gelooft in de opstanding der doden: Daarom is het een groot wonder, dat er in zulk een tijd nog lieden gevonden werden, die het rechte geloof bewaard hadden. Martha zegt: Christus is Gods Zoon en Hij zal de doden opwekken. Daarom houdt de Heere hier, om haar geloof te sterken, wederom een indrukwekkende heerlijke prediking. Want zulk een leerling is wel waard, dat men voor hem een schone preek houdt. Zo gaat het trouwens ook als men het Woord van God maar ruimte laat en het gaarne hoort; dan zegt Hij: *"Ik ben de opstanding en het leven."*

Dat gelooft Martha, wat Hij hier predikt. Maar het komt niet in haar op, dat Hij nu haar broeder zal levend maken. Zie, deze woorden zijn vooral op hun plaats, als men sterven moet. Dan moet men deze spreuk de zieken, bedroefden en stervenden voorhouden. Want Christus schildert daarmee duidelijk af, wie Hij en wat Zijn werk is. Hij wil zeggen: Martha, gij hoort van het leven en de opstanding. Ik ben het leven en de opstanding. Wèl, maar gij zijt toch een mens, gij eet en drinkt, slaapt en waakt: Waarom zegt Hij nu niet gelijk boven: deze ziekte is niet ten dode, maar ter eer van God? Nee: Hij zegt regelrecht: Ik ben de opstanding: Ziedaar heerlijke woorden, die nergens elders gevonden worden, daarom moet men er met alle ernst op letten en ze vast in het hart drukken en ze nimmer vergeten, dat Hij de opstanding en het leven is.

Nu geeft Hij verder ook de verklaring, hoe dit in zijn werk gaat, en zegt: wie in Mij gelooft, die heeft Mij. Wie ben Ik dan? *Ik ben het leven en de opstanding*; daarom heeft ook, wie in Mij gelooft, de opstanding en het leven. Derhalve moet u Mij en de opstanding en het leven niet van elkander scheiden. Maar wie in Mij gelooft, die zal weer opstaan en leven. Wanneer Hij dan nu die opstanding Zelf is, dan volgt daaruit, dat wie in Hem gelooft, ook de opstandingen het leven heeft, en ook van de dood moet opgewekt worden en het leven hebben, zodat hij weer opstaat en weggaat en het graf ledig laat.

Dat gelooft nu een Christen en hij laat de wereld spotten. Het geloof grijpt de opstanding en het leven aan, welke Christus Zelf is. Is Hij nu de opstanding, dan moet de gelovige ook niet sterven, en als hij sterft en begraven wordt, dan moet hij weer leven: Waarom? Wèl, hij gelooft: Zo leeft dan en ziet slechts op Christus; want al sterft u ook en al wordt u ook begraven, en al valt u ook de wormen ten prooi, u zult weer uit de dood opstaan en leven. Dat is het geloof van Christenen, dat wij de ogen van onze harten openen, en weten dat, als wij sterven moeten, onze dood geen dood of sterven is, maar een ingang ten leven. En als wij iemand zien, die begraven wordt, dan moeten wij juist het tegenovergestelde weten en geloven. Want het geloof spreekt, dat hij niet sterft maar leeft, niet begraven maar in de aarde geplant wordt; evenals men enig welriekend kruid, rozemarijn, cypres, reseda of nageltak in een bloempot zet, opdat het groeit, bloeit en een liefelijke reuk verspreidt.

Deze tekst moeten wij wel onthouden; dat men in de Christenheid anders moet spreken over afgestorvenen als de paus en de kardinalen en bisschoppen doen. De Heere Christus zegt hier: *Ik ben de Opstanding*; daaraan is alles gelegen. Het hangt niet samen met het één of andere werk; nee, maar wanneer u ook doodgemarteld en uiteengescheurd wordt, dan moet uw ziel of uw hart zich op de Heere Christus werpen

en zeggen: ik geloof. Derhalve: wanneer het daartoe komt, wees op uw hoede, doe niets, maar val uw Heere om de hals en zeg: ik geloof, dat Gij zijt de opstanding en het leven.

En nu spreekt Hij verder: *Wie in Mij gelooft, die zal niet sterven*. Gij gelooft namelijk niet in een onzeker iets of in een dwaling, maar in Mij, die de opstanding en het leven ben: Hier hebben onze ogen en oren geen rechters te zijn, maar het luidt alzo: gelooft u aan de opstanding der doden, welaan, dan zal Ik u zeggen, wie dat is: Ik ben het. Wie Mij heeft, die heeft ook de opstanding,

Ik wil er hier niet over twisten of dit in redekundige zin of naar de vorm of wel naar het wezen verstaan moet worden. Hij werkt niet alleen het leven in ons en gaat dan weg, maar Hij wil hebben dat wij het zó geloven, dat Hij dat leven en de opstanding is en niet weggaat. Wanneer wij van Hem gescheiden waren, dan zou van deze dingen geen sprake zijn. Vroeger heette het, dat Christus gezeten is ter rechterhand van de Vader in de hemel, en ergens met de engelen speelde en hun gebod het één of ander te doen, evenals een vorst of heer zijn onderdanen iets beveelt. Maar nee, Hij moet met ons verenigd zijn, zodat onze ziel Hem met de armen om de hals valt en zegt: zolang ik in U geloof en U aanhang, zijt Gij mijn Heiland, mijn leven en mijn opstanding. En zulks wordt door niets anders als door het geloof gegrepen. Daarom betekent begraven, bij ons zoveel als uit het graf heffen; het rieken betekent bij ons wèlriekend zijn.

Maar Martha wil en kan dat nog niet verstaan, dat Christus ook op datzelfde uur de opstanding van haar broeder is. Daar begint dan nu een nieuwe prediking. Hij gedraagt zich wederom als een natuurlijk mens. Hij vraagt, waar zij Lazarus gelegd hebben, waar het graf is? En als Hij nu dicht bij het graf komt, wordt Hij zeer ontroerd in de geest en bedroefd in Zichzelf. Dat zijn enkel menselijke gedachten, een menselijk hart, toorn en ergernis; dat de Heere boos wordt over de dood. Evenals wanneer anders iemand, die vertoornd is, uitroept: och, dood: dat u de duivel haalt; zo vertoornd is ook Hij over de dood: Dat is voor ons een grote vertroosting, dat Jezus bitter vertoornd is over de dood, dat Hij ontroerd wordt in Zichzelf, het Zich zo erg aantrekt, dat Hij een beroerte er van krijgt²; als zegt Hij: Ik zal hem een stoot geven dat hij het niet licht zal na vertellen. Hij wordt toornig, boos, vergramd; het wordt Hem wonderlijk te moede; deze ontzettende jammer smart Hem diep, dat alle mensen moeten sterven: Het verdriet Hem meer dan ons.

Dat is onze troost; daarom moeten wij over de dood niet klagen: Iedereen verweert er zich tegen, maar Christus wordt vergramd. Zijn toorn doet de dood schade; uw toornig zijn en morren baat niets. De Heere Christus wil met Zijn toornige woorden en gebaren zoveel zeggen als: nu, u duivel, u hebt de wereld vermoord; wacht, Ik zal ook eens toornen tegen u, en u uw trekken betaald zetten.

Als Hij dan bij het graf komt, wordt Hij nog eens toornig: Maar Martha zegt: Hij heeft vier dagen in 't graf gelegen. Christus evenwel wil zeggen: leg geen hindernis in de weg: Ik zal nu met Lazarus de opwekking uit de doden beginnen, voorlopig tot een voorbeeld voor anderen, en over enkele dagen zal Ik het aan het kruis geheel tot stand brengen. En zo doet Hij dan hier niets anders, als dat Hij met luide stem roept: *Lazarus, kom uit*. En ogenblikkelijk wordt de dode weer levend. Hier wordt dus Zijn

² Luther gebruikt hier het woord "paroxysmus", hetgeen een toeval of beroerte te kennen geeft. Wij hebben dit woord ook zo vertaald, omdat Luther zich hiermede geheel verplaatst in de toestand van de Heere; en zich de Heere denkt in de toestand van iemand die door smart over de dood van een vriend, overweldigd wordt en uitwendig ondervindt, wat de Heere hier inwendig ervoer en - overwon.

Woord waarheid: *Ik ben de opstanding en het leven*. Want wie roept hier? Is het niet het leven? Wie roept het? De gestorvene. De opstanding handelt hier met hem, die begraven was geworden; en ternauwernood hebben het leven en de opstanding geroepen, of de gestorven Lazarus treedt te voorschijn en is weer levend.

Dat is tot voorbeeld en als begin gebeurd, om daarmee te bewijzen, wat Hij aan het kruis doen wil; en dat deed Hij de Joden die bij Maria en Martha waren, tot troost, opdat zij in Christus geloven zouden en niet al te zeer voor de dood zouden vrezen; ook niet ongeduldig zouden worden in 't sterven. Maar van dag tot dag leren de dood te verachten en deze woorden wèl te bewaren, welke Hij in 't begin van deze geschiedenis zei, dat de ziekte van Lazarus dienen moest tot eer en verheerlijking van God.

15. JEZUS' INTOCHT IN JERUZALEM EN DE KRACHT VAN DE DIENENDE LIEFDE³

"En het geschiedde als Hij nabij Bethfagé en Bethanië gekomen was, aan de Olijfberg, dat Hij twee van Zijn jongeren uitzond, zeggende: Gaat heen in het vlek, dat tegenover u is, en als gij daar in komt, zult gij een veulen aangeboden vinden waarop nog nooit een mens gezeten heeft; ontbindt dat en brengt het. En indien iemand u vraagt, waarom gij het ontbindt, zo zult gij aldus tot hem zeggen: De Heere heeft het nodig", enzovoort. Lucas 19 vers 29 - 40 vergel. met Filipp. 2 vers 5 - 11.

Dit Evangelie heeft uw liefde vroeger gehoord op de eerste zondag van de Advent, op welke het gelezen wordt uit het Evangelie volgens Mattheüs, die ook deze geschiedenis nog uitvoeriger beschrijft dan Lucas. Nu, wij willen het nog eens kort doorlopen en dan het epistel⁴ overwegen, welke heden gelezen wordt, omdat deze betrekking heeft op het lijden van Christus.

Deze geschiedenis is op zichzelf zeer eenvoudig en gemakkelijk te verstaan; dat de Heere Zijn intocht doet op een jonge ezel, en het volk daarnaast gaat en hoopt, dat Hij nu koning van Israël zal worden. Dit voorval en deze intocht is toen lichamelijk geschied. Maar hiermede wordt aangewezen de ontwikkelingsgang, die nu plaats vindt, van Christus' hemelvaart af tot aan de jongste dag. Want toen was Christus lichamelijk gezonden door de hemelse Vader, om het Joodse volk te prediken; daarom komt Hij en maakt gebruik van Zijn ambt, hetwelk Hem bevolen is, hoewel weinigen Zijn Woord aannamen. En die nu zingen en springen, vielen spoedig daarna weer en hielpen Christus ook kruisigen. Dat is niet slechts een voorval, maar ook een voorbeeld geweest; zoals het dáár gegaan is, zo zal het altijd gaan. Want evenals de Heere dáár gekomen is met enkel zachtmoedigheid en vol liefde, zodat Hij voor het volk de hemel en de zaligheid verwerft, zo komt Hij nog telkenmale; hoewel niet met Zijn eigen lichaam, toch in het lichaam van de apostelen, welke juist hetzelfde ambt moeten bekleden en het Evangelie prediken, als Hij. Want Hij is ten hemel gevaren en heeft hier in Zijn plaats gesteld Zijn boden, die prediken, gelijk Hij ook gedaan heeft.

Welnu, gelijk wij zien, dat het Hem gegaan is, zo moeten wij ook leren, dat het ons gaan zal. Die rondom Hem waren, toen Hij Zijn intocht deed, bewezen Hem grote eer, wierpen hun klederen op de ezel en spreidden ze op de weg, waren vrolijk, zongen en sprongen. Maar de andere schare van de Farizeeën zei: och, laat het volk, dat zo schreeuwt, toch stil zijn. Zij zagen het niet gaarne, dat het volk Hem tot koning wilde hebben. Daarop antwoordt Hij: *Ik zeg u, zo dezen zwijgen, zullen de stenen spreken.* Juist zo moet het ook thans gaan, opdat u er zich in schikt, dat hoewel er velen zijn, die het rechte gezang van het Evangelie aannemen, hetwelk enkel genade en barmhartigheid predikt, toch de meerderheid er tegen is. De grote heiligen gebieden een stilzwijgen, beweren, dat het ketterij en dwaling is. Daarom moet men hun ook antwoorden: als de mensen zwijgen, dan moeten de stenen spreken. Nu moeten de leken zelf prediken, aangezien de bisschoppen zwijgen.

Zo ziet u, dat het Evangelie een voorbeeld is, opdat u zich daarnaar richt en het u niet verwondere, dat men degenen, die het Evangelie prediken, gebood te zwijgen; en dat

³ E.L. Meinders. Dl. II, p. 26 vv. Uitgesproken op Palmzondag, de 29e maart 1523.

⁴ De naam "epistel" voor de op de verschillende zondagen van het jaar vastgestelde teksten uit de brieven van de apostelen is in de Duits-Lutherse kerk, evenals in de Lutherse kerk ten onzent gewoon; gelijk blijkt uit de "Lijst van evangelie- en epistelteksten" achter in de gezangboeken van laatstgenoemde.

men het Evangelie verwerpt. Dat hebt u vroeger reeds genoeg gehoord. Ziet nu, hoe het Evangelie steeds hetzelfde beoogt. Het beeld echter, hetwelk hier wordt aangewezen, is dit, dat de Heere niet te voet gaat, maar rijdt op een veulen terwijl de oude ezelin daarnaast gaat, gelijk Mattheüs zegt, en dat de jongeren hun klederen daarop legden en op de weg spreidden. Daarvan hebt u vroeger gehoord, dat dit niets anders is als het rijk van het christelijke geloof hetwelk thans bestaat. Het veulen, dat de Heere draagt, voelt Hem wel maar ziet Hem niet; Hij echter zit daarop en ziet het. De jongeren rijden er niet op, maar brengen het tot Hem en gaan er naast, spreiden hun klederen en helpen de Heere op het veulen zetten; meer doen zij niet. Daarmede is het rechte predikambt en het christelijke geloof aangewezen. Zo zijn wij allen het veulen, waarop Christus rijden moet; de oude ezel is het vlees en bloed, die gedwongen en gedrongen wordt tot arbeiden, en die desondanks lui is. Maar met de jonge ezel, van welke het Evangelie in 't bijzonder vermeldt, dat nog nooit een mens op hem gereden heeft, dat hij nog nooit gearbeid of iemand gedragen heeft, wordt eigenlijk het geloof aangewezen. Wanneer de mens begint te arbeiden onder de wet, dan wordt het hem zuur en zwaar; dan moet hij dragen, maar doet het niet zonder zweepslagen, men moet altijd drijven en jagen, en toch blijft hij een oude, trage ezel, doch het jonge veulen wordt niet voor arbeid gebruikt, daarop zit de Heere alleen. Dat wil zoveel zeggen als: het hart en geweten van de mens wage het niet iemand te regeren, te besturen of zich over hem op te werpen; dat moet Christus alleen doen. Want ofschoon men de wet van God in acht neemt, het hart blijft zonder stuur en zonder aandrif; want innerlijk is het hart de wet vijandig; uiterlijk kan men door de wet de mens wel dwingen, dat hij met zijn handen vroom is en zich in acht neemt en goede werken doet, maar hij blijft desondanks de oude, trage ezel. Maar inwendig laat het hart zich door niemand drijven of berijden, totdat de jongeren komen op bevel van de Heere, die hun het woord in de mond legt en zegt: gaat heen en ontbindt de ezel, hij staat daar wel aangebonden, opdat hij zal arbeiden en dragen, maar hij doet niets. Wanneer echter de apostelen komen en het Evangelie prediken, dan wordt hij vrij en laat zich tot de Heere leiden; dan rijdt de Heere daarop. Dat gaat alles zo in zijn werk, als u gehoord hebt. Wanneer ik het Evangelie hoor, dat mijn Heere Christus voor mijn zonden genoeg gedaan en ze op Zich genomen heeft; en voor mij in het moeras, waarin ik gezonken was, is gegaan en er mij uit geholpen heeft; dan zijn dat de woorden of het Evangelie, hetwelk de apostelen hebben; dat Christus hun beveelt los te maken degenen, die gevangen en gebonden van hart zijn door de wet, hen tot Hem te brengen en te verkondigen, dat er een andere Man is Die de wet vervult, welke wij niet houden kunnen. Als de mensen dat horen, dan laten zij hun werken in de steek en geven zich aan de genade over, en dan zal de Heilige Geest komen en het hart veranderen, zodat het gewillig wordt; zo rijdt dan Christus daarop. Derhalve is het rijden niets anders als dat men Christus ervaart in zijn hart. Wat doet het veulen dan? Niets, als dat het onder Hem gaat gelijk een ezel; en Hem draagt, gaat, ziet en zich beweegt zoals de Heere het wil. Zo zijn door het geloof onze werken niet de onze, maar die van Christus.

Wat nu de klederen betekenen hebt u ook dikwijls genoeg gehoord. Zij zijn het voorbeeld van de heilige aartsvaders, die men moet aanhalen uit de Schrift, om het geloof en de leer van het geloof te bevestigen. Dat moge voor 't oogenblik genoeg zijn met betrekking tot het Evangelie.

Nu willen wij het epistel overwegen: dat is veel helderder. Zo schrijft Paulus, Filipp. 2 vers 5 - 11: *"Een ieder zij gezind gelijk Jezus Christus ook was, die, hoewel Hij in goddelijke gedaante was, het niet voor een roof hield, Gode gelijk te zijn, maar*

Zichzelf vernederde, en de gedaante van een knecht aannam, en werd gelijk een ander mens, en in het gelaat als een mens bevonden; Hij vernederde Zichzelf, en werd gehoorzaam tot de dood, ja tot de dood aan het kruis. Daarom heeft God Hem ook verhoogd en heeft Hem een naam gegeven die boven alle namen is; dat in de naam van Jezus zich buigen zullen alle knieën van degenen, die in de hemel en op de aarde en onder de aarde zijn, en alle tongen bekennen zullen, dat Jezus Christus de Heere is, ter ere van God de Vader."

In dit epistel vermaant Paulus ons tot broederlijke liefde en dienstvaardigheid; hij houdt zich bezig met het andere stuk, dat een christelijk prediker behandelen moet, namelijk dat, hetwelk de naam draagt, "over de liefde"; want deze moet het geloof als op de voet volgen. En hij drukt hier beiden ook meesterlijk uit; spoort met ernst aan tot het geloof en tot de liefde; geeft duidelijk te kennen, dat de liefde niet is zulk een traag en slaapziek ding, als de wijsgeren zeggen, hetwelk in het hart stil ligt te sluimeren, en zich alleen opricht, als het door de één of andere begeerte wordt aangegrepen.

Paulus wil hier dit zeggen: voor alle dingen, mijn vrienden, is dit uw schat, die u voor u hebt liggen, dat u in Christus overvloed van alles hebt, omdat u Christenen bent en weet, wat u van Christus ontvangen hebt; dat Hij Zich voor u heeft overgegeven; dat u met uw werken niets verwerven kunt, maar dat Hij u om niet gezonden is, niet alleen zonder uw verdienste, maar ook ondanks uw boze verdienste. Nu bent u dus voortaan niet meer verplicht uzelf te dienen, aangezien u alles hebt, wat u hebben moet. Van nu voortaan moet uw leven zo ingericht zijn, dat u andere mensen liefhebt en dient en ze ook doet, gelijk Christus u gedaan heeft.

En nu trekt hij ten eerste te velde tegen waanwijze inbeelding. Want het is een schadelijk en schandelijk kwaad, als iemand zich op zijn eigen zin verlaat, vooral als men zulks doet waar het de Schrift geldt; als men dan zijn eigen zin volgen wil, ontstaat er zeker onenigheid. Daarom leg ik u deze tekst met alle ernst aan 't hart, opdat u daaraan onverdeelde aandacht wijdt. Het Evangelie wordt aan iedereen gepredikt, maar daar zijn weinigen, die geloven. En zij, die niet oprecht geloven en niet in de geest het Evangelie aangrijpen, houden wel het woord vast en blijven bij de Schrift. Maar zij kunnen het niet laten, zij moeten sekten maken en tweedracht zaaien. Dat zullen wij ook ervaren, en wij hebben het reeds beleefd. Als het Evangelie onder de mensen komt, dan zullen vele lichtzinnige geesten er zich mee bezighouden op die wijze, dat de één dit, de ander iets anders goeddunkt. Wiens schuld is dat? Daarvan, dat zij vleselijke harten hebben; dat het Woord van God als de nieuwe wijn komt in een oude zak of vat, welke niet sterk genoeg is, zodat beiden bederven gelijk Christus zegt:

Nu, daarmee is niets te veranderen. Ik zal en moet het Evangelie vrijuit prediken en het voor niemand verborgen houden, ofschoon ik weet, dat weinigen het vatten. En die het niet begrijpen, zullen het niet goed gebruiken en ons schade doen. Dat zullen zij niet laten, daarvan kunnen wij ons vast verzekerd houden. Daarom moeten wij de hoop laten varen en er maar niet op rekenen, alsof wij het zover zullen brengen, dat alle mensen gelijk gezind zijn. Wij moeten niet zeggen: zie, deze hebben toch het Evangelie gehoord, hoe nemen zij dan zulk een wonderlijke houding daartegen aan? De één wil dit, de ander dat. Maar wij moeten zo denken: omdat het het Evangelie is, juist daarom moeten de mensen in onenigheid en tweedracht geraken; want daar zijn velen, die het horen zonder geloof; met hen wordt het daarna nog erger dan van te voren. Wanneer de duivel (zegt Christus) zijn gebied bewaakt, houden zij zich rustig en zijn rijk bestaat. Maar als het Woord, het Evangelie komt, dan ontstaat er onenigheid en worden zij wild, zodat de één hier, de ander daar een uitgang zoekt. Zo

moet het gaan. Weest er derhalve, wanneer het zo komt, op verdacht, dat u het weet; want wij kunnen het niet voorkomen.

Het andere echter, waarin wij ons bevljtigen moeten is, dat wij desondanks niet ophouden met arbeiden en pogen, dat allen eensgezind worden; al worden ze het ook niet allen; opdat wij ten minste enkelen redden en behouden. Al kan ik niet alle vissen in het net houden, als het net scheurt en de vissen eruit vallen, dan moet ik toch zoveel als in mijn vermogen is zorgen, dat er tenminste iets in het net blijft; en niet het net met alles wat er in is wegwerpen. Zo moeten wij ook doen. Ik moet houden, wat ik kan, opdat zij ten minste niet allen in waanwijze inbeelding geraken; want daar groeit niets goeds van en brengt slechts jammer en hartzeer te weeg, gelijk Hosea, de profeet zegt (hoofdstuk 10 vers 2): *hun hart is verdeeld, daarom moeten zij vergaan*.

Wanneer men dan over ons praat, dat wij wel het Evangelie hebben, maar er toch weinig Christenen onder ons zijn, die zich overeenkomstig de leer verbeteren en dat wij zelf het onder elkaar niet eens zijn; als men dan uitroept: daar kan men nu zien, wat het niet hen is enzovoort, laat ons dan maar gerust zijn; omdat wij weten, dat het niet anders kan zijn. De Heere Christus heeft zulks ook moeten horen en zien; dit heeft Hem bijna meer smart veroorzaakt, dan enig ander deel van Zijn lijden; daarover klaagt Hij ook in de Psalm (55 vs. 14, 15), waar Hij van Judas, Zijn verrader zegt: u, Mijn vriend en liefste discipel, u die met Mij aan tafel zat. Terwijl u nog bij Mij waart, ging alles liefelijk en eensgezind, maar toen u het ongeluk teweeg bracht, toen verdeelden zich allen, de één liep hier-, de ander daarheen: Zo is het ook gegaan in het lijden van Christus; toen zeiden de Joden: waar is nu die Man Die zoveel wonderen gedaan heeft? Waar blijven nu Zijn jongeren? Waarom heeft Hij 't niet met de fari-zeeën gehouden? Daardoor wordt ons aangewezen en te kennen gegeven, dat het steeds zo moet gaan.

Zo is het ook kort na de apostolische tijd gegaan. Toen men het Evangelie predikte, vertoonde zich hier de ene, daar de andere ketterij; men was zo verdeeld, dat men niet wist waar de Christenen waren; en wel zó, dat in het gehele rijk, waar Christenen waren, niet één bisschop was aangesteld, die het Evangelie predikte; en waar er één was, daar werd hij spoedig verdreven naar de woestijn. Zo was het toen overal verdeeld; en het moet nu ook zo blijven. De paus heeft het wel tot stand gekregen, dat alles stil in zijn werk gaat, dat hij in zijn heerschappij is gebleven en alles van hem afhangt. Maar wat betekent dat? Het is de duivel die het daarheen gedreven heeft. Was het Evangelie daar geweest, dan zou het niet mogelijk geweest zijn, dat het alles zolang op één hoop was blijven liggen, daar zou de duivel wel voor gezorgd hebben. Daarom moet het, als men het Evangelie predikt, zo gaan als ik gezegd heb; komt het in vleselijke harten, dan groeit er niets goeds van, dan trekt de één hier-, de ander daaraan. Maar dan moeten wij verstandig zijn.

Ik heb weinig hoop, dat God martelaren van ons maken zal; ik zou het wel wensen en het zou ook veel beter zijn. Maar wij zijn het niet waardig. Maar ik vrees, dat wij wel verwachten kunnen, dat er zich dagelijks onenigheden zullen voordoen. Wanneer wij gedood werden en om 't leven kwamen, dan zou ik hoop hebben, dat het bloed roepen zou en er alzo meer Christenen toetraden. Omdat wij echter blijven leven ben ik bezorgd, dat de duivel ons een schelmstuk brouwen zal, dat hij zich houdt alsof hij ons vervolgen en ombrengen wil; evenwel niet doorzet, maar het zo zal aanleggen, dat wij verdeeld en gesplitst worden, zodat men niet meer weten zal waar het Evangelie en de Christenen blijven. Als dat gebeurt, dan zullen wij ook het geroep horen: was u toch bij de paus gebleven, dan zou het zo niet gelopen zijn: Deze smaad moeten de Christenen maar aannemen. Dan is het hoog tijd dat wij verstandig worden en zeggen:

al zou het ook alles in losse stukken uit elkander vallen, dan wil ik er toch bij blijven. Daarom zal het nodig zijn, dat ieder wel toeziet, hoe hij bij het Woord blijft en zijn geloof rein behoudt. Het ongeluk en de aanslagen van de duivel worden door weinig mensen opgemerkt, en de duivel zal het tot stand brengen vóór men er aan denkt.

Wat zal men dan nu doen? Ik weet geen andere raad, als dat men doet wat Paulus hier doet. Hij schrijft hun zo met nadruk, dringt en drijft, vermaant en bidt zo ernstig, dat men toch toezie hoeveel aan zulk een eensgezind zijn gelegen is. Hij zegt (Filipp. 2 vers 1 vv): *"Is er enige vermaning in Christus, is er enige troost der liefde, is er enige gemeenschap van de Geest, is er enige hartelijke liefde en barmhartigheid, zo vervult mijn vreugd, dat gij eensgezind zijt, gelijke liefde hebt, van één gemoed en één gevoelen zijt."* Toch heeft het niet geholpen, hoewel het niet geheel vergeefs geweest is. Maar het duurde niet lang, of het is er toch toe gekomen, dat zulke onenigheid is heersende geworden. En ook tegenwoordig komt zij op, zodat men het niet meer loochenen kan. Daarom zie een ieder toe, waar hij blijft. Ik kan niet meer doen, dan een ieder vermanen, dat wij allen blijven van één zin en ons niet door eigen wijsheid laten scheiden; opdat het niet ga: zoveel hoofden, zoveel zinnen; want in dat geval is het spoedig met ons uit. Daar treedt een prediker op en verkondigt zijn wijsheid; en daar een ander, die ook zegt, wat hij er van denkt; en zo volgt de één deze en de ander gene. De één scheldt voor ketter en de ander scheldt terug; en het wordt zodoende een ellendige boel, zodat het veel beter was, dat men met hoeren en dieven moest omgaan; dezen kan men nog beter raden. Maar voor het kwaad van het eigen hoofd volgen is geen raad; het wil de wijsheid en vroomheid in persoon zijn en nooit ongelijk erkennen; en dat hoofd is harder dan een aambeeld, waarop de smid slaat, en het wil niet wijken voordat het geheel verbroken is.

Daarom wil ik, dat u gewaarschuwd bent, en wil u voorspellen, dat zeer zeker zulk een ongeluk komen zal, tenzij God genade geeft en wederom een vervolging met het zwaard zendt, zodat er weer martelaars komen. Ik wil helpen, zoveel ik maar kan, gelijk de apostelen doen, dat wij de harten bij elkander houden, hetwelk Paulus ergens elders noemt de band van de vrede en de enigheid van de Geest opdat alle harten eensgezind zijn, al is ook de uiterlijke verschijning verschillend; want uiterlijk loopt het soms wonderlijk door elkaar. Daarom moet men prediken, dat alle standen dezelfde waarde hebben, hetzij u man of vrouw, heer of knecht, gehuwd of ongehuwd, bisschop of leek bent, en wat er meer dergelijks op te noemen is; dat men daarom geen scheiding moet maken of twisten. Laat ieder daarin handelen zoals hij en daarover geen onenigheid maken, maar blijven in één geloof. Evenwel zo zal het niet gaan, maar het zal juist zo gaan, als het met de monniken ook gegaan is, die zeiden: onze orde is beter dan de uwe, zodat er enkel sekten en verdeeldheid uit geboren zijn. Als zij rechte Christenen waren, dan zouden zij zeggen: uw stand bevalt mij wel, behoud hem voor u en blijf er in, zo bevalt mij mijn stand ook wel, daarom willen wij niet met elkaar twisten. Maar zo is het niet gebleven, en zal zo ook niet blijven, maar men zal over het geloof opnieuw bijzondere artikelen te voorschijn brengen en daarop vallen; en daar zal er zulk een verdeeldheid zijn, dat het een jammer zal wezen om aan te zien. Het begint nu reeds; ik heb er reeds twee gezien, waarover ik echter nu niet spreken wil.

Daarin bestaat nu het allerhoogste werk van de liefde, dat men zo eensgezind zij. En nu stelt Paulus de Heere Christus tot voorbeeld; opdat wij ons door de grote liefde, welke Hij jegens ons bewezen heeft, laten vertederen. *"Toen Hij in goddelijke gedaante was, hield Hij het niet voor een roof, Gode gelijk te zijn. Maar heeft Zichzelf vernederd, en de gestalte van een knecht aangenomen, en is in het gelaat bevonden*

gelijk een mens." Hij was waarachtig God en kwam op aarde; Hij had volkomen recht om evenals God met ons om te gaan, zodat wij Hem hadden moeten te voet vallen. Wie zou Hem dat hebben kunnen weren of kwalijk nemen? Het zou naar recht en billijkheid zijn geweest, als ieder zich voor Hem gebogen en Hem op de handen gedragen had. Van al de eigenschappen, welke deze Majesteit toekomen, zodat ieder voor Hem zou moeten sidderen, heeft Hij Zich ontledigd en vernederd, en Zich niet anders gedragen, als wilde Hij zeggen: Ik ben niet God, en heeft in allen dele een knechtsgestalte aangenomen, en Zich niet gedragen als een Heere en God, gelijk Hij dan ook zegt; Ik ben niet gekomen, om Mij te laten dienen, maar om te dienen; als wilde Hij zeggen: Ik wil slechts een knecht zijn.

En wat meer? Hij is ons gelijk geworden, niet alleen wat de natuur, maar ook wat Zijn ambt aangaat. Want hier spreekt Paulus niet van Christus' geboorte, maar van Zijn leven; zodat Hij alles gedaan heeft, wat andere lieden doen, waar zieken en armen waren, daar was Hij ook ziek en arm, deed Zich niet anders voor als gelijk zij; evenals de ene arme zich gaarne met een andere arme ophoudt, zo deed Hij ook. Zoals de lieden waren, zo voegde Hij Zich bij hen; deed als de andere mensen, zodat er niemand is geweest, met wie Hij Zich niet gaarne ophield; Hij betoonde Zich in allen dele als een mens, hoe gering een mens ook zijn mag. Want als de Schrift van mens spreekt, dan moet men de persoon niet aanzien, maar degene, die de naam "mens" draagt, onverschillig of hij groot of klein is, daar moet men niet naar zien. Zo nu is Christus geweest. Hij heeft Zich diep nedergebogen zodat niemand zó gering zou hebben kunnen zijn, dat Hij niet gaarne Zich met hem zou opgehouden hebben; wie Hij niet zou hebben willen dienen; zodat Hij in waarheid de allernederigste mens geworden is.

Waardoor? Daardoor, dat Hij Zijn leven en alles, wat Hij vermocht, met Zijn gehele Persoon, gegeven heeft om ons te dienen. Dat zijn woorden, die geen mensenhart uitspreken of begrijpen kan; ja, als dit recht in het hart doordrong, dan zou het geen wonder zijn, als dat hart brak van vreugde. Want is het niet een zeer grote zaak, dat de hoogste Majesteit Zich zozeer vernedert, en Zich niet voor een Heere wil gehouden zien, maar mij, armzalige deugniet, die toch zoveel tegen Hem misdaan heb, dient en Zich voor mij in de bres stelt en omwille van mij Zich laat doden; en alzo mijn zonden wegneemt en mij zulk een grote en rijke genade verwerft? Dit alles is zo groot, dat men er zich over verbazen moet; groot is de persoon, die zich vernedert, groot is ook de dienst, dat Hij mij eeuwige gerechtigheid en zaligheid en alles verwerft, wat God heeft; en van mij neemt de grootste ellende en armoede, hel en dood. Zo eerst is het Evangelie goed uitgeleerd, als men ziet, waarom het ons voorgelegd is.

Wat bedoelt nu Christus daarmee, dat Hij Zich zozeer voor ons vernedert en Zich ons ten eigendom geeft? Dit wil Hij, aangezien geen mens zó gering kan zijn, dat hij niet tot Hem zou mogen treden en zich laten troosten en helpen. Omdat Hij aan ons zo grote dingen gedaan heeft, doet u dan nu ook zo (zegt Paulus) en wees ook zo gezind; zodat u zich daardoor laat bewegen. Want de mens, die dat niet aangrijpt, zal door niets aangegrepen worden; zodat ook niets baten zal, u mag doen wat u wilt. Wie echter dat beeld zich voor ogen stelt, en ziet, hoe de grote, hoge Majesteit Zich vernedert en toestaat dat u op Zijn schouders gaat zitten, opdat Hij u uit het moeras draagt, dan zult u ook gaarne alles doen, wat u moet en iedereen gaarne te voet vallen: ja dan zult u zo volijverig worden, dat u uzelf voorkomt, als zou u gaarne nog meer willen doen, dan Hij gedaan heeft. Christus' ootmoed kan echter door niemand bereikt worden, omdat Hij er niet toe verplicht geweest is, maar zulks vrijwillig uit overgrote genade gedaan heeft; en wij er toe verplicht zijn zodat wij zulks moeten doen.

Zegt nu eens, wat zijn wij voor Christenen? Nu, in deze tijd zal men allerwege het Avondmaal ontvangen, hetwelk ingesteld is tot een teken van de grote liefde die Christus ons bewezen heeft, opdat men daardoor het geloof oefent en sterkt en het Avondmaal tot een zegelmerk neemt. O, welk een hoon en smaad wordt God aangedaan, dat wij allen het Sacrament nemen en goede Christenen zijn willen. Maar ons niet ook zo vernederen en de naaste dienen willen. Als ik geleerd en wijs ben en u niet, dan moet ik uw god zijn, zodat u mij eer moet geven moet. Maar hoe heeft Christus gedaan? Hij was, voorwaar, wel zo geleerd als u en alle mensen tezamen; daar lagen wij in het moeras en hadden Hem wel de almachtige eeuwige God en gestrengte Rechter moeten noemen. Maar van het richten heeft Hij afgezien en ons gediend. Zo moet u ook doen in alle dingen. Hebt u kunst, houd ze niet voor uzelf, maar dien daarmee anderen; bent u gezond, help dan de zieke; bent u rijk, help de arme, want hij heeft het nodig, en wie u verder helpen kunt; bent u sterk, verneder u en dien de zwakke; bent u vroom, help de zondaar, opdat hij ook vroom wordt. Doet u deze dingen niet, dan bent u geen Christen. Wij dragen allen de Christennaam, maar dit wil niemand volbrengen; waar echter Christenen zijn, daar moeten zij tevoorschijn treden, opdat zij zo gezind zijn en zich zo gedragen als Christus.

Hij heeft het niet voor een roof gehouden God gelijk te zijn. Wie zijn het, die het voor een roof houden? Wanneer u genade hebt, dat u uw naaste dienen kunt en u daarentegen laat eren en bovenaan zetten en zulks aanneemt, alsof het het uwe was en u er recht op had, en toornig bent, als men u geen eer bewijst, dan houdt u het eigenlijk voor een roof, evenals een rover rooft om het geld te bezitten. Daarom moet alles, wat wij hebben, in dienst zijn; is het niet in dienst, dan is het als roofgoed. Bent u nu Christen, dan moet u niet uw goed, uw belang, uw eer zoeken, maar dat alles laten varen en uzelf vernederen om slechts anderen te dienen, gelijk Christus u gedaan heeft; Hij, Die gelijke Godheid met de Vader had, maar dit niet gebruikt heeft om Zich daarmee te sieren en er behagen in te scheppen, maar met dat alles herwaarts gekomen is om mij te helpen. Daarom moest Zijn gehele Persoon toetreden, om mij uit de muil van de duivel te rukken; want was de Godheid daar niet geweest, voorwaar de duivel zou Hem spoedig verslonden hebben.

Daarom heeft God Hem ook verhoogd, gelijk Paulus besluit, en *"Hem een Naam gegeven, die boven alle namen is, dat in de naam van Jezus zich buigen zullen alle knieën van degenen die in de hemel en op de aarde en onder de aarde zijn, en alle tongen bekennen, dat Hij de Heere is ter ere van God de Vader."*

Daarom wees u er niet op bedacht, hoe u hogerop zult komen, maar laat God daarvoor zorgen gelijk Christus doet; en denk er slechts aan, hoe u andere lieden daartoe brengen kunt, dat zij verheven worden. Gelijk Hij gezet is tot een Heere over alles, daarom, dat Hij Zichzelf zo zeer vernederd heeft; en gelijk Hij zulk een Heere is geworden, dat voor Hem zich alle knieën buigen; zo zult u ook verhoogd worden, als u u ook zo verootmoedigt. Daarom behoeven wij niet bezorgd te zijn, hoe wij naar boven komen. O, als zulke lieden bij elkander waren, één of tweehonderd, hoe gaarne zou ik eens in zulk een gemeente zijn; wat zou het daar een heerlijk leven wezen; zulke kinderen wil God hebben, maar waar vindt men ze? Daarom ziet toe; ik heb u getrouw gewaarschuwd. Indien u zo niet doet zult terwijl u nu het Evangelie gehoord hebt en begrijpt, dan zal de Heere onze God u weer predikers zenden, die zulke onzin leren als vroeger geschied is. U hebt een grote schat; als u hem verliest, neemt u in acht, God heeft Zijn Woord niet voor niets gezonden; als u het niet aanneemt, dan zal Hij het van u nemen zodat het niet weer tot u zal komen. Zo zal het dan erger worden, dan ooit te voren. Daar kunt u vast op rekenen; indien u het voorbij laat gaan, terwijl u

het hebt, dan zal het ook van u weggenomen worden; zodat u het daarna gaarne zou willen hebben, wanneer het u gaat gelijk het voorheen gegaan is. Nu, wij willen het hierbij laten blijven en de Heere aanroepen, dat Hij ons genade verleent. Amen.

16. CHRISTUS, VOOR ONZE ZONDEN GEGEVEN⁵

"Jezus Christus heeft Zichzelf voor onze zonden gegeven, opdat Hij ons verlossen zou, van deze tegenwoordige boze wereld, naar de wil van onze God en Vader, Wiens ere zij van eeuwigheid tot eeuwigheid. Amen." Galaten 1 vers 4 en 5.

"Christus heeft Zichzelf voor onze zonden gegeven." Daar is bijna geen woord in de gehele brief van Paulus aan de Galatiërs, vooral in de drie eerste hoofdstukken, waarin de apostel niet behandelt het hoofdstuk van de christelijke leer, namelijk: hoe wij van de zonde en de dood verlost worden en bij God tot genade, eeuwig leven en zaligheid kunnen komen. Hij zegt het ronduit, dat zulks niet geschiedt door werken der wet, veel minder nog door werken of godsdiensten door mensen uitgedacht en verkozen. Maar dat Christus alleen zulks moet en kan doen. Daarom spreekt hij over bijna niets anders, als telkens weer over Christus, Christus; zodat al zijn woorden vol van de Heilige Geest zijn en het tintelt en leeft, wanneer hij spreekt.

Geliefden: merk op, en richt er uw aandacht goed op, hoe duidelijk en zeer eigenlijk hij deze woorden plaatst. hij zegt niet: Christus heeft een welbehagen gehad aan onze gerechtigheid en goede werken. Nee, nee: Hij zegt ook niet: Hij heeft van ons aangenomen de offers, in de wet van Mozes geboden, veel minder onze zelfverkozen godsdiensten, missen, geloften, bedevaarten enzovoort. Maar hij zegt: Hij Zelf heeft gegeven, Mijn vriend, wat heeft Hij dan gegeven? Geen goud of zilver, geen os of paaslam, geen koninkrijk, keizerrijk of wereld, ja ook geen engel. Wat dan? Iets veel hogers en kostbaarders dan alles wat in de hemel of op aarde geschapen is. Welnu, wat dan? Zichzelf. En waarvoor? Voorwaar niet voor een kroon of koninkrijk; ook volstrekt niet voor onze gerechtigheid of heiligheid, maar voor onze zonde.

Zijn nu al deze woorden niet enkel geweldige donderslagen van de hemel tegen allerlei gerechtigheid van alle mensen, tegen een streng en heilig leven, het mag glans of naam zo groot en heerlijk hebben als maar mogelijk is? Zulke heiligheid en wijsheid vernemen wij ook in alle woorden van deze spreuk (Joh. 1 vers 29) : "*Zie, dat is het Lam Gods, hetwelk de zonde der wereld draagt.*" Daarom moet men alle woorden in deze en dergelijke spreuken, ook in 't bijzonder, nauwkeurig overwegen, en er niet zo onoplettend en oppervlakkig overheen lopen. Want het is allesovertreffend, zo rijk een troost de arme, verschrikte en bange gewetens vinden, als zij zich met het geloof wapenen.

Indien u nu bekommerd bent over uw zonden en van haar gaarne verlost zou willen zijn en een genadige God in de hemel hebben, beproef het dan niet met dit of dat om zulk een schat te verwerven, want dat dient toch nergens toe. Maar hoor, wat Paulus u van Godswege zegt. Hij zegt aldus: daar is een man; die heet Jezus Christus; Hij heeft Zichzelf aldus voor onze zonden gegeven. Dat zijn toch zeer rijke, gewichtige, heerlijke en troostrijke woorden: Van zulk een verlossing en genoegdoening voor onze zonden hebben Mozes en de wet en de profeten in hun schriften geprofeteerd, en allen die godzalig geweest zijn vóór de toekomst van Christus, hebben het zó begrepen en zó geloofd, dat zij niet door de besnijdenis, noch door werken, in de wet geboden konden zalig worden, maar door Christus, Die aan Abraham beloofd is.

Daarom is dit één van de voornaamste en troostrijkste spreuken van Paulus, en een zwaar stuk geschut en hoofdstuk, waardoor het heilloze pausdom met al zijn ingebeelde godsdienst, heiligheid, zelfgekozen geestelijke standen en godsvereringen te gronde gericht en onderste boven gestoten wordt. Want als onze zonden door onze

⁵ E.L. Meinders Dl. V 1e Afd. p. 145 vv. Uitgesproken in het jaar 1538.

eigen werken, verdiensten en voldoening konden uitgedelgd worden, mijn lieve vriend, waartoe was het dan nodig geweest, dat Gods Zoon Zichzelf daarvoor gaf. Omdat Hij Zich echter daarvoor gegeven heeft, kunnen wij er wel staat op maken, dat wij ze met onze werken niet zouden uitdelgen.

Verder moeten wij uit deze woorden: "*die Zichzelf voor onze zonden gegeven heeft*", ook dit leren, dat onze zonden zo groot, buiten mate en onoverwinnelijk zijn, dat het onmogelijk is, dat de gehele wereld, in één grote klomp samengesmolten, daarvoor, ook maar voor één enkele, voldoening zou kunnen geven. Want omdat het God zulk een onuitsprekelijk grote schat gekost heeft, namelijk Zijn enige Zoon, die Zichzelf daarvoor heeft moeten geven, is daaruit lichtelijk te besluiten, dat wij ze met al onze vroomheid en gerechtigheid niet kunnen boeten of overwinnen, al hadden wij ook nog bovendien de verdienste van alle heiligen. Daarom wordt niet deze woorden: die Zichzelf voor onze zonden gegeven heeft, inderdaad de kracht en de macht van de zonde zeer groot aangezien.

De grote hoop van de mensen op aarde zijn onbekommerde lieden, gaan onbezorgd hun gang, breken met de zonde hun hoofd niet, doen als of deze maar een ding van weinig betekenis was, dat niet veel gevaar medebrengt. Ja, als het er ook soms eens toe komt, dat de zonde in het geweten begint te knagen, dan heeft men daarover niet veel zorg, maar spreekt bij zichzelf: och, dat is zo erg niet, ik weet er wel raad op, ik zal dit of dat doen, om de zonde te boeten en daarmee God tevreden stellen. Echter moeten wij zien op de grote, onmetelijke schat, die daarvoor gegeven is; dan zouden wij wel gewaar worden, hoe groot en zwaar de last van de zonden is, dat de gehele wereld haar niet dragen kan. En hoe zou zij dan met haar krachten en werken er voor kunnen betalen en genoeg doen?

Mijn waarde, neem deze woorden recht ter harte, en beschouw ze met alle ernst en ijver, dan zult u leren begrijpen, dat het woord zonde in zich sluit de eeuwige toorn van God, alsmede alle macht en geweld van de ellendige, helse Satan. Want, dat hij zo veel jammer en hartzeer op aarde teweeg brengt, en dat wij geen ogenblik van ons leven voor hem veilig zijn en zonder ophouden op allerlei ongeluk verdacht moeten zijn, dat is alles de schuld van de zonde. Derhalve is zij niet zulk een licht en klein ding, als het blinde en zelfgenoegzame verstand het zich droomt en het doet voorkomen.

Daarom besluit deze spreuk met ontzaglijke nadruk: *dat alle mensen gevangen van de zonde zijn*, ja, gelijk Paulus (Rom. 7 vers 14) zegt, *dat zij onder de zonde als knechten verkocht zijn*. En verder: dat de zonde een geweldig en gruwelijk tiran en heer is over alle mensen op de gehele aardbodem; dat niemand hem kan tegenstaan, hoe hoog, wijs, geleerd, machtig men ook zijn mag. Ja, wanneer ook alle mensen onder de hemel zich verenigden, zo zouden zij toch met al hun macht deze tiran niet kunnen overweldigen. Maar allen moeten bukken en zich door hem laten doden en verslinden. Alleen Jezus Christus is de Held, die deze gruwzame, onoverwinnelijke vijand kan bedwingen. Het kost echter de lieve Heere zeer veel; want Hij moet Zijn leven er voor laten.

Aan de andere kant geeft deze spreuk een zeer grote, rijke troost aan al degenen, die een verschrikt en versaagd geweten hebben vanwege hun zonde. Want ofschoon de zonde, gelijk wij zien, een gruwelijk en onoverwinnelijk tiran is, zo verliest zij - omdat Christus in onze plaats treedt, al onze zonden op Zich neemt, Zich daarvoor offert aan het kruis en het oordeel over Zich laat vellen als was Hij voor God vervloekt en de grootste zondaar, die ooit op aarde gekomen is - zo verliest de zonde tegenover Hem al haar recht, kracht en macht en moet onder Zijn voeten liggen.

Dit alles heeft Hij ons ten goede gedaan; want Hij had het niet nodig voor Zijn eigen Persoon, daar Hij geen zonde gedaan heeft en geen bedrog in Zijn mond gevonden is (Jes. 53 vers 9. 1 Petr. 2 vers 22). Wie derhalve dit gelooft en het met vreugde en dankzegging aanneemt; hem kan de zonde niet schaden, veel minder verdoemen. Want Christus heeft het duur genoeg betaald, heeft Zichzelf er voor gegeven, en de mens in plaats van de zonde, Zijn onschuld en gerechtigheid geschonken. Weliswaar berokkent de zonde de vromen, die nog in het vlees zijn, veel leed en verschrikt en bedroeft hen hevig. Maar meer kan zij niet doen. Want wanneer zij zich tegen haar vermennen en in het geloof deze spreuk aangrijpen: Christus heeft Zichzelf voor onze zonden gegeven, dan is de zonde voor hen niet meer verschrikkelijk; want zij is nu gebonden en gevangen en in allen deele reeds veroordeeld. Wat vermag zij dan nog? Daarvan weet de wilde, ruwe, grote hoop niets; de Christenen weten er iets van, wanneer de zonde drukt en zij zich toch tegen haar weren niet het geloof en de troost van zulke spreuken.

Als u Christus nu zo leert beschouwen, uit deze en dergelijke spreuken van Paulus, dat Hij alleen de zondendelger is, dan kunt u vrijmoedig oordelen over allerlei leer en leven, en zeggen: is de zonde zulk een gruwelijk tiran, dat hij met zijn macht de gehele wereld overvleugelt, dan moet de leer van de paus en van alle werkheiligen een leugen en een verzinsel zijn; wanneer men voorgeeft, alsof wij door ons vermogen en onze kracht de zonde konden overwinnen. Evenzo kunt u dan een oordeel vellen over het leven van alle werkheiligen en zeggen: kan men van de zonde niet anders verlost worden, tenzij Christus Zich daarvoor geeft, dan is het alles nutteloos en ijdel wat alle pausgezinden en ordebroeders aangaande hun geestelijke stand, godsdienst en zwaar en zuur leven roemen; alsof zij daardoor de zonden boeten en genade en zaligheid verwerven konden. Ja, het is een gruwelijke godslastering, waardoor zij de hoogste liefde en weldaad van Christus jegens ons, in ieder opzicht verduisteren en op de achtergrond schuiven; en daarvoor in de plaats stellen hun vuil en drek, dat is: mensen-vonden en duivelsleringen prediken, eren en aanbidden.

Wie nu met ernst een Christen wil zijn en zich deze spreuk van Paulus ten nutte maken wil, moet toezien, dat hij het zich goed voorstelt en ieder woord met aandacht overweegt en vooral zijn aandacht richt op het woordje: voor onze. Want daarin ligt de kracht, dat wij alles (wat in de Schrift door de woorden voor mij, voor ons, voor onze zonden en dergelijke, van ons gezegd wordt) wèl in 't oog weten te vatten en in de meest eigenlijke zin op ons toe te passen; daaraan met het geloof vasthouden, daarop leven en sterven. Want het mist nooit, dat er overal iets groots en belangrijks in verborgen ligt; waarop men dan zeer bijzonder zijn aandacht vestigen en het opmerken moet.

Dàt kunt u zeer gemakkelijk en spoedig in uw hart opnemen en er ja op zeggen, dat Christus de Zoon van God voor de zonden van Petrus, Paulus en andere heiligen gegeven is; voor hen, die zulk een genade wel waard waren. Daarentegen is het buitengewoon moeilijk, dat u, voor uw persoon, als een arm, onwaardig en verdoemd zondaar, van harte gewis geloven, vasthouden en zonder enige twijfel zeggen mag: dat Christus Gods Zoon, voor uw zonden gegeven is, die veel en ook groot en zwaar zijn; voor u, die toch zulk een genade nooit waardig geworden bent. Dat is, zeg ik, zeer moeilijk en kost grote moeite en inspanning.

Daarom is het een zaak van weinig betekenis, dat men de vriendelijkheid en de weldaden van Christus zo in 't algemeen roemt en prijst; namelijk dat Hij Zichzelf voor de zonden gegeven heeft. Maar slechts van degenen, die zulks waardig waren en

't door hun heilig leven verdiend hadden. Wanneer men echter de uitdrukking verandert en zegt: dat Hij voor de zonden van ons allen, van u en mij en die van de gehele wereld gestorven is, dan staat de mens versteld, schrikt terug, en waagt het niet God onder de ogen te komen. Want hij kan er niet toe besluiten, te geloven dat zulk een schat hem uit enkel genade door Christus, zonder enige eigen verdienste of waardigheid, geschonken wordt. Daarom wil hij ook met God niet te doen hebben, vóór en aleer alles rein en zondeloos is. En al hoort of leest hij ook deze spreuk: *Christus heeft Zichzelf voor onze zonden gegeven*, of dergelijke, dan begrijpt hij het woordje *onze* niet, past het niet toe op zijn persoon. Maar meent, dat dit van anderen gezegd is, die heilig en zulke genade waardig zijn. Derhalve denkt hij, dat hij zulke genade niet eerder deelachtig worden kan, dan nadat hij ze eerst door zijn goede werken verdiend heeft en zich haar waardig gemaakt heeft.

Dit nu is een geheel verkeerde en schadelijke denkwijze, en vloeit daaruit voort, dat de mens evenmin de grootheid en kracht van de zonde, als die van Gods barmhartigheid, begrijpt of erkent. Daarom gaat men gaarne van de mening uit, dat de zonde niet zo groot en verschrikkelijk is, als de Schrift haar maakt en er over spreekt. Maar slechts een zeer gewoon en gering gebrek, waarvoor men gemakkelijk, ook zonder de hulp van Christus, raad weet. En inderdaad, de mensen hebben geen andere gedachten over de zonde, hetgeen men trouwens wel bemerken kan daaraan, dat zij zonder enige vrees of schrik, altijd maar gruwelijk voortzondigen en zo onbezorgd in de zonden voortleven en blijven. En zelfs, wanneer soms het geweten het hun een weinig lastig maakt, slaan zij zulks in de wind en denken, dat het nog wel loslopen zal. Omdat zij dus niet weten, welk een grote, zware, ja ondragelijke last de zonde is, is het ook niet mogelijk, dat zij begrijpen zullen, wat het betekent: Christus heeft Zichzelf voor onze zonden gegeven; en al praten zij dit ook na, het is hun geen eigenlijke ernst maar slechts ijdel woordenspel, of, als 't veel is, dan is het huichelarij en voorgewende ootmoed, met welke zij uiterlijk in woorden pronken; alsof zij zondaren waren die Christus hulp van node hadden. In de diepste grond is ons blinde verstand zo gezind, dat het de Heere onze God gaarne een zondaar zou willen voorstellen, die wel met de mond zegt: ik ben een zondaar, maar intussen toch in het hart van mening is, dat hij vroom en rechtvaardig is; één die geen zonde of schrik van de dood gevoelt, maar in allen dele gezond, rein en zuiver is en geen arts nodig heeft. En als dat alles dan gelden mag, dan wil het gaarne geloven, dat Christus, Gods Zoon, voor onze zonden gegeven is.

Dat is de gezindheid van alle mensen; bijzonder van degenen, die in de wereld de allerbesten en heiligsten willen wezen. Dat zijn namelijk de monniken en werkheiligen, die met de mond belijden, dat zij, voorzeker, zondaren zijn en alle dagen zonde doen. Maar niet zó grote en vele, dat zij deze met hun heilig leven en hun goede werken niet zouden kunnen uitdelgen en betalen: Ja wèl, zij zijn zelfs van mening, dat zij, buiten en behalve deze genoegdoening voor hun zonde, de overige verdiensten van hun strenge orde, voor de rechterstoel van Christus zullen mogen brengen en van Hem een bijzondere beloning mogen verwachten in het belang van andere gewone Christenen. Maar om zichzelf nu niet van alles vrij te pleiten en rein te maken, zeggen zij met de mond met de tollenaar: *God, wees mij arme zondaar genadig*. Maar hun hart meent er niets van. Dit nu komt alles voort uit deze onwetendheid en dwaling, dat zij menen, dat de zonde zulk een geringe zaak van weinig betekenis is, dat zij wel door menselijke wetten en werken, of als 't veel is, door werken van de wet van God geboet en verzoend kan worden. Vandaar, dat zulke huichelaars onmogelijk deze of dergelijke woorden van Paulus verstaan kunnen; veel

minder zich daarmede troosten als zij in doodsnoed of in andere ontzettende aanvechtingen hun zonden recht gevoelen; zodat hun dan slechts vertwijfeling overblijft.

Derhalve is het dus wel de grootste kunst en ware wijsheid van de Christenen, dat men deze en dergelijke woorden van Paulus, of waar zij overigens in de Schrift voorkomen, als heilige ernst aanziet en ze als waarachtig houdt en gelooft, namelijk: dat Christus in de dood gegeven is, niet omwille van onze gerechtigheid of heiligheid, maar alleen omwille van onze zonden; welke zeer grote en grove en vele zijn, ja ontelbaar en onoverwinnelijk. Daarom moet niemand zichzelf wijsmaken, gelijk de huichelaars doen, dat onze zonden zo klein en gering zijn, dat wij ze met onze werken wel kunnen uitdelgen. Aan de andere kant echter mag ook niemand wanhopig worden, hoewel, gelijk gezegd, zijn zonden zo grote en vele zijn. Maar een ieder lere hieruit Paulus begrijpen en goed en vast geloven, dat Christus Zichzelf gegeven heeft, niet voor ingebeelde of geschilderde, maar voor werkelijke zonden; niet voor kleine en geringe, maar voor zeer grote en grove; niet voor één of twee, maar voor allen; niet voor overwonnen en reeds uitgedelgde, maar voor onoverwonnen, sterke en machtige zonden, want in waarheid, geen mens, ja zelfs geen engel, kan een enkele, al is het ook de allergeeringste, zonde overwinnen. En als u niet bevonden wordt onder degenen, die daar getuigen: voor onze zonden, dat is: onder degenen die deze leer van het geloof hebben, horen, leren, verkondigen, beminnen en geloven; dan kunt u er wel zeker van zijn, dat het met uw zaligheid gedaan en in ieder opzicht uit is.

Zo wees nu indachtig en rust u toe met alle ijver, opdat u bereid bent, niet alleen wanneer u, behalve in de aanvechting, overigens een rustig geweten hebt. Maar ook wanneer u in de hoogste nood en in gevaar bent en met de zonde en de dood moet strijden, wanneer uw geweten u de begane zonden zal indachtig maken en u verschrikt, en de satan met grote ernst u voor de ogen treedt en met al zijn macht het waagt u met de grote last van uw zonden, als met een zondvloed te overstelpen, van Christus af te schrikken en te verjagen en u ten slotte tot wanhoop te brengen, dan zeg ik, draag zorg, dat u met moedig hart en sterk geloof kunt zeggen: Christus, Gods Zoon, is gegeven, niet voor de gerechtigheid van de heiligen, ook niet voor de onschuld van de engelen, maar voor de ongerechtigheid van arme zondaren. Was ik rechtvaardig en had ik geen zonde, dan zou ik Christus de Middelaar niet nodig hebben, Die mij met God verzoent. Waarom wilt u mij dan op zulk een verkeerde wijze tot een heilige maken, u afschuwelijke satan, en enkel gerechtigheid van mij eisen, terwijl ik niets anders als enkel zonde heb? En wel: geen verdichte, maar werkelijke, heuse zonden; geen kleine of geringe, maar grote, grove en buitengewoon zware zonden; als daar zijn: dat ik God niet vrees, Hem niet vertrouw, aan Zijn goedheid twijfel, Hem niet loof en prijs voor al Zijn onuitsprekelijke goederen en weldaden, die Hij mij beide aan lichaam en ziel bewezen heeft; in de nood Zijn naam niet aanroep, terwijl Hij dat toch bevolen heeft en belooft, dat Hij verhoren en helpen wil. Ik doe juist het tegenovergestelde; ik mor tegen Hem, word ongeduldig en toornig, ja ik vloek, als het niet naar mijn zin gaat; ik hoor, leer en bestudeer Zijn heilig, dierbaar Woord niet met ernst en ijver, maar verzuim dat zonder daarvoor voldoende reden te kunnen geven; ik heb spoedig van Hem genoeg en word moe van Hem en veracht wat Hij zegt en doet. Waarlijk, dat zijn wel enkel grote, grove en zware zonden tegen de eerste tafel.

En bovendien zondig ik ook dagelijks tegen de tweede tafel, namelijk: dat ik mijn lieve ouders niet eer; mijn kinderen niet opvoed in Godsvrees en eerbaarheid; de overheid niet gehoorzaam ben; het goed en de vrouw van mijn naasten begeer. En al is

het nu ook, dat ik niet gemoord heb en geen echtbreker ben en niet gestolen en dergelijke andere grove dingen tegen de tweede tafel met de daad niet volbracht heb; ik heb zulks toch met het hart en in mijn gedachten gedaan! Derhalve ben ik een overtreder van al de geboden van God, en mijn zonden zijn helaas! zóvele, dat zij op een grote koehuid niet allen zouden kunnen geschreven worden; ja, zij zijn onmogelijk te tellen, want zij zijn meer dan het zand aan de zee. Daarom houd op, u boze en valse geest, en praat mij niet van mijn vroomheid en goede werken, alsof ik daardoor vergeving van zonden kon en moest verkrijgen; daar kan niets van komen. Want vergeving van zonden verwerven is niet het werk van mensen of engelen; bovendien bent u zulk een avontuurlijk kunstenaar en behendig meester, dat u ook mijn allerbeste werken en mijn gerechtigheid tot de allergrootste zonden kunt maken. Daarom, omdat het zulk een grote ernst is met mijn zonden, namelijk dat zij heuse, werkelijke, grote, gruwelijke, ontelbare en onoverwinnelijke zonden zijn; en mijn eigen gerechtigheid mij tot niets nut is, maar veeleer schaden kan; zo volg ik de woorden van Paulus, de lieve en trouwe apostel van Christus, die mij leert: *Christus heeft Zichzelf, naar de wil van God de Vader, gegeven, om voor de zonden genoeg te doen en zodoende mij en allen, die dat geloven, daarvan te redden en zalig te maken. Hem zij lof en ere voor deze Zijn onuitsprekelijke liefde. Amen.*

Daarom bestaat alle kracht en macht van de zaligheid daarin, dat deze woorden voor ernstige, waarachtige woorden gehouden worden. Ik zeg dit waarlijk niet zonder reden, want ik heb het dikwijls ondervonden, en ondervind het nog dagelijks meer en meer, hoe buitenmate moeilijk het is; (vooral als het geweten de last van de zonden, de schrik van de dood, en de toorn van God gevoelt) om alsdan vast en zeker te geloven, dat Christus niet gegeven is voor degenen, die heilig, rechtvaardig, waardig en vrienden van God zijn, maar voor degenen, die goddeloos, zondaren, onwaardig en vijanden van God zijn; die dubbel en dwars Gods toorn, de eeuwige dood en de verdoemenis verdiend hebben.

Derhalve moeten wij onze harten met deze en dergelijke spreuken, van welke de Schrift vol is, wèl toerusten en bereid maken, opdat wij de duivel, wanneer hij eenmaal komt en ons aanklaagt (gelijk hij met alle godzaligen gewoon is te doen) en zegt: zie, u bent een zondaar, daarom bent u mijn eigendom en een kind van de eeuwige verdoemenis; dat wij alsdan (zeg ik) hem ontmoeten en daarop antwoorden kunnen: ja, waarde heer duivel, juist daarom, dat u mij als een zondaar aanklaagt en mij derhalve verdoemen wilt, zal ik des te vaster geloven, dat ik heilig en rechtvaardig ben en zeer zeker zal zalig worden. En wanneer hij dan ook al aanhoudt, zoals hij in waarheid doet; want hij gaat rond als een brullende leeuw (1 Petr. 5 vers 8); en zegt: u bent verloren; weet u dan staande te houden en standvastig te zijn, zeg dan: nee, dat is niet zo, want ik houd mij aan Christus Die Zichzelf voor mijn zonden gegeven heeft. Daarom zult u, ellendige satan, er niets mee winnen, dat u mij de grootheid van mijn zonden voorhoudt en mij daardoor verschrikken, bekommeren en tot wanhoop wilt brengen en maken, dat ik Gods onuitsprekelijke genade en barmhartigheid, mij en alle zondaren in Christus bewezen, zou vergeten en Hem aanzien als een streng en toornig Rechter, die mij eeuwig wil verdoemen; zodat ik Hem niet alleen vijandig werd, maar Hem ook lasterde en schandvlekte.

Juist hierdoor, dat u mij zegt, dat ik een arm en groot zondaar ben, geeft u mij het zwaard en de wapens in de hand, waarmee ik u machtig kan overwinnen, ja u met uw eigen wapen doden en doen onderliggen. Want kunt u mij zeggen, dat ik een arm zondaar ben; zo kan ik u zeggen, dat Christus voor de zondaren gestorven en hun Voorspraak is. Bovendien, verkondigt uzelf mij de eer en heerlijkheid van God,

doordat u mij herinnert aan de vaderlijke liefde en trouw van God, welke Hij jegens mij betoont; namelijk: dat Hij mij arme, grote en verdoemde zondaar zozeer bemind heeft, dat Hij Zijn eengeboren Zoon niet heeft gespaard, maar die voor de zonde van mij en die van de gehele wereld heeft overgegeven: Verder doet u mij ook denken aan de overvloedig grote trouw en de weldaad van mijn Heere en Heiland Jezus Christus, die geheel vrijwillig de last van mijn zonden en alle jammer en alle ellende, die mij eeuwig onderdrukt zouden hebben, op Zijn schouders genomen en daarvoor de bittere dood aan het kruis geleden heeft. Naar Hem verwijs ik u, Hem mag u daarover aanklagen en verdoemen. Maar mij moet u met rust laten; want op Zijn en niet op mijn schouders liggen mijn zonden en die van de gehele wereld. *Want God de Vader heeft de zonde en ongerechtigheid van ons allen op Hem gelegd*, zegt Jesaja (hoofdstuk 53 vers 6 en 8) en omwille van de misdaad van Zijn volk heeft Hij Hem geslagen. Derhalve kunt u mij daarmee in 't geheel niet aan 't schrikken maken, dat u mij een zondaar noemt. Maar u vertroost mij veel meer.

Lieve God. Als iemand deze kunst goed verstond, het zou hem een kleine zaak zijn, om de duivel met al zijn bedreigingen en verschrikkingen, met al zijn streken en listen de deur te wijzen; terwijl hij anders daardoor, dat hij de mensen hun zonden voorhoudt en opdringt, maakt, dat zij zich doodkniezen en door vertwijfeling ter hel moeten varen, als zij ten minste niet met deze goddelijke kunst en wijsheid, namelijk: zich door het geloof aan Christus vasthouden, toegerust zijn en hem tegenstand bieden. Want daardoor alleen wordt zonde, dood en duivel overwonnen. Wie echter zich de zonde niet uit het hoofd kan zetten, maar ze in zijn gedachten behoudt, en zichzelf afmartelt en daarmee kwelt, hoe hij met zijn eigen krachten en werken zichzelf raad en hulp zal kunnen verschaffen; of wie zo lang zou willen wachten, dat zijn geweten met hem tevreden werd en hem met rust liet; de zodanige komt eerst recht in de strikken van de duivel, pijnigt zichzelf op jammerlijke wijze en geraakt mettertijd, als de aanvechting groter wordt, in vertwijfeling. Want de duivel houdt niet eer op met het aanklagen en verschrikken van het geweten, dan nadat hij zijn werk tot stand gebracht, dat is, de mens wanhopig gemaakt heeft.

Daarom is niets beter dan dat de mens, wie de duivel zulke treurige en giftige gedachten in 't hart strooit, zich deze of dergelijke spreuken van Paulus goed voorstelt, waarin Christus naar waarheid afgeschilderd wordt, wie en wat Hij is, namelijk de Zoon van God en de Zoon van de maagd Maria, voor onze zonden gegeven en gestorven. Wanneer u dus de duivel in 't hart blaast, dat Christus een andere Man is, als gelijk Paulus Hem hier afschildert, zeg dan maar ronduit, dat hij 't mis heeft en in al zijn woorden en in alle letters gelogen heeft: Daarom moet u er u ook niet over bekommeren.

Het is niet zonder goede oorzaak, dat ik dit met zoveel woorden zeg; want ik weet zeer wel wat ik voor reden heb, om zo met alle nadruk te vermanen, dat men Christus toch recht en zeer nauwkeurig uit Paulus' woorden leert kennen. Want Christus is niet een man, die van ons iets eist of wil hebben; nee, Hij is veel meer de Verzoener, die alle mensen in de gehele wereld met God verzoend heeft. Daarom, bent u een zondaar (gelijk wij dan inderdaad allen zijn, en wel groter dan wij denken of begrijpen), maak dan toch in geen geval van Hem een strenge Rechter, die op de regenboog troont en tegen de zondaren toort en ze verdoemen wil; gelijk men in het pausdom Christus heeft beschouwd en erkend: Want dan zult u voor Hem moeten vrezen en wanhopig worden. Maar grijp Hem aan in Zijn eigen en juiste voorstelling; namelijk, dat u Hem aanziet en erkent als de Zoon van God en van de maagd Maria, die Zichzelf gegeven

heeft voor de zonden van de gehele wereld; niet, om de bedroefde en verschrikte gewetens nog meer te verschrikken, maar om ze te redden van zonde en dood; om ze te sterken en te troosten in alle angst en nood, en ze rechtvaardig en zalig te maken.

Leer op zulk een wijze zeker en nauwkeurig kennen, wie en wat Christus is. Vooral moet u daarop letten, dat ge u het woordje onze goed ten nutte maakt; en er volkomen zeker van bent, dat Christus niet de zonden van sommigen, maar die van de gehele wereld gedragen en geboet heeft. Want Hij heeft Zich waarachtig voor de zonden van de gehele wereld in de dood gegeven, hoewel de gehele wereld het niet gelooft. Daarom moet u uw zonden niet slechts zo beschouwen, dat zij werkelijke, zware, grote zonden zijn. Maar ook, dat zij de uwe zijn en van niemand anders; dat is: u moet weten en geloven, dat Christus niet alleen gegeven is voor de zonden van andere mensen, maar zeker ook voor de uwe. Houd dat vast en laat u van dit overheerlijk troostbeeld, waaraan ook de lieve engelen in de hemel hun vreugd hebben (1 Petr. 1 vers 12) door niets afkerig maken, namelijk, dat Christus, naar Zijn portret en evenbeeld geen Mozes, geen stokmeester of beul is, maar een Middelaar, Die Zichzelf gegeven heeft, niet voor onze verdiensten, heiligheid, gerechtigheid, eer en ons braaf leven, maar voor onze zonden. Dat Hij daardoor ons arme zondaren met God verzoend en genade, gerechtigheid, eeuwig leven en zaligheid verworven heeft. Hoewel nu Christus soms ook de wet uitlegt, is dit toch eigenlijk niet Zijn ambt, hetwelk Hij te vervullen, en waartoe Hem de Vader gezonden heeft.

Weliswaar zijn deze woorden: Christus heeft Zichzelf voor onze zonden gegeven, spoedig genoeg van buiten geleerd en begrepen, zodat wij 't kunnen napraten. En het is een gedeelte van de mensen ook oprechte ernst, om zich daaraan vast te houden. Maar als het er op aankomt; als de duivel in de aanvechting Christus voor ons verbergt en Hem van voor onze ogen wegrukt en bovendien het woord van de genade uit het hart wegneemt, dan ondervinden wij eerst, dat er bij ons nog veel aan ontbreekt en wij nog bij lange na niet goed geleerd hebben; ja, er eigenlijk nog niets van weten. Wanneer iemand dan Christus goed en juist zou kunnen erkennen, Hem hoog verheerlijken en Hem niet voor een strenge Rechter, maar voor onze allervriendelijkste en liefste Heiland en Hogepriester aanzien en houden; zo iemand zou in waarheid allerlei angst, nood en dood overwonnen hebben; hij ware reeds in het eeuwige leven (Joh. 17 vers 24). Maar daar is niets moeilijkers op aarde, dan dat men zulks volbrengt te midden van de aanvechting.

Wat ik hier zeg, dat heb ik ten dele zelf ervaren, want ik ken zeer goed de listen en behendige streken van de duivel; dat hij niet alleen de gewoonte heeft om de wet voor te houden om ons daarmee te verschrikken, en uit kleine splinters grote balken, dat is: uit hetgeen in 't geheel geen of ten minste een zeer geringe zonde is, een rechte hel te maken. Maar dat hij de gewoonte heeft om ons de Persoon van Christus, onze allertrouwste Hogepriester af te schilderen en voor te stellen, alsof Hij tegen de zondaren toornst en hen in de afgrond van de hel wil stoten. Want dan neemt hij de één of andere spreuk van de heilige Schrift of een bedreigingswoord van Christus, en geeft snel in een oogwenk, vóórdat wij het weten, ons hart daarmee zulk een hevige stoot, dat ons niet alleen alle geloof en vertrouwen op Christus ontvalt, maar wij ook in ons hart voor Hem verschrikken en niet anders menen, als dat het de rechte Christus is, die ons zulke gedachten ingeeft, terwijl het toch de duivel zelf is. En met zulke maskers kan hij ons soms een lange tijd bezig houden en verschrikken en ons jagen en ons in de waan brengen en laten, zodat ons geweten er wel duizend eden op zou willen doen, dat het de rechte Christus zelf is, welks woord of spreuk hij aanhaalt.

Eindelijk is ook dit één van de kunstgrepen van de boze, dat hij ons slechts een gedeelte van Christus en niet de gehele Christus voorhoudt; namelijk, dat hij wel toegeeft, dat Christus Gods Zoon is, uit de maagd Maria geboren. Maar - dat Hij Zichzelf voor onze zonden gegeven heeft, dat laat hij achterwege, breekt hier af en scheurt het u uit het hart; voegt er iets vreemds bij, dat er in 't geheel niet mee overeenkomt; namelijk hij houdt ons deze of gene bedreiging van Christus voor, waarmede Deze de goddelozen verschrikt, als bijvoorbeeld Lucas 13 vers 3: "Indien u u niet bekeert, zult u ook alzo omkomen." Zo werpt hij zijn gif op de reine en zekere erkenning van Christus en maakt, dat, hoewel wij geloven, dat Hij onze Middelaar en Heiland is; Hij toch desondanks voor onze harten een gruwelijke tiran en stokmeester blijft. Zo worden wij door de boze bedrogen, zodat wij het zeer vriendelijk en liefelijk troostbeeld van onze Hogepriester en Schulddeger Jezus Christus geheel verliezen en laten varen en voor Hem zo vreesachtig en schuw worden, als voor de ellendige duivel zelf.

Dit alleen zou oorzaak genoeg zijn, om vlijtig en ernstig te vermanen en aan te sporen, opdat men uit deze woorden van Paulus: die Zichzelf voor onze zonden gegeven heeft, Christus toch recht mag leren beschouwen. Want omdat Hij Zichzelf voor ons heeft in de dood gegeven (gelijk zeker waar is), is Hij geen Tiran of Rechter, die ons omwille van de zonden wil verdoemen, en degenen, welke reeds ellendig en jammerlijk zijn, nog meer bedroeven wil. Maar veel meer helpt Hij hen, die gevallen zijn, weer op; vertroost en neemt in genade aan degenen die verschrikt zijn, en verzoent hen met God. Anders was Paulus een leugenaar, als hij zegt: Christus heeft Zichzelf voor onze zonden gegeven. Wanneer ik mij Christus zo voorstel, dan beschouw ik Hem juist; dan grijp en heb ik de rechte Christus, gelijk Hij Zichzelf afschildert; en dan laat ik alle gedachten en overleggingen betreffende de goddelijke Majesteit en heerlijkheid varen, en hecht mij en ben verkleefd aan de mensheid van Christus. Daar nu is geen verschrikking, maar enkel vriendelijkheid en vreugde; en zo leer ik door Hem de Vader kennen. Daardoor gaat mij dan zulk een licht en zulk een erkenning op, dat ik zeker weet, wat God en hoe Hij gezind is; wat ik zelf ben en hoe alle schepselen gezind zijn; en hoe groot de boosheid in het rijk van de duivel is.

Wat ik hier leer is niets nieuws, maar juist dat, wat vóór ons, de dierbare apostelen en hun navolgers, de apostolische vaders, geleerd hebben. Wij dringen er echter zo nadrukkelijk op aan, omdat wij gaarne zouden zien, dat de mensen er rechte ernst mee maakten en telkens opnieuw zich oefenden in het leren van deze christelijke kunst en wijsheid; want zij kan nooit genoeg geleerd worden. Daartegen nu is de duivel bovenmate vijandig; daarom verhindert hij, zoveel hij kan, opdat zulk een geloof niet lang rein blijft; of tracht ons door oververzadiging en traagheid er van af te brengen. Daarom, gave God, dat wij de leer van het geloof de liederen maar goed konden inprenten en het zo duidelijk uitleggen, dat zij er niet alleen met de mond over konden praten, maar ook in hun hart daarvan verzekerd waren en er zich aan vasthielden, vooral in de nood van de dood.

Opdat Hij ons verlost van deze tegenwoordige boze wereld. Paulus behandelt ook in deze woorden de hoofdgedachte van deze brief, terwijl hij deze gehele wereld, die geweest is, nog is en hierna zijn zal noemt een tegenwoordige wereld. Ten eerste noemt hij haar tegenwoordig, tegenover de wereld die komen en eeuwig zijn zal. Maar dan noemt hij haar ook boos omdat alles, wat in deze tegenwoordige wereld is, aan de macht en boosheid van de duivel onderworpen is; als aan degene, die er in regeert en heerst, als haar gewelddadige vorst en god. Daarom wordt zij ook rijk van de duivel genoemd, want zij erkent God niet; ja, veracht, haat, lastert en smaadt Hem; en

handelt ongehoorzaam tegen al Zijn woorden en werken. In zulk een rijk bevinden zich alle kinderen van Adam en zijn onderworpen aan zijn heer en koning, namelijk de duivel.

Hier ziet u het wederom, dat niemand door zijn eigen werken of krachten de zonde kan uitdelgen. Want, deze tegenwoordige wereld, zegt Paulus hier, is boos. En 1 Joh. 5 vers 20 staat geschreven, dat zij in het boze ligt. Zovelen dus in de wereld zijn, zijn zij alle leden van de zonde en van de duivel, ja, zijn lijfeigenen. Want, gelijk het 2 Tim. 2 vers 26 staat, hij heeft onder zijn tirannie en macht alle mensen naar zijn wil, gevangen. Wat heeft het dan geholpen, dat men zoveel orden gesticht, zoveel grote en zware werken heeft uitgevonden, om daardoor de zonden uit te delgen en aan het geweld van de duivel te ontkomen? Als daar zijn: een paardeharen hemd dragen, zich het lichaam met geselroeden kastijden, zodat het bloed er langs vloeit, in een compleet harnas naar St. Jago een bedevaart ondernemen. Want al doet u dit alles en nog veel grotere dingen, het blijft daarom niets minder waar, dat u nog in deze tegenwoordige boze wereld, maar niet in Christus' rijk bent. Maar bent u nog niet in Christus' rijk, dan is het zeker, dat u nog in 't rijk van de duivel bent, hetwelk Paulus hier noemt de boze wereld. Zolang u nu daaruit niet gered bent door het geloof in Christus, die Zichzelf voor uw zonden gegeven heeft, moet u er in blijven, en kan u, in één woord, niemand anders daaruit redden. Bovendien zijn alle gaven, die u hebt, hetzij geestelijk of lichamelijk, als daar is: wijsheid, huichelachtige gerechtigheid en heiligheid, bekwaamheid in 't spreken, macht, schoonheid, rijkdom en dergelijken niets anders, als werktuigen van de duivelse en helse tirannie, waarmede u de satan dienen en zijn rijk bevorderen en vergroten moet.

Wat het eerste aangaat; hoe wijzer en vromer u bent, zonder erkenning en geloof in Christus, des te heviger vervolgt u de rechte leer, lastert en veroordeelt haar als ketterij en duivelse leugen. Daarentegen neemt u dwaling en leugen aan als Gods Woord en verdedigt het als de waarheid; u haat en bent met uw volle hart vijandig tegen degenen die Gods Woord rein leren, horen en belijden, ja u veroordeelt hen als verleiders en ketters, en meent dat u aan dit alles wèl doet. Daarna tracht u met uw leugen en bedriegerij de goddelijke waarheid en erkenning te verdonkeren en te verduisteren; verleidt de lieden door valse leer, zodat zij tot de erkenning van Christus niet kunnen komen. Zo roemt en prijst u ook uw eigen heiligheid en gerechtigheid, maar de heiligheid en gerechtigheid van Christus, door welke wij alleen heilig en rechtvaardig kunnen worden, vervloekt en veroordeelt u, dat het erg is; evenals of zij geheel en al een goddeloos en duivels ding was. Eindelijk verwoest u het rijk van Christus door uw macht en maakt van haar misbruik, om daardoor het Evangelie uit te roeien en te verdelgen, Christus' dienaren en al degenen die hen horen en liefhebben daarmede te vervolgen. Daarom is uw wijsheid, welke u buiten Christus hebt, een dubbele dwaasheid; uw heiligheid en gerechtigheid een dubbele zonde en godslastering. Niet alleen dat u niets weet van Gods wijsheid en gerechtigheid, maar u verduistert en verhindert, lastert en vervolgt haar nog op de koop toe, niet alles wat u maar kunt.

Daarom mag Paulus hier de wereld wèl een boze wereld noemen; want waar zij op haar vroomst en best wil zijn, daar is zij 't allerergst. In de werkheilige, verstandige en geleerde lieden wil zij zich het vroomst en best voordoen, en is daar toch dubbel boos. Ik zal nu niet spreken van de grove vleselijke zonden, die tegen de tweede tafel strijden, waarin de wereld geheel en al verzonken is: als daar zijn; ongehoorzaamheid aan ouders en overheid, allerlei ontucht, hoererij, echtbreuk, gierigheid, roven, stelen, zich bevoordelen, schrapen, sparen, nijd, haat, leugen, bedrog, moord, hooghartigheid, zwelgerij, onderdrukken van anderen, welke wel grote en gruwelijke zonden zijn. Maar toch nog gering, wanneer men ze vergelijkt met die, waarvan boven sprake was;

namelijk in vergelijking met de gerechtigheid en wijsheid van de huichelaars en werkheiligen, waarmede zij tegen de eerste tafel zondigen. Die blanke, witte duivel, die de mensen tot geestelijke zonden drijft, welke men niet voor zonde maar voor enkel gerechtigheid houdt en verdedigt - hij is het, die de grootste schade aanricht, veel meer dan de zwarte duivel, die de mensen alleen tot vleselijke zonden drijft, zodat zelfs Turken en heidenen ze ook als zonden erkennen.

Zo toont Paulus dus met deze woorden: *opdat Hij ons verlosse van deze tegenwoordige boze wereld*, duidelijk aan wat de gehele inhoud en hoofdzaak van deze brief is; namelijk: dat, als wij van zonde, dood en macht van de duivel verlost zullen worden, dit geschieden moet door het geloof in Jezus Christus, de Zoon van God, Die Zichzelf voor onze zonden gegeven heeft, opdat Hij ons daardoor van het rijk van de duivel, hetwelk hij hier noemt de tegenwoordige boze wereld, zou redden. Dit tot stand brengen kan geen schepsel, geen mens, al is hij ook zo heilig en rechtvaardig als hij maar kan; ook geen engel. Want zonden uitdelgen en uit de tirannie en het rijk van de duivel redden, is voorwaar niet het werk van enige schepselen, hetzij mensen of engelen, maar alleen van de hoge, goddelijke Majesteit. Daarom komt deze titel van zonden verzoenen en redden uit de macht van de duivel, ook alleen aan Christus toe. Voor Zijn eigen Persoon heeft Hij dat niet gedaan en het ook niet nodig gehad. Derhalve let wèl op dit woordje: voor onze zonden, opdat Hij ons verlosse. Wie dat gelooft, die heeft het; en zal God eeuwig loven en prijzen in Christus Jezus.

Het luidt echter, gelijk deels boven gezegd is: deze tegenwoordige wereld is een boze wereld; want zij is een getrouwe, gewillige en gehoorzame knecht en dienaar van haar god, de duivel: Alles wat hier de moordenaar en de vader van de leugens doet en spreekt, dat doet hem dit zijn vroom kind en zijn lieve gehoorzame zoon, de wereld, meesterlijk na en volbrengt het zo nauwkeurig mogelijk. Van nature heeft zij niets meer lief dan leugen, dwaling, valse godsdienst, huichelarij enzovoort. Om daartoe bij te dragen is zij mild en ijverig, en wederom is zij de waarheid vijandig, vervolgt en slaat dood als ketters en misdadigers, degenen die deze leren; wil er niet van horen, dat hun iets zou toegegeven worden. Daarom is zij vol van allerlei zonde en ondeugd, weet niets van God, is Item vijandig, lastert en veracht Hem in Zijn Woord. Bovendien is zij ook verzonken in vleselijke zonden, in moord, echtbreuk en dergelijken. Want zij aardt naar haar vader, de duivel, die een leugenaar en moordenaar vanaf het begin (Joh. 8 vers 44) is. Vandaar, hoe wijzer, rechtvaardiger en heiliger de mensen zijn buiten Christus, des te vijandiger zijn zij tegen het Evangelie en richten des te meer schade aan. In 't kort: de wereld is een driedubbele schelm, waar zij op haar best en vroomst is. Zulke dubbele en goddeloze schelmen zijn wij onder het pausdom ook geweest, vóórdát ons het dierbare Evangelie door Gods genade, is opgegaan; in 't bijzonder, wij ordebroeders, en wij hadden toch de titel en de naam alsof wij heilige en geestelijke personen waren, van een veel hogere stand en verdienste dan de gemene man.

Geliefde, laat echter ook deze woorden van Paulus u in ernst gezegd zijn en u als waarheid gelden en acht ze niet voor een verzinsel of droom, als hij zegt, dat de wereld boos is; onverschillig of er vele lieden zijn, die veel schone en heerlijke deugden hebben en er veel schijnbare heiligheid en huichelarij in is. Laat u door dat alles niet in de war brengen, maar luister en let er op, wat de Heilige Geest door Paulus zegt. Aan deze woorden mag u vrijmoedig en naar waarheid de gehele wereld toetsen en beoordelen, dat zij met al haar wijsheid, gerechtigheid en macht het rijk van

de duivel is, waaruit ons niemand, als de Heere onze God alleen, door Zijn eengeboren Zoon, kan redden. Daarom moeten wij billijkerwijze God, onze lieve Vader, loven en danken, dat Hij ons uit het rijk van de duivel, waarin wij allen tezamen gevangen waren en waaruit wij door onze eigen kracht niet verlost konden worden, door Zijn lieve Zoon verlost heeft. En dan moeten wij met Paulus (Filipp. 3 vers 8) ronduit en onbevreesd belijden, dat al onze werken en gerechtigheid, die daarop gericht zijn, dat men de zonde daardoor boeten en de macht van de duivel ontvlieden wil, niets als vuil en drek zijn, waarmede wij, ook als wij het alles bijeenvoegden, de duivel geen enkel haar zouden kunnen leed doen. Wij moeten dan ook evenzo vrijmoedig alle krachten van de vrije wil, alle huichelachtige gerechtigheid, alle monnikerij, missen, godsdiensten geloften, paardeharen hemden enzovoort enzovoort en alle andere gruwelen van het rijk van de antichrist, met voeten treden en aanspuwen als de vergiftigste pest van de duivel. Daarentegen de heerlijkheid en onuitsprekelijke weldaden van onze lieve Heere Jezus Christus hoog verheffen en groot maken, omdat Hij ons door Zijn dood niet uit een ijdele, slecht en goed door elkaar gemengde, maar uit een boosaardige en verdoemelijke wereld gered heeft.

Zo toont nu Paulus waar hij de wereld boos noemt, met deze naam, dat zij is een rijk van de ongerechtigheid, blindheid, dwaling, zonde, dood, godslastering, wanhoop en eeuwige verdoemenis: in 't kort dat zij het rijk van de duivel is. En dat daarentegen het rijk van Christus is een rijk van gerechtigheid, licht, genade, vergeving van zonden, vrede, troost, eeuwig leven en zaligheid, waarin wij uit deze wereld zijn overgezet door onze lieve Heere Jezus Christus; Wie naast de Vader en de Heilige Geest lof en ere gebracht zij in eeuwigheid. Amen.

Naar de wil van onze God en Vader. Paulus plaatst en ordent al zijn woorden met grote nauwkeurigheid zo, dat Hij de leer van zijn Evangelie en bijzonder het hoofdstuk van de rechtvaardiging, tegen de valse, verleidelijke leraars verdedigen kan. Christus, zegt hij, heeft ons van het boze rijk van de duivel en van deze wereld verlost; en dat Hij dat gedaan heeft, is de Vader, die het zo gewild en bevolen heeft, zeer welbehagelijk geweest. Daaruit volgt nu, dat wij niet door ons willen of lopen, niet door onze eigen raad of door ons vermogen, werk of verdienste, maar door Gods barmhartigheid en Zijn genadige wil zijn gered. Zo ziet u, hoe machtig en heerlijk Paulus de leer van het geloof kon uiteenzetten; en al zijn woorden goed weet te scherpen en ze op de valse apostelen te richten; opdat hij toch de Galatiërs en alle Christenen bij de waarheid en de reine leer mocht bewaren, en de leugens van het tegenovergestelde te gronde richten. Maar het heeft niet geholpen, en helpt ook nog niet; want de wereld is en blijft de wereld.

Wij echter moeten aan deze woorden: *naar de wil van onze God en Vader*, de leer en de troost ontlenen, dat het Gods genadige wil is, dat niemand verloren gaat, maar dat ieder zalig wordt; gelijk hij ook 1 Tim. 3 vers 4 leert; en Christus Zelf spreekt (Joh. 6 vers 39): dat is de wil van de Vader, die Mij gezonden heeft, dat Ik niets verlies. Omdat nu echter onze ellende en jammer niet door onze werken, verdiensten, genoegdoening, offers en houden van de wet kan weggenomen worden, gelijk de Schrift aan alle plaatsen betuigt als (Ps. 40 vers 7) "*offers en spijsoffers behagen U niet*"; (Ps. 51 vers 18) "*Gij hebt geen lust aan offers*" (Ps. 143 vers 2): "*voor U is geen levend mens rechtvaardig*"; (Gal. 2 vers 16): "*door de werken der wet wordt geen vlees rechtvaardig*", daarom heeft God deze tegenwoordige boze en verdoemde wereld alsoo liefgehad, dat Hij Zijn eengeboren Zoon heeft overgegeven; opdat Hij haar zonden op Zich nam, aan het kruis stierf en alzo daarvoor genoeg deed. Wie nu in

Hem gelooft, die zal niet alleen van zonde en dood verlost zijn, maar ook genade, barmhartigheid en eeuwig leven hebben.

Komt nu de duivel onvoorzien aangeslopen en rukt u deze woorden van voor de ogen weg, en blaast hij u in, dat u er u over bekommeren moet, of u door God wel uitverkoren bent ter eeuwige zaligheid of niet; en houdt hij u voor de vreselijke voorbeelden van Gods toorn en oordeel, alsmede dat het getal van de uitverkorenen klein, dat van de verdoemden zeer groot is; wees dan verstandig en laat u in geen geval in zulke gevaarlijke gedachten en twistgesprekken slepen, of u verstapt u zeker en breekt de hals. Maar weer u dan en zeg: mij is niet geboden, dat ik mij over deze dingen moet bekommeren, die mij te hoog en onbegrijpelijk te doorzoeken zijn; ik blijf bij de woorden van Paulus, die zegt, dat Christus Zichzelf voor onze zonden gegeven heeft, opdat Hij ons verlost van deze tegenwoordige wereld; en dat Hij zulks gedaan heeft, naar de wil van onze God en Vader. Daaruit nu kan ik zeker besluiten, dat, eer God heeft willen toelaten, dat wij verloren zouden gaan, eerst Christus, Zijn enige Zoon, onze Heere, ons aller knecht moest worden; al onze zonden en smaad op Zich nemen en dragen en de aanvechting van de duivel lijden moest; een kleine tijd door God verlaten zijn, niet de dood worstelen, daarvoor bloed zweten, en eindelijk de smadelijke dood aan het kruis moest sterven. Zo kan ik in God niet anders zien of erkennen als enkel genade, barmhartigheid, geduld en medelijden met ons, ellendige bedroefde zondaren.

Daarom geeft de Schrift getuigenis; dat God het aanzien van de mensen niet acht, maar dat allen, en niemand uitgesloten, die Zijn Naam aanroepen, zullen zalig worden. Gaan er nu velen verloren, dan is dat de schuld van de duivel en van onze boze wil; de wil van God de Vader zegt Paulus hier, is een genadige wil; en Joh. 6 vers 40 spreekt Christus Zelf: *dit is de wil van degene, die Mij gezonden heeft, dat wie de Zoon ziet en in Hem gelooft, het eeuwige leven heeft.*

God onze Vader. Dit woordje onze moet men toepassen op de beide woorden God en Vader; zodat er dit mede bedoeld wordt: door de wil van onze God en onze Vader. Want juist Hij is onze Vader, die Christus' Vader is; gelijk Christus (Joh. 20 vers 17) tot Maria Magdalena zegt: *"ga heen tot Mijn broeders en zeg hen: Ik vaar op tot Mijn Vader en tot uw Vader, tot Mijn God en tot uw God"*. Daarover echter meer in de paasprediking.

Dien zij eer van eeuwigheid tot eeuwigheid Amen. De Joden hebben de eigenaardige gewoonte, om in hun schriften veel lof- en dankzeggingen in te mengen. Deze gewoonte houden de apostelen, die zelf ook Joden zijn, bij; gelijk men zulks veelvuldig in Paulus' brieven zien kan. En terecht, want men moet altijd de Naam van de Heere eren, en die nooit zonder lof en dank noemen. En deze manier is een liefelijk bewijs van eerbied en dienst jegens de Heere onze God; evenals men ook bij de wereldlijke regering, wanneer men de namen van grote koningen of vorsten noemt, gewoon is zich eerbiedig te gedragen, het hoofd te ontbloten en de knie te buigen.

Nu moeten wij echter veel meer, als wij van God spreken, onze harten met eerbied voor Hem buigen en Zijn Naam met dankbaarheid en alle eerbied noemen, vooral, omdat wij hier horen, dat Hij onze God en Vader door Christus is; die voortaan niet slechts niet op ons toornen of ons omwille van onze zonden eeuwig straffen en verdoemen zal, gelijk Hij het recht daartoe heeft. Maar bovendien ons nog houdt voor vroom en rechtvaardig omwille van het geloof in Christus. Deze is ons sieraad, hetwelk wij in de Doop hebben ontvangen; en Hij wil ons ook het hemelse erfdeel geven; namelijk het eeuwige leven, vreugde en zaligheid. Dat doet Hij alles uit enkel genade en barmhartigheid. Daarom kunnen wij Hem daarvoor niets vergelden of

geven, als een Hallelujah of het "Te Deum" zingen en met Paulus spreken: *Hem zij lof, eer en prijs van eeuwigheid tot eeuwigheid. Amen.*

17. DE VOETWASSING⁶

"En vóór het feest van Pasen, als Jezus wist dat Zijn tijd gekomen was, dat Hij uit deze wereld zou gaan tot de Vader, gelijk Hij de Zijnen, die in de wereld waren, had liefgehad, zo had Hij hen lief tot aan het einde. En na het avondeten, toen reeds de duivel Judas Simons zoon Iskariot in het hart had gegeven dat hij Hem verraden zou, als Jezus wist, dat de Vader Hem alles in Zijn handen gegeven had, en dat Hij van God gekomen was en tot God heen ging, stond Hij op van het Avondmaal, legde Zijn klederen af, en nam een linnen doek en omgordde Zich; daarna goot Hij water in een bekken, en begon de jongeren de voeten te wassen, en ze af te drogen met de linnen doek waarmede Hij Zich omgord had. Toen kwam Hij", enzovoort.

Johannes 13 vers 1 - 20.

Wij hebben heden gehoord wat de evangelisten ons geschreven hebben aangaande het paaslam en de instelling van het Heilig Avondmaal; waarmee de Heere Christus het oude paaslam heeft opgeheven door Zijn gedachtenis, en ons het Zijne gegeven en Zijn gedachtenis nagelaten heeft; namelijk, dat wij door Zijn lijden en sterven zullen hebben vergeving van zonden en het eeuwige leven.

Nu beschrijft de evangelist verder de voetwassing; ook in deze tekst is veel, dat wij in één preek niet kunnen afhandelen. Want de Heere heeft in deze dagen veel gepredikt en gedaan, bijvoorbeeld de drie hoofdstukken van Johannes (hoofdstuk 14, 15, 16), waarover men gewoon is op andere tijden te prediken. En Johannes heeft beschreven, hoe Hij het paaslam gegeten en het Avondmaal heeft ingesteld. Nu voegt hij het stuk van de voetwassing er aan toe, want de andere evangelisten hadden het weggelaten. Dat doet hij, opdat men in genen dele zou menen, dat de Heere Christus alleen een gewoon mensenkind was die zo jammerlijk en smadelijk lijdt en sterft. Maar dat er veel groter kracht achter Hem verborgen was. Wij weten dan ook trouwens wel, waarom Johannes zijn Evangelie geschreven heeft; want in zijn tijd waren er reeds ketters, die een aanval deden op het artikel: of de Heere Christus waarachtig God en mens was? Daarover hadden nu de andere evangelisten ook wel geschreven, dat Christus God en mens was. Maar Johannes laat in al zijn hoofdstukken deze twee naturen doorschijnen, opdat uit de woorden en werken van de Heere bemerkt wordt, dat Hij God en mens was, voor ons geboren, gestorven, uit de doden opgestaan en opgevaren ten hemel, gezeten aan de rechterhand van God. Dat moet dus niet zulk een geringe persoonlijkheid zijn, die alleen een gewoon mensenkind is, gelijk Johannes, de evangelist, of een ander mens, maar Hij moet ook God zijn. Want de mens Christus is gestorven, maar weder opgestaan gelijk God en opgevaren ten hemel.

In dit artikel ligt de macht van geheel ons christelijk geloof van de twee naturen in Christus, van de mensheid en godheid; en met dat artikel houdt Johannes zich ijverig bezig. Want door dit artikel zijn de Christenen onderscheiden van alle andere mensen, van Turken en Joden en hoe zij verder mogen heten; hierdoor, dat wij zeggen: 'ik geloof in Jezus Christus, Zijn ééngelboren Zoon, onze Heere, geboren uit de maagd Maria; dat in één Persoon twee naturen zijn, namelijk de goddelijke en de menselijke.'

"Vóór het feest van Pasen." De Heere heeft altijd gelet op de tijd, dat Hij uit de wereld zou gaan tot de Vader; en Hij is verheugd, dat deze gekomen is. Tot de Vader gaan:

⁶ E.L. Meinders. Dl. V. le Afd. p. 423 vv. uitgesproken op Witte Donderdag 25 mei 1540. Deze preek werd door Luther gehouden in de namiddag, nadat hij 's morgens reeds tweemaal gepredikt had over het eten van het paaslam.

Zó noemt het Johannes. Zo zeggen de andere evangelisten het niet. Maar beschrijven Zijn gruwelijk lijden met zo aangrijpende woorden, hoe ontzettend Hij gemarteld is, dat men wel wensen zou dat er een einde kwam aan Zijn leven, dat men zou menen, als was het nu geheel uit met Hem. Maar Johannes zegt, dat Zijn lijden een gang genoemd moet worden, en niet zulk een lijden, dat Hem in de dood en in het graf zou doen blijven, gelijk het met alle andere mensen het geval is. Nee, het zal niets anders zijn als een gang of een sprong uit dit ellendige leven in het eeuwige leven; dat Hij, uit het graf en het dodenrijk gegaan, zit ter rechterhand van de Vader, en Heere is over engelen en schepselen. Zo kenschetst hij het lijden op zeer bijzondere wijze, wil het beschrijven, dat het niets anders is als een gang, een Pascha⁷; het draagt deze naam sedert Egypte, waar de tekst bij Mozes zegt, dat de Heere gesproken heeft: *Ik zal in diezelfde nacht door Egypteland gaan en slaan alle eerstgeborenen in Egypteland, beide onder mensen en vee, maar ulieden redden* (Exod. 12 vs. 12). Zo was het paaslam een gedachtenis aan die gang, evenals wij het sacrament nog hebben als een gedachtenis aan het lijden van Christus. Die gang wijst Johannes hier aan en zegt, dat dit de rechte, de waarachtige gang is. Want in deze nacht is het geschied dat Hij gestorven is en vernietigd werd. Door deze gang ging Hij de gehele wijde wereld door en doodde duivel, zonde, hel en dood, en verloste Zijn volk van de Egyptenaren, zodat zij de Egyptenaren, dat is, de zonde en de dood niet meer onderdanig zouden zijn; en Hij is nedergedaald in de onderste plaatsen van de aarde, in de gevangenis, gelijk Paulus zegt (Efeze 4 vers 8 en 10); daar is Hij doorheen gevaren en weder opgevaren boven alle hemelen en gezeten ter rechterhand van Zijn Vader. Daarmede wordt aangetoond, dat Hij geen gewoon mensen kind is, die hier sterft en de dood onder Zijn voeten heeft getreden. Maar dat Hij midden in de dood deze de voet op de keel zet en - hem ombrengt.

Daarover predikt men ook op de feestelijke paasdagen, dat Hij de dood overwonnen heeft. Daar moet dus iets groots achter steken, namelijk de godheid. Zo noemt dus Johannes het lijden van Christus een gang uit het lijden en de dood in de heerschappij van de Vader ter rechterhand Gods.

Nu beschrijft hij ook de ootmoed van de mensheid van de Heere Christus, hoe Hij Zijn jongeren de voeten wast. En zulks beschrijft hij met grote nauwkeurigheid en zegt: *als Jezus wist, dat Zijn tijd gekomen was, dat Hij uit deze wereld zou gaan tot de Vader; gelijk Hij de Zijnen die in de wereld waren had liefgehad, zo had Hij hen lief tot aan het einde*. Dat is: Hij bewijst hun alle liefde en vriendelijkheid; zó zelfs, dat Hij neerknielt en hun de voeten wast.

Zo zegt de tekst ook verder: *Jezus wist dat de Vader Hem alles in Zijn handen gegeven had en dat Hij van God gekomen was en tot God heenging*. Johannes komt alweer op de godheid van Christus en doet dit met nadruk, opdat men weet, dat de Persoon van Christus niet slechts mens is. Want het komt geen schepsel, ja geen engel toe, dat men alles in handen heeft en een heer van alle engelen is; ja dat men macht heeft over hemel en aarde, zonde, dood en leven, duivel en hel, en alleen gerechtigheid geven kan. Daarom moet deze Persoon, die daar lijdt, ook God zijn, want waar "alles" gezegd wordt, daar is niets buitengesloten. Daar is niets in hemel of op aarde, wat Hem niet als Zijn Heere erkennen moet.

Laat u derhalve door Zijn lijden niet bedriegen, zodat u zou menen, dat Hij niet sterk was en Zich niet kon verdedigen. Nee, maar u bent daarvan de schuld; u zou niet hebben kunnen zalig worden, als Hij niet geleden had; daarom geldt het u. Daar moet een groot offer zijn, hetwelk de zonden wegneemt en de toorn van de Vader stilt.

⁷ Het Hebreeuwse woord Pesach of Pascha, gelijk het in het Grieks luidt, betekent "voorbijgaan."

Daarom geldt het u; Hij lijdt voor u; gelijk Hij omwille van ons is mens geworden, om ons in het eeuwige leven over te zetten en ons gerechtigheid te schenken.

En na het avondeten - toen reeds de duivel Judas Simons zoon Iskariot in het hart gegeven had, dat hij Hem verraden zou. De Heere doet ook dat nog, dat Hij Judas de voeten wast. Judas echter was geheel door de duivel bezeten, hij had het Sacrament ontvangen en laat zich hier ook nog de voeten wassen. De evangelist wil echter zeggen: de boosheid in Judas is zó groot, dat men niet anders zeggen kan als dat de duivel hem bezeten heeft. Want wanneer de duivel iemand begint te leren, dan houdt hij de grootste godslastering voor de hoogste eer en voor de grootste dienst aan God, en het kwaad en de schande voor de blinkendste deugd. Is het geen lastering en schande, wanneer de paus en zijn bisschoppen de mis houden voor een offer en een dienst aan God? Zo is ook de leer van de Wederdopers en andere sektenmakers enkel godslastering; welke zij evenwel verklaren en houden voor rechtvaardigheid. De evangelist wil zeggen: Judas heeft gezien, hoe Christus de Zijnen heeft liefgehad tot aan het einde, en jegens hen Zich zo verootmoedigd heeft, dat Hij hun de voeten wast. Daarom is het onmogelijk, dat hij zich voor zijn Meester ook niet verootmoedigd zou hebben, maar het is met hem niet op een gewoon menselijke wijze in zijn werk gegaan. Hij heeft gedacht: 'Waarom stelt Hij Zich tegen het priesterschap en tegen het gehele Joodse rijk? Hij wil wat bijzonders wezen. Ik moet een bedelaar bij Hem worden, want Hij werpt zoveel geld nutteloos weg en verzet Zich tegen de hogepriesters.' Daarom is het de duivel geweest, die hem in het hart gegeven heeft: u doet er misschien niet verkeerd aan, als u Hem verraadt; dan houdt tenminste het gewoel onder het volk op en er komt weer rust en vrede.

Zo gaat het ook nog heden ten dage, dat velen graag zouden zien, dat men die Lutherse boeven dood sloeg en ze opruimde; want dan zou er weer vrede en rust komen: Zo toont de evangelist het met duidelijke woorden aan, dat de duivel in hem gevaren is. Deze nu komt niet alleen, maar hij heeft een grote schare, zodat vele duivelen in hem gevaren zijn en hem zozeer in hun macht hadden, dat hij zich nergens aan stoort, noch aan de liefde en de vermaning, noch aan de voetwassing, maar verstokt is en zich over dat alles heenzet, als de moeite van het aankijken niet waard.

Evenzo doen onze sektenmakers. Het baat niets; men moge met hen spreken zoals men wil, zij willen het niet horen; want de duivel heeft hun harten ingenomen; en het is waarlijk geen goede geest, die hen drijft. Salomo zegt (Spreuken 29 vers 9): 'Wanneer een wijs man met een dwaas, hetzij hij toornig is of lacht, in twistgeding komt, dan heeft hij nooit rust.' Als men zich tegenover zulk één verootmoedigt, dan geeft hij zichzelf gelijk; als men hem ernstig onderhoudt, dan heet men een verbitterd en hardvochtig man, die met andere arme mensen niet weet om te gaan en hen met voeten treedt; die geen geduld, medelijden of barmhartigheid heeft. Hoe men het ook maakt, de dwaas meent altijd, dat hij gelijk heeft.

Zo deed Arius met Athanasius ook; en anderen vervolgden Athanasius en zeiden: met hem is geen omgaan mogelijk; hij is een halsstarrig mens; of men hem al bestraft, het baat niets.

Dat hebben wij ook wel ondervonden op de rijksdagen. Als wij ons verootmoedigen, dan riepen zij: *ziet ze geven ons gelijk!* Als wij ons daarentegen verzetten, dan zeiden zij *dat wij oproerlingen waren, dat de duivel in ons gevaren was.* Daar is echter tweeërlei ootmoed, de ene, wanneer het betreft de leer en het geloof; de andere met betrekking tot de liefde jegens de naaste. Wanneer het nu betreft de artikelen van het Geloof, dan geve God maar geen ootmoed: Want het komt er dan niet op aan, dat men

omwille van de liefde of de vrede of de eenheid wil wijken; ook niet, omdat anders de kerk verwoest werd of dat men uit liefde tot de keizerlijke majesteit een weinig wijkt. Zo klagen de sekten- en scheurmakers over ons, als was er bij ons geen ootmoed en liefde. Maar wij antwoorden hun: verwijder eerst het woord, de leer en het geloof; want hierin willen wij voor u geen handbreed wijken, al zouden ook hemel en aarde er door uit hun voegen raken. Want het Woord is niet het mijne, zo ook is de Doop niet de mijne, evenmin als het Avondmaal het mijne is. God heeft Zich dat voorbehouden en gezegd: leer u zo! Daar kan ik niet overheen - daarom moet uw wil wijken. Wanneer wij dan zo spreken, dan zeggen zij, dat wij trotse lieden zijn. Maar het is een noodzakelijke ootmoed. Hij heeft het ons bevolen, en aan Zijn Woord mogen wij niets te kort doen.

Maar kom hier en leg beslag op mij, wanneer het de liefde betreft. Als ik dan niet voor u mij wil verootmoedigen en niet lijden wil, wanneer mij schade berokkend wordt; als ik dan niet wil wijken in wat het mijne is en mij door God is gegeven; als ik dan niet wil vergeven en u de voeten wassen - bestraf mij dan vrij: Want de liefde mag aan mij niets te kort komen. Doet u mij iets aan mijn leven of maakt u mij toornig, dat is geen artikel van het Geloof. Dan moet ik ootmoedig zijn. Vindt u mij dan niet ootmoedig, zodat ik u de voeten was, bestraf mij dan ogenblikkelijk. Dat is billijk; want mijn lijf en leden, goed en eer zijn schepselen, door God ons gegeven, opdat wij daarmede iedereen zullen dienen. Daarmede moet ik mij verootmoedigen en gaarne anderen dienen. Vindt u mij nu anders als zo, zeg dan gerust, dat het hoogmoed is.

Daar hebben wij hen: de keurvorst van Saksen moet de keizer volgen; ik moet mij voor de keizer en de paus verootmoedigen; terwijl toch de keurvorst aanbiedt de keizer gaarne te willen dienen met lijf en goed, land en lieden overal waar zijn wereldlijke regering dat eist. Ja, en dat zegt nog meer, dat willen wij de paus ook doen, hoewel hij onze Judas en verrader is. Maar daar zit het hem juist! Wij moeten toegeven in dingen, die de onze niet zijn. En dan maken wij de uitzondering, dat zij ons vrijheid moeten laten in die dingen, welke de onze niet zijn. Zij willen over ons bevelen, waar zij niet te gebieden hebben. Indien nu de duivel in hen gevaren is, dan moet hij ook maar weer uitvaren. Wij hebben ten deze een zeer gerust en blijmoedig hart, want wij bieden, naar de eis van de liefde, aan hen aan onszelf met alles wat wij hebben en wat het onze is. Maar wat overigens het geloof, de leer en God Zelf aangaat en wat Hij Zichzelf heeft voorbehouden en aan niemand geven wil, dat zou ik overgeven? Hoe kan ik dat doen?

Wanneer de sektenmakers ons nergens anders kunnen treffen, dan lasteren zij ons en beschuldigen ons, dat wij trots en hovaardig zijn en geen geduld of ootmoed hebben. Maar wij zouden gaarne door Gods genade een ieder onder de voeten liggen, wanneer maar het Woord van God daardoor rein bleef en men Hem niet Zijn eigendom aanrandde. Dan zouden zij ons zo ootmoedig en geduldig vinden, als er maar één schaap zijn kan. Zij hebben meer dienst van ons ondervonden, dan wij van hen. Evenwel schelden zij ons, dat wij trots zijn en geen liefde tot de broederen hebben en hun niets ten goede willen houden; dat wij het niet vergeven en vergeten willen, als men ons eens toornig gemaakt heeft.

Ja, 't mocht wat. Ik zal u schenken, wat mij niet toebehoort? Als 't mijn vinger was of mijn lichaam, dan zou ik er weinig bezwaar tegen hebben. Doch het betreft niet mijn kleed of mijn lichaam, maar het is er om te doen, dat wij in de dingen van God zullen toegeven. Dat kunnen wij niet doen en een Christen moet zeggen: 'Ik wil hier trots zijn met de heilige vaders, die allen trots geweest zijn omwille van de leer.'

Dit voorbeeld heeft ons de Heere Christus hier voorgesteld, dat wij iedereen dienen moeten; want Hij wast de jongeren de voeten, zelfs ook Judas, daar Hij hem nog het hart heeft willen week maken, opdat hij zijn verraad zou laten varen; hoewel het niets geholpen heeft. Ach, nu blijft er niets te wensen over, als dat de duivel hem haalt. Want wil hij niet, zo moet ik spreken, dan wil ik daarom met hem de Heere Christus niet verraden.

Maar de Heere Christus neemt water en wordt hun knecht. Dat is geen goede raad, maar een gebod. Christus doet geen afstand van Zijn ambt of stand. Hij blijft Meester en zegt: u zit bovenaan en Ik was u de voeten en geef Mijzelf u tot een voorbeeld. Hij geeft duidelijk de letterlijke zin te kennen van dat, wat de voetwassing betekent, namelijk dit: wie de hoogste heer is, die make zichzelf tot de laagste knecht, gelijk Ik gedaan heb. Dat is: ieder lette daarop, dat hij zijn naaste bemint en de ander dient, wanneer deze iets ontbreekt: zijn hem de voeten onrein, zo was ze en help hem. Zijn meesterschap geeft Hij echter niet weg, maar wil zeggen: ‘Meester wil Ik blijven, zodat Ik leraar of prediker ben; het woord wil Ik bewaren, want de leer en het geloof kan Ik u niet voor de voeten werpen; en u moet jongeren en leerlingen blijven. Wat Ik echter overigens heb, handen en voeten enzovoort, daarmee word Ik uw knecht.’

Wanneer dus iemand in het geloof wel onderricht is, en zich dat niet laat ontnemen door de woorden, waarmee men hem scheldt als hovaardig en trots; - dan laat men zulks rustig over zijn hoofd gaan. Hun hart zegt het hun geheel anders; zij liegen ten deze. De keizer moet erkennen, dat wij eerbied genoeg voor hem hebben; dat wij zijn gehoorzame onderdanen zijn met lijf en goed. Maar dat wij zó ootmoedig zouden zijn, dat wij de leer en het geloof zouden laten varen en de belijdenis laten liggen, of herroepen wat wij geleerd hebben; dat mag de duivel in onze plaats doen. De keizer kan het niet eisen; en wij zullen het ook niet doen.

Zo zij nu een ieder er op bedacht, hoe hij de naaste dient. Evenwel mogen niet de Standen door elkander geworpen worden. Het is ongerijmd, en is ook niet de bedoeling dat de burgemeester zou afdalen en de portier bovenaan zou laten zitten: Nee: iedere stand en ambt heeft zijn werk. U moet niet van de kansel gaan en er een kind dat niets kent op laten staan om te prediken, opdat ik hoor. Maar kunt u prediken, ja, u prediker, ga dan heen, en dien met uw leer andere lieden, doop hen en wees hun knecht. Dan wast u hen en dient hun om niet; alleen houde men in 't oog, dat ook het Evangelie gebiedt, de predikers hun onderhoud te geven: Ik dien u met de prediking, omdat het u nodig is, en ik doe het God ter eer; daartegenover bent u ook zo vroom en zegt: ‘lieve predikers, u moet ook te eten en te drinken en klederen en schoenen hebben, dat wil ik u nu geven, niet om u te betalen; want dat kan ik niet doen. En al was het voor het rijk van de Turkse keizer, ik zou er geen een preek voor willen of kunnen geven.’

Zo blijven dus de ambten onvermengd. Een vorst moet de vromen beschermen en daarentegen een boze boef voor de overheid doen brengen. Waarom doet hij dat? Wel, dat behoort tot de dienst van de voetwassing; opdat een stad veilig is en de lieden in vrede leven en hun kinderen opvoeden kunnen. Dat is een zeer belangrijke dienst, en dat kunt u nooit met geen geld betalen!

Het wordt daarmee niet betaald, dat koningen, vorsten en heren gouden ketens en kleinodiën dragen van uw belastingen en renten, die u hun geeft; u betaalt hun daarmee niet (want daarvoor is hun dienst te groot!), dat u hun geld geeft, omdat hij grote paarden temt en voor de boze boeven een prikkel is, opdat zij niet inbreken, roven, stelen en moorden. Daarom moet u zeggen: ‘Ik wil aan mijn overheid gaarne mijn belasting geven; opdat zij instand gehouden wordt, en u mag beschermen en haar ambt goed vervullen.’

Een goed werk laat zich niet betalen, indien het ten minste een waarlijk goed werk is. Wij moeten het gewillig doen en denken: God heeft het ons geboden en Hij zal ons wel eenmaal er voor betalen. Zo zijn alle standen en ambten zo groot en kostelijk, dat men ze niet betalen kan. Daar zijn wel velerlei ambten, personen en werken, maar zij moeten toch allen het karakter van de voetwassing dragen en het voetbekken in de hand hebben, waarmee ik mijn naaste ootmoedig dien. Dat moet ieder weten, onverschillig of hij overheidspersoon of onderdaan is.

Wanneer een vrouw eerbaar en kuis is in haar huwelijke staat, en de man zijn vrouw liefheeft, denkt u, dat dit met geld te betalen is? Of, dat een moeder gedurende een geheel jaar haar kind aan de borst heeft? Zij verwacht de beloning van God; het overige neemt zij voor haar onderhoud. Wanneer men echter regeren wil zonder op het ambt of in het voetbekken te zien, maar zich slechts wendt naar pracht, macht en eer, dan zal er wel spoedig een duivel in varen, als hij er ten minste niet reeds in is.

Wij spreken nu van de ootmoed in wereldlijke standen. Een schoolmeester bestraft en kastijdt een jongen; daarmee dient hij hem, want hij zou gaarne zien, dat de jongen vroom, wijs en bekwaam werd. Daarentegen moet de scholier gehoorzaam zijn. Dat kan niemand betalen. Zo is het ook de Heere om Judas, evenals om de andere lieden te doen. Maar bij Judas is het vergeefse moeite. Daar is niets afschuwelijker en gevaarlijker dan een hoogmoedig prediker in een christelijke kerk. Dat is de zonde, - waardoor de satan in Judas vaart, - wanneer ik de kansel daarvoor gebruik, dat men mij aanbidt en wanneer ik slechts heer over anderen ben, maar hun niet dienen wil. Daarentegen vermaant ook Petrus (1 Petr. 5: 2): *weidt de kudde van Christus*; dat is, dient haar, niet als om schandelijk gewin. Hij noemt het weiden en niet heersen. Daartoe is dan ook een zeer bijzondere ootmoed nodig. Wereldlijke heerschappij moet gebieden en heersen door dwang; dat is haar wijze van doen; desondanks moet ook dit daartoe bijdragen, dat het een dienen is. Maar hier, in de heerschappij op geestelijk gebied, hebben wij niets te bevelen; daar is het enkel dienen, als wij spreken: doe dat, of u bent veroordeeld. Ik heb een ambt, dus heb ik ook een Heere; die heet Christus Jezus, en ik ben Zijn knecht. Hij wil, dat u zich zult laten dopen⁸, en jegens de naaste ootmoedig zijn, u vriendelijk betonen en hun gaarne lenen. Dat gebied ik u niet, maar uw Heere Christus. Een huisvader in zijn huis, eveneens een huismoeder, zij hebben macht om te gebieden; zo ook deze of gene wereldlijke stand. Maar geen prediker of paus heeft macht om te zeggen: dat gebied ik u. Nee, maar alzo hoort u het hier: niet wat ik, maar wat uw en mijn Heere gezegd en bevolen heeft. Men moet spreken: Hij heeft het geboden, Hij wil het hebben.

Hier ziet men dus, wat de paus is in vergelijking met een recht prediker. Hij moest ook wel de voeten wassen. Maar hij zet zich op een gouden stoel en laat zich door keizers en koningen de voeten kussen. En daarna roemt hij zichzelf als een heer van de Christenheid en zegt: u moet niet alleen houden wat Christus heeft vrijgelaten, bijvoorbeeld op vrijdag vlees te eten. Maar ik, de paus, kom en gebied u, dat u op die dag geen vlees zult eten; zo ook, dat u deze of die heilige moet aanroepen. Dat hebben wij geleden in dit Egypte. Daarom moesten wij God daarvoor dankbaar zijn, dat wij niet in dat moeras verzonken zijn. Maar wij gedragen ons nu zeer ondankbaar. Want zo zei

⁸ In het oorspronkelijke staat dit woord, waarbij de uitgever aantekent of dit misschien "buigen" zou moeten zijn, omdat z.i. het zich laten dopen hier niet past. Ons dunkt dat het hier zeer goed past en zijn verklaring vindt in het voorafgaande: doe dat of u bent veroordeeld. In verband hiermede en het hier voorkomende woord "dopen", is het duidelijk dat Luther gedacht heeft aan het doopbevel. Marcus 16 vers 16. (Ger.Bib.)

de paus: keizer, daal u af van de zetel en laat een ander er op zitten; zo ook, u onderdaan mag niet gehoorzaam zijn aan uw overheid, op verlies van de zaligheid van uw ziel. Wel te duivel, hoe komt u daartoe? Wie heeft u deze macht gegeven? Hier toch staat juist: *gij echter niet alzo*. Maar de paus heeft een vreemde heerschappij zich toegeëigend, aangaande welke hij niet alleen geen gebod heeft, maar die hem zelfs regelrecht verboden is. Daarom - had hij liever, in plaats daarvan, zich, ik weet niet wat anders toegeëigend: De paus moest helpen dopen en prediken, waar dat nodigwas, en de biecht horen, vertroosten en zieken bezoeken, en dat alles om niet doen. Geeft men hem onderhoud, opdat hij daarvan mag leven, dan neme hij het aan en zie het als een geschenk aan. Doet hij dat echter niet - gelijk hij het niet doet - dan moet hij weten, dat de duivel in hem gevaren is.

Dat heeft de Heere Christus wel gezien, als waarachtig God, dat er in Zijn Christenheid zulk een tirannie zou komen, dat de bisschoppen en de paus, die het voetbekken moesten dragen en anderen dienen; dat zij overheersen zouden, en zulks heviger dan een wereldlijke regering; want de paus grijpt koningen en keizers naar hun kronen en naar hun beurzen. Dat is een teken, opdat wij zien welk een ongerijmdheid het is, christelijk prediker en paus te zijn; zij staan tegenover elkander, gelijk Christus en de duivel. De paus en zijn huis hebben dezelfde geest, die Judas had.

Maar het goed recht is aan onze zijde; Christus is bij ons en leert ons, hoe wij, predikers, ons gedragen moeten, namelijk, dat wij moeten zijn, gelijk Hij is, die zegt: *Ik ben uw Heere en Meester*. Maar deze macht gebruik Ik niet, om over u te heersen en te gebieden, maar om u te dienen; behalve in de leer. Daarna staat Hij van tafel op, knielt, laat anderen het water niet ingieten maar draagt het hun zelf voor de voeten. Van de zetelstand kan Hij wel wijken en aflaten, maar niet van het leren; Hij wil zeggen: *u ziet Mij wel de linnen doek en het wasbekken dragen*.

Nu, de kerk heeft het, helaas, wel ondervonden, en ondervindt het dagelijks; want wij hebben ook nog vele even zulke predikers, als er onder het pausdom geweest zijn. Een christelijke en vrome paus dient en wast de Christenen de voeten; dan moet men ook tot zijn onderhoud bijdragen. Willen sommigen nu niets geven, dat moeten zij weten.

Maar God laat Zich niet bespotten. De dienst is niet te betalen. Maar tot onderhoud is men verplicht u iets te geven. Het werk kan men niet belonen; het wordt niet met geld betaald, God Zelf zal hun lonen. Evenwel moeten wij een ieder wat bijdragen tot onderhoud van het predikambt. Maar men bedenke het wel: *Christus heeft het de predikers bevolen, dat zij enkel voetwassers zijn moeten*. Amen.

18. KRUIS EN LIJDEN VAN DE CHRISTEN⁹

"Nu verblijd ik mij in mijn lijden dat ik voor u lijd, en vervul in mijn vlees, wat nog ontbreekt aan de droefheid in Christus voor Zijn lichaam, hetwelk is de gemeente."
Colossenzen 1 vers 24.

Geliefde vrienden.

U weet, dat men in deze tijd gewoon is over het lijden te prediken. Zo twijfel ik er niet aan, of u zult meermalen gehoord hebben welk een lijden dat geweest is; alsook, waartoe God de Vader het verordend heeft; namelijk, dat Hij daardoor niet de Persoon van Christus heeft willen te hulp komen. Want Christus had zulk lijden in genen dele nodig; wij echter en het gehele menselijk geslacht hadden zulk een lijden van node. Zo is het dus eigenlijk een geschenk, dat voor ons is gegeven en ons uit enkel genade en barmhartigheid geschonken is. Hierover nu willen wij thans niet handelen, want ik heb al menigmaal daarover gesproken.

Omdat er echter nu en dan vele dwalende sektenmakers zijn, die het Evangelie slechts schandvlekken en er ons de schuld van geven, omdat wij niets anders weten te leren en te prediken als van het geloof; alsof wij de leer van de goede werken en van het kruis en lijden achterwege laten; terwijl zij verder zeggen: dat zij de rechte geest hebben, die hen drijft zo te leren; zo willen wij nu alleen spreken over het voorbeeld van dit lijden; welk kruis en lijden wij dragen en ook hoe wij het dragen en lijden moeten.

Daarom moet men ten eerste wel in 't oog houden, ***dat Christus door Zijn lijden ons niet alleen verlost heeft van de duivel, dood en de zonden.***

Maar ons ook daarin een voorbeeld heeft gegeven, hetwelk wij in ons lijden moeten navolgen. En hoewel ons kruis en lijden niet zo hoog verheven mag worden, alsof wij daardoor konden zalig worden of ook maar het geringste verdienen, moeten wij naar Christus' voorbeeld lijden, opdat wij Hem gelijkvormig worden. Want God heeft het zo verordend, dat wij niet alleen in de gekruisigde Christus geloven, maar ook met Hem gekruisigd worden en lijden moeten; gelijk zulks duidelijk op verscheidene plaatsen in de evangeliën wordt te kennen gegeven (Matth. 10: 38; 16: 24): *wie zijn kruis niet op zich neemt en Mij navolgt, is Mij niet waardig.* En evenzo (Matth. 10 vers 25) *hebben zij de huisvader Beëlzebub geheten, hoeveel te meer zullen zij dit zijn huisgenoten doen?*

Daarom moet een ieder een gedeelte van het heilige kruis dragen; het is niet anders. Paulus zegt dit ook: *ik vervul in mijn vlees wat nog ontbreekt aan de droefenis in Christus voor Zijn lichaam.* Als wilde hij zeggen: Zijn gehele Christenheid is nog niet volkomen bereid, wij moeten Hem achterna; opdat niets ontbreekt aan, of wegvalt van het lijden van Christus. Maar alles in één groot geheel verenigd wordt. Zo heeft dus ieder Christen er op te rekenen, dat het kruis niet zal uitblijven.

Het moet echter zodanig een kruis en lijden zijn, dat net die naam verdient en goed drukt en smart veroorzaakt. Want anders is er groot gevaar te duchten van eer en goed, lijf en leven. Zulk een lijden gevoelt men goed en het drukt ons neer; anders zou het ook geen lijden zijn, als het geen ernstige smart veroorzaakte.

Bovendien moet het een lijden zijn, dat wij onszelf niet hebben uitgekozen, gelijk vele

⁹ E.L. Meinders. Dl. II p. 323. v.v. Uitgesproken in de vastentijd van het jaar 1530. Hoewel aan deze preek geen bepaalde tekst ten grondslag ligt, omdat de tijd, waarin zij gehouden werd, aanleiding genoeg gaf tot dit onderwerp; plaatsen wij toch de tekst, welke in de loop van de preek de leidende gedachte is, aan het hoofd.

dweepzieken zichzelf een eigen lijden verkiezen. Het moet zulk een lijden zijn, dat wij gaarne, als het mogelijk was, er van ontheven zouden wezen; een lijden dat de duivel of de wereld ons aandoet. En dan komt het er op aan, dat men vasthoudt en er zich zo in schikt, als ik boven gezegd heb, namelijk, dat wij weten: wij moeten lijden, opdat wij aan Christus gelijkvormig worden; en dat het ook niet anders kan en mag wezen, als dat een ieder zijn kruis en lijden heeft.

Wanneer men dat weet, dan is het des te zachter en dragelijker; dan kan iemand er zich mee troosten, dat hij zegt: welaan, wil ik een Christen zijn, dan moet ik ook de kleuren van de koning dragen. De dierbare Christus reikt aan Zijn hof geen ander gewaad uit als het kleed van het lijden.

Dat kunnen de dweepzieken niet doen, omdat zij zichzelf een kruis verkiezen. Maar zij worden er ongeduldig onder en verzetten zich niet hand en tand. Dat is dan al een zeer schoon en loffelijk lijden. Desondanks wagen zij het ons te beschuldigen, alsof wij verkeerd leerden aangaande het lijden, en alsof zij alleen het weten. Wij echter leren, dat niemand zichzelf een kruis of lijden moet opleggen of verkiezen. Maar dat men, als het komt, het geduldig dragen en ondergaan moet.

Maar zij dwalen niet alleen daarin, dat zij een eigen gezocht kruis hebben, maar ook daarin, dat zij hun lijden zo hoog mogelijk verheffen en daaraan grote verdienste toekennen en zodoende God lasteren; omdat het geen recht, maar een slecht en zelfverkozen lijden is. Wij echter zeggen, dat wij met ons lijden niets verdienen; en lopen er dus niet mee te koop voor ieders ogen, gelijk zij doen. Het is genoeg, te weten, dat het God welbehagelijk is, dat wij lijden, opdat wij Christus gelijkvormig worden. Zo zien wij, dat juist degenen, die zoveel over kruis en lijden roemen en leren, het allerm minst van het kruis of van Christus weten, omdat zij hun eigen lijden verdienstelijk maken.

Mijn lieve vriend, zo staat het er niet mee. Niemand wordt daartoe ook gedwongen of gedrongen; wilt u niet zonder verdienste lijden, dan moet u het laten en zodoende Christus verloochenen. De deur staat wagenwijd open. Maar dit moet u weten, dat u, als u niet wilt lijden, niet tot Christus' hofgezin behoren zult. Zo kunt u nu doen wat u wilt; één van beiden: lijden of Christus verloochenen.

Wilt u lijden, welnu, dan is de schat en troost, die u beloofd en geschonken wordt zó groot, dat u terecht gaarne en met vreugde zult lijden; namelijk, dat Christus geheel en al, met en alsmede Zijn lijden, u geschonken en ten eigendom gegeven wordt. Wanneer u nu dat geloven kunt, dan mag u vrij, ook in de grootste angst en bekommernis, zeggen: al lijd ik lang, welaan, wat betekent het bij zulk een schat, die mijn God mij ten eigendom heeft gegeven, opdat ik alsoo eeuwig met Hem leef.

Zie, zo zou het lijden zoet en licht worden; en het zou niet meer een eeuwig lijden, maar een middel zijn, dat een kleine tijd duurt en dan spoedig weer voorbij gaat (Joh. 16 vers 16), gelijk ook Paulus (2 Cor. 4 vers 17) en Petrus (1 Petr. 1 vers 16) en ook Christus Zelf in het Evangelie betuigt. Want zij zien op het alles overtreffende grote geschenk, dat Christus met al Zijn lijden en verdienste geheel en al de onze geworden is. Zo is dus het lijden van Christus zo machtig en sterk, dat het hemel en aarde vervult en de macht en het geweld van de duivel en van de hel, van de dood en van de zonde vernietigt. Als u nu zulk een schat vergelijkt met uw aanvechting en uw lijden, dan zal het u voorkomen als een kleine shade, wanneer u een weinig van uw goed, uw eer, gezondheid, uw vrouw, kinderen, uw eigen lijf en leven verliest. Wilt u echter op zulk een grote schat geen acht geven en daarvoor niet wat lijden, welaan, ga dan uw gang en laat het. Wie niet gelooft, die heeft ook niets aan zulke onuitsprekelijke goederen en gaven.

Verder moet ieder Christen daarvan zich verzekerd houden, ***dat zulk lijden hem ten beste overkomt.***

Dat ook Christus omwille van Zijn Woord ons niet slechts dat lijden wil helpen dragen, maar het ons ten beste wil doen strekken. Daardoor nu moet het kruis ons zoveel liefelijker en dragelijker worden, namelijk daardoor, dat onze lieve God ons zóveel specerij en verkwikkende drank in onze harten geven wil, dat wij in staat zijn, om al onze aanvechting en bekommernis te dragen. Gelijk dan ook Paulus zegt (1 Cor. 10 vers 12): God is getrouw, die ons niet boven ons vermogen verzocht laat worden; ja geeft ook in de aanvechting uitkomst, opdat wij het verduren kunnen. Dit is echter waar, wanneer het lijden en de aanvechting het hevigst zijn, dan drukt en knijpt het zo zeer, dat men soms zou menen, niet meer te kunnen, en te moeten ondergaan. Maar kunt u dan aan Christus denken, welnu, dan zal de trouwe God komen en u helpen, gelijk Hij de Zijnen geholpen heeft van het begin van de wereld af aan. Want het is dezelfde God, die te allen tijde geweest is.

En zo is juist dit de oorzaak, waarom wij lijden moeten; daar alle heiligen hebben geleden van het begin af aan. De gehele wereld moet dit van ons getuigen, dat wij niet lijden om openbare schande of misdrijf, als daar zijn echtbreuk, dieverij, moord enzovoort. Maar dáárom moeten wij lijden, dat wij bij het Woord van God blijven, het prediken, horen, leren en op de voorgrond plaatsen. Omdat dit nu de oorzaak van ons lijden is; laat het dan maar komen, wij hebben dezelfde belofte en oorzaak van het lijden, als alle heiligen voor en na gehad hebben. Dus mogen wij ons ook met dezelfde belofte troosten en ons daaraan houden in ons lijden en onze droefenis; en dat is zeer nodig.

Wij hebben ons dus in ons lijden zó te gedragen, dat wij de grootste en de meeste aandacht vestigen op de beloften, dat ons kruis en onze aanvechting tot ons best strekken zullen; en wel zó als wij nooit hadden kunnen wensen of denken. En dit is het juist, hetwelk een onderscheid maakt tussen het lijden en de aanvechting van de Christenen en die van de andere mensen. Want andere lieden hebben ook hun ongeluk en hun kruis, al wandelen zij ook een tijd lang in een rozengarde, en al gebruiken zij het geluk en goed naar hun goeddunken. Wanneer dezen nu in aanvechting en lijden geraken, dan hebben zij niets om zich mee te troosten; want zij hebben niet de machtige beloften en het vertrouwen op God, hetwelk de Christenen hebben; zij kunnen zich niet troosten daarmee, dat God hun de aanvechting wil helpen dragen; veel minder nog kunnen zij het van Hem verwachten, dat hun zodanige aanvechting en lijden ten beste dienen moet.

En zo is het dan, gelijk wij zien, dat zij ook in kleine aanvechtingen geen stand kunnen houden. Als er aanvechting komt in zaken van gewicht en betekenis, dan vertwijfelen zij geheel en al, maken zich van kant of willen uit hun vel springen, zodat de gehele wereld hun te eng wordt. Zo kunnen zij geen maat houden; noch in geluk, noch in 't ongeluk. Gaat het hun goed dan zijn zij de overmoedigste, brutaalste en hovaardigste mensen, die men vinden kan, Gaat het hun slecht, dan zijn zij geheel verslagen en versaagd, nog meer dan een vrouw. Gelijk men het nu ook weer ziet; die nu zo pralen, pochen en brutaal zijn, waren in de Boerenoorlog¹⁰ zo versaagd, dat zij

¹⁰ Toen Luthers gedachten over de evangelische vrijheid van de Christen onder de boerenstand bekend werden, legden deze die naar hun zin uit. Door de dweper Thomas Müntzer opgezweept, deden zij de zgn. Boerenoorlog ontstaan. Luther beproefde hen eerst langs de weg van liefderijke overreding tot betere gedachten te brengen. Toen echter het roven en branden toenam riep hij de vorsten op, om met geweld deze satanische rebellie te onderdrukken. Johan de Verstandige, George van Saksen en Hendrik van Brunswijk verenigden zich en versloegen de 15e mei 1525, in de slag bij Frankenhausen het leger van de oproerlingen. Thomas Müntzer werd gevangen en onthoofd.

niet wisten, waar zij het zoeken zouden. Maar zo moet het gaan, als men de belofte en het Woord van God niet heeft. Maar de Christenen hebben hun troost óók te midden van het grootste lijden en de zwaarste aanvechtingen.

Opdat men dit echter des te beter begrijpen mag, wil ik een voorbeeld geven, waarin u zien kunt hoe het lijden van de Christenen afgeschilderd wordt. U weet allen wel, hoe men de heilige Christophorus voorstelt. U moet echter niet menen dat er ooit een man geweest is, die zo geheten of lichamelijk dat gedaan heeft, wat men van Christophorus verhaalt. Evenwel is hij, die deze legende heeft opgesteld, een zeer verstandig man geweest; hij heeft zulk een beeld de eenvoudigen voor ogen willen tekenen, opdat zij een voorbeeld van een christelijk leven zouden hebben, zoals het ingericht moet wezen. En hij heeft het zeer juist getroffen en getekend. Want een Christen is als een grote reus, hij heeft grote sterke benen en armen; evenals men Christophorus uitschildert; want hij draagt een last, die de gehele wereld, geen keizer en geen koning of vorst zou kunnen dragen. Daarom heet ook ieder Christen Christophorus, d.i. Christusdrager, omdat hij het geloof aanneemt.

Maar hoe gaat het hem nu? Aldus: wanneer men het geloof aanneemt, dan komt het in iemand niet op, dat dit zulk een zwaar en hard ding is. Het lijkt iemand een klein kind te zijn, dat, schoon en welgemaakt, gemakkelijk gedragen kan worden; gelijk het Christophorus ging. Want het Evangelie ziet er bij de eerste oogopslag uit, alsof het een liefelijke, vriendelijke en kinderlijke leer is. Dat hebben wij in 't begin gezien; toen het begon, viel iedereen er op aan en wilde ook evangelisch zijn. Toen ontstond er een honger en dorst naar; geen bakoven is zo gloeiend, als de mensen toen gloeiden van verlangen naar het Evangelie. Maar hoe ging het? Het ging evenals met Christophorus; hij merkte niet eerder, hoe zwaar het kindeke was, dan toen hij in het water kwam, waar dat op zijn diepst is.

Zo ging het ook met het Evangelie. Toen het voortgang had, begonnen de golven te bruisen; paus, bisschop, vorsten en de woeste menigte verzetten er zich tegen. En dan bemerkt men eigenlijk eerst, hoe zwaar dat kindeke te dragen is. Want het wordt de brave Christophorus zó moeilijk, dat hij gevaar loopt te verdrinken. En wij zien, dat het nu ook zo gaat; daar zijn aan de zijde van degenen, die het Woord tegenstaan zoveel listen, vonden, bedrog en strikken; alles heeft het doel, om ons in het water te doen verzinken. Daar is een dreigen en verschrikken, dat wij het van vrees besterven zouden, als wij daartegen geen andere troost hadden.

Welnu: wie Christus, het lieve kindeke, opgenomen heeft, hij moet Hem òf geheel naar de overzijde door het water heen dragen òf verdrinken; daar is geen middenweg. Verdrinken is ellendig; daarom willen wij met Christus door het water heen, al ziet het er soms uit, alsof wij er in blijven moesten. Wij hebben immers de belofte; wie Christus heeft en zich op Hem verlaat en in Hem gelooft, die kan vrijmoedig met David zeggen (Ps. 27 vers 3) *al legerde zich een heir tegen mij, zo zal toch mijn hart niet vrezen; al verhief zich oorlog tegen mij, zo zal ik mij op de Heere verlaten*. Laat hen maar pochen, dreigen en verschrikken, zoveel zij willen; al was het water nog zo diep, wij willen met Christus er doorheen.

Zo gaat het ook in alle andere stukken. Wanneer het zich begint te doen gelden, dan dreigt het te zwaar te worden; hetzij zonde, dood, duivel, hel of ook ons eigen geweten. Welnu, hoe zal men daarmee aan? Waar zullen wij heenvluchten en bescherming vinden? Het ziet er bij ons uit, alsof alles te gronde gaan en vervallen zal; aan de overzijde is men trots en acht zich veilig, en meent het reeds gewonnen te hebben. Ik zie het ook wel, dat de lieve Christophorus zinkt; nochtans komt hij er uit; want hij heeft een grote staf, en daaraan houdt hij zich vast. Deze grote staf is de

belofte, dat Christus met ons lijden iets geheel bijzonders beoogt. *In de wereld*, zegt Hij (Joh. 16 vers 33), *zult u angst en droefenis hebben*. Zo ook Paulus (1 Cor. 10 vers 13): *wij hebben een getrouwe God, die ons uit de aanvechting redt, zodat wij ze verdragen kunnen*. Deze spreuken zijn staven, ja bommen, waaraan men zich vasthoudt, en dat het water laat ruisen en bruisen zoveel het maar wil.

Op deze wijze heeft men ons door middel van Christophorus een voorbeeld voor ogen willen schilderen; opdat wij, in ons lijden gesterkt, ons zouden overtuigd houden, dat de versaagdheid en de angst niet zo groot zijn, als de troost en de belofte¹¹.

Zo moeten wij weten, dat wij in dit leven geen rust zullen hebben, wanneer wij Christus dragen; daarom moeten wij in de aanvechting onze ogen van het lijden, dat tegenwoordig is, afwenden naar de troost en de belofte. Dan zullen wij ondervinden, dat het waarheid is wat Christus zegt: "In Mij zult u vrede hebben."

Want dat is de kunst van de Christenen, waaraan wij allen te leren hebben; om alleen op het Woord te zien en dan alle nood en alle lijden, welke op ons liggen en ons drukken uit onze ogen weg te doen. Het vlees verstaat deze kunst in 't geheel niet; het ziet niet verder dan op het tegenwoordig lijden.

Want dat is ook één van de gewoonten van de duivel, dat hij ons het Woord van voor de ogen wegrukt; zodat men niet anders ziet als de nood; die aanwezig is. Zo doet hij ons ook thans; zou wel willen, dat wij 't Woord geheel vergaten en verloochenden, en alleen letten op het gevaar, hetwelk ons van de zijde van de paus en van de Turken drukt. Als hem dat gelukte, dan zou hij ons in de nood doen ondergaan, zodat wij niet anders als zulk een bruisen en woeden zouden waarnemen. Maar zo zal het niet zijn. Want het staat hiermede zo, dat iemand, als hij Christen wil zijn, en op het gevoel afgaat, Christus spoedig verliest. Altijd maar weer het lijden en het kruis, zoveel u maar kunt, opzij gezet; anders wordt het, doordat men er lang over nadenkt, nog veel erger. Bent u in aanvechting en nood, zeg dan: welnu, dit kruis heb ik mijzelf niet uitgekozen of opgelegd; het is de wil van mijn lieve God, dat ik dit lijd en Christus heb en leer kennen. Laat het dan in Gods naam maar gaan zo als het wil, ik wil alles overgeven aan Hem en er Hem voor laten opkomen, Die mij reeds lang van tevoren van dit lijden gesproken, maar ook mij Zijn genadige hulp beloofd heeft.

Wanneer u zich zo geheel in de Schrift begeeft, dan zult u troost vinden; dan zal alles, waaraan u anders noch met een goed voornemen, noch op een andere wijze iets kunt veranderen, beter worden. Immers een koopman kan zich wel zo naar de dingen voegen, dat hij om geld en goed te verdienen, wegtrekt uit huis en hof, van vrouw en kinderen en zijn lijf en leven waagt omwille van smadelijk gewin, terwijl hij toch geen zekere belofte of toezegging heeft, dat hij gezond zal wederkeren tot vrouw en kinderen. Nochtans is hij moedig, ja overmoedig, en waagt zich goedsmoeds in alle gevaar, zonder enige belofte. Als nu zulk een koopman dat doen kan, omwille van geld en goed; foei, dat wij dan niet een gering kruis willen dragen en evenwel Christenen willen zijn, terwijl wij toch de staf in onze handen hebben waaraan wij ons staande kunnen houden in de golven; namelijk, het woord en de krachtige heerlijke beloften, dat wij waarlijk niet zullen verdrinken in de golven.

Zo doet ook een ridder; hij waagt zich in de oorlog, waar zo vele spiesen, hellebaarden en buksen op hem gericht zijn; terwijl hij ook geen belofte heeft, waarmede hij zich kan troosten, behalve zijn eigen overmoedigheid. Nochtans aanvaardt hij de oorlog; terwijl toch dat gehele leven niets als een moeilijk leven en lijden is.

Zo doen ook de pausgezinden; zij achten geen moeite of arbeid te groot, als zij hun

¹¹ Deze schone legende is ten onzent onder andere behandeld door J.J.L. ten Kate. *Dichtwerken* (uitgave van K.H. Schadd) Deel I.

gruwel en hun afgoderij maar weer kunnen oprichten. Als wij alleen eens rekenen sedert de tijd, dat het Evangelie weer tot zijn eer gekomen is. Hoeveel plannen hebben zij niet uitgewerkt en beproefd ook nog heden ten dage, het ene vóór het andere na; welke alle op niets zijn uitgelopen en verstoven zijn. Toch blijven zij in de mening verkeren en houden zich overtuigd, dat zij het wel zullen kunnen uitzingen en het Woord van God onderdrukken; en gaan in enkel overmoedigheid hun weg.

Wanneer nu kooplieden, ridders en pausgezinden en dergelijken meer, de moed hebben om zulk gevaar, moeite en arbeid op zich te nemen en te verduren, dan moesten wij ons toch eigenlijk schamen, dat wij het kruis en het lijden weigeren. Wij toch weten ten eerste, dat God het zo verordend heeft, dat wij moeten lijden en dat er geen andere weg is. Maar dan ook kennen wij de belofte en de toezegging, dat, al zijn wij wel niet zulke beste Christenen als wij moesten zijn, en al zijn wij ook laf en zwak, zowel in het geloof als in 't leven; de Heere nochtans voor Zijn Woord wil waken, alleen omdat het Zijn Woord is. Zo kunnen wij op goede grond trotseren en zeggen: al waren er ook tien pausen of Turkse keizers, dan zou ik toch willen zien, wat allen tezamen tegen deze Man, die Christus heet, zouden kunnen vermogen! Zij kunnen wel iets beginnen, dat hun tenslotte boven het hoofd groeit en hun te machtig wordt, maar van het Woord kunnen zij niets, geen duimbreed afbreken. En zo zal het zijn, alhoewel wij zwak in het geloof zijn!

Daarin bestaat nu de ware kunst, dat wij onder lijden en kruis op het Woord en de troostvolle beloften zien, en daaraan geloof schenken; gelijk de Heere zegt (Joh. 16 vers 33): *in de wereld zult u droefenis, in Mij vrede hebben*. Als wilde Hij zeggen: gevaar en schrik zal zeer zeker u dicht onder de ogen treden, als u Mijn Woord zult aannemen. Maar geen nood, dat zal u overkomen en ervaren omwille van Mij. Weest dus getroost, Ik zal u niet verlaten. Ik zal bij u zijn en u helpen. De aanvechting mag zo groot zijn als zij wil, zij zal u gering en licht blijven, wanneer u maar deze gedachten schept uit het Woord van God.

Daarom moet ieder Christen zichzelf ook zo toerusten, dat hij in de aanvechting zich verdedigen en verweren kan met de troostvolle, liefelijke beloften, die Christus, onze lieve Heere, ons heeft achtergelaten, wanneer wij omwille van Zijn Woord lijden. Doet men dat echter niet, en vergeet men de troostvolle spreken, dan zal het ons, als het kruis komt, evenzo gaan, als Eva in het paradijs. Zij had Gods gebod; daarmede moest zij de inblazing en verzoeking van de duivel terzijde gesteld hebben. Maar wat deed zij? Zij laat het Woord varen en laat zich beheersen door de gedachte, dat het toch zo'n schone appel was, dat er aan zulk een nietig ding weinig gelegen was. En zo ging zij haar gang. En wanneer men het Woord laat varen, dan kan het niet anders gaan: Als wij echter bij het Woord blijven en ons daaraan houden, dan zullen wij het zeker ondervinden, dat wij uitkomst verkrijgen en de overhand hebben. Zie, deze twee stukken leren wij als wij over 't lijden en kruis prediken. En wie ons beschuldigt alsof wij niets leerden aangaande het kruis, die doet ons groot onrecht. Dit echter doen wij niet, dat wij ons lijden voor God tot een verdienste maken. Nee: verre, verre daarvan. Dat heeft Christus alleen gedaan, en anders niemand. Hem alleen komt ook de eer toe.

Ten derde willen wij ook zien, ***waarom de Heere onze God ons zulk lijden toezendt.***

(1) Daarvan is de oorzaak, dat Hij ons wil gelijkvormig maken aan Zijn lieve Zoon Christus; opdat wij Deze gelijk worden, hier in 't lijden en dáár, in het andere leven, in de eer en heerlijkheid (Rom. 8 vers 17, 2 Tim. 2 vs.11 en 12). Gelijk ook geschreven staat (Lucas 24 vers 26): *moest niet de Christus alzo lijden en tot Zijn heerlijkheid ingaan?* Dat nu kan God bij ons niet anders tot stand brengen, als door lijden en aanvechting, hetwelk Hij ons door de duivel of boze lieden laat aandoen.

(2) De tweede oorzaak is deze, dat, hoewel God ons niet te lijf wil gaan en plagen, de duivel dit toch wèl wil doen; hij kan het Woord niet verdragen. Hij is van nature zo boosaardig en venijnig, dat hij niets goeds zien of uitstaan kan; het doet hem leed, als er een appel aan een boom groeit; het veroorzaakt hem smart en verdriet, dat u een gezonde vinger hebt; en als hij maar kon, dan vernielde hij alles wat er is en wierp het door elkander.

Maar hij is tegen niets zo vijandig als tegen het dierbare Woord. En waarom? Hij kan zich onder alle schepselen verbergen, maar het Woord ontdekt hem, zodat hij zich niet verbergen kan, en ieder zien kan, hoe zwart hij is. Daarom verweert en verzet hij zich; brengt vorsten en bisschoppen tot elkander en meent zich op die wijze weer te kunnen dekken. Maar het baat niet; het Woord trekt hem toch weer tevoorschijn. Daarom rust hij ook niet. En omdat het Evangelie hem niet dulden wil, wil hij het Evangelie ook niet dulden. En zo ontstaat de spanning. En als de Heere, onze lieve God ons niet door Zijn engelen beschermde, en wij de listen, aanslagen en het bedrog van de duivel zien konden - dan zouden wij alleen door het zien daarvan sterven, zoveel geschut en buksen heeft hij op ons gericht. Maar God helpt, dat zij niet raken.

Zo ontmoeten dan de twee helden elkander. Ieder doet, zoveel als in zijn vermogen is. De duivel brouwt altijd het ene ongeluk na het andere; want hij is een machtige, boosaardige en onrustige geest. En dus is het tijd, dat de Heere onze God ook opwake over Zijn eer. Want het woord, dat wij spreken, is een zwak en ellendig woord; en wij, die het hebben en spreken, zijn ook zwakke, ellendige mensen en dragen onze schat in aarden vaten, gelijk Paulus zegt (2 Cor. 4 vers 7), welke men lichtelijk kan stuk slaan. Daarom ziet de boze geest tegen geen moeite op en slaat er dapper op los, of hij het gebrekkig vat ook zou kunnen breken. Want het staat hem zo vlak voor de neus, dat hij het niet kan uitstaan. En dan gaat het er eerst recht op los, om met water en vuur het kleine vonkje uit te blussen en te vernietigen. Dan ziet de Heere onze God een korte tijd toe en brengt ons in de knel; opdat wij uit eigen ervaring leren, dat het kleine, ellendige Woord veel sterker is, dan de duivel en de poorten van de hel. De burcht mogen zij bestormen, de duivel met zijn aanhang, maar laat ze maar stormlopen; zij zullen daar iets vinden, dat het angstzweet hun zal uitbreken en toch de overwinning niet hebben. Want het is een Rots, die Christus heet, en niet te overwinnen is. Laat ons dus lijden, wat ons overkomt; dan kunnen wij ondervinden, dat God ons wil bijstaan, om ons te beschermen en te beschutten tegen deze vijand en al zijn aanhang.

(3) Maar ten derde is het ook zeer nodig, dat wij lijden, niet alleen daarom, dat God Zijn eer, macht en kracht tegen de duivel bewijst. Maar ook omdat de voortreffelijke schat, die wij hebben, ons doet inslapen, als er geen nood en lijden is. Dat zien wij, helaas: en het is maar al te veel, dat velen tegenwoordig het heilig Evangelie zó misbruiken, dat het zonde en schande is; alsof zij door het Evangelie zozeer van alles bevrijd waren, dat zij niets meer behoeften te doen, te geven of te lijden.

Zulke boosheid nu kan God niet anders als door het kruis, tegengaan. Hij moet ons zo oefenen en drijven; opdat het geloof toeneemt en sterker wordt en wij steeds dieper in de Heiland indringen. Want even weinig als wij eten en drinken kunnen missen, even weinig kunnen wij ook aanvechting en nood missen. Daarom is het onvermijdelijk nodig, dat wij door de duivel met vervolging of met een paal in 't vlees geplaagd worden, gelijk ook Paulus klaagt (2 Cor. 12 vers 7). Omdat het dus beter is, dat men een kruis heeft dan dat men zonder kruis is, moet niemand daarvoor verschrikken. U hebt immers een vaste sterke belofte, waarmee u u troosten kunt: En zo kan ook het Evangelie niet anders voortgang hebben, als door lijden en kruis.

(4) Ten laatste, is het lijden van de Christenen daarom veel edeler en kostelijker dan

dat van alle andere mensen, omdat Christus Zich in lijden begeben heeft en daardoor het lijden van al Zijn Christenen geheiligd heeft. Wat zijn wij dan toch arme dwaze lieden? Wij zijn gelopen naar Rome, Trier en andere plaatsen, om een heiligdom te bezoeken. Waarom hebben wij dan ook niet dat kruis en lijden lief, hetwelk bij Christus veel dichter geweest is en Hem inniger heeft geraakt, dan enig kleed van Zijn lichaam? Dat heeft Hem niet alleen het lichaam maar ook het hart geraakt. Zo is dus door het lijden van Christus ook al het lijden van Zijn heiligen enkel heiligdom geworden, want het is met Zijn lijden bekleed. Derhalve moeten wij alle lijden eenvoudig aannemen als een heiligdom, want dat is het in waarheid.

Omdat wij dan nu weten, dat het God alzo welbehagelijk is, dat wij lijden, en Gods eer in ons lijden zich betoont beter dan in iets anders; en omdat wij zulke lieden zijn, dat wij zonder lijden niet bestendig zouden blijven in het Woord en in het geloof, en bovendien nog de kostelijke, dure belofte, dat ons kruis, hetwelk God ons toezendt niet iets slechts is, maar niets als een kostelijk en edel heiligdom - waarom zullen wij dan weigeren te lijden? Wie niet lijden wil, ga zijn gang en zij een heer. Wij prediken dit slechts voor de vromen, die Christenen willen zijn; de anderen volbrengen het toch niet. Wij hebben immers zoveel troost en beloften, dat Hij ons niet in het lijden zal laten ondergaan, maar er ons uit zal helpen, al zouden ook alle mensen daaraan wanhopen. Daarom, al doet het pijn, welnu, u moet anders toch ook wat lijden. Het kan niet altijd langs dezelfde weg gaan. Het is even zo goed, ja duizendmaal beter te lijden omwille van Christus, Die ons troost en hulp uit lijden beloofd heeft, dan te lijden omwille van de duivel en zonder troost en hulp te versagen en te vergaan.

Zie, zo leren wij aangaande het kruis, en u moet er ook aan gewennen, dat u nauwkeurig onderscheid maakt tussen het lijden van Christus en alle ander lijden; dat Zijn lijden een hemels, het onze een werelds lijden is; dat Zijn lijden alles doet, en het onze daarentegen niets anders, als dat wij Christus gelijkvormig worden; dat dus het lijden van Christus een heren-lijden, maar het onze een knechts-lijden is. En die hierover anders leren, die weten nòch wat het lijden van Christus, nòch wat ons lijden is. Oorzaak daarvan is het verstand, dat niet anders kan; het zou zo gaarne ook op het lijden evenals op alle andere werken willen roemen, dat het enige verdienste heeft. Daarom moeten we een juist onderscheid weten te maken.

Het zij voor ditmaal genoeg over het voorbeeld van Christus' lijden en over ons lijden. God geve dat wij het recht mogen leren inzien. Amen.

19. DE KRUISIGING OP GOLGOTHA¹²

Wij hebben gehoord hoe het de Heere Christus in de afgelopen nacht gegaan is.

Wij willen nu horen, **wat er overdag met Hem is voorgevallen**. Maar in één uur kunnen wij dat niet afhandelen.

Het vroege morgenuur hebben zij gebruikt om de Heere voor Pilatus te voeren, maar zij hebben daar niets tegen Hem kunnen vinden, evenmin als voor Herodes. En toen zij geen schuld aan Hem vonden, hebben zij Hem gegeseld, een doornenkroon opgezet en Hem bespot. Dat heeft geduurd tot ongeveer elf uur. En Pilatus had wel gaarne de Heere door middel van de geseling losgelaten, en meende dat op die wijze aan de moedwil van de Joden genoeg gedaan was. Maar gelijk de Joden daarna met hun aanklacht te schande worden, zo moet ook hier Pilatus de Heere Christus getuigenis van Zijn onschuld geven, en Hem vrijspreken, als hebbende niets strafwaardigs gedaan! Dat geschiedde omstreeks twaalf uur. En van dit uur af aan begint het kostbaarste stuk in de Lijdensgeschiedenis; waar de Heere aan het kruis hangt en zij Hem op 't allergruwelijkst lasteren. De lieve Heere Christus vergeet echter niet Zijn ambt, waartoe Hij in de wereld gezonden is. Hij laat hen triomferen en smaden, als was Hij verloren. Maar Hij wilde gaarne weer opzoeken en winnen wat verloren was! Toen Hij eerst gegeseld, gemarteld, gekroond en bespogen werd, sprak Hij geen woord. Maar nu Hij hier aan het kruis hangt, begint Hij weer te spreken, opent de mond en zegt: *Vader vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen*. Dat zijn de rechte woorden, welke wij Christenen ons wel in 't hart mogen prenten, want zij geven ons de verklaring van Zijn lijden, waarom het geschiedt. Het derde uur was half in de middag, en was bijna ten einde. Wat doet Hij aan Zijn kruis? Hij bidt, dat Zijn vijanden deze zonde vergeven mag worden. Hij zegt niet: Vader, laat afdalen een vijftigduizend engelen en Mijn vijanden een honderdduizend el in de aarde of in de afgrond van de hel gestort worden. Maar Hij is de Zoon van God, onze waarachtige Heiland en een Heere over alles! Het zou geen wonder geweest zijn, als alle engelen uit de hemel waren gekomen en deze lieden doodgeslagen hadden. Nochtans bidt Hij voor hen!

Zo is Hij een waarachtig Hogepriester en staat voor Zijn altaar en houdt de mis (met verlof: dat ik dit schandelijke beeld en misbruik hier aanwend). Hij heeft geen rode koorrok of wit koorhemd aan, maar Hij is reiner en blanker, dan een wit koorhemd. Want Hij is een onschuldig Mens, die geen zonden gedaan had. Hij heeft een schoon wit zijden kleed aan, een blank stuk zilver, dat schoner straalt dan de zon, en heeft een rood fluwelen koorrok daarover, omdat Hij brandt van liefde. Hij hangt aan het kruis op het altaar en brengt als de rechte Hogepriester Zijn hogepriesterlijk offer en bidt. Zo wordt dan ook in de wet van Mozes (Leviticus 16) de hogepriester beschreven, dat hij moest bidden en met zijn vingers zevenmaal bloed moest sprengen, hetwelk betekende, dat het volk voor God verzoend werd. Dat doet Hij ook hier; Hij heeft Zijn bloed met Zijn vingers naar boven gesprengd, dat is: het door de Heilige Geest voor God gebracht, en daarnaast reukwerk geofferd, dat is: het heerlijk gebed uitgesproken: *Vader vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen*. Wilt u nu zien en weten, wie onze hogepriester en paus is? Dat is Hij die voor de Vader het bloed sprengt voor onze zonden en ons voor God verdedigt. Want Hij brengt God Zijn bloed en spreekt: dit bloed vergiet Ik uit gehoorzaamheid aan U en doe het tot verlossing van de mensen op aarde; daarom bid Ik dat U hun al deze zonden wilt vergeven omwille van Mij en Mijn

¹² E. L. Meinders, Dl. V. 1e Afd. p. 442 v. v. Uitgesproken op Goede Vrijdag, namiddag, de 26e maart 1540.

bloed.

In de wet van Mozes waren Aäron en zijn zonen als priesters tot het priesterambt geordend; zij moesten gekleed zijn met een schone, witte lijfrok, een gouden wierookvat en een gouden schotel met bloed en ingaan in het heiligdom voor de troon van de genade. Zo heeft Mozes het aangewezen, dat de priester doen moest. Maar de Heere Christus hangt naakt aan 't kruis en heeft geen hemd of kleed aan, alleen een schamel stuk linnen. Maar Hij heeft de ware schone wit- en gele lijfrok aan, en de rechte kroon op 't hoofd en Hij brengt Zijn eigen bloed, en geen bloed van bokken in het heiligdom; geen reukwerk in gouden wierookvaten, maar iets uit Zijn gulden hart, namelijk het gebed: *Vader vergeef hun*. Dat is de rechte hogepriester, die alles volbrengt, wat Mozes in de hogepriester afgebeeld heeft.

Het is enkel grootheid en rijkdom wat in deze Persoon heeft plaats gevonden. Want hier hebt u de uitlegging, betekenis en het rechte begrip van Zijn lijden, zodat men op deze vragen: waarom heeft deze hoge persoonlijkheid, de Zoon van God geleden? waarom predikt men het alle jaren? waartoe dient dat? antwoorden moet: daarom, opdat u weten zult, dat het geschied is tot vergeving van uw zonden. Want Hij zegt hier: *Vader vergeef hun*. Daardoor moet vergeving van zonden verworven worden, en de toorn van God ophouden; de toorn en de macht van de duivel gefnuikt en de dood gedood worden, want de Heilige Schrift en God hebben aan de duivel het oordeel gegeven en hem tot scherp rechter en aanklager aangesteld over het menselijk geslacht; opdat hij hen verschrikt, plaagt, aanklaagt, martelt en ombrengt, omdat zij zich tegen God bezondigd hadden; de hel heeft Hij het recht gegeven het menselijk geslacht te straffen. Toen echter heeft God uit kracht van Zijn godheid de duivel dat recht willen ontnemen, en zond Zijn Zoon, opdat Deze de dood overwon en de duivel, de zonde en de hel naar Gods raad, de engelen verborgen, verdelgde. Daarom heeft Christus op Zich moeten nemen de toorn van God te verzoenen, en de zonden van alle Adamskinderen op Zich moeten laden. Wat Adam en al zijn nakomelingen gezondigd hebben, dat moet hij dragen, even alsof Hij Adam zelf was, opdat also de toorn van God betaald en verzoend werd. Dat is de kracht en het doel van de Passie van Christus; want u moet niet alleen de geschiedenis weten; zodat u de Persoon kent, dat Hij Gods Zoon is en onschuldig lijdt, en een onschuldig mens is. Maar ook nadenken over de oorzaak van dat lijden, dat Hij niet voor Zichzelf lijdt. Hij had niets misdaan. Maar wij waren in zonden ontvangen en hadden vele doodzonden. U en ik hebben gezondigd; en nu lijdt Hij, opdat de zonde mag ophouden en vergeven worden; niet omwille van onze verdienste, heiligheid en ons werk, maar omwille van Zijn vergoten bloed. Daarom zegt Hij: *Vader vergeef hun*. Onthoud deze tekst en verklaar hem zo, dat, als u hoort van het lijden en het vergoten bloed van de Heere Christus, en ziet Zijn wonden, doornenkroon, littekenen van de nagelen en Zijn kruis; dat u dan zegt: dat is geschied omwille van mijn zonden, opdat ik daardoor vergeving ontvangen zou. En waar dan vergeving van zonden is, daar kan de dood niet blijven; hij moet ophouden, gelijk Paulus zegt (Rom. 5): *waar geen zonde is, daar kan ook geen dood zijn*. Is de zonde vergeven, dan heeft de dood ook geen recht meer! Wanneer nu de verkondiging gehoord wordt, dat er geen zonde meer is, dan is de zonde weggenomen en dan moet daar eeuwige gerechtigheid zijn; en heeft de dood geen recht of macht meer over de mensen, dan moet daar eeuwig leven zijn!

Derhalve is alles gelegen aan het priesterdom van de Heere Christus. Niemand heeft deze spreuk zo goed begrepen als de Brief aan de Hebreeën, waar hij zegt (Cap. 5 vers 7): *Christus heeft in de dagen van Zijn vlees geofferd, gebeden en smekingen met sterk geroep en tranen*. Dat is een voortreffelijk man die het zo heeft kunnen verklaren; namelijk: toen Zijn lichaam of vlees moest lijden en sterven, toen het uur was

gekomen dat Hij sterven moest, toen heeft Hij op die dag met groot geroep geroepen, met zuchten en tranen gebeden, en is verhoord geworden. Ik zou deze tekst er niet zo op hebben kunnen aanzien; wij moeten de tekst begrijpen als een gebed van de enige rechte Hogepriester. Want alle priesters onder de wet van Mozes waren slechts een beeld, een voorbeeld, een voorafschaduw van deze Hogepriester. Het is alles door Mozes verkondigd wat Hij heeft moeten doen. Zie echter wat de paus daarentegen gedaan heeft! Hij heeft het kruis begraven. En wanneer heeft hij gepredikt van de zegen van het lijden van Christus? Als wij monniken en priesters op het altaar traden en de mis hielden, dan hebben wij ons beroemd, dat wij met het misoffer de lieden die rondom stonden, met God wilden verzoenen en de zielen daardoor uit het vagevuur verlossen. En dat heeft onder het pausdom nog dagelijks plaats. Ik heb het niet geweten, dat het zulk een gruwelijke en afschuwelijke dwaling was. Het is een raar soort van offer, dat ik, armzalig wezen, daar ga staan en van het Sacrament een offer maak, een mis houd, het Sacrament ophef; en zulks doe voor de vorst of heer, die dit klooster of deze kerk gesticht heeft, opdat hij met God verzoend en zalig mag worden, omwille van dit mijn werk; dat een arm menskind niet alleen zichzelf verzoenen wil, maar ook anderen, levenden en doden die het één of ander gesticht hebben, daarmee wil helpen. En dat is nog groter en erger misdrijf, wanneer een priester zich aan hoererij heeft schuldig gemaakt, of een overspeler, dronkaard of godslasteraar is; en dan voor het altaar staat en spreekt: hoewel ik de Heere onze God vertoorn, toch dien en help ik anderen, die rondom staan; en zulks doet, hoewel hij zijn eigen ziel verdoemt.

Dat moet men niet vergeten. Men moet de paus bestraffen; want hij houdt zich nu zo vroom, alsof hij nooit geen water troebel gemaakt had, daarom moeten wij het hem zeggen. Hij heeft ons geleerd, dat een geestelijke (al is hij ook de gehele nacht aan 't nachtbraken geweest) toch desondanks door zijn mis zo heilig is, dat hij ook anderen helpen kan, al was hij ziek of ter zee varende. Daarmee zijn hun boeken opgevuld. Maar hier staat, als deze Hogepriester ons niet met Zijn bloed besprengd had, dan waren wij allen verloren. Zij wilden nu wel gaarne zulke dwaling begraven of opsieren. Maar waarom doden zij ons dan, daar wij toch prediken, dat zij de lieden met hun missen en offers willen zalig maken? Wanneer Christus de hogepriester geen reukwerk gebracht en gebeden en Zijn bloed gesprengd had, dan zouden wij allen verloren blijven. Ons werk kan het niet doen, maar wel het werk van God en de Zoon van de maagd Maria. Hij volbrengt het doordat Hij Zijn bloed aan het kruis offert en het gesprengd heeft voor de Vader, en gezegd heeft: *Vader vergeef hun, want zij weten niet wat zij doen.*

Waar het zó niet is, daar heerst de ellendige duivel. Wanneer zij dat tegenwoordig horen, dan willen zij het niet begrijpen. Maar al hun boeken en kalenders zijn er mee opgevuld. Laat u niet verleiden door de schone kanttekeningen. Maar leert de grond van de kerk kennen, dat is, het grondig verstaan van het christelijk geloof. Want zij willen nog steeds de missen, bedevaarten, vigiliën en andere misbruiken voor recht en goed verklaren. Maar tot hiertoe hebben wij het nog tegen hen uitgehouden. Doet ulieden ook zo. Houdt hun voor of zij nog meer priesters weten dan de ene priester Christus? Priesterkinderen willen wij gaarne zijn, dat is: zonen en dochters van deze ene en enige Priester Christus; opdat wij door Hem de macht hebben om tot God te zeggen: *Vader, vergeef ons onze schulden.*

Maar kom niet zó, dat ik Hem van voor mijn ogen zou moeten verwijderen en Hem voor een rechter houden, en dan opgetooid komen met een grauwe monnikskap, met kaalgeschoren schedel en een touw om de lenden en met goede werken, zeggende:

Heere: ik heb zóveel psalmen gebeden en zóveel goeds gedaan: - nee: kom zó niet. Maar zeg: lieve God: ik geloof in Jezus Christus, dat Deze mijn Hogepriester is, vergeef mij mijn schuld, ik ben Zijn zoon of dochter. Dan kan ik ook zeggen: God wordt daarom mijn Vader in de hemel, omdat ik in Zijn Zoon geloof en in Diens naam bid; omdat Hij mijn enige Middelaar is.

Dat hebben zij onder het pausdom niet geleerd noch gehouden, evenmin als zij het heden ten dage prediken. Maar hun leer is geweest: 'Christus is een toornig Rechter; waar zal ik nu blijven? O u heilige maagd Maria, u moeder Gods; u lieve Christophorus, help mij en verzoen de Heere Christus met mij, opdat Hij mij genadig mag wezen.'

Ach, als ik eerst moest komen als priester en Hem verzoenen en zeggen: zie mijn goede werken aan, opdat Hij mij genadig mocht zijn; waar zou ik dan blijven? Ja, waar zou dit troostvolle woord, dat Hij hier zegt, blijven: *Vader, vergeef hun?* Maar wat is het dan eigenlijk? Indien het recht is, dat ik armzalig schepsel voor God de Vader treden wil en zeggen: Vader, zie mijn werken, mijn missen lezen en mijn vigiliën aan, en ook dit, dat ik mij pijnig: zie dat aan en vergeef mij mijn zonden; dan zal Hij antwoorden: bent u zo vroom, als Degene, die daar aan het kruis hangt - zeg, waarom is Hij dan gestorven?

Daarom slaat deze spreuk de paus met alle geestelijken en alle monnikerij te gronde. Het is verschrikkelijk, en niet uit te spreken, welk een gruwel het pausdom is. Maar volgens deze spreuk offert Christus Zijn bloed voor uw zonde, sterft Hij niet voor Zichzelf maar voor ons; vergeet alle haat, nijd en boosheid van de Joden, en denkt alleen aan Zijn hogepriesterlijk ambt; gelijk dan ook van Hem geschreven is: dat Hij zou zijn Priester, altaar en offer. Hij draagt mijn en uw zonden op Zijn schouders, opdat ik in mijn doodsnood zou kunnen zeggen: ik geloof in de Heere en Hogepriester Jezus Christus, het Lam Gods, dat de zonden van de wereld draagt, die voor God reukwerk geofferd, dat is, gebeden heeft; opdat Hij mij mijn zonden vergeeft en ons met Zijn bloed voor God besprengde en met God verzoende.

'Want zij weten *niet* wat zij doen.' Deze laatste toevoeging maakt een bevreemdende indruk. Zij hebben, waarlijk, wèl geweten, wat zij deden: ja, de tekst zegt van Pilatus, dat *hij wist, dat zij Jezus uit nijd hadden overgeleverd*; want hij was een echt Romein met een ruime blik, die wel zag wie hij voor zich had. Zo wisten ook, voorwaar, de Joden wel, dat zij uit enkel haat en boosheid Christus aan Pilatus overgeleverd hadden. Waarom zegt Hij dan: zij weten niet, wat zij doen? Nu, zij hebben niet geweten, dat het zulk een Persoon en zulk een zaak was; en dat dit alles geschiedde omwille van de verlossing van het menselijk geslacht. Meent u, als ik de zoon van een vorst gevangen nam, en hem liet onthoofden, en hem onrecht aandeed, dat ik zulks doen zou, als ik hem kende? Zo hebben zij ook gedaan. Zij hebben wèl geweten, dat zij Hem onrecht deden; want dat heeft hun hart hun wel gezegd, dat zij Hem uit bittere haat en uit vijandschap hadden overgeleverd. Maar dat Hij zulk een verheven Persoon is, die zij kruisigen - dàt hebben zij niet geweten. Daarom moet men deze verontschuldiging toegeven, omdat Christus Zelf spreekt: *want zij weten niet wat zij doen*; en Petrus zegt (Hand. 3 vs .17) evenals ook Paulus (1 Cor. 2 vers 8): *hadden zij het geweten, zij zouden de Heere van de heerlijkheid niet gekruisigd hebben*; want wie zou de Heere onze God, willen kruisigen?

Daarom spreekt Hij van deze onbekendheid en onwetendheid niet met het oog op de boze wil van de Joden. Maar met het oog op de Persoon, tegen wie zij zich keren. Dát weten zij niet, dat Hij God is en de Heere van de hemel en van de aarde, Die alles

geschapen heeft, maar zij houden Hem voor een gewoon mens, op wie zij boos zijn; geloven niet, dat Hij de Heere van de heerlijkheid is; weten ook niet dat Hij lijdt om daardoor duivel, dood en hel te overwinnen. Zo doen wij ook, wanneer wij weten, dat hier of daar vorsten zijn, die onze leer niet kennen en haar lasteren en vervolgen, dan bidden wij ook voor hen en zeggen: God vergeve het hun, zij weten niet, wat zij veroordelen of vervolgen. Gelijk het met onze keizer of met koning Ferdinand, het geval is, die niet anders menen als dat zij de duivel vervolgen.

De Joden echter wisten, dat zij onrecht deden. Maar dat deze Persoon de Zoon van God was, d t wisten zij niet. Wanneer echter de Heilige Geest op Pinksteren komt, en de onwetendheid wegneemt en zegt: Ik heb u iets te zeggen, dat u vroeger niet wist: u hebt de Zoon van God gekruisigd; dat hebt u niet geweten, dat dit werkelijk zo was. Maar het zal u vergeven worden; en - dat dit waar is, ... sta op, lamme, blinde, zie en sta; het zal u vergeven zijn, dat u het vroeger niet geweten hebt. Hier neemt Hij op Zich de zonde van de gehele wereld, en alles wat gezondigd en mee geholpen heeft om Hem te kruisigen. Want wij zijn allen Zijn kruisigers, u en ik; dat is Hem door ons berokkend. Maar nu, het zal u niet toegerekend worden, u hebt 't niet geweten, dat uw zonden Hem hebben gekruisigd. Nu, de Heilige Geest zegt het: U allen bent Pilatus, Herodes en anderen, u allen hebt Hem gekruisigd. Omdat Hij echter omwille van de zonden gestorven is, en aan 't kruis voor u gebeden heeft, wordt u dus alles geschonken en vergeven; want God, de hemelse Vader spreekt: Ik zal de Zoon verhoren, die voor u bidt en spreekt: *Vader, vergeef hun*. Omwille van dat gebed zult u een genadige God hebben; begint nu slechts en gelooft in Christus, dat Hij onschuldig geleden heeft en gekruisigd is. Want ik wil het bewijzen met wonderen; dat vissers, die maar z  z  een halve taal kenden en maar een halve tong hadden, met velerlei tongen zullen spreken en het u prediken en wonderen doen en doden opwekken; daarom, neemt het nu aan.

Die dit horen, en wie de onwetendheid is weggenomen, met hen is het w l. Want dit gebed strekt zich uit over degenen, aan wie het met woorden en tekenen is verkondigd geworden; opdat zij weten, dat zij verkeerd gedaan hebben.

Maar waar het Woord en het teken veracht worden, of d  r het gebed hun ook zal helpen?

Daarop antwoord ik: nee. Maar met dit onderscheid; wanneer het hun gezegd wordt, gelijk de Joden, met woorden en tekenen, dat het onrecht is, wat zij gedaan hebben, en zij blijven daar dan toch bij en menen dat zij goed gedaan hebben; voor zulken kan men niet bidden: vergeef hen hun zonden. Wanneer men voor hen zou willen bidden, zou dat even zoveel betekenen alsof men zei: lieve God, laat hun zaak recht zijn.

Om een voorbeeld te gebruiken: Hertog George van Saksen (1471-1539) en de bisschop van Mainz; zij weten 't zeer goed en hebben het Evangelie goed begrepen, en gezegd dat onze zaak goed was. Maar desondanks, al weten zij het en al worden zij door de Heilige Geest bestraft, strijden zij tegen deze leer en spuwen de Heilige Geest, die hen bestraft heeft, in 't aangezicht. Zij worden zalig in de afgrond van de hel; vlak bij Lucifer. Zou men voor hen bidden, dat zij zalig worden?

Wanneer echter anderen dwalen en onwetend zondigen en daarover bestraft worden, die laten dan af van hun dwaling en bekeren zich; want hier hebben zij de tranen van de Heere Christus, waarin hun zonden verdronken zijn. Want het bloed van Christus is vergoten omwille van de zonden; wie dat weet, moet van vreugde opspringen. De gehele wereld zoekt vergeving van zonde en hoe zij een genadige God verkrijgen kan en vindt Hem toch nergens; gelijk wij, armen, dat uit eigen ervaring weten. Maar wij weten, dat het daarin gelegen is, dat Christus aan het kruis voor ons bidt en Zijn bloed

sprengt voor de zonde van de wereld. Dat moet u geloven en over uw zonde berouw hebben en de vergieting van het bloed van Christus aannemen. Wanneer u echter uw zonden weet, en ze niet weten wilt, maar ze verdedigt en er een gerechtigheid van maken wilt, dan bent u verloren; want *Christus is niet gestorven voor de rechtvaardigen* gelijk Hij Zelf zegt (Lucas 5 vers 32): *Ik ben niet gekomen om de rechtvaardigen tot boete te roepen, maar de zondaren*. Zij moeten boete doen over hun zonden, dat is, rouw en leed er over dragen en op zichzelf toornig worden en bij Christus vergeving van de zonden zoeken; want Hij is niet gekomen omwille van de heiligen, rechtvaardigen en vromen, en heeft voor hen ook niet gebeden, maar Zijn gebed belooft vergeving aan degenen, die de vergeving van zonden behoeven, omdat zij arme zondaren zijn. Want zolang men een rechtvaardige blijft, gaat dat gebed u niet aan. Ik weet zeer weinig voorbeelden van lieden, die de waarheid openlijk bestreden hebben, dat zij weer terecht gekomen zijn. Maar ik weet er wel van velen, dat zij verstokt gebleven zijn. Daarom, men zie wèl toe!

Wij worden in zonden geboren, maar wij bidden dagelijks om vergeving van zonden; en een Christen keert weer in zichzelf in, en wil nooit weer kwaad doen. Daarvoor is dan de Hogepriester aan het kruis en bidt; wie echter de zonde niet als zonde wil aangezien hebben en gelijk wil hebben, gelijk de Antinomianen¹³, Sacramentaristen en anderen doen; die onze leer nog bovendien veroordelen, de zodanigen die hun openbare zonden nog verdedigen, mag de duivel helpen: Daarom zegt Paulus (Titus 3 vers 10): een kette, die onrecht heeft, moet men, als men hem één of twee maal vermaand heeft, daarna laten varen; Paulus wil, dat men hen de duivel overgeeft. Weest derhalve ootmoedig, en valt niet in zonde, die u daarna wilt uitgeven voor gerechtigheid en heiligheid; want dat zijn verschrikkelijke zonden, als een mens zo heilig wil zijn. En toch is het gehele pausdom met zulk een zonde beladen. Al hun missen, bedevaarten, aflat, hun monnikerij moet heerlijkheid en braafheid zijn. Als wij nu zeggen, dat het zonde is, dan is er één deel, die uit onwetendheid gezondigd hebben; zij laten deze dwaasheden na en zeggen: vaart ten duivel, u mis, bedevaart, monnikskap en toebehoren. Voor hen heeft Christus gebeden, en zij worden in dit gebed besloten, die daar zeggen: God beware mij, ik wil het nooit meer doen. Maar die daar zeggen: al was het ook recht, nochtans willen wij het niet geloven; - waar zouden wij een hogepriester vandaan krijgen, die voor zulke mensen zou willen bidden, sterven en zijn bloed vergieten, sprengen en offeren; voor lieden die hun zonden als heiligheid verdedigen willen? Zij moeten in hun heiligheid sterven; want Christus wil niet, dat u ook maar één zonde zult verdedigen, gelijk men de gruwelen en afgoderij in het pausdom verdedigt. Moesten we niet neerknielen en God danken, omdat Hij ons de zonden vergeven wil en deze vergeving verworven heeft? Als Hij verworven zou hebben met Zijn sterven en bloed vergieten, dat ik mijn zonden voor gerechtigheid houden zou, en mijn afgoderij heiligheid zou zijn, dan mocht de duivel mijn god zijn. Daarom moeten wij zeggen, In uw geval wil ik belijden, dat ik gedwaald heb; ik zal het nooit weer doen.

Maar als men zegt: ik weet, dat het Gods Woord en de heilige Schrift is, en dan doet, gelijk Annas en Kajafas deden, die na de dood van de Heere Christus zeiden: wat zullen wij zeggen van het bloed van deze Man? Wij hebben Hem niet gekruisigd;

¹³ De Antinomistische strijd (1537-40) liep over de betekenis van de wet in het Christendom. Johan Agricola (sedert 1536 hoogleraar te Wittenberg) ging uit van de mening dat de wet niet de minste betekenis meer had, en alleen het evangelie gepredikt moest worden; waartegen Luther en Melanchthon volhielden dat de schrik en droefheid over de zonde vrucht van de wet was; en bij de onvolmaaktheid van de aardse heiliging een voortdurende en dagelijks hernieuwde boete nodig was.

terwijl zij het toch wèl gedaan hadden; en spraken: wilt u ons tot moordenaars maken? Wij willen deze zonde tot heiligheid maken. Als zij echter gezegd hadden: ik heb het niet geweten, dat het de Heere was; dan had Petrus hen vrijgesproken. Maar nu zij aan dat bloed willen onschuldig zijn en deze zonde voor gerechtigheid houden, zijn zij dus ook in dit gebed niet begrepen. Het is een grote zonde, wanneer een zonde openbaar is gemaakt, men het weet en het moet bekennen, en het toch uit louter boosheid niet wil laten.

Dat is het eerste kruiswoord. Ik zou gaarne over alle zeven woorden die Christus aan 't kruis gesproken heeft, gepredikt hebben, maar daartoe ontbreekt de tijd; want daar ligt veel in deze woorden van Christus. Doe daarom uw oren wijd open, wanneer Hij spreekt, en wijdt er al uw aandacht aan. Over het eerste woord hebben wij gesproken. Dat is een priesterlijk woord waarin alles samengevat is, wat Mozes en de gehele heilige Schrift van Hem geschreven heeft. Het luidt: vergeving van zonden. Daarom is aan deze woorden alles gelegen. Schrijf ze in uw hart en weet ze daarna dan ook te gebruiken.

De andere woorden raken meer Zijn priesterambt, in betrekking tot de mensen; want een priester heeft met God en mensen te handelen. Nu, voor God heeft Hij Zijn offer gebracht, Zijn lichaam en bloed aan het kruis voor ons door louter liefde laten verteren. Het andere ambt van de priester is, dat Hij zich tot de mensen wendt en met Zijn moeder spreekt en haar aan Johannes aanbeveelt; zo zorgt Hij voor Zijn moeder, vóórdát Hij sterft.

Het derde woord is, wat Hij tot de moordenaar spreekt: *Heden zult u met Mij in het paradijs zijn*. Dat is een werk van de liefde; Hij belooft hem genade en barmhartigheid. Het "heden" heeft geen avond; want dan schijnt er een andere zon, die de dag verheldert. Het is mij niet mogelijk alles te prediken.

Het vierde woord: *Mij dorst*. Daarmede toont hij aan, dat Hij waarachtig mens is en menselijke zwakheid heeft, gelijk ook anderen dorst hebben, die weggevoerd worden om gevonnist te worden.

Het vijfde woord: *Eli, Eli lama sabachthani, dat is: Mijn God, Mijn God, waarom hebt U Mij verlaten*.

Het zesde woord: *Het is volbracht*, namelijk alles, wat in de gehele heilige Schrift van Mij gesproken is.

Het zevende woord: *Vader, in Uw handen beveel ik Mijn Geest*: Dat is een gebed, hetwelk Hij voor Zichzelf doet met krachtige stem; zodat zich de hoofdman zeer daarover verwondert; gelijk de brief aan de Hebreëen dit gebed aanwijst: Hij heeft geroepen met sterk geroep, tot Hem, die uit de dood kon redden. Al Zijn werken raken niet Zijn Persoon; Hij is hier geen privaatpersoon, maar publiek-persoon. Al Zijn werken en woorden gelden ons. Ten laatste heeft Hij voor ons allen deze brug en overgang gemaakt, opdat wij weten dat, als wij de geest moeten geven, deze in de hand van de hemelse Vader is. Want gelijk Zijn geest in de handen van de Vader is, zo ook zal de ziel en de geest van allen, die Zijn bloed deelachtig zijn en voor welken Hij gebeden heeft en die ook aan Zijn gebed deel hebben, verzekerd wezen, dat zij in de handen van de hemelse Vader zijn. Zo kunnen wij zeggen: Ik geloof in Jezus Christus en daarmede scheid ik van hier. Zo weten wij, dat de geest in de handen van de Vader behoort en dat hij niet alleen in de nood van de dood of wanneer de ziel van het lichaam scheiden moet, maar elk uur en elk ogenblik, ons gehele leven lang in Gods handen is! Bijzonder echter, wanneer wij van hier in een ander leven overgaan, dat wij dan weten, dat wij niet hier of daar in een ledige hoek terecht komen; en ook niet onze geest in onze handen maar in Gods handen komt. Dat heeft Hij ons willen inprenten

door het sterk geroep. Dat moeten wij ter harte nemen en leren; vooral de zeven woorden, die Hij gesproken heeft in Zijn Hogepriesterlijk ambt.

20. DE GRAFLEGGING VAN DE HEERE¹⁴

Gisteren hebben wij gehoord de geschiedenissen die dezer dagen hebben plaats gevonden, die men echter op één keer niet kan afhandelen; waarom er gedurende het gehele jaar meermalen over gepredikt wordt.

Maar heden is het geschied, dat de Heere in het graf ligt.

De andere dag, die daar volgde. Gisteren is het Jodenpasen geweest; op die dag is de Heere gekruisigd geworden, en als het rechte Paaslam geofferd.

Heden nu is het de zaterdag, dat de Heere in het graf gelegen heeft en wel, heden de gehele dag en ook de nacht, doch niet ten einde toe. De Goede Vrijdag is de paasdag bij de Joden geweest en heden, op zaterdag, is de grote en heerlijke Sabbat geweest, omdat deze viel in de paasweek, waarom zij hem in hoge waarde hielden. Daarmede is de rust van de Heere Christus, deze Sabbat, Zijn graflegging beduid, en geprofeteerd, dat Hij op die dag rusten en in het graf zou liggen; want alles in de Schrift ziet op Hem. Het eerste paaslam en pascha is niet ingesteld met het doel, dat zulk een slachting eeuwig zou blijven, maar opdat het enkel vermaning, voorafbeelding, getuigenis en profetie zou zijn; zodat zij er dagelijks aan indachtig konden wezen en zich daardoor de weg laten wijzen tot het rechte paaslam.

Zo moest ook de Sabbat een les zijn voor de kinderen, om zich daarin te oefenen; als enkel herinnering, vermaning, beeld en teken, waardoor zij gebracht werden tot de rechte paasdag. Gelijk ook de huwelijke staat en elke bruiloft, de bruidegoms en de bruiden van het begin van de wereld af aan, dadelijk nadat Adam geschapen en Eva uit zijn ribbe gebouwd werd en tot aan het einde van de wereld niet de rechte bruiloften zijn geweest, maar slechts een spiegel, een afbeelding, een vermaning en profetie van de rechte en eeuwige bruiloft van Christus en Zijn kerk, die zal plaats hebben als de Zoon van God, de Heere Christus gekomen zal zijn, een Bruidegom worden en Zich ondertrouwen zal aan Zijn lieve bruid, de christelijke kerk. Zo hebben de Joden ook jaarlijks het paasfeest gehouden; terwijl zij dagelijks offerdieren moesten slachten. Maar het was slechts een opvoeding als een schoolles, en niet het eigenlijk wezen, maar de voorbeduiding van het rechte wezen. Daardoor moesten zij toebereid worden tot het eigenlijk wezen. Evenals men een kind niet daarom naar school zendt, dat het altijd over het ene of andere schoolboek zal blijven gebogen zitten of altijddurend naar school zal gaan; maar omdat het wat leren moet en een burgemeester, een prediker of arts worden. Zo voedt men ook een meisje op, en leert haar koken en huishouden, opdat zij een huismoeder wordt. Evenzo nu heeft God ook het Joodse volk het paaslam doen houden, slachten, offeren om hen op te voeden en er aan te gewennen, dat zij Christus, de rechte Messias en het Lam van God verwachten zouden.

Nu valt het paasfeest met de volle maan samen en is op een bepaalde dag gesteld, namelijk de veertiende van de maand en het is zo geregeld, dat, wanneer Christus zou komen, de paasdag dan juist zou vallen op de avond van de rechte hoge Sabbat; namelijk op de vrijdag, dat is de dag vóórdat de Sabbat aanbrak; opdat hiermede aangewezen zou worden, dat Christus op de paasdag moest gekruisigd worden en dan dadelijk de volgende dag de grote Sabbat houden.

Sabbat betekent een vrije dag, wanneer men ophoudt niet werken, en vrij af wil hebben. Dit ophouden en staken van de arbeid, gelijk wij zaterdagsavonds doen, heet in het Hebreeuws Sabbat. Evenwel het woord Sabbat wordt niet volkomen weer-

¹⁴ E.L. Meinders. Dl. V. le Afd. p. 455 vv. Uitgesproken op stille zaterdag, de 27e maart 1540.

gegeven door wat wij rust noemen; het reikt verder dan rust en "vrijaf." Zo wordt dan die dag de grote rustdag genoemd; want hij is zeer groot geworden omdat hij door Christus in acht genomen is. Niemand heeft deze Sabbat zó gehouden als de Zoon van God; Hij viert hem de gehele dag en nacht door. Hij ligt de gehele nacht en ook heden de gehele dag in 't graf en ook nog deze nacht. De dag heeft Hij geheel uitgehouden. Zo worden het drie dagen; de paasdag om drie uur sterft Hij; zodat Hij vrijdag niet de gehele dag in 't graf geweest is; zaterdag ligt Hij dag en nacht in 't graf; de derde dag maakte Hij niet geheel vol. Hij bereikt deze slechts. Deze nacht heeft Hij geslapen. Maar niet de gehele nacht uit; slechts tot aan de vroege morgen rust Hij.

Alle andere Sabbatdagen zijn niet rein en volkomen, maar slechts beelden die op de rechte Sabbat wijzen; gelijk alle bruidegoms en bruiden slechts een model zijn van de rechte liefde van Christus en Zijn bruid. Want dáár is de rechte huwelijksliefde; onze liefde is niet zo rein, als zij wel zijn moest, want vlees en bloed zijn verdorven door de erfzonde en kwade lusten, en in de huwelijke staat is veel traagheid en ongeduld! Maar in Christus is de rechte liefde, waar geen smet aan is. Christus voert Zijn lieve Bruid in Zijn huis en maakt haar schoon en rein, en stelt voor haar Zijn leven. En aan de andere kant, bemint de kerk Hem ook, en op de jongste dag zal Hij haar ook zó maken, dat zij zonder vlek of rimpel is, en noch lichamelijk noch geestelijk enig gebrek heeft. Zo is dit dus de hoogste Sabbat; dezen hebben alle vroegere Sabbaten moeten voorbereiden. En hier zien wij de reden waarom Mozes in de wet zo gestreng de Sabbat handhaaft; waar hij hun gebiedt in de eerste tafel, zeggende: de Sabbat zal geheiligd worden en op die dag zult u rust hebben van al uw arbeid. Maar nu gaan de Joden heen, en menen, dat het betekent, dat men rusten moet van de arbeid en zien niet, dat het een afbeelding en profetie is van de rechte Sabbat. Evenals de Turk niet aan de man en de vrouw ziet, dat de man Christus en de vrouw de kerk is. Zij houden zich plat aan de letter, en begrijpen het niet. Maar de letter wijst op de Sabbat, over welke wij nu prediken; het moet een herinnering zijn aan of een teken van de grote Sabbat, als wanneer de Zoon van God op de paasdag tot een offer zou worden voor de zonde van de gehele wereld, en op de volgende dag Sabbat zou houden. De patriarchen en oudvaders hebben zonder twijfel de Sabbat van het begin van de wereld gehouden. Maar deze was nog niet openlijk door Gods Woord ingesteld en geboden. Maar dat heeft Mozes gedaan.

God is door Mozes begonnen van de Sabbat de betekenis te geven en hun de ogen er voor te openen; dat zij dáárom de Sabbat houden moesten, omdat Christus, de Zoon van God en een Heere over de Sabbat, op die dag in het graf zou liggen en rusten. En in die zin hebben de Joden de Sabbat nooit gehouden, gelijk de Heere Christus het hun (Joh. 5 vers 38, 46, 47) verwijt, dat niemand hunner de wet gehouden heeft. Want indien zij de rechte Sabbat gehouden hadden, dan hadden zij moeten rusten van hun werken; gelijk Jesaja 58 vers 13 zegt. Maar waarlijk niet slechts van hun handwerk, zodat zij rustten van de akkerbouw en andere werken. Maar zij moesten rusten van alle boze werken, die God niet wel behagen; als daar is, dat wij van Adam af medebrengen ter wereld, dat wij Gode niet geloven, Hem niet in de nood aanroepen, loven en danken, Gods Woord niet horen, Zijn Evangelie verachten, niet vragen naar de Sacramenten, de ouders ongehoorzaam zijn; alsook dat iemand een dief is, of dat hij trots, hovaardig, haatdragend en nijdig is: Dat zijn de werken van de mensen. Zo zijn alle Adamskinderen gezind. Daarvan moeten wij rusten en aflaten. Diè Sabbat heeft niemand ooit also gehouden.

Daarom betekent de roem van de Joden en pausgezinden niets, dat zij de Sabbat en rustdag gehouden hebben, als zij niet ploegden, zaaiden, schoenen maakten of iets

anders deden. Dat is alles wel zeer goed. Maar als men niet wil nalaten de eigenlijke hoofdwerken van de mensen, welke daar zijn het ongeloof met al zijn vruchten, en de werken van het vlees; dan houdt men de Sabbat niet goed. En dat wil de Sabbat toch eigenlijk hebben!

Omdat echter alle mensen op aarde overtreders van de Sabbat zijn, komt de Zoon van God en lijdt voor ons, ja rust voor ons en houdt de Sabbat en laat af van al Zijn goede werken, ofschoon Hij toch niet verplicht was, die na te laten. Want Hij heeft nooit geen zonde gedaan; ook is er in Zijn mond *geen bedrog gevonden* (1 Petrus 2 vers 22; Jes. 53 vers 9); daarom behoefde Hij deze niet na te laten. Maar omdat wij onder de wet waren, in zonde en dood, begeeft Hij Zich voor ons onder de wet, en laat Zijn werken rusten, legt Zich in 't graf en rust omwille van ons; omdat wij wel de rustdag gevierd maar hem niet goed gevierd hebben. En als wij alzo niet deden naar ziel en lichaam, dan hebben wij de Sabbat niet gehouden¹⁵.

Zo is in de Schrift van Christus geprofeteerd en veel daarin, met duidelijke woorden op Christus gericht; bijvoorbeeld Jesaja hoofdstuk 53. Maar dan ook veel door voorafbeelding en schildering, opdat de Joden alzo zouden opgevoed worden en zij aan deze dingen steeds indachtig zouden zijn, en hopen op het toekomstige paaslam, hetwelk door het paaslam van de Joden werd aangeduid. Zo is het dan ook, dat deze Sabbat hier de rechte Sabbat is, welke door die van de Joden werd afgebeeld; namelijk dat het zaad van de vrouw zou komen, en de kop van de slang zou vertreden; en dat Hij op wie zij hopen en wachten moesten, geofferd moest worden. Zo wordt ook door hun streng Sabbat houden beoogd, dat zij niet zouden inslapen of vergeten de rechte Sabbat, die komen zou; namelijk, die waarop de hogepriester Christus ons ten goede een Sabbat en rustdag houden zou; dat zou dan de rechte grote Sabbat zijn. Zó houdt Hij alleen de Sabbat. Het derde gebod blijft in zijn kracht, evenals de andere geboden. Maar niemand van ons vervult het. Maar voor ons allen wordt het door Hem alleen vervuld, opdat wij allen door Hem de vervulling hebben. Daarvan horen wij rijkelijk het gehele jaar door, dat het lijden en de verdienste van onze dierbare hogepriester Christus het onze is, en dat wij ons daarop beroemen kunnen en voor God treden, en ons kleden in de gerechtigheid van Zijn lieve Zoon, omdat Hij voor mij gestorven is. Wij moeten Zijn werken aantrekken en zeggen: 'Ik ben een zondaar, maar ik kleed mij in de gerechtigheid van Christus; ik ben goddeloos en ongehoorzaam, maar ik verschuil mij onder Zijn gehoorzaamheid en treed in Zijn schaduw en onder Zijn geloof; ik heb de Sabbat niet gehouden, nochtans ben ik een zoon van God. Maar ik onthoud mij en laat af van al mijn boze werken, welke ik tegen de Tien Geboden bedreven heb; en zulks doe ik niet door mijzelf, maar door het geloof in Christus, want Hij heeft al de geboden van God en ook de Sabbat gehouden.'

Gelijk wij dan ook naar Paulus' woord zingen (Filipp. 2 vers 8): Christus is de Vader gehoorzaam geworden tot de dood! Daarom moeten wij, willen wij met gehoorzaamheid voor God treden, de gehoorzaamheid van Christus aangrijpen en in deze ons kleden, welke Hij ons geschonken heeft. Evenals wij jammerlijk, zonder ons toedoen, de erfzonde verkrijgen, omdat Adam ons schuldig gemaakt heeft; alsof wij het misdaan hadden, zo ook komen wij op wonderbare wijze weer tot de gehoorzaamheid van Christus zonder ons toedoen, want Hij alleen heeft de Sabbat gehouden. Zijn Sabbat, Zijn lijden en rustdag moet de mijne zijn. Ik heb het niet gedaan, maar wij moeten weten, dat God ons door de Zoon wil zalig maken, en dat Hij ons, in genade aangenomen zijnde door God, om Zijn Zoons wil al de zonden wil

¹⁵ In het oorspronkelijke staat: "dan heulden wij de Sabbath." Dit geeft echter geen zin. De bedoeling schijnt juist het tegenovergestelde te zijn; zodat waarschijnlijk het woordje "niet" is uitgevallen.

vergeven. En opdat wij daarvan verzekerd mogen zijn, heeft Hij ons daarvan zegelmerken, de Sacramenten, Doop en Avondmaal, gegeven, alsook het Woord en de Sleutels van het hemelrijk.

Dat is de eerste kracht van deze Sabbat, dat Christus ons ten zegen is. Maar hoe nu verder?

Nu moet ik niet maar alleen nut willen hebben van Christus' gehoorzaamheid, om in mijn eigen ongehoorzaamheid te kunnen blijven. Daarom is Hij niet gestorven, heeft ook niet daarom de zonde weggenomen, dat wij boos zouden blijven: Zoals de Antinomianen zeggen: wat bekommert u zich over de zonde in uw geweten? U hebt immers geen zonde meer in u; Christus heeft ze u kwijtgescholden en weggenomen. Wij leren zo niet. Wij zijn zo dwaas nooit geweest. Maar zo hebben wij gezegd: Christus heeft ons twee zaken verworven, ten eerste de genade, dan de gave. Ten eerste, dat ik zonder mijn toedoen of goede werken vergeving van zonden ontvang. God maakt mij gerechtvaardigd, houdt mij voor heilig en stelt mij boven Zijn Zoon, omdat ik in Christus geloof; niet omdat ik dit of dat doe. Omwille van mijn monnikerij kom ik niet tot genade bij God. Maar daardoor, dat ik gedoopt ben in de Naam van Christus, en geloof, dat Hij omwille van mij de Vader gehoorzaam geweest is tot in de dood, ja tot in de dood van het kruis.

Anderzijds heeft de Zoon van God, als ik dat geloof, de hoeksteen of grondsteen reeds gelegd. Hij voegt nu bij het geloof de gaven, en grijpt de zonde aan in ons lichaam en onze ziel; als daar is ongeloof, vertwijfeling, treurigheid, morren tegen God, lasteren van de Naam Gods, Gods Woord verachten, echtbreuk, gierigheid en wat daar verder kwaads is. Dat alles grijpt Hij aan. De zonden zijn wel alle kwijtgescholden en vergeven als gevolg van de genade en de vergeving; dat is: God wil het hun niet toerekenen. Maar wat het uitroeien aangaat, zijn ze nog lang niet allen weg. Als ik in Hem geloof, dan ben ik wel rein door Zijn genade, maar de zonde is nog niet uitgewist. Want de Christenen zijn nog zwak, gelijk men dat ziet aan de lieve apostelen, hoe gebrekkig zij geweest zijn, waarom de Heere Christus hen ook bestraft.

Wat moet men dan beginnen met die zonden, welke daar blijven nadat het geloof al aanwezig is? Daarop spreekt de Heilige Geest door Paulus (1 Cor. 5 vers 7): wij willen het uitwissen. Maar dat uitvegen duurt tot in het graf. De vergeving van de zonden geschiedt in één ogenblik, wanneer wij het Woord van God in het geloof aannemen en grijpen. Daar is niet veel tijd voor nodig, maar als in één oogwenk geschiedt het. Wanneer u gevraagd wordt: gelooft u? en u antwoordt: ja; dan bent u zalig, voor zoveel de vergeving van de zonden aangaat. Wanneer u nu echter daaruit meteen het besluit zou willen trekken en zeggen: dus, nu heb ik geen zonden meer: zie, de duivel kan u nog wel aanvechten, in de eerste tafel, met ongeloof, twijfel en ongeduld tegen God; en in de tweede tafel met zorgen van de nering, nijd, haat, ontucht, met liegen en bedriegen tegen de naaste.

Daarom leert het Evangelie u niet, dat er geen zonde bij u is, maar dat zij u vergeven is; omdat u gelooft in Christus en in de gerechtigheid van de Heere Christus als in een kleed bent ingehuld, en door deze bedekking overschaduw bent. Zijn er nu zonden, God ziet ze en ik voel ze, maar God wil ze niet zien; want de bedekking, hetwelk Christus is, is te kostbaar. Daarom moet u streven naar de gehoorzaamheid; u moet aan het geloof dit toevoegen, dat de zonde uitgeveegd wordt; opdat u dagelijks sterker in het geloof, vuriger in de hoop en de liefde wordt, opdat u kunt lijden, en hemel en aarde, lijf en leven kunt verlaten omwille van de Heere Christus; zodat de Heere Christus mij niet alleen dient door Zijn verdienste met de vergeving van zonden. Maar ook met Zijn voorbeeld, dat ik de zonden uitveeg. Dat doet in ons de gave van de

Heilige Geest, na het geloof; opdat ik ook steeds ootmoediger word, vader en moeder eer, en gehoorzamer aan de overheid word; opdat de man jegens de vrouw welwillender en de dienstboden jegens heren en vrouwen getrouwer worden en hen meer vrezen; opdat wij alsdan, naar het voorbeeld van Christus, ook hun gehoorzaam zijn: Daarom heeft Hij trouwens de genade gegeven en de zonden toegedekt; niet, opdat wij in zonden zouden blijven. Maar opdat wij ook een gedeelte zonde zouden uitvegen. Hoe geschiedt dat? U hebt de Heilige Geest en gelooft in Christus; Die zal u dan ook een heilige geest geven, gelijk Christus zegt (Matth. 7 vers 7): *klopt aan, zo zal u opengedaan worden.*

Daarom moet u ook beginnen de Sabbat te vieren, gelijk u ziet, dat de Heere Christus hem gehouden heeft en u Zijn Sabbat schenkt. Hij is niet omwille van u vervuld in die zin, dat u onder de Sabbat blijven zou en in uw boze werken voortgaan. Zo is ook de opstanding van de Heere Christus uit de doden u niet geschonken, opdat u steeds meer en overmoediger zou kunnen voortzondigen. Maar het Evangelie zegt: 'U hebt vergeving van zonden, welke u met uw werken en verdiensten niet hebt kunnen verwerven; daarom schenk Ik u Mijn Zoon, opdat u door Hem vergeving van zonden zou hebben en Hij u rechtvaardigen zou. Om Zijnentwil zult u een kind, zoon en erfgenaam van God zijn.' Maar niet opdat u zeggen zou: nu kan ik doen, wat ik wil. Nee, dáártoe is de zonde niet vergeven, maar daartoe, dat zij bij u ook niet alleen naar het wezen, maar ook naar de vorm zou uitgeveegd worden. In zoverre het de betrekking aangaat is de zonde weg, dat is, zij zal mij niet meer toegerekend worden. Maar niet wat haar hoedanigheid betreft; want ik zie, dat er nog boze lusten in mijn vlees zijn; ik gevoel ze, zodat ik geneigd ben tot alle zonden. Derhalve moet u zeggen: mij zijn de zonden vergeven, opdat ik niet meer zondig. Ik moet nu dood zijn en ook beginnen de Sabbat te houden en te vieren; dat is: mij onthouden van zonden en kwade werken. Wil u dan de zonde nog tot boosheid aansporen, zeg dan: zonde, u bent mij vergeven, opdat u niet meer leven maar sterven zou en in de grafkuil begraven worden. En dit doden van de oude mens of dit uitvegen van de zonden duurt ons gehele leven lang tot in het graf.

Nu ziet u, wie Christenen zijn; of het de rechte Christenen zijn, die het Woord van God alleen op de tong en in de mond hebben en evenwel boze Christenen zijn, met wie het hoe langer hoe erger wordt, waarom zij dan ook noch genade noch vergeving hebben. Want waar een oprecht geloof is, daar zegt het, als de zonde zich vertoont: zonde, al zou u er ook dol en wild om worden, u zult nipt leven, maar dood en in 't graf zijn. Zo doet de echte Christen. Wie echter handen en voeten hun zin laat, en maar doet wat hij wil; ja, die is zeker wel een heel best Christen.

Zo heeft Paulus de kracht van de Sabbat en het vieren daarvan uitgelegd in Rom. 6 vers 3 : 4, waar hij zegt: allen, die gedoopt zijn in de dood van Christus, zijn gedoopt, opdat zij met Hem ook weer zouden opstaan. Dat wil zoveel zeggen als: u moet niet denken, dat Christus daarom gestorven is, of dat dit geschiedde omwille van Zijn Persoon en het alleen bij Zijn Persoon zou blijven. Maar Hij is gestorven en begraven, en heeft ons met Zich genomen. Want allen, die in Christus gedoopt zijn, die zijn ook met Hem gestorven en begraven; de dood sleurt ons met Hem in 't graf. Dat brengt Hij tot stand door Zijn Sabbat.

Ten eerste, dat wij met Hem begraven zijn, dat is: God rekent het ons uit louter genade in die zin toe, dat Hij ons aanziet als lieden die aan alle zonde afgestorven zijn en nu slechts leven en arbeiden in de gerechtigheid. Maar dit als gevolg van de vergeving van de zonden. Maar in de oude mens, voorzoveel vlees en bloed betreft, is dit nog

niet geschied. Maar God rekent 't ons toe, als hadden wij de Sabbat gehouden en gevierd. Maar omwille van de Heere Christus, niet omwille van ons blonde haar; want dan zou zonde en kwade lust er nog zijn.

Anderzijds zijn wij alzo met Hem begraven, opdat wij ons ontdoen van het kwade werk en de boze lust of de zonden; gelijk Hij, Christus, heeft opgehouden en begraven is; en opdat wij nu in gerechtigheid arbeiden, dat is: wij zullen niet meer wandelen in de kwade lusten en werken, totdat wij weer tot stof en as worden.

Zo is dus het gehele Christendom niets anders als een gestorven mens, die reeds in 't graf ligt en Sabbat viert. Want Paulus zegt: zij zijn in Zijn dood gedoopt. Zijn dood en Zijn begrafenis is niet die van Hem alleen, maar Hij neemt ons allen mede, die in Hem geloven. Geschiedt dat nu, dan zullen zij allen op de jongste dag weer uit het graf opstaan, schoner en blinkender, dan nu de zon is; want zij hebben de Sabbat gehouden. Dan zal Hij hun ook hun loon geven en zeggen: staat op: u hebt nu lang genoeg gerust, u bent rein geworden en hebt opgehouden van zondigen; bent van zonden ontdaan; u hebt nu aflat van uw zonden; komt hier, weest reiner en schoner dan de blinkende zon.

Zo wijst Paulus aan, dat ons leven na de Doop, als wanneer de zonde vergeven wordt, een begrafenis is; dat, als de zonden gefnuikt zijn, wij niet anders zullen menen, als dat wij in de aarde nedergelaten en met Christus begraven zijn; opdat de mens zich van de zonden, welke hem vergeven zijn, ontdoen zal en daarin niet meer arbeiden. Gelijk dan ook Petrus zegt (1 Petr. 4 vers 3); *het is genoeg, dat wij de voorgaande tijd van het leven doorgebracht hebben naar de heidense wil, laat ons nu ook een andere dienen*. Dat is de nieuwe mens, die ophoudt van zonden. Het is niet enerlei, maar tweeërlei zaak: vergeving van zonden, en ophouden van zonden. Tot de vergeving van zonden kunnen wij niets bijdragen; deze is het eigendom van onze Heere Christus, wij moeten haar met het geloof vatten en aannemen, en kunnen haar op geen andere weg verwerven. Maar het andere, dat wij na de vergeving van zonden zullen ophouden van zonden, dat de zonde naar de vorm ook ophoudt; daarvoor is Christus ook gestorven. Want met haat, toorn, gierigheid en een hoerenleven zal niemand in de hemel komen. Maar hij moet in de afgrond van de hel varen en dood zijn. Daar wij nu de schuld niet konden betalen, komt, opdat wij niet verloren zouden gaan, de Zoon van God en verwerft ons vergeving van zonden door Zijn vergoten bloed; zodat God ons de zonden niet toerekent, en ons bovendien de Heilige Geest in ons hart geeft, die door het geloof in ons werkt. Deze beveelt ons te rusten en stil in 't graf te liggen; en niet ongelovig te zijn, niet te morren, niet meer gierig en hovaardig te zijn.

Dat zijn de beginselen, enig en alleen maar een begin van een nieuw leven. Maar nog niet het volkomene; omdat een Christen nog bezig is, met aan het gehele vorige leven af te sterven. Al is hij nog niet geheel rein van alle vuil, en nog zwak, daar is toch veel geloof in hem, zodat hij het niet verdragen kan, dat men Christus en Zijn Evangelie verloochent en bespot. Dan kan ik zeggen: ik behoer niet tot de bende, die Christus lasteren; ik ben een zwak Christen; ik geloof niet zo sterk, als ik wel wilde en moest. Maar vóórdát de paus van mij gedaan zou krijgen, dat ik een mis zou houden, zou ik mij toch nog liever met gloeiende tangen laten verscheuren. Al ben ik niet zo voortvarend, als mijn geloof eigenlijk schijnen en branden moest, God moet mij toch die genade geven, dat ik het pausdom in al datgene, waarmee het Christus lastert en schandvlekt, niet eren wil. Het zal mij geen rad voor de ogen draaien, of weer in het oude doen terug brengen. Zo kan ik ook de dwaling van Turken, Joden en sektenmakers vermijden, die voorgeven dat ik dit of dat doen moet om zalig te worden. Maar ik kan het ook wel verdragen; want al ben ik niet zo gloeiend van

liefde, ik ben toch zóver met het begin gekomen, dat de paus mij niet weer in het oude doen terug kan dringen. Hij zal mij niet weer onder de monnikskap krijgen, gelijk ik die vroeger gedragen heb; of de Heere onze God moest mij loslaten: Anders, zolang het geloof in mij is, zal ik het niet doen!

Zo nu doet ieder Christen. Hij zou kunnen echtbreken, stelen en de naaste schade doen - maar hij doet het niet. Want is het oprecht geloof aanwezig, dan spreekt dat: mijn vriend, ik wil mijn naaste zijn vrouw en kinderen ongerept laten; ik wil hem helpen en bevorderlijk zijn; ik wil een kuis leven leiden in de echtelijke staat. En als dan ook het geloof zwak is, de kracht van de Heilige Geest is des te sterker; zodat het geloof zegt: al ben ik zwak, zo zult u, oude schelm, toch niet regeren; ik wil Sabbat houden.

Zo doet het begin van het geloof. Wanneer wij echter in het gindse leven komen, dan zullen wij geheel schoon en rein zijn. Een jonkman kan door een jonge deern tot ontucht verlokt worden; of een jonkman, die met geld en goed omgaat, kan de verzoeking voelen aankomen, dat hij denkt: hé, dat ik daar duizend gulden van had, zodat niemand het merkte.

Maar een Christen doet het niet: Hij gevoelt ook wel iets van die kwade gedachten, maar hij zegt: nee, jij oude Adam, u zult niet regeren: Maar in 't gindse leven zal de heerlijkheid en vreugde van de wereld zo iets akeligs zijn, dat wij er niet gaarne aan denken zullen; dan zal de stank van alle tijdelijke wellusten opgaan. Hier echter, in dit leven, zullen wij niet geraken tot zulk een walging. Daarom kan ons, Christenen, niets beters overkomen, dan dat wij na de kwade arbeid spoedig sterven.

Dat heeft het u en mij te zeggen, dat Christus begraven wordt. De begrafenis van anderen geeft niets en ontnemt ook aan niemand iets. Maar Christus' begrafenis doet zulks wèl; zij werkt in mij het geloof. Hij zegt: Ik ben voor u gestorven en heb Sabbat gehouden; en in dat geloof is ook de heilige gezindheid opgesloten, dat ik daarna niet Hem begraven moet worden en weer met Hem opstaan. Zo is dus een Christen reeds dadelijk van het begin van de Doop af met zijn Heere Christus in 't graf.

Maar dit is zeer vertroostend, dat hij ons voorgesteld wordt, als niet de verderfenis ten prooi. Hij ligt niet lang in 't graf; slechts drie dagen en nachten, gelijk Jonas in de buik van de vis. Dat is alleen omwille van ons geschied. Hij sterft mij ten goede; en ligt niet lang, slechts drie dagen; opdat ik weet: evenmin als Hij in het graf gebleven is, evenmin zullen ook wij er in blijven. Sterf ik en word ik onder de aarde bezorgd, dan weet ik, dat ik daar niet blijven zal.

De begrafenis betekent het doden en de vergeving van zonden. Maar de opstanding betekent het eeuwige leven en de toekomstige opstanding van de doden.

21. DE OPSTANDING VAN JEZUS CHRISTUS UIT DE DODEN¹⁶

"En toen de Sabbatdag voorbij was, kochten Maria Magdalena, en Maria van Jacobus, en Salome, specerijen, opdat zij kwamen en Hem zalfden. En zij kwamen bij het graf op de eerste dag van de week, zeer vroeg, als de zon opging, en zeiden tot elkander: wie zal ons de steen van de deur van het graf afwentelen? en opziende zagen zij dat de steen reeds afgewenteld was; want hij was zeer groot. En ingaande in het graf zagen zij een jongeling ter rechterhand zitten, die een lang wit kleed aanhad; en zij schrokken hevig. Maar...." enzovoort.

Marcus 16 vers 1 - 8.

Geliefde Vrienden.

U hebt menigmaal de geschiedenis gehoord, welke op deze dag heeft plaats gevonden, nadat Christus was opgestaan; en u weet, hoe de lieve jongeren van Christus en de vrouwen tot de onverwachte vreugde, waarop zij in 't geheel geen gedachten hadden, gekomen zijn. Deze geschiedenis moest men eigenlijk met nog meer woorden uitleggen; hoewel er velen zijn, die vroeg wijs zijn en menen, dat zij deze en dergelijke geschiedenissen reeds zeer goed kennen, en dan naar iets nieuws verlangen. Maar wij, geliefde vrienden, willen ons gedragen, als degenen, die het nog niet weten, en willen er over spreken waarom deze geschiedenis gebeurd - en waartoe zij ons nuttig is. Het is een zeer slechte kunst, als men deze geschiedenis weet en er over spreken kan, maar niet weet, waartoe zij mij en u nuttig en dienstig is. Want dat alles is geschied, opdat wij daardoor raad en hulp zouden ontvangen.

Dat is dan ook de reden, waarom Paulus met zoveel woorden over deze geschiedenis spreekt en er in roemt, dat het een triomf en zegepraal is over zonde, dood, duivel en hel en alle kwaad; opdat men Christus leert beschouwen, dat Hij dat alles niet heeft gedaan om Zijnentwil. Men moet het nut, hetwelk deze geschiedenis voor ons en alle anderen heeft, in het licht stellen. Want voor Zichzelf had Hij dit niet nodig: Hij had wel verheerlijkt kunnen worden zonder zulke opstanding; gelijk Hij dat bewezen heeft op de berg Thabor, alwaar Hij voor Zijn jongeren verheerlijkt werd. Maar Hij heeft daarom deze weg voor Zich gekozen, om ons daarmede te dienen. Op Goede Vrijdag is Hij op die weg getreden, Zich in onze plaats stellende; en heeft de duivel een beeld voor ogen gehouden, waaraan deze zijn kracht beproeven kon.

Want de duivel is een vorst van de dood, opdat hij de mensen kan vermoorden, en in zonde en hel werpen; daarom wordt hij ook met recht een vorst van de zonde en van de dood genoemd. Hij heeft dit werk zo lang uitgeoefend, omdat niemand hem kon of durfde tegenstaan of ontlopen. Daarom was hij ook zeer trots en moedig. Maar toen kwam de Heere, onze trouwe God, en legt hem een bete voor, waaraan hij zich de dood moest eten; en zendt Christus op aarde in 't vlees. Maar de duivel rekende daarop in 't geheel niet, en dacht dat hij Deze ook wel spoedig verslinden kon. Daarom overlaadde hij de Heere eerst met zonden, zodat Hij veroordeeld en gedood werd, als een godslasteraar en oproermaker; gelijk het opschrift, hetwelk boven het kruis bevestigd was, aanwees. Zo moest Hij sterven als een onverbeterlijke en oproerige booswicht, die het gewaagd had, tegen het gehele Romeinse rijk te strijden en de heerschappij aan Zich te trekken. Daarom denkt de duivel, dat hij van Hem zeker is, en wil Hem ook vermoorden, gelijk hij dan ook doet. En nu hij de Heere zo heeft

¹⁶ E.L. Meinders, Dl. II p. 338 vv. Uitgesproken te Coburg op 1e Paasdag, 17 april 1530. Deze preek, welke wij hier als één geheel opnemen omwille van de eenheid van tekst, onderwerp en datum, wordt in de uitgave van Meinders als twee preken gegeven. Luther hield de eerste vóór, de tweede ná de middag.

omgebracht, meent hij, dat Christus eeuwig in deze dood blijven moet. Maar wat geschiedt? Christus staat onverwachts op uit de dood, en treedt de duivel alsmede zonde, dood en hel onder de voet, en wordt zodoende Heere over duivel, zonde en dood; doet dit niet gewelddadig, maar uit kracht van Zijn goed recht, zodat zelfs de duivel Hem gelijk moet geven.

Zo komt dus het heerlijk Paasfeest tot zijn volle recht; de dierbare Heere Christus grijpt de duivel, de zonde en de dood aan, sleept ze voor het gerecht, en klaagt de duivel aan: waarom hebt u Mij als een oproermaker veroordeeld en gedood, terwijl Ik toch de Zoon van God, de eeuwige gerechtigheid Zelf ben? Waarom hebt u Mij in de dood en de hel geworpen, terwijl Ik toch het eeuwige leven en de zaligheid ben? Tegen deze aanklachten nu kan de duivel niets inbrengen en moet hij verstommen. En zo openbaart zich dan op overweldigende wijze, dat Christus, die aan het kruis gehangen heeft en gedood is, de eeuwige gerechtigheid, wijsheid en het leven is. Zo moet de duivel van rechtswege zijn heerschappij en macht verliezen. Vroeger had hij recht ons te doden; toen was hij onze scherprechter en maakte van zijn recht gebruik. Maar wat wil hij nu nog beginnen? Deze mens Christus heeft nooit geen zonden gedaan; desondanks heeft hij Hem uit moedwil vermoord. Daarom is nu God, de Almachtige, Rechter in deze zaak en spreekt: duivel, u hebt tegen deze mens van uw ambt misbruik gemaakt; Ik zal u het leven ontnemen; u hebt u de muil gekwetst en u aan deze bete vergaapt. En zo heeft het vonnis zijn loop, dat de duivel alsmede de zonde en de dood, aan Christus onderworpen worden. Dit nu is de roemruchtige en heerlijke triomf van dit feest, dat de duivel en alles wat tegen Christus geweest is, zo uit kracht van recht Christus onderworpen wordt; zodat de duivel tussen twee vuren zit, en terug moet geven, wat hij ooit verslonden heeft. Het moet alles weer tevoorschijn treden en levend worden, omwille van deze enige Mens.

Zo geeft Job ook een gelijkenis van de Leviathan, de grote walvis (hoofdstuk 40, vers 21): kunt u de Leviathan optrekken met de vishaak en zijn tong met een strik vatten? Gregorius verklaart deze spreuk zeer juist; als wilde hij zeggen: hij zal veel te groot zijn, u moet een andere vishaak daarvoor hebben; met deze zal het niet gaan; u moet een goede buks hebben. Evenwel heeft God moeten medehelpen; Hij nam een scherpe haak, en hing daaraan een regenworm, en wierp deze in de zee. De regenworm is Christus, de scherpe haak Zijn godheid; aan deze haak is de regenworm bevestigd, namelijk de mensheid van Christus in het vlees. Dat nu verschalkte de duivel. Hij denkt: zou ik die kleine regenworm niet kunnen verslinden? Hij rekent niet op de scherpe haak, bijt toe en - bijt in de haak: Nu komt Christus en rukt de haak er uit en brengt met Zich tevoorschijn, alles wat de duivel ooit gedaan heeft; want het was nu al te hoog gelopen; de dood tegen het leven, zonde tegen genade, hel tegen hemel.

Gelijk nu de duivel deze strijd mislukt is, zo ook de zonde. Zij namen Christus, klaagden Hem voor Pilatus aan; daar ging de onschuldige Christus heen. Hoe ging het echter? Onder de zonde welke Christus opgelegd was, was een eeuwige gerechtigheid verborgen; die met de tijdelijke zonde in strijd geraakt. Raad nu eens, wie overwinnen zal, en wie in de klem zal geraken? Wat is zeker, dat de gerechtigheid van Christus niet kan ondergaan noch veroordeeld worden; want het is een eeuwige gerechtigheid, waarop geen zonde een smet kan werpen. Zo is de zonde dus wel gedwongen geweest om zich aan Christus te pletter te stoten. Hij laat haar wel een tijdlang haar wil, dat zij Hem aankleeft. Maar het is niet op de duur. Hij houdt zich also aan zichzelf vast en brengt alle zonde van de wereld om. Wanneer nu de zonde op ons een aanval doet, dan stoot zij ons zonder enige de minste moeite neder. Waarom toch? Omdat er in ons zoveel kracht en macht niet is, om haar tegen te staan. Maar Christus is de Man, die dat vermag; op Hem heeft de zonde geen vat, want Hij heeft en is Zelf de eeuwige

gerechtigheid, die noch door tijdelijke zonde, noch door iets anders kan geschaad worden.

Zo liep de onvriendelijke dood zich ook aan Christus te pletter. Hij trof in Hem een Persoon, die onsterfelijk was. Maar dan is het vergeefse moeite en een ijdel pogen, dat de zwakke dood zich aan een eeuwig leven wil wagen, hetwelk niet sterven kan. Toch heeft hij het beproefd en is bedrogen uitgekomen; ja hij bedriegt zichzelf, omdat hij het eeuwige leven verslinden wil. Nee, brave dood, dat was nu al te veel. Het is dáármee reeds meer dan genoeg geweest, dat hij ons het lichamelijk Paradijs onttrokken, en het ons heeft doen verliezen. - Zo heeft Christus ook de dood in Zichzelf in de klem gebracht en hem gedood.

De duivel was, gelijk ik gezegd heb, aan de macht en de heerschappij gewoon. Maar hij zag niet de eeuwige heerschappij van Christus, en zo loopt hij er in; en wil Hem overwinnen, die niet te overwinnen is. Zo bezwijken zij dan allen tezamen, duivel, zonde en dood, en dat is tot stand gebracht door de opstanding van Christus. Daarom wordt zij ook door Paulus zo hogelijk geroemd. Op Goede Vrijdag is Christus in onze zonden ingegaan en gestorven. Maar nu wordt het beeld troostrijker; hier ziet men geen zonde, geen dood, ook geen wonden of littekenen meer aan Hem. Is het nu mijn zonde, mijn dood en mijn duivel geweest; welnu, dan zijn zij verslonden, gelijk ook Jesaja zegt (hoofdstuk 53 vers 4): Hij droeg onze ellenden en torste onze smarten. Zijn zij nu op Christus gelegd, waar blijven zij dan? En nu antwoordt Paulus (1 Cor. 15 vers 54). *De dood is verslonden in de overwinning*; en daar blijft hij ook met zonde en duivel. Zie Christus slechts aan, dan zult u het aanschouwen, dat Hij er geheel anders uitziet, als op de Goede Vrijdag aan het kruis. Daar waren zij allen tezamen, zonde, dood en duivel, en deden een aanval op de arme Christus; nu liggen zij gevangen en gebonden aan Zijn voeten; zodat zij voor Christus niets als kentekenen van het eeuwige leven, van de zaligheid en gerechtigheid zijn.

Dat is nu de grote kunst van de Christenen, waarmede de Christenen alleen weten om te gaan. Over uitwendige levens en werken kunnen ook andere mensen leren en spreken. Maar dit is de rechte hoofdzaak, de grond en bodem, dat ik leer de Christus niet anders aan te zien, als met mijn hart. Hier is geen sprake van bijzondere uitwendig waarneembare werken. Want let maar eens goed op en leer deze Man in Zijn werk goed kennen, hoe Hij uw en mijn zonden op Zich neemt, en geen andere wapens gebruikt als Zijn lichaam. Het is een liefelijk en vriendelijk tafereel, dat niemand met woorden naar waarde kan beschrijven. Het is ook een kostelijke en heerlijke triomf, dat Hij daartoe niets anders aanwendt als Zijn eigen lichaam, en toch de duivel, de zonde en de dood zó zeer slag levert, dat Hij hun van al hun heerschappij berooft.

Hoe moeilijk valt het ons nu, wanneer wij met de zonde strijden en door onze eigen inspanning ze willen afleggen. Daartoe hebben de monniken zoveel werken en gebeden uitgedacht; daartoe hebben wij gevast, bedevaarten ondernomen, en ontelbaar veel van dergelijke dingen. En dat alles, omdat wij gaarne van onze zonden zouden bevrijd zijn. En het ligt ons nog zeer bij, dat wij onszelf willen helpen. Maar het baat niet. Daarvoor helpt maar één kunst, dat men op de Man Christus let; want dan zullen wij zien, dat Hij strijdt met de duivel, de zonde en de dood; en ze in Zijn bloed doet stikken, want Hij heeft eeuwig leven en eeuwige gerechtigheid. Bovendien zijn vlees en bloed en godheid één Christus. Hoe kunnen dan nu zonde en gerechtigheid, dood en leven, het bij elkander uithouden? De één moet met de ander strijden en de één de ander bijten. Zo is dan deze Persoon gestorven, en kan nochtans niet sterven; en het vlees is dood, maar moet nochtans wegens de godheid het leven hebben.

Deze aanblik en dit beschouwen van Hem maakt u tot een Christen; en als u het gelooft en er u vast van overtuigd houdt, dan hebt u de gerechtigheid en het leven, hetwelk Hij heeft. Want Hij doet dit niet om Zijnentwil, maar u ten nutte en ten goede heeft Hij de duivel gevangen genomen, en u deze zegepraal ten eigendom gegeven. Voor Zichzelf had Hij het heel niet nodig. Maar het recht, dat Hij tegen de duivel heeft, heeft Hij u ten eigendom geschonken; u behoeft er geen goede werken meer bij, om het te willen verdienen. Hij schenkt het u. Maar wees u nu vroom, en neem dat geschenk met dank aan. Maar het is zulk een groot werk, en wij zijn zulke ellendige, ongelovige mensen, dat wij het niet begrijpen of in het hart kunnen opnemen.

Met dit alles leren wij, dat wij onze gerechtigheid niet hebben door eigen verdienste, of door onze bedenksels, maar alleen uit genade en barmhartigheid. Want wie heeft ooit zo iets kunnen denken van de Zoon van God? Deze prediking is dan ook, gelijk Paulus zegt en de ervaring leert, te allen tijde bij de heidenen en de wijzen van de wereld voor een dwaasheid gehouden, en wordt ook heden ten dage bij de Turken nóg zo aangezien. Want het is een groot en moeilijk artikel, waaraan wij ons ternauwernood toevertrouwen.

Het nut van het lijden en de opstanding van Christus bestaat dus hierin, dat Hij dit niet voor Zichzelf, maar voor de gehele wereld gedaan heeft; dat Hij de duivel en mijn zonden, die Hem op de Goede Vrijdag aanhingen, onder de voet heeft getreden; waarom de duivel ook vlucht voor de Naam van Christus. Wilt u zulke grote goederen gebruiken, welnu, Hij heeft ze u reeds geschonken. Bewijs Hem nu deze eer, dat u het in dank aanneemt. Als dus zonde en duivel komen en u willen aanvallen, hoe zult u zich dan tegen hen toerusten en verdedigen? Wat zult u doen om hen van u te jagen? Dan moet u alzó doen. Deze opstanding van Christus is door het woord de uwe geworden; het Evangelie legt het u voor, dat het uw eigendom is; derhalve kunt u het in geen andere monstrans¹⁷ vatten, als in uw hart.

Wanneer nu de zonde komt en u aanklaagt en zegt: dit en dat hebt u gedaan, waar zult u blijven? U moet in de dood en in de hel; zie, als u dan geen Christen bent, dan gaat u ook daarheen! Want dan kan niemand bewaren, als alleen Christus. Hij kan antwoorden: ik heb onrecht gedaan, dat weet ik wel. Maar met zonden om te gaan behoort bij de mens; Christenen raakt het niet; want daar is er maar Eén, en die Ene heet Christus! Kom dus maar hier, brave zonde, en laat ons deze Ene eens aanzien, of Hij ook misschien een zonde, dood of duivel aan Zich draagt? Maar ik ben zeker, dat u geen van dezen aan Hem vinden zult; weet dus, o zonde, dood en duivel en alles wat mij aanvecht, dat u verkeerd bent! Ik ben niet één van degenen die voor u verschrikken; want Christus, mijn lieve Heere, heeft mij Zijn triomf en Zijn zegepraal geschonken; en door deze bent u immers vertreden; en juist door dat geschenk heb ik de naam, dat ik Christen heet, en door niets anders. Mijn zonde en mijn dood zijn op Zijn schouders gelegd op de Goede Vrijdag. Maar op de Paasdag zijn zij verdwenen en verslonden; deze overwinning heeft Hij mij geschonken; daarom stoor ik mij aan u niet het allerminst.

Zo moet een Christen leren zeggen en er vast van overtuigd zijn, dat Christus zulks niet alleen gedaan heeft, maar het hem ook ten eigendom geschonken heeft, opdat hij

¹⁷ "Monstrans" is, gelijk bekend is, het gouden of ander kostbaar vaatwerk, waarin ook nog heden de "hostie" bewaard wordt, in welke hostie door de wijding van de priesters "onze lieve Heere" is; zodat, wanneer dit vaatwerk met de hostie aan de gemeente getoond wordt (monstrare, vandaar de naam "monstrans"), men geloven moet "onze lieve Heere" te zien. Vandaar dat Luther hier zegt "gij kunt onze lieve Heere met al Zijn genade niet in een monstrans vatten, maar alleen in uw hart."

alle aanvallen weet af te houden; anders zou hij geen Christen, maar een dwaas mens zijn, die de zonden aanziet anders, als zij aangezien moeten worden. Want u mag de zonden aanzien hoe u wilt; als u ze niet zó beschouwt, dat zij op Christus gelegd en door Christus onder de voet getreden en u daardoor kwijt gescholden zijn; dan brengen zij niets als versaagdheid, schrik en verderf teweeg. Dus voeg u nu daarnaar en houd er u vast van overtuigd, dat Christus uw dood en uw zonden op Zich genomen heeft op de Goede Vrijdag; en daarna op de Paasdag wederkomt en u een heerlijke dag doet beleven en zegt: zie Mij nu aan, waar zijn uw zonden gebleven? Hier ziet u geen zonde meer, zij zijn allen weg; waarom zou u er dan bang voor zijn?

Op deze wijze is u en mij en alle gelovige Christenmensen dit werk van de opstanding geschonken. Gebruik ik het zo niet, dan doe ik daardoor mijn Heere Christus groot onrecht aan, dat ik Zijn triomf en Zijn overwinning zo ongebruikt laat liggen. Het mag geen nutteloze overwinning zijn; Hij wil er waarlijk veel door teweeg brengen, zodat ik in alle aanvechtingen, zonden en verschrikkingen niets anders zie als de vreugdevolle opstanding van Christus. Wie nu deze zegepraal zich zo in 't hart kan prenten, die is reeds zalig.

Want al komt er zonde, een kwaad geweten, honger, pestilentie, oorlog of wat het ook zij, bent u in de opstanding van Christus geoefend en er mede toegerust, dan zult u spoedig zien, dat zulke schrikwekkende dingen niets zijn als de wapenen van de duivel, die zich nooit rustig kan houden. Zulk een zonderlinge muur en wapenrusting gebruikt de duivel. Wat zult u in zulk een gevaar doen, omdat u zeker bent, dat het de wapenen van de duivel zijn? Wilt u zich in de eerste plaats lang met hem ophouden en zijn wapens eerst blank schuren, en intussen de wapens van Christus, met welke Hij op dit feest gevochten heeft, laten verroesten? Nee, zeker niet. Maar laat alles reilen en zeilen en zeg: ik kan niet omspringen met zonden. Jezus Christus, Die kan het; op Hem wil ik zien, hoe Hij daarmee doet; op Hem alleen wil ik mijn aandacht vestigen, hoe Hij daarmee handelt: Deze Christus laat de zonde op Zich werpen en - slaat ze dan weg. Dat kan ik niet - daarom wil ik er mij ook niet mee ophouden.

Wanneer ik mij zo deze schat toeëigen, dan moeten zonde, dood en duivel en alle verschrikkingen ophouden. En al gebeurt het ook, dat men soms nog wel zonde en verschrikking gevoelt, daar dit niet geheel kan voorkomen worden, omdat wij nog met de oude mens te doen hebben, welnu, dat hindert niet, daarom wordt deze zege en triomf u niet ontnomen. En al voelt u ook, dat de zonden u nog drukken, zeg dan toch desondanks: ik voel ze niet, en dat komt, omdat ik op de Goede Vrijdag nog al mijn zonden aan Christus zag hangen. Maar op de Paasdag zijn ze allen weg. Het gaat toch gewoonlijk zo, dat iemand voor het gerecht verschrikt, al is hij ook onschuldig, desniettemin heeft hij de hoop, dat het met hem niet slecht zal aflopen. Zo ook hier: de zonde en de dood kunnen ons wel schrik aanjagen. Maar omdat wij er Een kennen, Die sterker is, Die op de Paasdag is opgestaan zonder enige zonden, eigenen wij ons zulke opstanding toe, en geloven, dat wij in zonden gerechtigheid en in de dood het leven hebben door Christus.

Dit nu is voor de wereld een zonderlinge en ongehoorde prediking, die geen verstand begrijpen of geloven kan; dat, ofschoon wij zonde en dood en de heerschappij van de duivel gevoelen, wij daarvan toch bevrijd zullen worden door een Ander, die Zich over ons ontfermt. Op natuurlijke weg gaat het zo in zijn werk, dat degene die gezondigd heeft, ook de straf ondergaat; en uit deze waan is het voortgekomen, dat men Christus geheel bedekt heeft met de verdienste van onze eigen werken. Daardoor zijn ontstaan zovele werken bij de monniken, en ook heden ten dage nog bij de Turken. Want de gehele wereld moet aldus besluiten: niemand betaalt voor een ander!

Daar is dan de paus gekomen met de genoegdoening en de boete voor de zonde; hetwelk niets anders is, als de zonde op zichzelf nemen. Maar zo zal het niet zijn. De gerechtigheid van een ander zal en moet het doen. Wanneer mijn zonden op mij liggen, drukken zij mij neder en brengen mij tot wanhoop, maar de gerechtigheid van Christus troost, sterkt en verlost ons!

Een zonderlinge prediking is het, dat is waar. Maar zij alleen maakt Christenen. Met mijn zonden heb ik de dood verdiend, dat is óók waar: daar helpt nu geen goed werk, geen goede gezindheid, geen genoegdoening, zij moge zijn. wat zij wil; daar moet iets vreemds komen, dat het mijne niet is en dat ik in mijzelf niet hebben kan. Zodoende kost het dus een Christen niets meer, dan dat hij de Heere met zijn hart aanziet; de trouwe Christus heet nu Martinus, Petrus of Magdalena; de Christus is op Goede Vrijdag Petrus geworden, die Hem toch verloochend heeft. Maar op de Paasdag treedt Hij tevoorschijn en zegt: hier is geen zonde meer.

Zo bestaat dus onze kunst niet in werken, ze mogen heten zoals zij willen; ze mogen groot of klein zijn, kwaad of goed. Maar het ligt alleen daaraan, dat wij het oog op Christus richten en van Hem dankbaar aannemen, wat Hij ons geeft. En dat is het ook wat in Numeri 21 het beeld van de koperen slang bedoelt; daar kost de gezondheid niets anders als het aanzien van die slang; anders hielp er niets, ondanks alle inspanning; wat zij ook doen wilden, het was alles vergeefs, ja zij maakten daarmede de slangen slechts des te vinniger en toorniger, en het werd van kwaad tot erger. Dat was de enige kunst: naar de koperen slang gekeken, zonder enige apotheek of artseneij. Zo gaat het ook met ons. De vurige slangen bijten ons ook, wij voelen de zonde in ons, en zien dat wij voor eeuwig verloren zijn. Wat zullen wij nu doen, opdat wij daarvan bevrijd worden? Niets meer, dan aanzien: Wanneer ik met mijn handen de slangen wil verwijderen zonder de Paasdag, gelijk zij geleerd hebben, dan zal het ons daardoor evenzo gaan als de Joden, dat men van kwaad tot erger komt, en waar van te voren één zonde was, daar zijn nu wel tien andere.

Want reken het zelf maar eens uit; als u de zonde wilt afleggen, dan hebt u niet alleen onrecht aan de zonde gedaan, maar wilt ook bovendien Christus nog in Zijn ambt grijpen, en zegt: ik wil Christus zijn. Dat is dus: meer te willen zijn dan God, en dat is de grootste zonde. O nee, om Gods wil: laat Hem Christus blijven, laat Hem Zijn ambt. De andere zonden, die wij doen, zijn reeds groot genoeg. Christus heeft (Matth. 24 vers 24) terecht gezegd: daar zullen vele valse profeten komen en zeggen: ik ben de Christus. Want wij zelf hebben, gelijk u weet, ook zo geleerd en gedaan, en de geestelijken en monniken doen nog heden ten dage zo. Als zij zeggen: lieve vrienden, geeft ons uw aalmoezen, dan zullen wij voor u bidden, vasten, waken, en u al onze goede werken deelachtig maken; wat zeggen en doen zij dan anders als dat zij Christus zijn en Christus in Zijn ambt grijpen? O wee! dat u zich zo in Christus' plaats stelt, en er toch niets voor teruggeeft als duistere missen en zulke onzin. Nochtans geschiedt dit nog overal onder het pausdom; dat Christus het alleen zou kunnen doen - daar staat niets van in.

Derhalve, lieve vrienden, laat ons ijverig bidden, dat wij bij de Paasdag mogen blijven; als dat geschiedt, dan geen nood met alle sekten en dwaling. Verliezen wij deze echter, dan is het uit; dan kan men nergens meer een dwaling, hoe gering ook, fnuiken; gelijk u dan trouwens ook ziet, dat het met de monniken, nonnen en geestelijke heren zóver gekomen was, en nog is, dat zij hout en steen aanbidden. Hoewel sommigen van hen zulks niet gedaan willen hebben, is het evenwel waar, dat de paus gemaakt heeft en er de oorzaak van is, dat het bij ons nog gruwelijker is, dan bij de Turk. Met zulke dwaze dingen hebben wij ons bezig gehouden, opdat het waar

blijft, dat wie de Goede Vrijdag en de Paasdag niet heeft, in 't geheel geen goede dag heeft in het ganse jaar; dat wil zeggen: wie niet gelooft, dat Christus voor hem geleden heeft en is opgestaan, met die is het uit. Want daarom heten wij ook Christen, dat wij Christus kunnen aanzien en zeggen: lieve Heere. U hebt mijn zonde op U genomen; U bent Martinus, Petrus en Paulus geworden, en hebt zodoende mijn zonde vertreden en verslonden; dáár zal en wil ik mijn zonde zoeken, waarheen U mij verwijst. Op de Goede Vrijdag zie ik mijn zonden nog wel, maar op de Paasdag is er een nieuwe mens en een geheel nieuwe hand gekomen; nu ziet men geen zonden meer. Dit alles hebt U mij geschonken en gesproken, dat U mijn zonden, mijn dood en mijn duivel overwonnen hebt.

Op deze wijze nu prediken slechts wij alleen, door Gods genade, over het nut en het gebruik van de opstanding van Christus, gelijk u dat menigmaal gehoord hebt. Neemt u echter daarvoor in acht, dat u niet in de mening gaat verkeren, dat uzelf het kunt. U en ik en wij allen met elkander hebben daaraan te leren zolang wij leven. God geve maar, dat wij het goed leren! Amen.

In het Evangelie van heden hebben wij van twee zaken gehoord¹⁸, het eerste is **hoe de vrouwen naar 't graf komen**; het andere, **hoe de engelen met haar gesproken en door hun prediking de opstanding medegedeeld hebben**.

Deze twee zaken willen wij nu overwegen, en daarover handelen, zoveel God ons genade verleent, want het zou jammer zijn, dit schone tafereel van de vrouwen, en deze kostelijke prediking van de engelen ongemerkt voorbij te laten gaan.

Ten eerste zien wij in de vrouwen een voorbeeld van het geloof en van de liefde. Het is dus een christelijk geloof van de echte soort, hetwelk ons in 't Evangelie wordt voorgehouden. De vrome vrouwen gaan haar weg, evenals of zij dronken zijn, wagen het, vóór alle anderen het graf te bezoeken, dat door de Romeinen zó scherp bewaakt werd, dat het reeds niet geheel zonder gevaar kon zijn, wanneer iemand zich in de nabijheid vertoond had. De soldaten van de landvoogd hielden er de wacht; en daar was waarlijk niet met de Romeinen te scherpsen, zij handelden kort en goed, wanneer zij een bevel ontvangen hadden, en spotten niet zó met de bevelen van hun heren, als wij doen. Zo stonden dus bij het graf Romeinse en Joodse wachten, opdat men tot het graf niet ongestraft zou kunnen naderen; nochtans, ondanks dit alles, gaan de lieve vrouwen er heen, als waren zij dronken, en dragen zeer getrouw de zalven, waarmee zij de Heere willen balsemen. Maar dan hadden zij toch eerst de Romeinen moeten verdreven hebben, vóórdat zij zulks voltooien konden?

Wie drijft nu deze vrome kinderen zo blindelings naar buiten? Niemand anders als het geloof en de liefde tot de Man, Die Christus heet; zodat zij daarin geheel opgaan. Zij hebben evenmin een oog voor de macht van de Romeinen, als voor de bedreigingen van de Joden. Dat doet het geloof; dat kan ons zulk een hart geven, dat het voor niets een oog heeft, als alleen voor Christus. Evenwel was het nog niet het eigenlijke, rechte, christelijke geloof. Want dat konden zij niet denken noch geloven, dat Christus opstaan, en een eeuwige Koning worden zou. Maar toch hadden zij, omdat zij zich aan 't woord vasthielden, zulk een geloof, dat zij Zijn leven lief hadden, en dit is niets meer dan een kinderlijk geloof, vergeleken met het geloof, hetwelk wij nu moesten hebben, omdat Christus van de doden opgestaan is. Wij moesten eigenlijk van deze gedachte zijn, dat er niets, noch in de hemel noch op aarde is, als Christus alleen. En

¹⁸ Zie noot 16.

ja, waar een oprecht geloof is, daar neemt het dan ook het hart zó geheel in, dat men anders niet ziet, als dat, waar Christus is, daar ook alles is, en waar Hij niet is, dat daar niets is. Laat dus maar het geloof van deze vrouwen een gering geloof zijn.

Wanneer wij nu horen van Turken, van de paus of van andere ongelukken; wanneer wij nood, honger, leed of dergelijken ondervinden, dan komt het ons voor, alsof het ons in de wereld te benauwd wordt. Daaraan bemerken wij dan, dat wij er in 't geheel geen geloof hebben "Of een zeer zwak geloof.

O, wij staan nog ver achter bij deze vrouwen. Zij gaan niet alleen ons, maar allen in Jeruzalem, ook de lieve apostelen vóór. Zo zien wij dan ook, dat dit geloof Christus zo welbehagelijk is, dat Hij slechts er op bedacht is, hoe zulk een hart te troosten. Daarom valt het haar dan ook het eerst te beurt, dat zij Hem het eerst zien; zodat men het met de handen tasten kan, hoe hogelijk het Hem welbehaagt, als men alles uit de ogen verwijderd, om alleen Hem te zien. Dat zien wij vooral bij de lieve Magdalena; met haar gaat Hij zo vriendelijk om, en brengt haar tot een vreugde, waarop zij nooit gerekend had. Zo moeten de wachters allen weg van 't graf; vlug even ingegrepen in de Romeinse regering, en niemand waagt het meer zich hier te laten zien. Zo kan Hij ook wel heden ten dage doen, als men Hem maar vertrouwde. Komt het u onmogelijk voor, het doet er niet toe; want het geloof moet zulk een onbekookte gedachte zijn, die door de wereld veracht wordt, als zijnde tot niets wezenlijks in staat. Laat u echter maar door niets aanvechten; u zult zien en ervaren, dat zulk een gedachte, al schijnt zij ook nog zo dwaas, de grootste troost met zich brengt. Dat zij genoeg over het voorbeeld van deze vrome vrouwen.

Nu willen wij ons ook wenden tot de prediking van de lieve engelen!

"Ontzet u niet. U zoekt Jezus van Nazareth, de Gekruiste: Hij is opgestaan en is hier niet, zie daar de plaats, waar zij Hem gelegd hebben."

De lieve engelen prediken zeer goed, want zij kunnen het goed. Het kort begrip van hun prediking is echter: "u zoekt Jezus in het graf, maar Hij is een geheel andere man geworden. U gelooft in de gekruisigde, maar wij willen u zeggen, wat Hij nu is: Hij is opgestaan uit de doden en is hier niet!" Dat wil zoveel zeggen, als wat Lucas (hoofdstuk 24 vers 5) schrijft: *wat zoekt u de Levende bij de doden?* In dit leven zult u Hem niet vinden. Hier, dat is inderdaad zo, moet men Christus niet zoeken; het moeten andere ogen, vingers, voeten zijn, die Christus willen zien, betasten of tot Hem gaan. De plaats waar Hij gelegen heeft (zegt hij) wil ik u wel wijzen, maar Hij is er niet. Het heet nu: *Hij is hier niet!* gelijk ook Paulus daarvan spreekt (Coloss. 3 vers 1 en 2): *"Zijt u nu met Christus opgestaan, zo zoekt hetgeen boven is; tracht naar hetgeen boven is, niet naar hetgeen op de aarde is."* Dat nu noem ik een Christen zuiver uitpellen uit deze wereld, zodat hij niet meer in dit leven behoort; noch onder de paus, noch onder de keizer, noch onder enig ander schepsel. Maar waar Christus is, daar moet ook de Christen zijn. Christus echter is niet hier, derhalve moet een Christen ook niet hier zijn. Daarom kan niemand de Heere Christus of een Christen in zulke vaste grenzen beperken. Want het heet: Hij is niet hier; het omhulsel heeft Hij afgedaan; wereldlijke gerechtigheid, vroomheid, wet en wat dies meer zij, alles heeft Hij uitgetrokken.

U moet Hem zoeken niet in de dingen die men op aarde vindt. Daarom zult u Hem niet vinden onder de monnikskap van een Karthuizer of andere monnik; u zult Hem niet vinden in uw vasten, nachtwaken of kleding: dat zijn allen ijdele omhulsels. Zo zijn ook oude gewoonten en gebruiken, kerkvaders, rechtsgeleerden, wijze lieden, vrome lieden, en wat er nog meer is, niets als omhulsels.

Het heet altijd weer: Hij is niet hier; de omhulsels trekt Hij nooit weer aan. Daarom

kan een Christen, voor zover hij een Christen is, zich daarin niet bevinden; men moet ook een Christen niet afschilderen, dat hij zus of zo is, want dat kan men niet. Maar gelijk Christus boven alles is, zo is ook een Christen boven alles. Christus heeft alle dingen door Zichzelf overwonnen en ze achtergelaten, en juist daarom, dat wij dit geloven, heet het ook van ons: niet hier!

Zo zegt ook Paulus: "*tracht niet naar hetgeen op de aarde is, want u bent gestorven en uw leven is verborgen met Christus in God.*" Dat is een wonderspreukig woord! Zo ontdoet ook hier, in de woorden van de engel, Christus Zich van het omhulsel van de wereld; gelijk Paulus zegt: *uw leven is verborgen*; niet hier of daar in een kast; dan zouden wij het wel vinden, maar in Hem, die nergens is. Ons leven zal verheven zijn boven alle menselijke wijsheid, gerechtigheid, vroomheid. Zo lang u in uzelf blijft, bent u niet vroom. Dat betekent dus, dat ons leven verborgen is en al ons gevoel, ons hart, onze ogen en zinnen ver te boven gaat.

Daar maken dan de dweepers gebruik van, en zeggen: als het nu zo gesteld is, dat wij boven alles verheven zijn en noch dit, noch dat mogen doen; welnu, laat ons dan doen, wat ons goeddunkt, het is toch alles hetzelfde, het één helpt even zoveel als het ander. Gelijk de boeren deden in de Boerenoorlog, kastelen en kloosters vernielden, en de wijnkelders leegden. Dat waren dan de christelijke vrijheid en christelijke broeders. Geen zonde en geen goede werken betekenen voor Christus iets; dus er maar flink op los. Zo gingen zij hun gang, die brave lieden!

Maar, mijn lieve broeder, laat mij u zeggen, kunt u het eerste vatten en opmerken, begrijp en merk dan ook het andere. Als dat u niet tot een Christen maakt, dat u monnik wordt, en bidt en weinig slaapt, dan zal het u waarlijk ook niet tot Christen maken, als u kloosters vernielt, de overheid veracht en u te goed doet aan spijs en drank. Alles moet weg, het één zowel als het ander, omdat het alles hier beneden thuis hoort. Want een Christen, onverschillig in welke stand hij geplaatst is, vorst of onderdaan, heer of knecht, vrouw of dienstmaagd; een Christen is boven alles verheven wat op aarde is. Want daarom heet hij Christen, omdat hij de Man aanhangt, Die gestorven en weder opgestaan en niet hier is; dat strekt zich niet verder uit dan tot hart en geweten. Het is als willen de lieve engelen zeggen: niets redt van de zonde, noch een Karthuizer zijn, noch mis, noch vasten. Maar het moet er bij u toe komen, dat u zegt: ik geloof in Jezus Christus, Die van de doden is verrezen en niet hier is. Daarbij, en bij niets anders, moet een Christen blijven.

En dan, als u deze schat en rijkdom die boven alles is, nu alzo hebt, daal dan af en zeg: een Christen moet evenwel nog leven en onder de mensen verkeren, gelijk Paulus ook zegt (Coloss. 3 vers 5): "*zo doodt nu uw leden, die op de aarde zijn.*" Mijn lichaam moet vrouw, kinderen, huis, kleding en voedsel hebben. Zo wil God door het Evangelie ook de wereldlijke regering niet opheffen of uit de weg ruimen. Maar Hij wil alleen het hart en de geest regeren; deze mag men niet lastig vallen met wetten en verordeningen. In de dingen, die daartoe behoren hoe men van zonden, dood, duivel en hel bevrijd worden kan, heeft noch de keizer, noch de paus iets te zeggen; evenwel laat Hij handen en voeten blijven zoals Hij ze geschapen heeft. Gelijk nu iemand, die zich metterwoon in een vreemde stad vestigt, zich moet gedragen overeenkomstig de verordeningen en het burgerrecht van die stad; zo moet het hier ook gaan. Wanneer ik nu in Christus geloof, dan ben ik in mijn eigenlijk vaderland. Maar met lijf en leven ben ik als een gast; daarom moet ik mij ook gedragen, gelijk de andere mensen; de wereld goed doen, de algemene vrede helpen bewaren, handhaven en in acht nemen. En zo begint dan een geheel andere stand, gelijk Paulus zegt: toen ik vrij was, was ik niettemin ieders knecht, en diende ik een ieder. Ik heb handen, voeten en een tong,

ogen en oren; die behoren in de laagte; daarmede moet ik knecht zijn en zo leven, dat ik de anderen daarmede van nut ben en hun dien.

Zulks moesten de dwepers prediken, en niet alles door elkander haspelen. Maar zij zoeken slechts de uitwendige vrijheid; dat heeft de duivel hen geleerd, de Heilige Geest heeft het niet gedaan. Men moet de dingen goed onderscheiden; christelijke vrijheid behoort niet op aarde, zij hoort thuis in een beter oord. Ik kan u daardoor niets van dienst zijn, dat ik in Christus geloof; daarom kunt u het ook niet zien. Het is een zaak, die mij persoonlijk aangaat; wilt u het ook hebben, geloof het dan ook. Dat is het leven, hetwelk God alleen aangaat. En nu komt het er op aan dat men daar niet uitvalt. Al zou ook de keizer mij bevelen, weer een monnikskap op te zetten op straffe van veroordeeld te worden, ik zou het niet doen.

Zo is het de ellendige duivel, dat men deze twee dingen door elkander haspelt; gelijk de paus en de dwepers en de gehele wereld doen. Wanneer men nu echter nederdaalt en onder de mensen verkeert, dan is dat een ander leven; dan heeft men zich te gedragen gelijk de anderen. Een gast doet geen zonde, als hij zich zo gedraagt als de gastheer het hebben wil; want hij is geen baas in huis. Zo wil God ook hebben, dat wij hier beneden, niet evenals in het geloof, onze ogen nergens op richten zullen, maar wij moeten alle handen vol werk hebben. Bent u man, vrouw, zoon, dochter, heer of knecht, welnu, doe wat uw plicht is. Dat is dan de heiligheid en de gerechtigheid van een gast, welke met ons afsterft. Laat daar nu maar de rechtsgeleerden handelingen en verordeningen maken, gelijk zij ook doen, dat men niet stelen, liegen of bedriegen mag; dat heeft betrekking op een geheel ander huiswezen; daarnaar gedrage zich ook een ieder en late de gastheer in zijn huis baas blijven. Geloof mij, het is niet gemakkelijk deze twee rijken en levens, deze twee gerechtigheden, zo goed te onderscheiden; de duivel kan het niet laten, ze door elkaar te haspelen, en in deze rijksdag, die nu aanstaande is, zal men niets anders beproeven, als om deze twee door elkander te werpen; want zij weten niet wat een Christen is. Zij denken, dat een Christen iemand is, die het één of ander plan maakt en uitvoert; die zich bezig houdt met eten en drinken, met kleding en slapen enzovoort. Maar de engel spreekt er hier geheel anders over, hij zegt van hen allen: *Hij is niet hier*. Zo haspelen zij het door elkaar, alleen opdat zij zeggen kunnen: 'ik leef zo, ik vast, ik bid zo en zo; lieve Heere, wil U toch nu dit mijn doen aanzien.'

Dan hebben wij ons in te spannen en ons te verweren, en moeten zeggen, onze naam is: *Hij is niet hier*; deze dingen echter waarin u roemt zijn hier, de monnikskap, geschoren kruin, misgewaad, koorhemd, vasten, bidden, orden, levensregelen, dat heet alles: hier; het zijn aardse menselijke dingen, die men zien en tasten kan, gelijk men een stuk hout kan zien en tasten. Heet het nu: hier is het ook hier, welnu, dan mag men waarlijk Christus daarin niet zoeken.

Lieve vrienden. laat ons dit leren, en laat toch niemand menen, dat hij 't reeds kent; gelijk er tegenwoordig velen zijn, die dat menen. Ik leer en arbeid er nog steeds aan. Maar kan het niet zo vast grijpen, als ik wel gaarne zou willen, zozeer is ons vlees en het oude omhulsel verwend.

Ik heb er dikwijls aan gedacht de Heere onze God eens in herinnering te brengen al mijn preken en schrijven, dat ik gedaan heb. Maar als ik het goed beschouw, dan heet het alles hier; en dus moet ik daaruit besluiten, dat het voor de Heere onze God niet past. Wat men doet, dat moet men doen uit gehoorzaamheid aan God; tot vergeving van zonden moet men niets doen. Dat zeg ik met het oog op de menselijke gerechtigheid, dat een ieder doe, wat hem bevolen, en waartoe hij door God geroepen is. Een vorst, een hoofdman, vader, moeder, zoon en dochter, knecht en dienstmaagd, zijn

allen Gode welbehagelijk; en Hij wil het van ons hebben, dat wij zulks doen, in zoverre het heet de gerechtigheid hier; gelijk ik nu meermalen heb aangewezen.

Onder deze gerechtigheid nu staat nog een andere, die men de op voeding noemt; dat is een grove en kinderlijke heiligheid, die minder dan de vorige, maar toch ook goed is, hoewel het een menselijke en wereldlijke gerechtigheid is, die hier beneden thuis hoort. Zo hebt u boven gehoord van de menselijke gerechtigheid, die ons niet bijblijft, en niet met ons gaat als wij sterven; zij heeft dan uitgediend. Als wij sterven, moeten wij een andere gerechtigheid hebben, namelijk die van Christus. De derde nu is de op voeding; gelijk men vroeger de kinderen zond tot deze of gene geleerde, en ze daar met kost en kleding besteedde; later is er misbruik ingeslopen, zodat men monniken en geestelijke heren van hen gemaakt heeft. Het is echter begonnen omwille van de tucht, opdat men ze niet zo zou gewennen aan brasserie en dronkenschap, of om in kostelijke klederen te gaan; gelijk het ook nog heden ten dage nodig is; want men moet het jonge volk met voeding en kleding streng houden, anders groeit er niets goeds van.

En deze tucht is niet alleen nodig voor de kinderen, maar ook voor de boeren, burgers, en ook nog wel voor de edellieden; niet daarom, dat het zulk een kostelijk werk is, maar omdat de tucht het zo eist, dat een boer niet zo gaat als een burger, een burger niet als een edelman enzovoort. Hiertoe nu heeft de paus wel het zijne bijgedragen; alleen dat hij, in naam van de duivel, deze tucht en dit ontzag uit de huizen in de kerk gebracht heeft en deze zowel de wereldlijke als goddelijke rechter heeft voortgetrokken; gelijk hij dan ook nog heden ten dage doet, en meent, dat het een dienen van God is, ver boven de Schrift uit, wanneer een priester zich de kruin scheert, en zo deftig in zijn koorkleed daarheen gaat; o, dat is dan een veel beter en groter werk, dan wanneer een man of een vrouw, een knecht of een dienstmaagd doen wat zij doen moeten.

Maar het lijkt er niets naar, want daar is geen andere godsdienst, als alleen geloven. Derhalve moet deze kindertucht of opvoeding geen wet zijn. Een huisvader moet recht hebben om zijn huisgezin vandaag zo en morgen anders te spijzen. Een vorst moet macht hebben, om nu dit, dan dat te gebieden, en het dan weer te veranderen al naar de loop van de zaken. Bijvoorbeeld: een huisvader heeft een knecht, die hij zo en zo spijst; misschien is hij wel vroom, dan geeft hij hem later beter eten en drinken. Maar hij is wellicht ook zo boos, dat hij hem minder eten en drinken geeft. Daar heeft nu niemand iets over te zeggen, het staat in zijn macht en willekeur. Zo ook een vorst; heeft hij zich iets voorgenomen en wil hij het niet uitvoeren, dan moet hij 't laten, en weten, dat in zulke dingen geen dwang heerst.

Sommigen echter menen, omdat wij enkele zaken in de kerk hebben afgeschaft, dat wij ook deze tucht hebben afgeschaft en opgeheven.

Maar daarmee doen zij ons onrecht. Deze hebben wij niet afgeschaft, maar prijzen haar als een goede en nuttige zaak, wanneer men het er maar bij laat, en er geen heiligheid uit voortkomt. Geen enkele vader maakt voor zijn zoon een kledingstuk, omdat hij meent daardoor zalig te worden; evenmin als iemand zijn ochtendbrei eet, om zalig te worden. Maar hij doet zulks omdat hij merkt, dat het tot spijs dient en tot de opvoeding behoort.

Deze tucht en gerechtigheid nu is de geringste onder de beide anderen, gelijk ik boven gezegd heb; zij kan echter wel nuttig zijn, omdat men daardoor geschikte mensen krijgt. Zo kan de menselijke gerechtigheid er toe bijdragen, dat iemand geschikt wordt, om Christen te worden, hoewel hij het daarom nog niet is. Maar opdat men voortga en niet bij de werken blijve staan, maar zich over deze heenzette en in Jezus

Christus gelove, dat Hij alleen het volbracht heeft en het daarna ons heeft geschonken. Zulk een man is daarna ook geschikt voor de hemel; want God heeft hem lief omwille van zijn geloof. Dan is hij ook geschikt op aarde voor het verkeer onder de mensen, wegens zijn goede werken. Tenslotte is hij ook geschikt in huis en in de regering, wegens de uiterlijke tucht. Maar dat moet men goed in 't oog houden, dat de twee laatsten geen Christenen maken. De paus heeft alleen het laatste gedaan, en de beide andere laten varen, zodat zelfs Gregorius¹⁹, die toch een "groot" man geacht wordt, over dit feest niets degelijks in zijn homiliën geeft, hij redekavelt er een weinig over, ik weet niet wat.

Zo is het gegaan; zij hebben de tucht en de goede zeden uit de school aan de kerk getrokken, totdat er ten laatste niets als afgoderij uit geworden is. Maar zo deugt het in 't geheel niet.

Men zie toch toe, of zulke zeden en gebruiken tot de tucht bijdragen en voor het volk dienstig zijn; zo niet, dan weg er mede, en laat ze varen; en voed dan het jonge volk op, dat zij later goede predikers, herders, kanseliers, schoolmeesters en dergelijke bruikbare lieden mogen worden. Waartoe dient die poppenkraam en dat vuil? De engel heeft ons hier geleerd, dat ik Christus daarin niet moet zoeken, zoals het hier heet. Evenwel is dat hier toch iets, maar slechts tijdelijk! Zo is het ook met de opvoeding van de kinderen.

Lieve broeder, bemin het niet hoger, dan God het geplaatst heeft! U zult toch Christus nergens vinden; Hij is altijd hoger en meer verborgen, namelijk in het woord, dat Hij is opgestaan; dat woord is niet hier, brengt u ook niet daarheen, waar het hier heet, men ziet het niet en kan het ook niet zien. Dat heb ik nu ditmaal van uw liefde willen zeggen, opdat u uw leven daarnaar inricht, en niet geheel en al beestachtig wordt, en uw huisgenoten ook daartoe brengt dat zij Christus leren kennen, en een ieder nuttig en behulpzaam worden: Amen.

¹⁹ Gregorius de Grote, paus van 590-604, bekend als de "knecht der knechten Gods", welke titel hij als paus aannam in tegenstelling met die, welke de patriarch van Konstantinopel zich toegekend had "de algemene bisschop."

22. DE PARADIJSBELOFTE²⁰

"Ik zal vijandschap stellen tussen u en de vrouw, en tussen uw zaad en haar zaad; dat zal u de kop vertreden, en gij zult het in de verzenen steken." Genesis 3 vers 15.

Geliefde vrienden.

Wij vieren en houden heden nog het Paasfeest en overwegen het Artikel van ons Geloof, waarin wij belijden: ***op de derde dag verrezen van de dood***; waardoor ons Christus, de Zoon van God, heeft gebracht gerechtigheid, dat is, vergeving van de zonden, overwinning van de dood, van de duivel en van de hel, eeuwig leven en zaligheid.

Dat hebt u, God lof en dank, gisteren genoeg gehoord. Nu willen wij heden met elkander overwegen de eerste belofte van God of het eerste Evangelie, dat op aarde in het paradijs, aan Adam en Eva gepredikt is geworden; waar God tot de slang, die Eva verleid heeft, zegt: *Ik zal vijandschap stellen tussen u en de vrouw, tussen uw zaad en haar zaad; dat zal u de kop vertreden, en gij zult het in de verzenen steken.*

Dat zijn de troostvolle woorden, welke Adam en Eva weer verkwikt en verblijd hebben, anders hadden zij in de angst van de dood, waarin zij door de slang, de duivel, gebracht waren, moeten versagen en wanhopen, eeuwig sterven en verderven. En dat is hun Evangelie geweest, wat zij hun kinderen gepredikt hebben. Daarom heeft het ook ten eerste Adams schoot geheten, zodat deze belofte, alle gelovigen als in één schoot vergaderd, door het Woord doet behouden en zalig worden. Deze prediking heeft tot op Abraham geduurd 2080 jaren. Nu Abraham gereed staat zijn zoon te offeren, vernieuwt God aan Abraham deze belofte (Genesis 22 vers 18) en zegt dat in zijn zaad alle volken van de aarde zullen gezegend worden; toen is het de schoot van Abraham genoemd, gelijk Christus spreekt (Lucas 16 vers 32) .

Nu echter heet het Christus' schoot; want Hij is nu gekomen, die God aan Adam en Abraham beloofd heeft.

Daarom willen wij ook niet veel twisten over de slang, als betreffen deze woorden en deze straf alleen de lichamelijke slang, gelijk de Joden dwaas menen. Maar zij zien vooral op de duivel, die de slang bezeten en door haar gesproken heeft; want aan geen schepsel op aarde is van het begin van de wereld de gave van spreken gegeven, als alleen aan de mens.

Omdat echter hier de slang met Eva spreekt, als met een lichamelijke stem en in menselijke taal, zodat Adam en Eva het verstaan kunnen; bovendien, deze slang spreekt geen gewone woorden, maar over Gods Woord en gebod, waarvan een slang niets weet; (ja, de slang heeft zelfs niet begrepen, wat de duivel door haar tong en mond gesproken heeft, gelijk ook Augustinus zegt, dat de duivel Gods Woord met leugens vervalst en zegt: gij zult geenszins de dood sterven) - om dit alles nu kan het geen gewone slang, maar moet het een hogere geest geweest zijn. Trouwens, de duivel is ook in den beginne een verheven geest geweest en als een goede engel door God geschapen; hij heeft de slang bezeten en door haar gesproken.

De tegenspraak van de Joden baat ook niet, dat zij zeggen: Bileams ezelin heeft ook wel gesproken, waarom zou dan ook hier niet de slang spreken?

Antwoord: daar spreekt de engel des Heeren door de ezelin; gelijk geschreven staat (Numeri 22 vers 28). Maar hier spreekt de duivel door de slang. Daarom betreffen deze woorden van God tot Adam en Eva, de duivel en zijn rijk, als daar is, zonde, toorn van God en hel; en zij worden gezegd van onze Heere Jezus Christus, de Zoon

²⁰ E.L. Meinders. Dl. II p. 153 vv. Uitgesproken te Wittenberg op Paasmaandag 17 april 1525.

van God, hoe Hij mens zal worden; en hoe alsdan de duivel zich op Hem zal werpen en Hem doden en vermoorden zal. Maar de Heere Christus zal weer opstaan, de duivel overwinnen, hem zijn kracht ontnemen, Adam en Eva en alle gelovigen verlossen, hun gerechtigheid, leven en zaligheid schenken, gelijk wij dan dit alles door Gods genade willen horen.

Ten eerste; is het een gruwelijke afgoderij in de kerk geweest, dat men deze schone, heerlijke tekst van Christus, op de tedere, kuise, reine maagd Maria, de moeder van Christus, heeft toegepast en aangewend, alsof zij degene was, die de slang de kop zou vertreden; dat is: de duivel zijn kracht ontnemen, de zonde verdelgen, de dood overwinnen, en leven en zaligheid wederbrengen: Zij hebben het woordje het (van het zaad) verdraaid en er zij van gemaakt, dat is Maria, gelijk men in alle kerken van haar gezongen heeft; terwijl dit toch haar ambt niet is. Men heeft er haar ook niet mede geëerd, gelijk men gemeend heeft, maar haar ten hoogste daarmede geschandvlekt, doordat haar wordt toegeschreven, wat alleen haar Zoon toekomt. Daarom willen wij de duivelse dwaling laten varen en blijven bij onze Heere Jezus Christus, van Wie Mozes en alle profeten geschreven hebben, gelijk Christus gisteren, op de Paasdag tot Zijn jongeren zegt (Lucas 24 vers 44).

Daarom is nu dit "zaad van de vrouw" Christus onze Heere; en de Hebreeuwse taal noemt de kinderen, die van vrouwen geboren worden "zaad van de vrouw", dat is gelijk wij in onze taal zeggen, een echt natuurlijk kind van een vrouw.

En dat is nu het eerste stuk, dat onze Heere Christus zal worden, een echt, natuurlijk, werkelijk mens, geboren uit een vrouw, maar niet van de man; evenals of God zei: nu, u duivel, u die door de vrouw Eva (welke van de man, terwijl hij sliep, maar zonder zijn toedoen of werk, geschapen en gekomen is) de zonde, de dood en de eeuwige verdoemenis in de wereld gebracht hebt. Ik zal u wederom door een kind, dat van de vrouw en niet van de man komen en geboren zal worden, uw trekken thuis zoeken; dat kind of zaad van de vrouw zal alles aan u wreken; wat u nu door haar teweeg gebracht hebt, dat zal op uw eigen hoofd neerkomen.

Indien nu echter dit kind van een vrouw en niet van een man zal afstammen en geboren worden, dan moet die vrouw of moeder een maagd zijn. Dat hebben Adam en Eva toen nog niet begrepen, dat de moeder een maagd zou zijn en zonder toedoen van de man baren zou. Gelijk dan ook Mozes (Gen. 4 vers 1) schrijft: toen Eva haar eerste zoon Kaïn gebaard had, dacht zij niet anders, als dat deze de man was, die God haar beloofd en toegezegd had, die haar op de slang zou wreken. Daarom zegt zij ook: *ik heb gekregen de man, de Heere*, de God Jehovah, het zaad van de vrouw. Zo ook toen Noach geboren werd, 1070 jaren later, meent de aartsvader Lamech ook niet anders, als dat zijn Noach het zaad van de vrouw is. Daarom zegt hij: *deze zal ons troosten, in onze moeite en arbeid op aarde, die de Heere vervloekt heeft* (Genesis 5 vers 29).

Maar die man of dat kind moest niet door Adam of Lamech geteeld worden. Maar alleen van een vrouw, dat is, van een maagd komen. Gelijk God het 1244 jaren later door de profeet Jesaja (hoofdstuk 7 vers 14) openlijk heeft laten verkondigen: een maagd is zwanger en zal een zoon baren, die zal zij Immanuël noemen.

Toen is het eerst openbaar en duidelijk geworden, dat de moeder van deze zoon een maagd moest zijn, en hij niet de zoon van een man, maar slechts van een maagd zou wezen. Want alles, wat uit man en vrouw geboren wordt, dat wordt in ongerechtigheid en zonde ontvangen en geboren, gelijk Ps. 51 vers 7 zegt. Indien nu deze zoon zonder zonde geboren zal worden, moet hij niet van man en vrouw stammen. Maar van een vrouw alleen, dat is, van een maagd.

Want wanneer zijn ontvangenis en geboorte onrein geweest was, gelijk die van alle

mensen, dan zou hij ons niet uit zonden en dood hebben kunnen redden. Want de ene zondaar of dief kan de andere niet van de galg redden; dat moet een vrome en onschuldige doen. Zal dus Christus ons helpen, dan moet Zijn ontvangenis en geboorte rein en heilig zijn; de Heilige Geest moet zulks door een maagd tot stand brengen; gelijk wij het in ons geloof belijden, dat het zo geschied is en in het Nieuwe Testament door de evangelisten Mattheüs (hoofdstuk 1 vers 18), en Lucas (hoofdstuk 1 vers 25) beschreven is.

Daarom hebben Adam en Eva geloofd, dat Christus, de Zoon van God, zou komen en mens worden, om hen weer te verlossen en te redden van zonde, dood, duivel en hel. Dat Hij echter uit een maagd zou geboren worden, dat hebben zij niet geweten; want het was hun ook niet zo openlijk en duidelijk aangewezen. Derhalve hebben zij zich daarover ook niet bekommerd. Maar zij zijn eenvoudig gebleven bij de belofte Gods, dat het zaad van de vrouw, onze Heere Christus, God en Gods Zoon, zou komen en geboren worden en hun gerechtigheid, vergeving van zonden, leven en zaligheid geven.

Het tweede stuk hier is: hoe zal het nu met het zaad van de vrouw, de Heere Christus gaan? Zo spreekt God tot de slang: u zult Hem in de verzenen steken; dat wil zeggen: u, duivel, zult Hem doden en vermoorden. Want "in de verzenen steken" betekent, dat de duivel dit kind doden zal. Maar merk wel op de woorden, God spreekt niet: 'Gij slang en duivel zult het zaad van de vrouw de kop vertreden of vermorzelen'; nee, nee, die zal hij Hem ongedeerd laten, maar slechts Hem in de verzenen steken.

Wanneer iemand in de verzenen wordt gestoken, dan wordt hij verwond, het hoofd, hart en het lichaam blijft geheel ongedeerd, zodat het dus niet zo zeer gevaarlijk is. Zo ook hier met het zaad van de vrouw. De duivel zal het wel zo ver brengen, dat Christus gedood en vermoord wordt, en Hem een steek in de verzenen geven, maar daarmee zal hij niets uitrichten. Maar Christus zal het hoofd ongedeerd behouden, dat hoofd weer opheffen en tevoorschijn treden, dat is, weer van de dood opstaan als één, wie de steek van de duivel in de verzenen niet gehinderd heeft. Maar die triomfeert en de zege behoudt en van de dood opstaat (Ps. 110). Dit is met betrekking tot het tweede stuk, hoe het met het Zaad van de vrouw gaan zal.

Nu volgt het **derde stuk**; wat het Zaad van de vrouw, hetwelk Christus is, zal verrichten, als Hij van de steek van de duivel in de verzenen, dat is van de dood weer zal opstaan; waar God namelijk zegt: ***En dat Zaad zal u de kop vertreden.***

Dat is de rechte troost, waardoor Adam en Eva weer terecht gebracht, verblijd en verkwikt zijn; dat zij in hun grote vrees en gewetensangst horen hoe het zaad van de vrouw, de duivel of de slang niet een stuk van de staart zal afhouden, maar juist hem de kop zal vertreden. Want, zo zegt men, als van een slang ook een groot stuk van de staart wordt afgehouden, of zij aan haar lichaam hevig verwond wordt, en de kop maar ongedeerd blijft, dan is het met haar zo erg niet; dat geneest wel weer en zij blijft leven. Daarom windt een slang, als men haar verslaan wil, zich in elkaar en doet alle moeite om de kop te beschermen; als zij deze maar ongedeerd redt, dan is zij genezen. Maar verslaat men haar de kop, dan is het met haar uit en zij heeft haar kracht verloren, en al zien het lichaam en de staart er dan nog afschuwelijk en schrikwekkend uit, zij heeft toch geen macht meer, want de kop is weg.

Daarom spreekt God hier ook: 'Christus, het zaad van de vrouw, zal het omkeren; en de duivel, de oude slang, niet de staart afhouden, of het lichaam verwonden, maar hem de kop vertreden en vermorzelen.'

Wat is nu de kop van de duivel? In de eerste plaats is het de zonde, die Adam en Eva door hun val op alle mensen, die uit hun vlees en bloed stammen en geboren worden, hebben doen overerven, zodat dezen in zonden ontvangen en geboren worden.

Door de zonde komt Gods toorn en de dood over hen, daardoor worden alle mensen verslonden, hoe heilig ze ook zijn mogen; daarna komt de hel en duivel, die eeuwig verdoemen. Maar nu zal Christus, gelijk Johannes de Doper zegt, als het rechte Paaslam de zonde van de wereld dragen door Zijn lijden en sterven, en genadig van de toorn van God, de dood, hel en de duivel verlossen, en door Zijn opstanding gerechtigheid, vergeving van zonden, leven en zaligheid, en alles wat Adam en Eva in het paradijs verloren hebben, wederbrengen.

Zo zal de Christus zeggen: ziet, u zonde, dood, hel en duivel, u hebt Mij in de verzenen gestoken, gedood en vermoord, u hebt Mij echter onrecht gedaan, want Ik ben niet de man, die onder uw heerschappij thuis behoort; derhalve zult u Mijn gevangenen zijn. En dan onderwerpt Hij ze aan Zich en treedt ze onder de voet, en laat uitbazuinen en uitroepen door Zijn Evangelie, in de gehele wereld, dat allen, die onder de vijanden en onder de last van de duivel gebukt gaan, zich aan Hem houden en in Hem geloven moeten, dat zij rechtvaardig zullen zijn; dat is: van zonde, toorn van God dood, hel en duivel verlost en bevrijd zullen wezen: gelijk Paulus zegt (Rom. 4 vs.25), Christus is gestorven omwille van onze zonden, en opgestaan omwille van onze gerechtigheid.

Dat nu is het, wat God hier zegt: het zaad van de vrouw zal de duivel, de oude, boze, giftige slang, de kop vertreden. Want zo spreekt David in de 68e Psalm. (vers 24 van Christus: *"Wij hebben een God, die helpt; en bij de Heere is uitkomst tegen de dood."*) Zo zegt ook Paulus (2 Tim. 1 Vers 10). Christus heeft dus de dood de macht benomen en het leven en een rein onvergankelijk wezen aan het licht gebracht door het Evangelie. Hoe helder, heerlijk en duidelijk spreken hier David en Paulus als uit één mond, terwijl zij toch 1100 jaren na elkaar leefden.

Dat hebben nu Adam en Eva, gelijk God het hun beloofde, geloofd; daardoor zijn zij ook behouden en zalig geworden. Zo moeten wij ook zalig worden. Dit is dus het derde stuk, dat Christus de duivel behandelen zal., als Zijn overwonnen vijand en die van de gehele Christenheid. O, wie zou nu nog voor die vijand, de duivel, bevreesd zijn; wie zou niet vrolijk met de oude Simeon wensen te sterven? *Gode zij dank, die ons de overwinning gegeven heeft, door Jezus Christus onze Heere.* (1 Cor. 15 vers 57).

Het vierde stuk is dit. Indien Christus van de dood wederom zal opstaan, de duivelde kop vertreden, van zonde, toorn van God, dood en hel verlossen, gerechtigheid, leven en zaligheid wederbrengen, dan moet en kan Hij niet alleen zijn het zaad van de vrouw, dat wil zeggen: een gewoon natuurlijk mensenkind. Want dan zou Hij tegenover duivel en dood veel te zwak geweest zijn. Want de zonde, de toorn van God, dood, hel en duivel zijn zulk een zware last, dat alle mensen er door in de dood gedrukt worden, hoe heilig zij ook zijn. Ja, al zouden ook alle engelen, alle schepselen, zon, maan en sterren, gelijk in Job (hoofdstuk 31 vers 23) geschreven staat, deze last voor God willen dragen, ze zouden het niet vermogen.

Daarom moet het *Zaad* van de vrouw, wanneer Hij deze last dragen zal, ook eeuwige, almachtige God zijn, want het dragen van zulke last is alleen Gods werk; gelijk Jesaja duidelijk zegt (hoofdstuk 24 vers 25).

Derhalve is dus dit *Zaad* van de vrouw, Christus, eeuwige, almachtige God en Schepper, door wie, gelijk Johannes (hoofdstuk 1 vers 3) zegt, alles is gemaakt en geschapen, wat gemaakt en geschapen is. Dat hebben Adam en Eva hier beschouwd

en met de ogen van het hart in het geloof gezien; dat dit Zaad van de vrouw ook in werkelijkheid van nature God zou zijn, de Vader gelijk, maar een ander Persoon. Daarom. zegt Eva, toen zij Kaïn gebaard had (Genesis 4 vers 1), *ik heb verkregen de Man, de Heere*, de God Jehovah; zij zegt niet slechts: het Zaad van de vrouw. Maar: de Man, de God, die Zich nu als een echt Man tegen de boze duivelsslang, welke ons in de nood gebracht heeft, betonen zal; die Man, welke de rechte God is.

Zo zegt David ook Ps. 68 vers 21: *Wij hebben een God, die helpt; en de Heere Heere Die van de dood uitredt.* Ja, mijn lieve David, wie is dan die God? Zó antwoordt hij in de 68e Psalm (vers 8 :9): *"God, toen U voor Uw volk uittrok, toen U daarheen ging in de woestijn, toen beefde de aarde en de hemelen dropen voor deze God op Sinaï, voor die God, Die Israëls God is."*

Dat is duidelijk en helder genoeg, dat die God, welke, van de hemel is nedergedaald, gelijk Paulus zegt (Efeze 4 vers 8 en 9), gestorven, opgestaan en weer opgevaren in de hoogte, en de gevangenis gevangen neemt en van de dood redt, - dat die God de eeuwige almachtige God is, die de Tien Geboden op de berg Sinaï aan de kinderen van Israël gegeven heeft. - Dat is een zeer krachtig getuigenis, dat deze Christus eeuwige God is. Zo zegt ook Jeremia (hoofdstuk 23 vers 5; 33 vers 15, 16): *"Zie, de tijd komt, spreekt de Heere, dat ik David een rechtvaardige Spruit zal verwekken, die zal een koning zijn die wèl regeren zal, en recht en gerechtigheid oefenen op de aarde. In Zijn tijd zal Juda geholpen worden en Israël veilig wonen; en dit zal Zijn Naam zijn, waarmee men hem noemen zal: De Heere is onze gerechtigheid."*

Daar staat het duidelijk, dat Davids Spruit in één Persoon twee naturen verenigd hebben zal: een menselijke, van Davids vlees en bloed; de andere Goddelijk, die Hij van eeuwigheid van de Vader heeft gehad! En hier staat de grote Godsnaam Jehovah; van welke alle Joden bekennen moeten, dat Hij alleen aan de goddelijke Majesteit toekomt.

Ik heb deze tekst ook menigmaal de Joden voorgehouden, dat Davids Zoon, Christus, almachtig, eeuwig God was, omdat hier staat Jehovah; en zij hebben er mij niets op kunnen antwoorden. Daarom is deze Zoon van David of Zoon van Maria geen gewoon mens, maar tevens waarachtig almachtig God, die eeuwige macht heeft, hemel en aarde en alles geschapen heeft en nog onderhoudt, zodat dus mensheid en godheid één Persoon is; in waarheid God.

Bovendien is Hij ook die God, Die ons rechtvaardig maakt, Die daarom Davids Spruit, dat is, waarachtig mens geworden is; opdat Hij ons door Zijn lijden, sterven, bloedvergieten en opstanding, de gerechtigheid, welke Adam en Eva verloren hebben, wederbrengen en verwerven zou, en vergeving van zonden, genade van God, leven en zaligheid schenken en geven kon; want dàt is rechtvaardig maken. Dat nu hebben Adam en Eva geloofd. Want daarin is al onze zaligheid gelegen, dat wij deze beide naturen niet van elkander scheiden, maar ze in één Persoon samen verenigd laten blijven. Gelijk dan ook Paulus zegt (1 Cor. 2 vers 8): *zij hebben de Heere van de heerlijkheid gekruisigd*; niet de gewone mens Christus, maar de ware God, niet naar de godheid, maar naar de menselijke natuur. Gelijk de kerk gezongen heeft op de Goede Vrijdag, dat *"Hij door wie de wereld gemaakt is, de straf des doods leed aan het kruis"* en op het Paasfeest: *"looft Hem, die aan 't kruis gestorven"* enzovoort. Gelijk ook Petrus zegt (1 Petr. 4 vers 1 en vv).

Maar dit heeft God de duivel verborgen. Want als hij 't geweten had, dat deze Christus, de Zoon van de Maagd Maria, het Zaad van de vrouw, eeuwig almachtig God was, dan zou hij zich aan Hem niet gewaagd hebben; want hij heeft wel in de hemel gezien, hoe Deze het hart van God de Vader was, in wie God de Vader geheel Zijn Goddelijk Wezen en bestaan had uitgegoten. Vandaar, dat de duivel Zijn

Goddelijke kracht ook ondervonden heeft, toen hij vanwege de Zoon uit de hemel gestoten werd in de afgrond van de hel (Jes. 14 vers 12. Lucas 10 vers 18); omdat de satan de Zoon naar Zijn eer stond, en Hem gelijk wilde zijn. Dat kon God niet dulden! Daarom verbergt God het de duivel, dat Hij hem door de Zoon, die mens geworden is, vangen wil.

Hij doet als een visser, die vis wil vangen; deze bindt een snoer aan een stok en onderaan het snoer een scherpe haak; daaraan bevestigt hij een wormpje en werpt het in 't water. Dan komt de vis, ziet de arme worm, maar ziet niet de scherpe haak in de worm verborgen, bijt toe, meent, dat hij een goede beet heeft. Maar de haak blijft hem in de keel steken, en zo wordt hij gevangen en gegrepen. Zó nu doet God de Vader ook: daar neemt Hij Zijn eniggeboren lieve Zoon, hangt deze aan de lijn of het snoer van de patriarchen en profeten. Hij moet Adams, Abrahams, Davids vlees en bloed aannemen. Hij laat Hem uit de hoge hemel in de wereld komen (Filipp. 2 vers 7. Jes. 53 vers 3). Dat nu ziet de duivel, dat Christus als een arme ellendige worm, gelijk Hij Zichzelf noemt (Ps. 22 vers 7), dat wil zeggen: als een arm, geplaagd mensenkind daar heengaat, honger, dorst, koude en hitte lijdt; dat Hij weent en niets als ellende en jammer in deze wereld heeft en in het gelaat als een mens bevonden wordt.

De Satan weet echter niet, dat dit in Christus verborgen is, dat Hij eeuwig almachtig God is, de Vader gelijk, maar een ander Persoon. Daarom denkt hij: al doet Christus wondertekenen - de profeten hebben ook wonderen gedaan, en ik heb ze toch allen verslonden, hoe verheven en heilig ze ook geweest zijn; ik zal Christus ook wel verslinden. Zo meent hij, aan deze Man een kostelijke beet te hebben, bijt toe, werpt zich op Christus en verslindt Hem. Maar dit bekomt hem uiterst slecht. Want de Christus blijft hem in de keel steken, hij moet Hem teruggeven gelijk de vis de profeet Jonas (Jona 2 vers 11); en juist door dat verslinden vermoordt de duivel zichzelf en wordt hij door Christus gevangen.

Want deze mens Christus is waarachtig God, en kan niet in de dood blijven. Maar moet weer tevoorschijn treden, opstaan en leven, en zodoende de duivel vangen. En hier wordt waarheid het woord van de profeet Hosea, die 760 jaren vóór Christus geleefd heeft; hij spreekt (hoofdstuk 13 vers 14) van Christus: *"Ik zal hen uit het graf verlossen en van de dood redden; dood, Ik zal u een gif zijn, graf, ik, zal u een pest zijn."* Daarom zegt ook de profeet Hosea in het zesde hoofdstuk (vers 1 - 3) dat de Christenen ten tijde van Christus zullen zeggen: *"Komt wij willen wederkeren tot de Heere, want Hij heeft ons verscheurd, Hij zal ons ook genezen, Hij heeft ons geslagen, Hij zal ons ook verbinden. Hij zal ons doen herleven na twee dagen, op de derde dag zal Hij ons oprichten, dat wij voor Hem zullen leven. Dan zullen wij verstandig zijn en ons bevlíjten om de Heere te kennen."*

Dat is gisteren alles door onze Heere Jezus Christus, de Zoon van God, die op de derde dag van de dood is opgestaan, vervuld en volbracht; toen zijn wij van onze zonden verlost, gerechtvaardigd, geheeld, verbonden en gezond gemaakt; toen zijn wij verkwikt en levend geworden uit de eeuwige dood; en daar ontbreekt niets aan, als dat wij zulks van harte geloven en de Heere Christus leren kennen en dan vrolijk van harte zingen: wij mogen allen vrolijk zijn. Christus wil onze troost zijn: Kyrie eleison: *Heer, ontferm U.*

Ziedaar nu de hoge wijsheid van God, die alleen uit de Heilige Geest moet stammen. Want geen mens kan met menselijk verstand begrijpen, dat dit zaad van de vrouw, onze Heere Christus, niet alleen mens is, maar almachtig God, de Vader en de Heilige

Geest gelijk; in één Persoon, niet in twee personen, gelijk de beide ketters Nestorius²¹ en Eutyches²² dwaas geleerd hebben.

Hij is slechts één Persoon, gelijk een mens met lichaam en ziel slechts één persoon is: Evenwel is deze ene Persoon waarachtig, almachtig God en mens. Hij is niet de Vader of de Heilige Geest maar de Zoon, de tweede Persoon in de Godheid, en gelijk God met de Vader en de Heilige Geest in het goddelijk wezen. Dat hebben de Joden in Christus' dagen niet verstaan, en begrijpen het ook nog niet, evenmin als de Heidenen en Turken, de paus met zijn aanhang. Daarover worden zij dol en dwaas, want zij willen er met hun verstand bespiegelingen over houden en het op die weg doorvorsen. Maar daar komt niets van; het moet alleen van de hemel komen, gelijk Christus (Matth. 16 vers 17) tot Petrus zegt: *Zalig bent u, Simon, Jonas Zoon; want vlees en bloed hebben u zulks niet geopenbaard, maar mijn Vader in de hemel*. Daarom moet men het door het Woord in het geloof grijpen, gelijk Adam en Eva moesten doen, anders verliest men het.

Derhalve is er tussen Adam en Eva, hun en ons geloof, geen onderscheid als alleen dit, dat zij geloofd hebben, dat Christus, Gods Zoon, als waarachtig, almachtig God, het zaad van de vrouw, dat is, waarachtig mens zou worden en in de wereld komen; Hem zou de duivel in de verzenen steken, dat is, doden. en ombrengen, maar Hij zou weer opstaan van de dood en de duivel de kop vertreden; van zonden, toorn van God, dood en hel verlossen, en gerechtigheid, leven en zaligheid wederbrengen.

Wij echter geloven nu, dat het niet nog toekomstig is en geschieden moet. Maar dat het reeds geschied is en alles volbracht en vervuld is, zoals God aan Adam en Eva toegezegd en beloofd heeft; en dat er niets aan ontbreekt, als dat wij verwachten de opstanding van het lichaam of van ons vlees.

Daarom, laat ons God getrouw bidden, dat wij in dit artikel, dat Christus, als waarachtig God, mens geworden, gestorven, ten derde dage van de dood opgestaan is; dat Hij vergeving van zonden, leven en zaligheid heeft wedergebracht, evenals Adam en Eva, met vast geloof mogen blijven. Doen wij dat, dan wèl ons; doen wij 't niet, dan wee ons allen.

Dat wij echter daarin standvastig mogen blijven tot aan ons einde, daartoe helpe ons God de Vader, God de Zoon, God de Heilige Geest. Amen.

²¹ Nestorius werd om zijn uitstekende redenaarsgaven als patriarch van Konstantinopel beroepen. De Nestoriaanse strijd (428 -444) door hem ontstaan; omdat een door hem medegebrachte monnik Anastasius, zich ergerde aan het gebruik van de uitdrukking: "moeder Gods"; werd aanvankelijk beslist op het Concilie van Ephesus (431). Terwijl Nestorius de beide naturen in Christus zozeer uit elkander hield, dat hij de wederkerige mededeling van de eigenschappen uitdrukkelijk loochende, hief hij de ware God in menselijkheid van de Verlosser op en met haar de eeuwig- en oneindig toegankelijke waardij van Zijn verlossingswerk. Zie Kurtz. *Beknopt Leerboek der Kerkgeschiedenis*, p. 62.

²² Eutyches leerde openlijk niet alleen dat Christus na Zijn menswording slechts één natuur bezeten had, maar ook dat het Lichaam van Christus aan het onze niet in wezen gelijk was. Op het concilie van Chalcedon in 451 werd met het Nestorianisme ook het Eutychianisme veroordeeld.

23. DE VERSCHIJNING VAN DE VERREZENE AAN MARIA MAGDALENA²³

"En Maria stond buiten bij het graf en weende. Als zij nu weende, bukte zij in het graf en zag twee engelen in witte klederen zitten, de één aan het hoofd en de ander aan de voeten, waar het Lichaam van Jezus gelegen had. En die zeiden tot haar: vrouw, wat weent gij? Zij zei tot hen, zij hebben mijn Heere weggenomen en ik weet niet, waar zij Hem gelegd hebben." enzovoort.

Johannes 20 vers 11 - 18.

Deze geschiedenis, geliefde vrienden, heeft op de Paaszondagplaats gevonden. Toen de andere vrouwen en de jongeren van het graf weer naar huis gegaan waren, bleef Maria Magdalena alleen bij het graf, en verschijnen de engelen ten tweeden male. Dit echter zeg ik daarom, en het is ook daarom geschreven, opdat het artikel van de opstanding duidelijk en vast wordt; opdat toch niemand er aan twijfelt. Zo willen wij ons dus aan het Evangelie houden en twee stukken daaruit overwegen. Het eerste is het voorbeeld van Maria Magdalena; het tweede is de woorden en de leer des Heeren, welke Hij hier tot Maria spreekt.

Deze Maria is ons een liefelijke gestalte en een christelijk voorbeeld. En de evangelist heeft daarom ook zo nauwkeurig geschreven, opdat wij, die het leren of horen, ook een weinig gloed zouden ontleen aan het vuur, dat in de lieve Magdalena brandt. Want u ziet hoe haar hart geheel brandende is, zodat zij zich uit louter liefde jegens de Heere Christus gedraagt als was zij geheel verward. Zij is alleen bij het graf en ziet daar twee engelen; zij is echter zo vervuld, beide door jammer en liefde, dat zij door het aanschouwen daarvan in 't geheel niet ontroerd wordt. Dat moet toch een diepgevoelend hart geweest zijn, dat zo geheel in jammer verzonken is. Niemand toch is zo moedig dat hij niet ontroeren zou, wanneer hij onverwachts een engel aanschouwde. En bovendien - zij is een vrouw. Zij gaat en staat daar echter zonder iets te zien of te horen; zij vraagt nergens naar, zo geheel is haar hart door iets anders ingenomen.

Zo ook later, als zij de Heere Christus gewaar wordt, en meent dat het de hovenier is, denkt zij niet verder, maar gaat op hem af en meent, dat iedereen in dezelfde gedachten als zij verkeert, en zegt niets anders tot hem, als: zeg mij waar u Hem gelegd hebt? Dat noem ik iemand onverwachts op het lijf vallen, dat zij zo onbezonnen en bijna zonder nadenken, met de deur in huis valt. Zij had Hem toch eerst wel "goede morgen" kunnen zeggen. Maar dat doet zij niet, denkt er ook niet om, dat hij haar zou vragen, wat zij wilde of over wie zij 't heeft: En wat nog meer zegt, zij spreekt: waar hebt u Hem gelegd? Zeg het mij, dan zal ik Hem wegnemen. Ja, dat zou een fraai wegnemen zijn: Een vrouw wil een dood lichaam dragen. In één woord: zij hoort en ziet niets; weet ook niet, wat zij zegt, zo geheel hebben de gedachten aan de dierbare Christus haar hart ingenomen, en wordt ze daardoor beheerst.

Dit nu heeft de evangelist ons beschreven opdat wij zullen zien het voorbeeld van een rein en liefelijk hart, wat zo vervuld is van Christus, dat het daardoor niets anders ziet of hoort. Zij denkt niet anders als, dat Hij gestolen is. Zij zal ook zonder twijfel boos op de Joden geweest zijn, omdat zij er zich niet mede tevreden gesteld hadden, dat zij Christus hadden gedood, maar Hem ook zelfs het graf niet gunden.

Ach, zo zal zij gezegd hebben, wat beginnen zij toch, hoe kunnen zij ons, arme lieden zo plagen en martelen? Deze gedachten zullen haar ongetwijfeld vele tranen gekost

²³ E.L. Meinders Dl. III p. 6 vv. Uitgesproken 12 april 1531.

hebben, daar zij zich zo geheel aan de gedachte overgeeft, dat Hij weg is. Zij is een smachtend en trouw hart, hetwelk vervuld is geweest van liefde tot Christus! O, dat wij ook zulk een hart hadden; voorwaar, dan zouden wij ook heel andere mensen zijn: Maar wij blijven altijd in dezelfde stemming, heden koel, morgen nog koeler, en zo zijn wij akelige, nare lieden. Echter moet een christelijk hart zo gezind zijn, dat het in de overtuiging leeft, van niets anders als van Christus te weten. Van zulk een hart zal de duivel ver genoeg wegblijven. Maar de heilige engelen en de Heere Christus Zelf zijn daar dicht bij, zoals wij hier bij Maria zien.

Dit zij genoeg van het voorbeeld van Magdalena. Wij willen ons nu ook met het andere deel bezighouden.

Dat Christus tot Magdalena zegt: *raak Mij niet aan, Ik ben nog niet opgevaren tot Mijn Vader*; dat zijn woorden, die het geloof aangaan, want zij bevorderen en leren het geloof. Deze gebeurtenis ging zo in haar werk. Toen Christus haar bij haar naam noemt, en zij Hem aan de stem herkent, valt zij voor Hem neer en wil Hem aanraken, zoals zij ook trouwens doet. Dat nu wil Christus niet hebben, en beveelt haar Hem niet aan te raken, om reden Hij nog niet opgevaren was tot de Vader. Hoe moet men nu dit verstaan?

Hij wil Zich niet laten aanraken, terwijl Hij voor haar staat. Kon men Hem dan later aanraken, als Hij tot de Vader zal zijn opgevaren? Het heeft al de schijn van een dwaas antwoord; desondanks luidt het zo. Zo schrijven ook de andere evangelisten, dat Hij Zich door anderen de voeten heeft laten kussen en Zich laten betasten.

Dit alles nu is geschied, gelijk alle leraars schrijven, omdat Maria Magdalena in de mening verkeert, dat Hij opgestaan was op die wijze, dat Hij weer met hen zou leven als vroeger. Gelijk zij het dan ook gezien heeft, dat Lazarus en meer andere doden, na door Christus opgewekt te zijn, onder de mensen verkeerden als vroeger. Dat kon zij niet denken, dat Hij nu een ander, een eeuwig leven beginnen zou; zodat zij zich slechts daaraan vasthield, dat Hij evenals vroeger in dit sterfelijk leven zou verkeren. Daarentegen nu spreekt Christus: ‘Nee, lieve Maria, zo laat Ik Mij nu niet aanraken, daartoe ben Ik niet van de dood opgestaan, Ik ben nu in een ander wezen en leven; zodat Ik koning en Heere ben over alles, wat bestaat, gelijk Hij dan verder in het Evangelie zal spreken van Zijn opvaart. Zo is dus Zijn bedoeling, haar zwak en onvolkomen geloof te bestraffen, opdat zij tot een sterker geloof komt; daaraan, dat zij Hem aanraakt of niet, is Hem niets gelegen. Daarom voegt Hij er dadelijk een woord bij en maakt een predikster van haar; zodat zij een lerares en meesteres zijn moet voor de lieve apostelen; en gebiedt haar deze boodschap: *Ga heen tot Mijn broeders, en zeg hen: Ik vaar op tot Mijn Vader en tot uw Vader, tot Mijn God en uw God.*’

Deze woorden moet u goed en juist begrijpen; want u weet, hoeveel men onder de paus over de broederschappen heeft geleerd en geroemd. Daar is nergens een kapel en nergens een heilige geweest of hij had zijn bijzondere broederschap. Daartoe hebben ook behoord de rozenkransen en wat er meer van die duivelse dingen geweest zijn. Daarom hebben wij met recht onze lieve God te danken, dat Hij zulke dwalingen heeft uitgeroeid. En als het heilig Evangelie ook niet anders gedaan had als dit, dan zou dat reeds een grote gewichtige zaak geweest zijn, dat het zulke godslastering geheel heeft verwijderd. Hoewel zij tegenwoordig niet veel meer met die broederschappen ophebben of er op roemen, maar nu ons nadoen en van ons leren, hoe zij moeten prediken, zo is het toch zeker, dat iedere broederschap een bijzondere afgod geweest is. Want zij hebben daarmee iets willen zijn en iets verdienen boven anderen; in strijd met deze rechte en enige broederschap, waarvan het Evangelie hier spreekt. Dat

is nu de echte beeldstormerij, dat zulke afgoderij door het heilig Evangelie is te gronde gericht. Men moet ook alle geestelijke broederschappen, gelijk zij het tot hiertoe genoemd hebben, verwerpen en laten varen. Van de wereldlijke broederschappen, dat de ene stad zich met de andere verbindt, spreek ik niet; die laat ik in hun waarde.

Deze broederschap echter willen wij alleen hebben, waarin wij hebben de gemeenschap van de goederen voor God, waarvan de tekst hier spreekt, welke wel verdient, dat wij hem met gouden letters in ons hart schrijven: *zeg Mijn broeders*. Dat is een woord, zoeter dan suiker of honing, dat de dierbare Christus komt nog eer de jongeren er aan denken. Petrus heeft Hem verloochend, de anderen waren even trouw bij Hem gebleven, als een haas bij haar jongen. Waarmede hebben zij het dan verdiend, dat Hij hen Zijn broeders noemt? Door hetzelfde als waarmede wij 't verdiend hebben, namelijk dat zij Hem zozeer verloochenden, gelijk wij ook gedaan hebben. Want onze verdienste, waarmede wij het Evangelie verdiend hebben, is ook deze geweest, dat wij dagelijks Christus gekruisigd hebben; zowel op het altaar als op de kansels, en zodoende de arme lieden verleid hebben. Als Hij ons nu daarvoor betaald zou hebben, dan zouden wij allen samen verdiend hebben, dat de aarde ons voor het altaar en op de kansel verslonden had. Gelijk het met Petrus ging: die begeeft zich goedsmoeds in de hel, waar hij Christus verloochent en zó al de andere apostelen. Desondanks zullen zij broeders heten; desondanks zegt Hij tot Maria: *ga heen en zeg aan Mijn broeders*.

Dit wordt door de brief aan de Hebreeënen hoog aangeslagen, waar hij zegt (hoofdstuk 2: 11): *Hij schaamt Zich niet hen broeder te noemen*. En in de 22e Psalm (vers 23): *Ik wil Uw Naam Mijn broeders prediken*. Zo ziet men, dat de lieve heiligen zulke woorden overwogen hebben welk een grote heerlijke Naam dit is, dat wij Christus' broeders zullen heten. Geen menselijk hart echter kan het bevatten, welk een grote zaak het is, dat Hij ons tot broeders maakt en ongevraagd Zich vrijwillig aan ons geeft. Als nu het hart dat vast kon geloven, waarvoor zou het dan nog vrezen? Of wat zou hem ontbreken? Maar het ellendige ongeloof is zo groot, dat wij deze woorden niet kunnen aangrijpen.

Want, lieve Heere God, wat wil het zeggen, als Hij ons broeders noemt? Dat betekent niets minder dan dat Hij ons tot erfgenamen maakt van alle goederen, die Hij heeft. Wanneer men nu eens overweegt de erfenis en de goederen, die Hij heeft; dan zal men bemerken, hoe daar een arm ellendig bedelaar en de hoogste Koning elkaar ontmoeten. Want wij zijn vol zonden en onder de macht van de duivel, en hebben steeds een kwaad geweten, verschrikkingen en hartzeer. Maar Christus is de Zoon van God, vol gerechtigheid, leven, wijsheid, vreugde en troost. Wie zou alle goederen, Die Hij van de Vader geërfd heeft, kunnen opnoemen? Deze goederen nu heeft Hij door het woord waarmede Hij ons broeders noemt, uitgedeeld aan allen die ze willen hebben. Want Hij zegt duidelijk (Mattheüs 12 vers 50): "*Wie de wil van Mijn Vader doet, die is Mijn moeder, broeder, zuster*." De wil van de Vader echter is, gelijk in Johannes 6 vers 40 te kennen gegeven wordt, dat men in de Zoon gelooft. Hij wil hebben, dat wij in de Zoon geloven, dat wij er ons vast van overtuigd houden en geloven, dat alles waar is, wat Deze ons toezegt. Als u dat nu doet, welnu, dan hoort u ook hier, dat u Christus' moeder, broeder zuster, dat u dat alles tezamen bent.

Dàt zijn toch eigenlijk woorden, waarover geen mens of engel naar waarde spreken of die men voldoende kan uiteenzetten. Hoe zou de trouwe Christus toch vriendelijker en liefelijker hebben kunnen spreken? Het zijn immers de vriendelijke namen, die de mensen onderling hebben; moeder, broeder, zuster; die namen die door merg en been

dringen. Ik ben uw broeder (zegt Hij); als Ik een cent of een gulden heb, zult u hem ook hebben; eeuwige gerechtigheid, eeuwig leven, wijsheid, vreugde en troost, alles wat Ik heb, het zal alles het uwe zijn. Hebt u zonde, schuld, leed, hel, dood en duivel, dat zal het Mijne zijn; Ik heb schatten genoeg om u los te kopen en voor u te betalen. Wie in deze troostvolle belofte maar zo kon geloven, hij zou reeds in het paradijs en in de hemel zijn. Waarvoor zou zulk een hart, hetwelk deze woorden gelooft, dan nog vrezen? Of waarvoor nog bezorgd zijn? Het moest zeggen: ik wil nergens bezorgd over zijn, omdat ik zulk een broeder heb. Komen dan zonde, kwaad geweten, schrik voor dood en hel, vervolging van de zijde van de wereld, en wat er meer mag zijn; dan kan ik mij met deze woorden troosten en zeggen: ik ben immers een broeder, met Hem gezet in gemeenschappelijke goederen, in enerlei erfenis; dus laat ik mij door al deze dingen niet aanvechten.

Het is een uitermate schone, liefelijke en troostvolle prediking geweest voor Petrus en de andere apostelen. Zij zaten daarbij elkander en hadden de dood voor ogen, want zij waagden het niet zich te roeren uit vrees voor de Joden. Bovendien hadden zij ook een kwaad geweten, dat zij zo schandelijk waren weggelopen van hun Heere Christus, toen Hij in Zijn nood en in Zijn lijden was; vooral Petrus, die Hem zelfs driemaal verloochend had. Zo zal hij dan wel tot de gedachte gekomen zijn, ach, ik heb mijn lieve Heere niet alleen verloochend, maar er ook op gevloekt en mij de duivel ten eigendom gegeven. In één woord, zij zitten allen tezamen midden in de hel, met een kwaad en verschrikt geweten. Dat konden zij zich in 't geheel niet denken, dat Hij 't hun wilde vergeven; veel minder nog, dat Hij hen als Zijn broeders wilde aannemen. Maar daar komt nu de trouwe Christus tot hen, als kwam Hij nu aan in de hel en zegt: “U bent Mijn broeders!”

Het wil mij eigenlijk voorkomen, alsof zij dat in 't eerst moeilijk konden geloven. Want deze woorden zijn te groots en te diepzinnig, dan dat men ze op éénmaal zou hebben kunnen vatten of leren. Want denkt er zelf maar eens over na, geliefde vrienden. Hoe toch zal ik er toe komen en zulk een hoge moed grijpen terwijl ik zulk een groot zondaar ben, en mijn leven zo schandelijk verbeuzeld heb; hoe er toe komen dat ik desondanks Christus' broeder worden zal? Dat kunnen wij met onze harten niet begrijpen. Daarom hebben wij er ook genoeg aan te leren. En laat er ons trouw aan leren: - Hiervan ligt de schuld alleen in ons verstokt hardnekkig ongeloof. Derhalve hebben wij daarin, dat wij nog versagen en een kwaad geweten hebben, een zekere aanwijzing, dat wij deze troostvolle prediking niet geloven, en nog vol ongeloof zijn. Welaan! Hij zal ook ons zo genadig zijn, als Hij de lieve apostelen genadig geweest is. Wij hebben er ons echter zeer voor in acht te nemen, om te menen, dat wij het reeds alles kennen en weten. Wij hebben ons leven lang genoeg te leren aan iedere prediking, al schijnt zij ook zo gering als zij wil.

Merkt nu op, geliefde vrienden, dit is een christelijke broederschap, waarnaast geen andere toegelaten mag worden, welke naam zij ook draagt. Ik wil mijn goede werken niet met u delen; deel u de uwe ook niet met mij; breng ze veel liever met het geboefte aan de galg. Want al zulke broedersschappen trekken ons af van de broederschap van Christus; welke ons alles meedeelt en schenkt, wat Hij is en heeft. Geliefden, dit zijn woorden, die wij niet in de wind mogen slaan, als waren ze door deze of gene lichtmis gesproken. Waarlijk, het zijn wel woorden, waarop iemand kan sterven. En eerst dan ondervindt men ook, hoe krachtig en troostrijk deze prediking is; namelijk als men in hevige aanvechting is.

In deze christelijke broederschap heeft de ene heilige niet meer dan de andere. Petrus

en Paulus hebben er niet meer winst bij dan Maria Magdalena en u of ik. En al neemt u hen allen samen, dan zijn zij toch allen gelijke broeders, en er is heel geen onderscheid tussen de personen onderling. Petrus en Paulus hebben juist hetzelfde goed als u en ik hebben en allen die gedoopt zijn en de wil van de Vader doen. Petrus en Paulus en alle heiligen, wat hebben zij? Dit, dat hun de zonden vergeven zijn, dat hun door Christus troost en hulp beloofd is, in alle noden en in de strijd tegen de zonde, de dood en de duivel. Dat hebben wij ook, u en ik en alle gelovigen. Wat echter een waarheid is, is dit, dat u en ik dit niet zo vast geloven als Petrus; desondanks is het toch de enige schat.

Het is hiermede alzo: twee mensen kunnen ieder een beker kostelijke wijn in de hand hebben, de hand van de één siddert, die van de ander niet; twee kunnen een beurs met goud hebben, de hand van de één is zwak, die van de ander is sterk. Maar nu, hetzij God geeft, dat die hand sterk of zwak is, dit doet immers geen voor- of nadeel aan die goudbeurs. Zo is ook hier tussen mij en Petrus geen ander onderscheid, als dat hij die schat steviger vasthoudt. Echter moet ik weten, dat ik hetzelfde heb, als wat Petrus en alle heiligen hebben gehad. Het klinkt wel uitermate vreemd en belachelijk, dat een misdadiger, een deugniet zoals u en ik zijn, zou kunnen zeggen: ik heb evenveel als Petrus. God beware mij voor hoogmoed (zeggen de huichelaars) zou ik mij met Petrus gelijk stellen? Maar als u zo spreekt, wees dan zeker, dat zulks huichelachtige ootmoed en ondankbaarheid is, veel meer dan ware ootmoed. Want zij die zo spreken, willen het door hun werken zover brengen, dat zij de lieve heiligen gelijk mogen zijn. Wij echter zeggen, dat wij de heiligen, ze mogen heten zoals zij willen, gelijk zijn, en dit schrijven wij niet toe aan het werk van onze handen; zij echter, die zich zo aanstellen, willen door hun werken daartoe geraken. Laat zij hun gang maar gaan; de duivel zal hun daarvoor ook hun loon geven.

Een Christen moet zo spreken: ik weet zeer wel, dat ik met Petrus de hel verdiend heb; dat ik echter nu even zo rijk en heilig ben als Petrus, welnu dat heb ik evenzo goed verdiend als hij; dat is: het is enkel goedheid en genade. Maar daartoe kan men hen niet brengen, die verdwaasde pauselijke heiligen; zij willen slechts van werken horen. Dat is een recht duivelse hoogmoed, dat iemand door zichzelf in deze broederschap komen wil. Waarachtige ootmoed is het echter, als ik zeg: ik kan in mijzelf niets vinden, waardoor ik van mijnentwege de heiligen gelijk zou kunnen zijn. Omdat ik nu omwille van mijn zonden veroordeeld ben, komt mijn Heere Christus en zegt tot mij, evenals tot Petrus: *lieve broeder*.

Want dat is geen vermetelheid of hovaardigheid als iemand iets aanneemt wat hem geschonken wordt, maar dat is veeleer dankbaarheid. Want daardoor belijdt men, dat men het van iemand anders heeft, en niet uit zichzelf. Zo neemt een bedelaar van een rijke een kleed aan; dat doet hij niet uit hoogmoed, maar wèl uit nooddwang. Dat is dan de rechte ootmoed, als ik zie dat ik geheel verloren ben, dan geeft Hij mij de vermetelheid, dat ik niet op mijzelf zie; en zo mogen wij daarop dan trots zijn gelijk Hij zegt (Lucas 12 vers 32): "*vrees niet, gij kleine kudde; want het is uw Vaders welbehagen u het rijk te geven*." Hij wil het rijk geven (zegt Hij). Ziet dus niet op wat u toekomt vanwege uw verdiensten, maar houdt slechts de zak op en neemt wat Hij u geeft en zo gaarne geven wil.

Ziedaar nu een goede vermetelheid, welke ik niet heb uit mijn werken of uit mijn verdiensten, maar daaruit, dat ik dezelfde goederen heb, die Christus heeft; dat ik ook weet, dat Petrus geen andere Christus heeft als u en ik. De bedelaar behoeft waarlijk niet weg te lopen, als men hem een stuk brood wil geven; het is ook geen hovaardigheid, als hij om Godswil iets aanneemt. De hoogmoed echter, die in u is, namelijk uw eigen wijsheid en rechtvaardigheid, mag u wel laten varen. U behoeft

ook niet bang te wezen, dat de lieve heiligen daarom boos op u zullen zijn, dat u zich met hen gelijk stelt. Weet u wat hier ontbreekt?

Dit, dat wij hier niet hovaardig genoeg kunnen zijn, wij doen juist omgekeerd; waar wij ootmoedig moeten zijn en aannemen wat men ons geeft, als degenen, die daartoe de vrijheid hebben, daar doen wij 't niet; en waar wij hoogmoedig en trots moesten zijn, daar willen wij ootmoedig wezen en ons schamen. Dit nu komt nergens anders vandaan als, dat wij van nature zo verblind en verstokt zijn, dat deze troostvolle woorden ons niet genoeg ter harte gaan.

Wij zouden nog met vele woorden kunnen uiteenzetten, dat wij nu de erfgenamen zullen zijn in de hemel en op aarde. Maar gave God, dat wij daarvan maar iets wisten, dat het niet slechts opbruiste in onze harten, gelijk het schuim op het water; want als deze leer goed ter harte genomen wordt, dan dunkt ons al het lijden en ongeluk slechts kinderspel. Gelijk wij dan ook zien in de martelaren, dat bijvoorbeeld een meisje van veertien jaren de dood tegemoet ging, als ging het ten dans, zoals men dit van de heilige Agnes kan lezen. Vanwaar zulk een moed in zulk een jong meisje?

Daarvandaan, dat zij geloven en er vast verzekerd van zijn, dat zij medeerfgenamen van Christus zijn zullen. Dat is de oorzaak, dat een Christen zo geheel en al door het geloof wordt ingenomen, dat hij zich om geen ongeluk bekommert, of men hem in de kerker werpt, hem wil doden, het is hem alles hetzelfde, hij troost er zich mede, dat deze kerker en deze dood Christus' kerker en dood zijn; van Christus, van wie hij immers een medeerfgenaam is.

Dat zij voldoende over deze spreuk.

Nu willen wij verder horen: *Ik vaar op tot Mijn Vader en tot uw Vader, tot Mijn God en tot uw God.*

Ziedaar waarlijk schone en vriendelijke woorden, door welke Hij het nut en de vrucht van Zijn opstanding nog liefelijker uiteenzet.

Ten eerste: Hij maakt een onderscheid tussen ons en Zichzelf. Hij zegt niet: Ik vaar op tot onze Vader, maar: *Ik vaar op tot Mijn Vader en tot uw Vader!* Daarmede wil de Heere te kennen geven niet, dat wij een andere Vader hebben en Hij een andere. Maar dat wij niet in die zin zonen van de Vader zijn als Hij de Zoon is. Hij is van nature Zoon van de Vader en van de Vader geboren, en Hij is geen Zoon, die de Vader uit een ander geslacht heeft aangenomen, gelijk men spreekt van aangenomen kinderen. En deze voorrang heeft Hij boven alle anderen.

Dit is dus machtig groot van betekenis dat Hij zegt: *en tot uw Vader!* Dat is een volkomen en zalige broederschap; dat God niet op ons toornig is, niet met ons richt, of onze tiran of beul is, maar onze Vader; zo ontsluit Hij de hemel met dit woord en opent voor alle gelovigen de vaderlijke genade en barmhartigheid. De arme Petrus zit nog in de zaal, en als hij de Naam van God maar hoort, dan beeft zijn hart er van; want het is hem niet mogelijk anders te denken als dat God is een vijand van de zonde en de hel heeft geschapen om de zonden te straffen, gelijk wij ook niet anders denken kunnen. Als dus Petrus en wij ook iets anders aanschouwen zullen, dan moet het ook anders in zijn werk gaan. Een kwaad geweten kan niet anders. Roekeloze lieden echter zullen tenslotte hun deel vinden.

Maar Christus wil nu zulk een hart geheel en al, als 't ware uitwassen en zegt: lieve broeders, het is zo niet, als u het u voorstelt; Ik ben uw Broeder, en dus is Mijn Vader ook uw Vader! Zodoende neemt Hij de aanblik van de toorn uit het hart weg, en stelt daarvoor in de plaats de vriendelijke en juiste beschouwing. Denkt u daar nu eens over na, hoedanig het hart van een vader jegens zijn zonen en kinderen gezind is. Ik spreek

nu niet van zulke vaders, als men ook wel vindt, die niet waard zijn, dat zij de naam van mens dragen, die zich om de kinderen niet bekommeren. Wij zien zelfs bij de wilde dieren, hoe het hun van nature is ingeschapen en ingeplant, dat zij hun jongen liefhebben, laat staan dus de mensen, die bovendien nog rede en verstand hebben. Zo geeft Christus ons in dit woord alles, wat de Vader heeft en vermag, opdat wij het als erfenis zullen hebben. Wanneer iemand dat nu gelooft, wat volgt daaruit dan? Dit, dat ik dan denk: welaan, is Hij Vader en geen schrikwekkend toornig beeld, voor wie zal ik dan vrezen of bang zijn? Hij is immers groter, machtiger, sterker dan de gehele wereld en alle schepselen. O, dan aanschouwt men niets als vaderlijke goedheid.

Nu, zijn wij lieden die dat niet geloven, dan staat er bij ons dit aan in de weg, dat wij niet bekwaam zijn tot zulke erfenis. Mijn hart zegt altijd weer: ik zou 't allemaal gaarne geloven, als ik maar was als Petrus of Paulus. Zo komen wij altijd weer met onze werken; wij willen het ons niet laten schenken, maar zeggen: ik geloof dat Marcus, Petrus, Paulus broeders van Christus zijn, maar ik heb het niet verdiend, ik ben zulk een grote eer ook niet waard. Dat is echter niets als dwaasheid. Hoort u dan niet dat het een geschenk is? Petrus is evengoed een arm, behoeftig zondaar als u. Het woord spreekt dus tot allebei, tot u even goed als tot Petrus, dat u een zoon van God en God uw Vader is; dat God tegen u niet meer schrikwekkend of vijandig zijn wil. Petrus nu grijpt dat woord aan en heeft het. Wilt u ook worden als Petrus, doe dan ook zo en grijp het woord. Lieve Heere God, daar behoeft immers niets meer gedaan te worden dan te grijpen; houd uw schoot maar op en laat Hem schenken. Geloof dus slechts het woord, en wees hovaardig; verhef er u op en wees er trots mee, want zulk een schat is het wel waard, dat men er trots op is. Christus wil uw broeder zijn, dus wil God uw Vader zijn, en nu moeten ook alle engelen uw vrienden zijn, en zon, maan en sterren moeten vriendelijk zijn en zich met u verheugen; de hel moet geheel en al toegesloten zijn, en er mag niets anders wezen als de Vaderlijke en genadige wil van God.

Zie, zo schoon en liefelijk kan deze Man spreken! Mij dunkt, dat is de rechte broederschap, dat Hij tot de lieve Maria Magdalena spreekt en haar beveelt: 'Ga heen, en zeg tot hen, die Mij verloochend hebben en Mij trouweloos behandeld hebben, dat zij Mijn broeders zijn, en dat Ik maken zal dat Mijn Vader ook hun Vader zal zijn.' Het is niet nodig, dat u dit of dat doet; dat u vast of kerken bouwt, de mis houdt, u zus of zo kleedt, of hier of daar heen een bedevaart doet. Bewijs de Heere onze God slechts zoveel eer en neem aan wat Hij u geeft en geloof wat Hij u belooft. Deze wil van de Vader is niet moeilijk te doen; en - toch doen wij 't niet. Dat komt door niets anders als door de zonde, die ons zo geheel en al heeft in beslag genomen en omringt, en ons zo vast aanhangt en aankleeft en ons traag maakt (gelijk de Hebreeënbrief hoofdstuk 12 vers 1 het noemt), dat men altijd graag het één of ander zou willen opnoemen, dat men gedaan heeft en waarop men zich kan verlaten. Ik kan het ook ternauwernood nog nalaten en ben er toch zo door verpletterd en verslagen geworden, dat ik er nauwelijks het leven heb afgebracht. Dit is die grote molensteen, die ons altijd aan de hals blijft hangen. Daarom heeft men er altijd aan te leren en moet men er zich in oefenen, dat Christus onze broeder en God onze Vader is. Als het hart dat nu gelooft, dan kan iemand goedsmoeds zijn hals geven en zeggen: 'Lieve God, ik moet het leven laten omwille van Uw woord, dat wil ik ook gaarne doen; want ik weet, dat U mijn Vader bent, dus kunt U mij 't leven wedergeven, al ben ik ook dood.

Maar, zoals gezegd, het komt er alleen op aan, of wij het geloven en aannemen. De schat is zeer zeker aanwezig, niet liegen kan het woord, hetwelk Hij spreekt: *ga heen*

en zeg Mijn broeders: alsook: ik vaar op tot uw God. Daar is geen sprake van gevaar of bezorgdheid, behalve dit, dat wij het niet kunnen grijpen. Maar alzo heet het eerst in werkelijkheid: 'ik geloof in een christelijke kerk'. Wij zijn allen heiligen en vervloekt is hij, die zichzelf niet als een heilige noemt en roemt. Oorzaak? Christus zal u toch niet wat voorliegen? Dus, als u niet zegt: ik heb evenveel als Petrus en ben even heilig als Petrus, dan bent u ondankbaar jegens uw Heere Christus.

Geliefden, u en ik, wij hebben vroeger veel te veel gelogen, zouden wij nu beginnen om het nog meer te doen? Zulk roemen is geen hoogmoed, maar ootmoed en dankbaarheid. En wie dat niet doet, die lastert Christus en de Doop, want de Doop is een werk van God en heilig; zo ook is Christus heilig; eveneens is Zijn lichaam en bloed heilig; hoe zou het dan mogelijk wezen, dat, als Hij mij dat geeft en schenkt, ik niet ook heilig zou zijn? Dat zou hetzelfde wezen alsof men zei, 'Christus is niet heilig'. Wij zijn overstort met heiligheid en wel met zulk een heiligheid, dat hemel en aarde er te klein voor zijn, om haar te kunnen bevatten, en dan zouden wij er nog eerst aan willen gaan twijfelen of wij ook heilig worden? Blijf maar gerust met uw werken thuis; u mag Hem niets schenken, anders zou Hij tot u moeten zeggen: lieve vriend, u wilt Mij zeker met uw heiligheid heilig maken.

Geliefden, het is geen scherts, maar een grote en gevaarlijke zaak, om te spreken van de gemeenschap van de heiligen. Wij eren Christus daarmee, niet onszelf, als wij deze heiligheid prijzen; dat wij namelijk, wanneer wij onder Zijn heiligheid en in Zijn lijden geheel bedolven zijn, ook daardoor heilig worden.

Is het niet zo, dat een rijk man, die duizend gulden had, en dan toch zou willen zeggen: ik ben arm, een dwaas zou zijn? Zo is het ook hier; dat ik mijzelf als zondaar erken, daaraan doe ik recht voor zover het mijn persoon aangaat. Maar omdat ik nu niet meer Adams kind, maar Gods kind ben, welnu, nu ben ik dan ook waarachtig heilig. Zo moet men het nauwkeurig onderscheiden; voor zover ik mens en Adams kind ben, behoorde ik in de hel thuis, al was ik ook een Karthuizer monnik. Dan is er ootmoed nodig. Maar zo doen zij niet, die met werken omgaan; zij doen juist omgekeerd en zijn daarop trots. Als u echter gelooft, dat u tot zulk een broederschap en kindschap gedoopt bent, zeg dan: nu nooit meer een Adamskind, nu in geen geval een zondaar, zolang ik in deze broederschap ben.

Kunt u daarop dan trots zijn - doe het dan. Ik studeer er nog altijd aan; want het is heel moeilijk, dat een zondaar zeggen zal: 'Ik heb een zetel in de hemel naast Petrus.' Toch moeten wij deze heiligheid roemen en prijzen. Dit is alleen de gouden broederschap.

Dat zij voor ditmaal genoeg over deze tekst gepredikt. God verlene ons Zijn genade, en fnuik het jammerlijk ongeloof, opdat wij deze dingen eens in waarheid leren geloven. Amen.

24. HET LEVEN VAN DE CHRISTEN; HOEDANIG HET WEZEN MOET²⁴

"En op de avond van de eerste dag van de week, toen de jongeren vergaderd en de deuren gesloten waren, uit vrees voor de Joden, kwam Jezus en trad in het midden en zei tot hen: vrede zij ulieden. En als Hij dit gezegd had, toonde Hij hun Zijn handen en Zijn zijde. Toen werden de jongeren blij dat zij de Heere zagen. En Jezus zei wederom: vrede zij ulieden, gelijk de Vader Mij gezonden heeft, zend Ik ook u," enzovoort.

Johannes 20 vers 19 - 31.

In dit Evangelie wordt ons voorgehouden, hoedanig het leven van een Christen moet zijn: namelijk,

ten eerste, dat de Heere hem Zijn handen en voeten tone,

en ten tweede dat hij gezonden wordt, gelijk Christus gezonden is.

U hebt gehoord, en het wordt overal gepredikt dat, als men vroom wil worden, men beginnen moet met de wet van de mensen. Daardoor ontstaat wel de uitwendige vroomheid, omdat bijvoorbeeld een echtbreker of misdadiger onthoofd wordt. Maar voor God wordt men daardoor niet vroom, of voor vroom gehouden. Een andere manier, waarop men 't beproeft is deze, dat men de Goddelijke wet zichzelf voorhoudt, uit welke wij onszelf leren kennen. Die spreekt aldus: 'U zult de énige God hebben; Hem alleen aanbidden; op Hem alleen vertrouwen; bij Hem alleen hulp en troost zoeken', enzovoort. Dit wordt ons voorgehouden, opdat wij onszelf leren kennen, evenals wanneer iemand zichzelf in een spiegel beziet. Wanneer zijn geweten dan begint te sidderen, omdat het bevindt, dat het Gods geboden niet houdt, dan volbrengt de wet haar eigenlijke werk.

Daar zijn tweeërlei mensen, die de geboden vervullen. De eersten zijn degenen, die, als zij 't gehoord hebben, met de werken beginnen. Zij zeggen: U zult één God hebben: ik wil één God aanbidden. Die schitteren dan met blinkende werken, zoals tegenwoordig de geestelijken doen; en de leken zien dat en willen het navolgen. Dat zijn de eersten, die het begrijpen en denken, dat zij 't gebod kunnen houden, en - het toch niet volbrengen.

De anderen zijn degenen die zichzelf daaruit leren kennen. U zult één God hebben en aanbidden, wat wil dat zeggen? Moet u de knieën buigen? Wat is: één God hebben? Dat is vertrouwen en toevorzicht tot God hebben, dat Hij u helpt; en zonder Wiens hulp u niets vermag. Zulk een hart, dat zo in de diepste grond ootmoedig is, wil God hebben; een hart, hetwelk in zichzelf geheel verschrikt en sidderend geworden is, vanwege deze geboden en slechts tot God alleen de toevlucht neemt in alle nood en in alle angst.

Daarentegen openbaart zich, als hij zijn toevlucht zou willen nemen tot de geestelijken, die een braaf leven leiden voor de wereld, al zeer spoedig hun 'heiligheid'; dat wil zeggen, zij kunnen niet verdragen, dat men hun iets van het hunne ontnemt of hen te na komt, en als men hen in de bijdragen een stuiver te kort doet, dan worden zij woedend en verbannen u. Wat betekent het dan, of zij de knieën

²⁴ E.L. Meinders Dl. I p. 320, uitgesproken te Borna op zondag "Quasimodogeniti" 27 april 1522, voor de middag. De 26e april begon Luther een visitatiereis, waarvan het einddoel Zwickau was, het brandpunt van ongeregeligheden, welke gedurende zijn gevangenschap op de Wartburg waren uitgebroken in Wittenberg. 's Avonds kwam hij te Borna en hield de volgende dag, 27 april, voor de middag en 's middags om 12 uur de beide preken over Joh. 20 vers 19 - 31, welke wij hier als één geheel laten volgen.

buigen en dit niet willen doen, dat niet willen lijden? Zo doen ook de anderen, en daar zijn er velen zo: de één loopt naar St. Jago, de ander naar Rome, een derde naar Jeruzalem; de één wordt monnik, de andere wordt non. Waarom?

Opdat men zichzelf zalig make, zichzelf redde en helpe. Wat is daar dan 't gevolg van? Dan zeggen zij: zo en zo lang ben ik in deze of gene monniksorde geweest; zó dikwijls heb ik gevestigd; ik heb dus verdiend, dat God mij daarvoor veel geven zal: Dat is niets anders, als een afgod hebben: Dat bedoelt Jesaja, als hij zegt (hoofdstuk 2 vers 8) *zij hebben aanbeden de werken hunner handen*. Hij spreekt van geen stenen, maar van de uiterlijke werken, die goed en braaf schijnen. Het stro geven zij God, het koren behouden zij voor zichzelf. Dat is waarlijk afgoderij, gelijk Paulus (Rom. 2 vers 22) zegt: "*u hebt een afschuw van de afgoden, en berooft het heilige*." Dat noem ik geestelijke diefstal. Zo zult u echter bevinden, dat geen mens iets goeds uit zichzelf heeft. Maar die 't ernstig menen, zeggen: 'God zal mij helpen.'

De anderen zeggen: O waar moet ik heen. Ten eerste zijn zij vals, die zich vermeten het gebod door hun werken te kunnen volbrengen; want zij hebben een schijn en blinken uiterlijk. Maar in hun hart hebben zij niets. Daarom hebben zij voor God geen verdienste, daar Hij niet aanziet de uiterlijke werken. Anderzijds echter zijn zij degenen die het gebod houden, die weten, dat zij kwaad doen en zichzelf vernietigen en zich gevangen geven; die zulks doen, met hen heeft het geen nood. Wie evenwel tot het laatst wil wachten, dien zal het niet goed gaan.

Men kan wèl verhinderen, dat iemand kwaad spreekt, vleselijke of andere kwade woorden. Maar men kan niet verhinderen, dat hij kwade neigingen heeft. Zo dacht ook Hiëronymus²⁵ dat hij zichzelf wel kon overwinnen door vasten, nachtwaken, arbeiden, maar het baatte alles niets. Werken en woorden kan men weren, maar de neigingen kan niemand uitroeien. U moet geheel aan uzelf vertwijfelen, en u Christus geheel toeëigenen, zodat alles, wat Hij heeft het uwe is, en alles het Zijne wat het uwe is; langs die weg begint in u de goddelijke liefde te gloren. Even grote lust, als u tot onkuisheid gehad hebt, moet u nu tot kuisheid hebben.

Dat is het eerste werk Gods, dat wij onszelf leren kennen; dat wij verdoemd, ellendig, zwak en ziek zijn. Dat is goed, zó wil God het hebben. Als de mens hoort: *u zult dit doen*, dan moet hij versagen en wanhopen. Ook moet een ieder in zichzelf bevinden, dat hij dit niet volbrengt; want de wet schenkt het vermogen niet, dat men haar houdt. Maar dat doet de wet, gelijk Paulus (Rom. 4 vers 15) zegt: "*de wet richt slechts toorn aan*"; dat wil zeggen, de natuur geraakt in woede tegen de wet en wenst, dat de wet er niet was. Wie dus met de werken van de wet willen genoegdoen, worden huichelaars. Maar bij de anderen richt hij slechts toorn aan, gelijk hij ook zegt: de kracht van de zonde is de wet (1 Cor. 15 vers 56). Zij neemt de zonde niet weg, maar vermeerdert de zonde en doet mij de zonde welgevallig zijn.

Wanneer de ziel het lichaam verlaten zal, dan spreekt zij: hebt u ook vertrouwen op God? De engel des doods is scherp. Dat en dat heeft God geboden. Dán wordt de zonde vermeerdert, gelijk hij zegt: 'de kracht van de zonde is de wet'. Zo ook (2 Cor. 3 vers 6): "*de letter doodt*"; zij werkt in u de dood, dat is, zij vernietigt. Maar de Geest maakt levend; als deze komt, dan is de wet reeds vervuld. Zo dwaalt dus de wereld, die de mensen door wetten vroom wil maken, daar groeien huichelaars van. Keer het om, want anders helpt niets als alleen, dat het mij zichzelf doet kennen.

Het Evangelie zegt verder: aan de avond waren de jongeren bevreesd. Waarvoor

²⁵ Hiëronymus geb. te Stridon in Dalmatië stierf 420. Hij was één van de weinige toenmalige kerkvaders, welke het Hebreeuws tamelijk grondig verstonden; een voorstander van het monnikendom en ascetische werkheiligheid, is hij vooral bekend door zijn zelfstandige vertaling van de gehele Bijbel in 't Latijn; de zgn. "Vulgata", nog heden ten dage in de Roomse kerk gebruikt.

vreesden zij? Voor de dood. Als zij niet gezondigd hadden dan zouden zij ook niet bevreesd geweest zijn. Indien zij God voor een God hadden gehouden. dan zouden zij veilig en zonder vrees geweest zijn. Zo zegt ook David (Ps. 23 vers 4): "*al wandelde ik ook in een duister dal, zo vrees ik geen ongeluk: want U bent bij mij*"; alsook in Ps. 4 vers 9: "*ik lig en slaap geheel in vrede, want Heere U alleen helpt mij, dat ik veilig woon.*" Het is goed sterven, wanneer ik in God geloof. Maar wie voor de dood vreest, heeft geen goed geweten.

Dit nu wil God, dat ik door de wet tot zelfkennis kom; wie echter gezond is, heeft de geneesmeester niet nodig. Zal men gezond worden, dan moet men zichzelf als ziek en zwak erkennen; wie evenwel een dwaas is en niet genezen wil worden, zal sterven en moet verderven. Dan spreekt de ziel van de mens of het geweten: als dat alles zonde is, dat ik de dood vrees en de hel en pijn; och, dan wordt er niemand zalig: Wat hebben echter onze dwazen gezegd? Zij hebben ons de ogen toegedaan, zodat wij onszelf niet hebben kunnen leren kennen; hetwelk een grote blindheid is. Maar David kende zichzelf zeer goed, als hij zegt (Ps. 51 vers 5): '*Heere, ik erken mijn misdaden, ik ben immers van vlees en bloed, hetwelk op zichzelf zonde is.*'

De neiging blijft, hetzij u naar St. Jago of waar ook heen loopt; u komt toch als een schelm terug. Zo ook de geestelijken en monniken, als zij mis gehouden hebben, blijven zij evenals zij waren; ná de kaalgeschoren kruin evenzo als vóórdát zij die hadden. Wat doet de wet? Zij maakt iemand zijn nood bekend; als hij zover komt, dat hij de wet leert kennen, begint hij niet met doen van deze of die werken, maar zegt: 'Ik zie het in; ik ben een overtreder, een zondaar tegen Uw gebod. Heere God, hoe kom ik uit de nood?' Dan komt de Heere. Toen zij vergaderd waren uit vrees voor de Joden, komt Jezus midden onder hen, en zegt: *Vrede zij ulieden* (dat wil zeggen: laat u door de vrede beheersen). Ik ben het, vreest niet. Zo moet u er dus toe komen, dat u uzelf uit de wet leert kennen.

Wat is echter het Evangelie? Dat is, dat God Zijn Zoon gezonden heeft in de wereld, om zondaren zalig te maken; om de hel te verbreken, om de dood te overwinnen, de zonden weg te nemen, en aan de wet genoeg te doen. Wat heeft Hem daartoe gedwongen? De wet heeft Hem gedwongen. Wat moet u dan nu doen? U moet uw Verlosser aanzien; dat Hij dit volbracht heeft; en twijfelt u, dan moet u ter helle. Als u zich gevangen geeft en zegt: hoewel ik de wet niet vervul maar daartegen zondig, heb ik echter gehoord in het Evangelie, dat Christus mij Zijn werken gegeven heeft; dát heb ik ontvangen in het Sacrament van de Doop, en ik weet, dat Hij zal houden, wat Hij mij beloofd heeft, want Hij zegt: *wie gelooft en gedoopt wordt, zal zalig worden*; daarop verlaat ik mij, gelijk Petrus (1 Petr. 2 vers 22) zegt: "*Hij heeft geen zonden gedaan, ook is er geen bedrog in Zijn mond gevonden*"; het dodenrijk heeft Hem niet kunnen behouden. En dat is mij gegeven: Waarom? Omdat ik naar St. Jago gegaan ben? Nee, nee. Maar Christus heeft het gedaan, Hij heeft mij dit gegeven. Wie zulk een geloof niet in zich ontvangt, die moet verloren gaan.

Wie daarentegen zulk een geloof heeft wordt behouden en de Heilige Geest komt tot Hem. Wie daar Christus tot Zaligmaker heeft, in hem komt of wast de liefde van de Vader. Ik moet mij Christus geheel toe-eigenen; ja ik moet mij zó met Christus' werk troosten, als had ik het zelf volbracht. Zie, nu vraag ik niet naar alle bedevaarten, monniken, geestelijken, nonnen. Ziet toch, hoe heerlijk een vertrouwen wij door Christus op God hebben. U mag rijk of arm, ziek of gezond zijn, u zegt altijd: God is de mijne; nu wil ik gaarne sterven, niet dat de wet mij daartoe dwingt, maar het is mijn Vader welbehagelijk. Zo zegt Paulus (1 Cor. 15 en 55): *de dood is verslonden in*

de overwinning. Hoe? Ik moet evenwel sterven. Ja, zegt hij: door Jezus Christus is hij verslonden; zodat wij daarop bouwen en vertrouwen, en voor de dood niet meer vrezen of sidderen. - Allen, die anders gepredikt hebben, zijn verleiders; en hun leer is verleiding!

Wat is het Evangelie? Het is, dat Christus getreden is in de angst van de dood, van de zonde. Niet, dat Hij zulks behoefde, maar omdat het de Vader alzo welbehaagde. Dat heeft Hij u alles geschonken.

De jongeren worden verblijd. Zo moet het met ons ook gaan: Dan zegt Hij: *Vrede zij ulieden*. Gelijk Hij hun Zijn handen en voeten heeft getoond, dat is Zijn werk, dat Hij heeft; zo zal dat ook het onze zijn. Zo komt Hij tot ons door het Evangelie; ja het is veel beter, dat Hij komt door het Evangelie; want als Hij nu door de deur binnen kwam, u kent Hem toch niet al kwam Hij ook binnen. Geloof u, dan hebt u; gelooft u niet, dan hebt u niets.

Het middel om vroom te maken, bestaat niet in geboden, maar in het Evangelie. Daarom zegt Paulus, dat het geloof de gerechtigheid is. Wat is echter gerechtigheid? Dat men de geboden houdt. Paulus zegt: niemand vervult de geboden, als alleen het geloof. De liefde is niets anders als het geloof. Daarin dwaalt dus Thomas Aquinas²⁶ met de zijnen, dat is met Aristoteles²⁷, die zeggen door oefening wordt men deugdzaam; evenals een harpspeler door langdurige oefening een goed harpspeler wordt, zo menen de dwazen, dat zij door oefening liefde, kuisheid, ootmoed kunnen verwerven. Dat is niet waar; huichelaars en martelaren van de duivel komen er van. Hoe wordt men dan kuis, liefderijk, ootmoedig, deugdzaam? Wie gelooft, is vroom; dat wil zeggen: wie gelooft, dat Christus voor hem genoeg gedaan heeft. Als het hart zulk een vertrouwen en geloof heeft, dan vervult het de wet. Wie heeft dat verworven? Het geloof!

Derhalve hebben zij zich zeer vergist, gelijk ik zei, Aristoteles en Thomas Aquinas, dat iemand door oefening deugdzaam zou worden. Paulus zegt (Rom. 1 vers 16): "*ik schaam mij het Evangelie van Christus niet, want het is een kracht Gods, die zalig maakt allen die geloven*"; daarin wordt de gerechtigheid van God geopenbaard uit het geloof in het geloof, gelijk geschreven staat; "*de rechtvaardige zal uit zijn geloof leven*." Het Evangelie is de kracht om zalig te maken; het Evangelie maakt mij vroom door het geloof; doordat ik er geloof aan sla. De gerechtigheid van God wordt daarin geopenbaard; dat wil zeggen, uw gerechtigheid betekent niets. Maar Christus is de gerechtigheid, Hij heeft voor u het gebod vervuld. Het Evangelie spreekt van geen andere gerechtigheid, als van die van Christus: Hij neemt ook de dood weg; want de rechtvaardige leeft uit het geloof. Als u dat nu gelooft, dan zal u gegeven worden alles, wat er in het Evangelie staat; wat u gelooft wordt u gegeven²⁸, wie door de werken de dood wil overwinnen, zegt Christus, is niet gestorven; en die anders prediken zijn wolven en verleiders.

Daarom moet u weten, komt vreze des doods en dergelijken, dan komt Christus (dat is, door het Evangelie) en zegt: *Vrede zij ulieden, zie Mijn handen en Mijn wonden*; ziet, alles wat Ik gedaan heb, heb Ik voor u gedaan. Dan wordt het hart vrolijk. Ja, zulk een vrolijk hart brengt het geloof mede, zodat het gewillig alle werken doet, die het doen moet.

²⁶ Zie preek 7.

²⁷ Aristoteles, zoon van Nicomachus geb. 385v. Chr. in Stagiros (Thracië) . Zijn wijsbegeerte oefende grote invloed op de theologie van de middeleeuwse scholastieken. Wie er meer van weten wil, leze o. a. J.E. Erdmann *Geschiedenis der wijsbegeerte*. Vertaald door Dr. A.W. Bronsveld. Dl. I p. 144 vv.

²⁸ Vergelijk de preek over de hoofdman van Kapernaum nr. 12 p. 144 enz.

Daarom willen wij het nu hierbij laten en de namiddag over de werken spreken. God geve genade, opdat Zijn heilig Evangelie weer tevoorschijn trede en in ons levend worde. Amen.

U hebt heden gehoord het eerste deel van het Evangelie, waarin ons wordt aangewezen, hoe wij ons zullen gedragen tegenover God.

Nu volgt, hoe wij ons moeten gedragen jegens onze naaste²⁹.

Toen de Heere hun andermaal verscheen zei Hij tot hen: *Vrede zij ulieden: Gelijk mij de Vader gezonden heeft, zo zend Ik ook u!* Daarover willen wij spreken.

Men zegt, als wij het geloof prediken, dan verbieden wij de goede werken. Zulks hebben wij nooit gepredikt. Christus heeft Zijn leven lang geen goed werk gedaan, om vroom te worden; en deed toch altijd goede werken. Toen Hij geboren was uit de maagd Maria was Hij steeds vroom van Zijn geboorte af aan. Alles wat Christus op aarde gedaan heeft, heeft Hij gedaan, om ons daarmede te dienen; al Zijn werken heeft Hij gedaan omwille van ons.

Nu komen wij hierop. *Gelijk de Vader Mij gezonden heeft, also zend Ik ook u.* 'Hoe heeft Hij Mij gezonden? Hij heeft Mij gezonden, dat ik de wet op Mij zou nemen, alsmede de dood, de hel, de zonde; hoewel Ik zulks niet verdiend had; Ik deed het echter omwille van u.' Zo doet u nu ook; zo heb ik heden gedaan. Als ik tot zelfkennis kom en de wet liefheb, dan vervul ik de wet, en dat geschiedt uit of door het geloof. Dat brengt alle dingen met zich, en spreekt: ik heb een genadige God. *Gelijk Mij de Vader zendt, zo zend Ik ook u!* Dat is geen gebod. Gelijk Ik gedaan heb, zo moet u ook doen. Doet u zulks niet, dan is dat een bewijs, dat er nog geen geloof in u is. Daartoe vermaant dan ook Petrus, waar hij zegt (2 Petr. 1 vers 10): *benaarstigt u, broeders, om uw roeping en verkiezing vast te maken.* Dat zijn goede werken, en worden door Petrus goede werken genoemd, welke wij aan onze naasten bewijzen moeten. Gelijk Christus niet Zijn eigen belang en voordeel gezocht heeft, zo ook moeten wij zoeken het belang en voordeel van onze naaste. De werken, onze naaste gedaan, leveren het bewijs, dat wij het geloof in God en de liefde tot de naaste hebben. Maar daardoor worden wij geenszins vroom of zalig. Het geloof neemt alle werken weg, gelijk Paulus zegt (Rom. 13 vers 8): *weest niemand iets schuldig, dan alleen, dat u onder elkander liefhebt; want wie zijn naaste liefheeft die heeft reeds de wet vervuld.* Zó moeten wij ons betonen voor de wereld. Hoe? Dat wij de andere geboden houden. *U zult vader en moeder eren.* Als een wereldlijke overheid over mij gesteld is, dan moet ik haar gehoorzaam zijn, en zulks doe ik niet, om daardoor zalig te worden, of daarmede de hemel te verdienen. Maar ik weet, dat Christus gehoorzaam geweest is, terwijl dat toch in genen dele behoefde. Maar Hij deed het omwille van mij. Derhalve wil ik ook gehoorzaam zijn omwille van Christus, en ten beste van mijn naaste, en zulks alleen doen, om mijn liefde daardoor te bewijzen. Gehoorzaamheid aan de ouders moet uit enkel liefde geschieden; niet, opdat ik daarmede iets verdien, of omdat de wet zulks vordert of gebiedt. Ik moet reeds vrij en frank zijn door de belofte van God, die mij om niet geschonken is; en dus heb ik mijn werken te grabbel te gooien: wie er iets van krijgt, mag het hebben.

"Ontvangt de Heilige Geest, wie u de zonden vergeeft, die zijn zij vergeven; en wie u ze behoudt, die zijn zij behouden." Aan alle Christenen wordt hier deze macht gegeven, hoewel sommigen haar wederrechtelijk voor zich alleen in beslag genomen hebben; als daar zijn de paus, bisschoppen en geestelijken; zij willen deze macht

²⁹ Hier vangt de tweede preek aan, in de oudste drukken zijn echter deze en de voorgaande als één samengevat.

hebben en zeggen, dat zij hun alleen gegeven is en niet de leken, maar Hij zegt: *ontvangt de Heilige Geest*. Wie dus de Heilige Geest heeft, die is deze macht gegeven; dat is, wie een Christen is. Maar wie is een Christen? Die gelooft. Wie gelooft, die heeft de Heilige Geest. Want evenals de hitte de zon volgt, zo ook volgt de Heilige Geest het geloof. Dezelfde macht als paus, bisschop of geestelijke heeft ieder Christen. Welnu, dan kan ik dus de belijdenis van zonden aanhoren, dopen, prediken, het Avondmaal bedienen? Nee. Paulus zegt (1 Cor. 14 vers 46): *alle dingen moeten met orde geschieden*. Als iedereen de belijdenis van zonden afnemen en Avondmaal bedienen zou; hoe zou dat gaan? Eveneens als wanneer iedereen zou prediken, wie zou er dan toehoren? Als zij allen tegelijk predikten, dan zou het een gekwaak zijn, zoals nu de kikvorsen doen, kwak, kwak, kwak.

Nee. Maar het moet zó in zijn werk gaan, dat de gemeente iemand, die daartoe de geschiktheid heeft, aanstelt, om te prediken, sacramenten te bedienen enzovoort. Wij hebben allen de macht, maar niemand mag zich vermeten deze openlijk uit te oefenen, als wie daartoe door de gemeente verkozen is. Niet openlijk mag ik er echter wel gebruik van maken; namelijk als mijn naaste komt en zegt: lieve broeder, ik ben in mijn geweten bezwaard, geef mij de vrijspreking van zonden, dan mag ik dat zeer zeker doen, maar dat moet niet openlijk geschieden. Wat zou dat betekenen, dat ik in de kerk ging zitten en wachten of er zo iemand kwam? Neem toch een voorbeeld aan de edelen: hoewel zij met velen zijn, wordt echter de macht om land en lieden te regeren, met aller toestemming aan één uit hun midden opgedragen. Als nu ieder zou willen regeren, wat zou er dan wel van worden? Hoewel zij allen de macht hebben, die de heerser heeft, mogen zij toch van hun macht geen gebruik maken. Zo nu is het ook met onze macht!

Wie u de zonden vergeeft, die zijn zij vergeven. Dat spreekt Hij meer tot degenen, die haar geven of spreken zouden. Met de geestelijke goederen moeten wij onze naaste het meeste dienen. En onder alle diensten is deze de grootste, dat ik hem bevrijd en verlos van zonden, van de duivel, van de hel. Hoe geschiedt dat? Door het Evangelie, als ik hem Christus predik en hem zeg, hoe hij het werk van Christus zich moet toe-eigenen en zeker geloven moet, dat Christus' gerechtigheid de zijne is, en dat zijn zonden van Christus zijn; dat, zeg ik, is de grootste dienst, die ik mijn naaste bewijzen kan.

Vervloekt zij het leven, waarin iemand zichzelf leeft en niet zijn naaste; en wederom, gezegend zij het leven, waarin iemand niet zichzelf, maar zijn naaste leeft en hem dient met lering en bestraffing, met hulp of hoe dan ook. Als mijn naaste dwaalt, dan moet ik hem bestraffen; kan hij mij dan niet dadelijk volgen, dan moet ik geduldig op hem wachten, gelijk Christus deed met Judas, die de beurs van de Heere droeg en de armen gewoon was ter hulp te komen; hij ging altijd weer dezelfde weg terug; toch had Christus geduld met hem, en vermaande hem dikwijls, hoewel het niets hielp.

Het geloof spreekt altijd. Christus heeft dit voor mij gedaan, waarom zou ik ook niet alle dingen om Zijntwil doen? Dit worden dan ook geen goede werken genoemd, die wij God doen, maar die wij onze naaste moeten doen, dat zijn goede werken. Wie te regeren heeft, moet niet denken, dat hij daarom koning of burgemeester is, opdat hij er de hemel mee verdienen of het Zijne zoeken zal. Maar opdat hij er de gemeente mee dient; en dat mijn vlees ook getemd wordt, dat dient ook mijn naaste. Ik neem een vrouw, en maak mijzelf tot gevangene; dat doe ik, opdat ik de vrouw of dochter van mijn naaste geen schande aandoe; vroeger kon ik gaan, waar ik wilde, nu ben ik gevangen en moet mij met één vrouw laten vergenoegen.

Ten eerste zegt Christus: *vrede zij ulieden*. Dat is tegenover God. Voor de tweede maal zegt Hij: *vrede zij ulieden*. Dat is jegens mijn naaste. God eist van ons niet anders als het geloof en de liefde; de laatste jegens mijn naaste. En dat zijn goede werken, die onze naaste tot nut strekken. God helpe ons dat wij onze naaste mogen liefhebben. Amen.

25. DE OPSTANDING DER DODEN EN DE LAATSTE BAZUIN³⁰

"Maar iemand mocht zeggen: Hoe zullen de doden opstaan, en met hoedanig een lichaam zullen zij komen? Gij dwaas, hetgeen gij zaait wordt niet levend tenzij dat het sterft, en hetgeen gij zaait is immers het lichaam niet dat worden zal, maar een blote korrel, namelijk van tarwe of enig ander graan."

1 Corinthe 15 vers 35 - 37.

Wij zijn gewoon omstreeks deze tijd in onze kerken te prediken en te overwegen het artikel van ons christelijk geloof aan de *opstanding van de doden*. Het is ook volkomen terecht, dat men in deze tijd over dit artikel handelt; want wij hebben, omdat wij op het Paasfeest het artikel van de opstanding van onze Heere Jezus Christus gepredikt en gehoord hebben, goede grond, om nu, na het Paasfeest te prediken en te horen het artikel van de verrijzenis van het vlees, dat is: van onze opstanding. Want onze Heere Jezus Christus heeft in Zijn eigen lichaam met de opstanding een begin gemaakt; de opstanding wordt echter niet volkomen, tenzij ook wij opgestaan zijn. Evenals Zijn lijden en sterven niet volkomen wordt, tenzij wij Hem daarin volgen, en met Hem lijden en sterven, gelijk Paulus zegt: dat hij *vervult in zijn vlees, wat nog ontbreekt aan de droefenis in Christus* (Coloss. 1 vers 24)³¹. Zo wordt ook Zijn opstanding niet volkomen, noch treedt zij in haar gehele kracht tevoorschijn, tenzij dat wij ook volgen en van de doden opstaan. Hij is ons Hoofd, wij zijn leden van Zijn lichaam (Efeze 5 vers 23 : 30). Daarom moet men, na de opstanding van Christus, ook over onze opstanding prediken, aangezien beiden bij elkander behoren, opdat het ene volkomen opstanding zij.

Dit artikel nu behandelt Paulus in dit hoofdstuk op indrukwekkende wijze. De aanleiding daarvoor was dit: in de gemeente te Corinthe waren sommige wijsneuzen; niet alleen uit de Grieken, die naar wijsheid vroegen en het Evangelie voor enkel dwaasheid hielden. Maar ook uit de Joden, als de Sadduceeën en hun jongeren, die het Evangelie hadden aangenomen en zich hadden laten dopen, en voor een deel ook predikers en leraars in de Christenheid waren, en toch niet geloofden, dat er een opstanding van de doden was. Zij beweerden, dat een mens, bij zijn sterven omviel, evenals een boom omvalt, en wegstierf, als een koe en het andere redeloze vee, wat alleen voor dit leven geschapen is; als hun leven ten einde is, dan hebben zij niets meer te verwachten.

Dat waren bijzondere lieden, die van de opstanding van de doden en een toekomstig leven niets wilden weten, en bovendien de Christenen, die dit geloofden, verachtten en bespotten. Evenals in deze tijd de paus met zijn kardinalen en bisschoppen, en de wereldwijzen en allen, die zich op hun groot verstand en scherp vernuft beroemen, niet willen weten van het artikel, dat er een verrijzenis van het vlees en eeuwig leven is, en over ons zich vrolijk maken en ons op honende wijze bespotten, omdat wij dit geloven.

Tegen zulke waanwijzen, die toch goede Christenen willen heten, ja, als voortreffelijke leraars, zelfs als de eerste predikers na de apostelen willen aangezien worden, en op hun grote geestesbekwaamheid zich beroemen, verzet Paulus zich met alle kracht, geeft de aller-krachtigste gronden aan voor het artikel van de opstanding, stopt de waanwijzen nadrukkelijk de mond, teneinde de oprechte Christenen bij het rechte reine geloof aan dit artikel bestendig te doen blijven; opdat zij niet ook door

³⁰ E.L. Meinders. Dl. V. 2e Afd. p. 49 vv. Uitgesproken op zondag Cantate, 11 mei 1544.

³¹ Vergelijk nr. 18.

zulk vergif en zulk ijdel woordenspel van het verstand en van menselijke wijsheid, welke zich niet ontziet aan de artikelen van het geloof te tornen, in verwarring gebracht en verleid worden.

Kort te voren bewijst hij dit artikel van de opstanding van de doden met de hoofdzaak van de christelijke leer, welke niemand, die tenminste een Christen, laat staan een prediker van het Evangelie van Christus wil zijn, loochenen kan; en brengt onze opstanding in verband met de opstanding van Christus, zodat hij het ene artikel door het andere bewijst. Hij zegt (vers 12, 13): *indien nu Christus gepredikt wordt, dat Hij uit de doden is opgestaan, hoe zeggen dan sommigen onder u, dat er geen opstanding van de doden is?* Maar is er geen opstanding van de doden, zo is ook Christus niet opgestaan. Hij wil zeggen: Christus is het Hoofd van ons allen, en wij zijn Zijn lichaam en leden aan Zijn lichaam. Nu kan het hoofd niet zijn zonder het lichaam of zonder de leden van het lichaam. Indien wij dus niet van de doden zouden opstaan, dan zou daaruit volgen, dat Christus ook niet van de doden was opgestaan. Maar wanneer Christus van de doden opgestaan is, gelijk wij prediken en geloven, dan volgt daaruit, dat ook wij van de doden moeten opstaan.

Wie dus Christus' opstanding gelooft en belijdt, moet ook onze opstanding geloven en belijden, en wederom, wie onze opstanding loochent, die heeft daarmede ook Christus' opstanding, ja tegelijkertijd het gehele Evangelie en alles, wat er van Christus gepredikt wordt, geloochend. Wat baat het dan, of men het Evangelie al aanneemt, zich Christen noemt en zich laat dopen, als men zegt, de opstanding van de doden betekent niets. Dan kan men even goed alles ontkennen en zeggen, dat er geen Evangelie, geen Doop, geen Christus, geen God is.

Immers zijn wij het, omwille van wie Christus uit de doden is opgestaan; voor Zichzelf en voor Zijn eigen Persoon is Hij niet uit de doden verrezen. Evenzo heeft Hij niet geleden, is niet gekruisigd en gestorven om Zijnentwil, maar omwille van ons: En zo is Hij ook niet om Zijnentwil maar omwille van ons opgestaan uit de doden. Indien nu de opstanding van Christus omwille van ons heeft plaats gevonden, dan moeten wij ook volgen, en ook van de doden opstaan, opdat het een algehele, volkomen opstanding zij. Want als een lichaam uit de doden opstaat, dan behoort daartoe, dat het opstaat met zijn leden, en geen daarvan achterlaat.

Na dit artikel van de opstanding van de doden, met het hoofdstuk van de christelijke leer, namelijk, de opstanding van Christus, bewezen en bevestigd te hebben, weerlegt hij nu sommige tegenwerpingen en vragen van degenen, die dit artikel loochenden, en ontleent verdere bewijzen aan de schepselen en de schepping van deze. Want de zeer verstandige waanwijzen, welke dit artikel loochenden, redeneerden op gronden aan de rede ontleend, hoe het mogelijk kon wezen, dat de doden weer opstonden? Zij legden aan de opstanding uit de doden en het eeuwige leven de maatstaf van hun domme verstand aan, alsof het met de opstanding van de doden en met het eeuwige leven evenzo moest gaan als met dit leven hier op aarde; zij bazelden maar wat en zeiden: wat zou het toch voor een staat van zaken geven, als de doden weer zouden opstaan en levend worden?

Evenzo bespot de heiden Plinius dit artikel en lacht het uit. Hij zegt: daar zijn ettelijke boeven (zo noemt hij de Christenen), die zeggen, dat de mensen, als zij gestorven zijn, weer levend zullen worden. Maar dat is ongerijmd. Want waar zouden zoveel mensen woning vinden, als zij allen weer levend werden. Daarom is het niets als een kinderachtige gedachte en enkel narrenwerk, zulks te beweren. - Op zulk een wijze maakten de lieden te Corinthe zich ook vrolijk over dit artikel, en zeiden: och, hoe is dat mogelijk, dat de doden weer zouden opstaan? Hoedanig zullen dan onze lichamen

zijn, die wij na de opstanding van de doden zullen hebben? Waar zullen wij allen plaats vinden? Hoe zullen wij allen eten en drinken, huizen en hoven en vrouwen krijgen? Dit wierpen ook de Sadduceeën Christus tegen (Matth. 22 vers 25 v.v.; Lucas 20 vers 29 v.v.): een vrouw had hier zeven mannen gehad; of zij nu ook ginds zeven mannen zou hebben? Zij beoordeelden het toekomstige leven naar de maatstaf van hun verstand en van dit leven. Als ieder, zo zeiden zij, die gestorven is, weer zal opstaan, waar zullen wij dan allen plaats vinden? Of zal de mens dan misschien zijn als een vlo? Zulke dwaze gedachten, voortbrengselen van het hoogwijze verstand, koesterden deze lieden te Corinthe in rijke mate, daarmede leuterden zij de mensen aan de oren, en brachten de Christenen in de war, opdat deze niet zouden geloven, dat er van de opstanding van de doden iets aan was.

Zulke tegenwerpingen en vragen verwerpt Paulus, en wijst ze af door voorbeelden, die hij aan de natuur ontleent. *Gij dwaas*, zegt hij; hoe het mogelijk is, dat de doden opstaan? Daar heeft immers dagelijks voor uw ogen allerlei plaats met vele schepselen, hetwelk uw verstand even onmogelijk dunkt, als de opstanding van de doden? *Hetgeen gij zaait, wordt niet levend, tenzij dat het sterft*. Hij neemt de vergelijking met het zaad, en past deze toe op de opstanding van de doden, gelijk ook Christus spreekt van het tarwegraan (Joh. 12 vers 24). Hij wil zeggen: het leven treedt niet eer tevoorschijn, dan nadat het zaad gestorven en in de aarde vergaan is. Zo zal dit sterfelijk, vergankelijk lichaam, gelijk het thans leeft, ook niet levend worden, tenzij het van tevoren sterft en in de aarde verteerd wordt. Nu bent u immers niet zulk een dwaas, om van het zaad te beweren, dat het onmogelijk is, dat het weer opwassen en levend worden zal, al wordt het ook in de aarde geworpen en al sterft het ook. Waarom zegt u dan, dat het onmogelijk is, dat de dode lichamen, welke in de aarde begraven worden, wederom opstaan en levend worden zullen?

Zo vraagt u ook, hoe de doden zullen opstaan, en met hoedanig een lichaam zij zullen komen? *Gij dwaas*, aanschouw toch het graan: hetgeen u zaait, is immers niet het lichaam dat worden zal, maar een blote korrel, namelijk, tarwe of iets anders. Zo is het ook met het menselijk lichaam. Wat het wezen betreft is 't hetzelfde lichaam, dat zal opstaan; wat echter de gestalte aangaat, is het niet dat lichaam, hetwelk worden zal, maar het is een rimpelig, vergankelijk, dood lichaam, evenals het graan een dorre, gerimpelde korrel is: God echter zal daaraan een nieuw, schoon, levend en onvergankelijk lichaam geven, hetwelk evenmin behoefte heeft aan eten of drinken, als dat het sterven of vergaan kan; evenals Hij aan de korrel een schoon, groen lichaam geeft, hetwelk niet dor en dood op de zolder ligt en een blote korrel is. Maar zijn gestalte kleur, sappen en leven heeft, en groeit, bloeit en groent als een bos. En gelijk God aan een ieder zaad zijn eigen lichaam geeft, zodat uit een tarwekorrel geen gerstehalm, en uit een gerstekorrel geen roggehalm groeit, al is het ook op de akker onder andere zaden gemengd, zo ook zal Hij een ieder mens zijn eigen lichaam geven; en wel zó, dat in de opstanding het lichaam van een man niet dat van een vrouw, en omgekeerd het lichaam van een vrouw niet dat van een man zal worden. Maar zoals een mens geschapen is, zo zal hij blijven, beiden, man of vrouw, een ieder naar zijn natuur en zijn aard, ofschoon de gestalte en het gebruik van het lichaam anders zal zijn.

Zo brengt de apostel dit artikel van de opstanding in verband met het artikel van de schepping, en bewijst opnieuw het ene artikel door het andere; als wil hij zeggen: wie het woord van God heeft, dat er een opstanding van de doden is, en gelooft en belijdt, dat God, Die dat woord gesproken heeft, de almachtige Vader, de Schepper van de hemel en de aarde is, gelijk de kinderen zulks in het geloof opzeggen, alsmede dat het graan op het veld en alle schepselen daarvan een sterk sprekend voorbeeld en

getuigenis zijn; - die gelooft en belijdt ook, dat er een opstanding van de doden is. Wie echter ontkent en loochent dat er een opstanding van de doden is, die ontkent en loochent tevens dat God de Almachtige Schepper van de hemel en de aarde is, zodat Hij dus ook dit woord van de opstanding van de doden niet gesproken kan hebben. Wie dit artikel belijdt, dat God almachtig is, die maakt ook geen tegenwerpingen en heeft geen bezwaren; of het mogelijk zou zijn of niet, dat de doden opstaan, aangezien Gods woord daar staat en zulks getuigt. Wie daarentegen disputeert en vraagt, hoe dit mogelijk is, dat de doden zullen opstaan, die verraaft door zodanig disputeren en vragen reeds genoeg zijn ongeloof aan het woord van God en aan de almacht van God. En zo is het in waarheid: Wanneer dit beginsel, deze grond en deze hoofdzaak vaststaat, dat God de almachtige Schepper is van alle schepselen, dan volgt daaruit noodzakelijk en ontegenzeggelijk, dat Gode alle dingen mogelijk zijn. Indien dus deze almachtige God een woord zegt, dan moet zulks geschieden, zodat er alles voor wijken moet. Daarom wordt hier aan alle tegenwerpingen van het verstand de pas afgesneden; uit het artikel van de schepping wordt een onweerlegbaar besluit getrokken tot het artikel van de opstanding. God zegt in Zijn woord dat de doden zullen opstaan; God, die zulks zegt, is een almachtig God, Schepper van de hemel en van de aarde en van alle schepselen; daarom moet de opstanding plaats vinden; daar is geen veranderen aan, omdat God het gezegd heeft. Anders was Hij niet de almachtige God en Schepper.

Daarop hebben wij al onze aandacht te richten, opdat wij voor ons geloof aan het artikel van de opstanding de rechte grond vinden en ons daarin laten bevestigen door het artikel van de schepping en de almacht Gods, teneinde vast te staan tegen alle waanwijsheid van het verstand en tegen elke aanvechting. Want in dit beginsel, in deze grond, alsmede daarin, dat God niets onmogelijk is, wat Hij eenmaal gesproken heeft, hebben de vaders voor hun geloof aan het artikel van de opstanding van de doden hun grond en hun kracht gevonden.

Abraham had de belofte (Genesis 21 vers 12), dat het zaad, in hetwelk alle volken van de aarde gezegend zouden worden, in Isaäk genoemd zou zijn. Nu beproefde God Abraham, beval hem, zeggende (Genesis 22 vers 2), dat hij zijn zoon Isaäk, op wie de belofte rustte, ten brandoffer zou offeren; dat is: hij moest hem slachten en met vuur verbranden; want dat was een brandoffer, wanneer iets door het vuur geheel verteerd werd (Leviticus 1 vers 8, hoofdstuk 9 vers 13). Ziedaar twee tegenstrijdige spreuken: In Isaäk zal het zaad genoemd worden, en: Isaäk moet tot pulver en as verbrand en door het vuur verteerd worden. Twee tegenstrijdige en ongelijksoortige spreuken is het verstand niet in staat met elkander te rijmen.

Maar Abraham houdt zich aan het woord, en gelooft in de belofte; al werd ook Isaäk tot as verbrand, nochtans moest de belofte vervuld worden, en moest Isaäk weer uit zijn as levend worden; want - God heeft het gesproken, en Hem is niets onmogelijk, omdat Hij almachtig is. Zo grondt Abraham zijn geloof aan de opstanding op het woord en de almacht van God. Dat prijst de Schrift ook in hem (Hebr. 11 vers 17 - 19): *Door het geloof offerde Abraham, toen hij verzocht werd, Isaäk, en gaf de eniggeborene over, toen hij alreeds de belofte ontvangen had, tot welke gezegd was: in Isaäk zal u het zaad genoemd worden; en hij dacht: God kan hem ook wel uit de doden verwekken - waaruit hij hem ook bij gelijkenis gekregen had.*

Voor het verstand is het een bespottelijk ding, wat Abraham wordt opgedragen. Abraham moet Isaäk offeren en toch geloven, dat uit Isaäk het zaad geboren zal worden, hetwelk de zegen brengt. Hier zegt het verstand: Abraham, u bent dwaas en krankzinnig, dat u dit gelooft! Hoe laat zich dat rijmen: *in Isaäk zal u het zaad genoemd worden*, en: Isaäk zal tot as vergaan? Hoe kan as uw zoon zijn, uit wie het

zaad voortkomt? Maar Abraham laat zich door zulke verstandsredeneringen niet in de war brengen, maar zegt: welnu, ik mag dan dwaas en krankzinnig zijn; al offer ik ook mijn zoon Isaäk ten brandoffer, gelijk God mij bevolen heeft; God heeft toch gesproken: in Isaäk zal u het zaad genoemd worden. Omdat Hij dat gesproken heeft, moet het geschieden; Zijn woord keert niet ledig tot Hem weder, want God is almachtig. Hij heeft mij immers deze zoon gegeven uit de oude onvruchtbare Sara; hetwelk voor het verstand evenzo bezwaarlijk en onmogelijk schijnt, als dit, dat de dode as levend wordt. Als God mij deze zoon heeft kunnen geven uit het verstorven lichaam van de onvruchtbare Sara, dan kan Hij mij hem ook uit de as even gezond en fris en levend doen zijn, als hij op 't ogenblik is.

Zo stelt Abraham alles daarvan afhankelijk, dat God almachtig is en doen kan en wil, wat Hij gesproken heeft. Dit geloof nu was de Heere zó welgevallig, dat Hij Abraham tot vader veler volken maakte (Gen. 17 vers 4).

Adam geloofde ook zo. Hij had de belofte aangaande Christus, dat Christus zonde, dood en hel zou overwinnen en de mensen verlossen zou van de macht van de duivel, en hen zalig maken; gelijk de belofte luidt (Gen. 3 vers 15): *het Zaad van de vrouw zal de slang de kop vertreden*. Adam houdt zich met al zijn nakomelingen aan deze belofte; hij gelooft en hoopt, dat de dood van hem zal weggenomen worden en dat hij zal leven. Maar nu hij 't woord hoort (Gen. 3 vers 19): *gij zijt aarde en zult tot aarde worden*; nu komt bij hem de gedachte op: heden leef ik, morgen ben ik dood, en als ik dood ben, dan word ik door de wormen verteerd en word weer tot aarde. Dat zien wij bij ervaring, hoe dit woord over de gehele wereld op ontzettende wijze in vervulling gaat; want alles wat Adam, dat is, mens is, sterft en keert weer tot aarde, stof en as.

Deze uitspraken nu strijden ook tegen elkaar: Adam zal door het zaad van de vrouw van de dood verlost worden, en: Adam zal sterven en tot aarde worden. Nu is geen verstand in staat om deze ongelijksoortige spreuken met elkaar te verenigen of in overeenstemming te brengen. Maar Adam vergelijkt ze met elkander in die mate, dat hij met een vast geloof van het hart dat woord van de belofte van Christus aangrijpt, en gelooft, dat hij leven zal al is het ook, dat hij sterft. In zulk een geloof leeft en sterft hij en houdt ook in de dood de hoop vast, dat hij zal leven, op verstandelijke weg had hij ook wel kunnen denken: hoe zal dat wezen? Zal ik leven en toch tot aarde worden? Hoe is dat mogelijk? Wie zal degenen, die door de wormen verteerd zijn, weer tot leven brengen? –

Maar zo denkt Adam niet, veel meer houdt hij zich aan het woord van de belofte: het zaad van de vrouw zal de slang de kop vertreden; en zegt: omdat God, die dit woord gesproken heeft, almachtig is, en alle dingen uit niets heeft voortgebracht, gelijk ik aan de schepping van al het geschapene geleerd en gezien heb, geloof ik, dat Hij ook de mens, al is deze ook reeds gestorven, weer levend kan maken. Heeft God mij uit aarde geschapen, dan kan Hij mij ook uit de aarde opwekken en van de dood redden!

Daarom komt het bij dit artikel van de opstanding van de doden er alleen op aan, dat wij met de jonge kinderen bidden: ik geloof in God de Vader, de almachtige Schepper van de hemel en van de aarde; en dat we zeggen: God heeft gesproken, dat ik van de doden zal opstaan; daar staat Zijn woord (Joh. 6 vers 40): *dit is de wil van degene, die mij gezonden heeft, dat ieder die de Zoon ziet en in Hem gelooft, het eeuwige leven heeft, en Ik zal hem opwekken op de jongste dag*. Omdat God dit gesproken heeft en Hij de almachtige God is, de Schepper van de hemel en van de aarde, heb ik niet te twijfelen, of dit wel geschieden zal; want bij Hem is niets onmogelijk; Hij kan niet liegen. Als wij zó doen, dan twijfelen wij niet aan het artikel van de opstanding; want wie gelooft, dat God de almachtige Schepper van de hemel en van de aarde is, die

gelooft ook, dat Hij de doden kan opwekken. Maar als wij twijfelen, dan is dit een zeker bewijs, dat bij ons nog het kinderlijk geloof ontbreekt; want wie disputeert en aan het artikel van de opstanding twijfelt, die gelooft niet dat God de almachtige Schepper van al het geschapene is; ja, hij gelooft in 't geheel niet. Want omdat hij niet gelooft in het werk Gods, dat Hij volgens Zijn woord de doden kan en wil opwekken, gelooft hij ook niets aangaande Gods kracht en macht, majesteit en heerlijkheid; zodoende verloochent hij God geheel en al, aangezien hij Gods werken verloochent.

Wat is het, dat onze hedendaagse dweepers en geestdrijvers, de Wederdopers en Sacramentariërs ontbreekt? Niets anders als dat zij niet weten en ook niet willen weten van het kinderlijk geloof: ik geloof in God de Vader, de Almachtige Schepper van de hemel en van de aarde! Och, zeggen de Wederdopers, wat is water? Water is water: Hoe kan dat mogelijk wezen, dat water de mensen van zonden rein wast en ze redt van de dood? Zij geloven dus niet, dat er een God is, want zij loochenen Zijn werk. Zij horen wel met hun oren, en spreken wel met hun mond de woorden: ik geloof in God, de Almachtige Schepper. Maar met hun hart geloven zij 't niet. Want omdat Hij Zelf zegt: *wie gelooft en gedoopt wordt, die wordt zalig* (Marcus 16 vers 16), en Hem als de enige, Almachtige Schepper aller dingen, alle dingen mogelijk zijn; hoe zou het dan niet mogelijk wezen, dat het water in het woord de mens rein van zonden en hem zalig maakt? Immers is bij God geen ding onmogelijk; gelijk de engel Gabriël tot Maria zegt (Lucas 1 vers 37).

Zo zou men ook over de andere artikelen van ons christelijk geloof kunnen spreken: hoe is het mogelijk, dat God mens wordt en uit een vrouw geboren wordt, en zulks nog wel zonder het zaad van de man, alleen uit de Heilige Geest, uit een reine maagd? Evenzo: hoe is het mogelijk, dat een maagd zwanger wordt en een zoon onder het hart draagt? Een maagd kan geen moeder en een moeder kan geen maagd zijn. Dat is niet met elkaar overeen te brengen, zegt het verstand; maagdelijkheid en moederschap, maagdelijke kuisheid en moederlijke arbeid, namelijk een kind baren, zogen enzovoort: En inderdaad, geen verstand is in staat, dit met elkaar te rijmen. Maar het geloof rijmt het tezamen, en spreekt: gij dwaas, God is almachtig; daarom zijn Hem alle dingen mogelijk.

Bij Carlstadt ontbreekt het ook aan dit geloof. 'Ik zal mij nooit laten bepraten, zei hij, dat ik geloof, dat God de hemel zal openen en Zijn Zoon laten neerdalen en Hem in het brood, hetwelk bij het Sacrament van het Avondmaal wordt uitgereikt, zou verbergen.' Dat komt van het ellendige ongeloof! Wat echter is de oorzaak van zulk ongeloof? Dit, dat men God niet voor almachtig houdt; want tot deze erkenning moet zelfs het verstand komen: als men toegeeft, dat God almachtig is, dan moet men ook toegeven dat alles kan en moet geschieden, wat Hij gesproken heeft; zou Hem dan onmogelijk zijn, dat het brood Christus' lichaam en de wijn Christus' bloed is; aangezien Zijn woord daar staat; hetwelk Hij spreekt (Matth. 26 vers 26 vv.): *neemt en eet, dit is Mijn lichaam; drinkt allen daaruit, dit is Mijn bloed van het Nieuwe Testament, dat vergoten wordt voor velen, tot vergeving van de zonden.*

Ja, als de bakker tot mij zei: neem en eet, dit brood is mijn lichaam; en de schenker tot mij sprak: neem en drink, deze wijn is mijn bloed; dan zou ik ook zeggen: u liegt, hoe is dat mogelijk? Ja, als ook de priester hier zijn eigen hoofd volgde, en zijn eigen woord hier sprak, dan zou ik ook tot hem zeggen: houdt u toch stil, u liegt!

Maar hier is het geen bakker of schenker, geen priester of bisschop. Maar God, de almachtige Schepper van de hemel en van de aarde, is hier Degene, die het Sacrament instelt en verordent. Hij zegt: "Neemt en eet, dit is Mijn lichaam, dat voor u gegeven

wordt; dit is de kelk, het Nieuwe Testament in Mijn bloed, dat voor u vergoten wordt.” Wie heeft dat gesproken? Geen mens, maar God, Die de hemel en de aarde uit niets geschapen heeft. Men moet er op letten, wie het woord gesproken heeft; niet hoe het mogelijk zou wezen, dat het namelijk geen bakker of schenker of priester is, die zulks gesproken heeft, maar de enige Zoon van God, onze Heere Jezus Christus.

Vandaar, dat ik zeg: het ontbreekt de dwepers en geestdrijvers alleen daaraan, dat zij niet geloven, dat God almachtig is. Als zij dat geloofden, dan zouden zij niet disputeren en vragen, hoe het mogelijk was. Zij vergeten God en Zijn almacht, en bazelen dan: water is water, brood is brood, wijn is wijn. Maar hier hebt u niet zozeer te letten op het water, het brood of de wijn, als veel meer op de almachtige Spreker, die hier zegt (Joh. 3 vers 5): *indien iemand niet wedergeboren wordt uit water en Geest, kan hij in het rijk Gods niet komen*; en: (Marcus 14 vers 22 en 23): “Neemt en eet, dit is Mijn lichaam; drinkt, dit is Mijn bloed.” Deze Spreker mag u niet uit het oog verliezen, als u bij het rechte geloof en begrip van de Doop en het Avondmaal blijven wilt.

Let op de schepping van al het geschapene (Gen. 1 vers 1): *in het begin schiep God hemel en aarde*. Waardoor? Door Zijn woord, gelijk Mozes schrijft (vers 3, 6, 9): *God sprak: daar zij licht; en daar was licht. God sprak: daar zij een uitspansel tussen de wateren enzovoort, en het geschiedde alzo. God sprak: het water verzamele zich onder de hemel aan bijzondere plaatsen, opdat het droge gezien wordt; en het geschiedde alzo*. Het spreken doet het; als deze Spreker iets zegt, dat Hij hebben wil, dan moet het geschieden. Wanneer nu God uit niets, alleen door Zijn spreken hemel en aarde en alle schepselen geschapen heeft; hoe zou Hij dan niet in staat zijn, door Zijn Woord en Sacrament tot stand te brengen, wat Hij wil; vooral aangezien Zijn Woord daar staat en zulks betuigt?

Als nu een geestdrijver, Wederdoper, Sacramentariër of dweper komt en naar dat zijn verstand het hem ingeeft, zegt: de priester neemt het kind op zijn arm en besprengt het met water, hij neemt brood en wijn voor het Sacrament, spreekt de woorden, en deelt het met zijn hand aan de lieden uit, hij legt de mensen de hand op 't hoofd en spreekt hen vrij; hoe zou dat één en ander de zaligheid schenken? Ik zie water, brood en wijn, zie de hand van een mens. Hoe kan water zalig maken? Hoe kan een zondige hand de zonden vergeven?

Als zij nu zó komen en spreken, wees u er dan op gewapend en zeg: lieve vriend, u moet hier niet letten op de hand van de priester, maar op de Spreker, Wiens woord u in de Doop, in de Vrijpraak van zonden en in het Avondmaal hoort. Deze Spreker zegt aldus (Matth. 28 vers 19): *gaat heen en leert alle volken en doopt hen in de Naam van de Vader, van de Zoon en van de Heilige Geest*. Evenzo (Joh. 20 vers 23): *ontvangt de Heilige Geest; wie u de zonden vergeeft, die zijn zij vergeven*. En wederom (Marcus 14 vers 22): *eet, dit is Mijn lichaam, drinkt, dit is Mijn bloed. Doet dit tot Mijn gedachtenis*. En wat deze Spreker zegt, dat moet geschieden. Ofschoon Hij daartoe gebruik maakt van water, brood, wijn of van een mensenhand, als een instrument en merkteken; Hij zegt toch, dat het als Zijn werk geacht moet worden; wat de mensen hier doen overeenkomstig Zijn woord en bevel, dat wil Hij als door Hemzelf gedaan beschouwd hebben.

Deze Spreker is almachtig en heeft alle schepselen uit niets geschapen. Maar daarom is Hij ook waarachtig. En omdat wij nu Zijn woord hebben in de Doop, in de vrijpraak van zonden en in het Avondmaal, mogen wij ook niet twijfelen. Maar moeten vast geloven, dat geschieden zal, wat het Woord ons verzekert. Want Hem is niets onmogelijk (Lucas 1 vers 37), Hij kan dus niet liegen (Hebr. 6 vers 18). Al zien

wij dan ook de arme, zondige hand van de priester; wij mogen ons daardoor niet in verwarring laten brengen. Deze spreker wil de duivel met heel zijn rijk zodanig vertreden, dat ook zelfs een mensenhand door de Doop, door de vrijspraak van zonden, door het Woord en het Avondmaal de mensen uit zijn muil kan redden. Omdat dit nu geen mensenwoord of werk, maar het woord en werk van God is, van Hem, die almachtig is en niet liegen kan, moeten wij er ons van verzekerd houden, dat wie gelooft en gedoopt wordt, zalig zal worden; want wat de priester hier overeenkomstig Gods bevel doet, dat doet God Zelf.

Daarom zeg ik, de geestdrijvers en dwepers, die niet willen geloven, dat de Doop vergeving van zonden werkt, dat brood en wijn in het Avondmaal het lichaam en bloed van Christus zijn, dat de vrijspraak van zonden de hemel opent, - zij hebben nog zelfs geen begin gemaakt met het spellen van het artikel van het kinderlijk Geloof: ik geloof in God de almachtige Schepper. Vandaar, dat zij ook geen enkel artikel van de christelijke leer zuiver bewaren. Want wie niet gelooft, dat God almachtig is, die kan ook niet geloven, dat de Doop een zalig bad tot vergeving van de zonden is, dat brood en wijn in het Avondmaal het lichaam en bloed van Christus zijn; ja, hij kan niet geloven dat God mens geworden is en dat een maagd de moeder van de Heere is. Het artikel van de almacht van God sluit alle andere artikelen in zich; met dat artikel staan of vallen al de andere.

Was het geen onmogelijke zaak, dat God Abraham beloofde dat hem uit zijn vrouw Sara een zoon geboren zou worden? Immers waren zij beiden oud en welbedaagd. Abraham was bijna honderd en Sara negentig jaar oud; bovendien had nu bij Sara opgehouden dat, wat ter ontvangenis nodig is (Gen. 18 vers 11) gelijk de vrouwen dit wel weten. Zodoende was het even mogelijk, dat uit een blok hout of uit een steen een zoon geboren werd, als een zoon van Abraham uit Sara. Desondanks wordt Abraham door al deze onmogelijkheden niet aan 't wankelen gebracht, omdat hij Gods woord en belofte heeft; integendeel, hij gelooft vast en zeker, dat de beloofde Zoon uit zulk een oude, vergane stam geboren zal worden. Dit geloof haalt Paulus als voorbeeld aan (Rom. 4 vers 19 - 21): Abraham werd niet zwak in het geloof, zag ook niet op zijn eigen lichaam dat alreeds verstorven was, ook niet op de verstorven schoot van Sara, want hij twijfelde niet aan de belofte van God door ongeloof, maar bleef sterk in het geloof en gaf God de eer en was ten volle verzekerd, dat Hij ook kan doen hetgeen Hij beloofd had!

Maar dat kunnen wij onze Sadduceeën, de Sacramentariërs niet bijbrengen, dat zij hun geloof aangaande het Avondmaal van de Heere leren gronden op het woord en de almacht van God. De heerlijke gedachten van het geloof (zij moesten immers denken, God heeft het gezegd, en God is almachtig; daarom kan en wil Hij het ook doen) verwijderen zij uit hun hart, en geven in plaats daarvan, aan de schandelijke gedachten van menselijk verstand gehoor: hoe kan brood Christus' lichaam zijn? Hoe kan wijn Zijn bloed zijn? Dan disputeren zij scherpzinnig over "de plaats", "de ruimte" en over "het schepsel", maar laten de almacht van God varen. Zulke Sadduceeën moeten wij aan hun waanwijsheid overlaten, omdat zij niet anders willen; en ons intussen vast houden aan het woord, hetwelk Christus spreekt: *eet, dit is Mijn lichaam, drinkt, dit is Mijn bloed*; Hem de eer geven, en geloven, dat Hij dit kan en wil doen, aangezien Hij het beloofd heeft en almachtig is.

In deze richting beweegt zich ook Paulus wat betreft het artikel van de opstanding van de doden; namelijk, hij keert zich tegen alle disputeren en waanwijsheid van het verstand; want dat vraagt ook, hoe het mogelijk is, dat het dode lichaam weer tevoorschijn komt en levend wordt, Het neemt in aanmerking de ontzettende macht van

de dood, door welke alle mensen op aarde wegsterven en de wormen ten prooi worden. Omdat het verstand nu de almacht van God uit het oog verliest, en niet geloven kan, dat op de jongste dag onze lichamen zullen opstaan en weer levend worden, redeneert en zoekt en vraagt het, hoe zullen de doden opstaan en met welke lichamen zullen zij komen? Daarop geeft Paulus ten antwoord en zegt: disputeer u, zoveel als u wilt; mij is dit artikel onomstotelijk. Want ik beroep mij daarvoor op Gods almacht, Zijn woord en belofte; op het voorbeeld van al het geschapene, dat God alle dingen uit niets geschapen heeft. God nu heeft dit gesproken, dat de doden zullen opstaan, en God is almachtig - waarom zou het dan onmogelijk zijn?

Wat doet God nog telkens en dagelijks? Men kan het nog dagelijks met zijn ogen aanschouwen, dat een mens geboren wordt uit een kleine druppel bloed; hetgeen nog wèl zulk een groot wonder is als dat God uit stenen kinderen verwekte. Ja, God heeft gemaakt, gelijk Paulus (Hand. 17 vers 26) zegt, dat uit één bloed de geslachten van alle mensen op de gehele aardbodem wonen. Dat is in de grond deze waarheid: de mens wordt geboren uit een kleine druppel menselijk bloed en zaad, evenals wanneer een mens uit een steen tevoorschijn kwam en vlak voor ons trad, zeggende: hier is een mens. Dit nu is een veel groter teken en wonderwerk dan dat Adam uit een kluit aarde en Eva uit een rib van de man geschapen is. Omdat nu God heden ten dage nog even grote en grotere dingen doet, en daardoor Zijn almacht bewijst, zodat Hem geen ding onmogelijk is - hoe zou het Hem dan onmogelijk zijn, de doden op te wekken?

Daarom moeten wij vlijtig het kinderlijk geloof bidden en God onze almachtige Schepper van de hemel en van de aarde leren noemen; opdat wij geloven, dat, wat Hij zegt, Hij dat ook kan en wil doen. Want zulks betoont Hij nog dagelijks aan ons lichaam en aan onze ziel. Alle engelen in de hemel zouden niet in staat zijn, een enkel mens te scheppen; zijn lichaam niet, laat staat de ziel! God echter schept beiden, lichaam en ziel; zonder hulp van onze gedachten, ja in strijd met onze gedachten en ons verstand. Dat zien wij dagelijks, terwijl het voor onze ogen plaats vindt; ja, wij ondervinden het aan onszelf. Desniettemin willen wij disputeren en vragen, of het ook mogelijk is, als God, onze almachtige Schepper ons iets belooft. Welaan, disputeer dan in naam van de duivel. Is het geen zonde en schande, dat een mens zich onderwindt, de artikelen van het geloof (welke enig en alleen behoren tot het gebied van Gods almacht en van Zijn Woord en belofte) te beoordelen naar de blinde natuur? Het is de engelen in de hemel onmogelijk Gods werken te begrijpen, al aanschouwen zij deze ook steeds met vreugde: Zij verwonderen er zich wel over. Maar om ze te doorvorsen en met hun denken te bereiken, daartoe zijn zij niet in staat. Het is en blijft waarheid, wat Job (hoofdstuk 9 vers 10) zegt: Hij doet grote dingen die men niet onderzoeken kan, en wonderen die ontelbaar zijn. En wij, arme, ellendige mensen willen Gods werken en de geheimenis van het geloof doorgronden en begrijpen met ons bekrompen verstand en onze blinde gedachten!

Wederdoper en Sacramentariërs disputeren over het Avondmaal van de Heere; de bakker kan het niet tot stand brengen, dat het brood lichaam is en de schenker kan evenmin teweegbrengen, dat wijn bloed is; hoe is het dan mogelijk, dat het brood in het Avondmaal Christus' lichaam en de wijn Zijn bloed kan zijn?

Nu, disputeer maar voort, maar niet in de Naam van God, gij ellendige mens. Zulke dwepers, die Gods werk en woord willen afmeten naar hun verwaasde zin, moest men eigenlijk geen brood geven om te eten. Is dat geen nauwkeurige gevolgtrekking; de bakker kan niet maken, dat het brood lichaam is; en de schenker niet, dat de wijn bloed is; daarom kan Christus ook niet tot standbrengen, dat brood en wijn in het Avondmaal Zijn lichaam en bloed is? Wat dunkt u nu van zulk een leermeester?

Een ieder, die leren kan, lere dus zijn geloof gronden op Gods woord, Zijn belofte en Zijn almacht en dan wapene men zich daarmede tegen alle disputeren en vragen van het verstand. Komen dan de wijsneuzen om op gronden, aan het verstand ontleend, te disputeren en te vragen aangaande het artikel over de opstanding van de doden; weer u dan met het woord en de almacht van God, en zeg: al sterf ik ook, God zal mij toch weer uit de aarde opwekken, en uit het stof weer tevoorschijn brengen, zodat ik zal blinken als de zon. Daaraan twijfel ik in 't geheel niet: Hij is almachtig en kan het doen; Hij heeft het ook in Zijn woord beloofd en wil het doen, daarom geloof ik, dat het gewis geschieden zal. Hij zal mij op de jongste dag zeker uit het graf weer tevoorschijn brengen; dat geloof ik zonder enige twijfel, en treed in zulk vertrouwen op Zijn woord en Zijn almacht vrolijk voorwaarts.

Komen dan de Sacramentariërs, en maken zij tegenwerpingen aan hun verward brein ontleend; hoe het zijn kan, dat het brood in het Avondmaal Christus' lichaam en de wijn Zijn bloed is?

Antwoord hun dan met het Woord van God en Zijn almacht en zeg: hoor, gij dweper, houd uw mond dicht, en vraag niet hoe dat zijn kan, want wij hebben het hier niet over de bakker of de schenker, maar handelen over Gods Woord en Sacrament; God, Die dit Sacrament ingesteld, verordend en bevolen heeft, is almachtig en waarachtig; daarom is het zeer wèl mogelijk, dat het brood in het Avondmaal Christus' lichaam en de wijn Zijn bloed is. Het is hier dus gelijk Paulus zegt (Titus 1 vers 2), hetgeen God beloofd heeft, Die niet liegt.

Ja, zo spreekt het verstand, hoe kan ik geloven, dat ik weer uit de aarde tevoorschijn zal treden? Als ik sterf, dan word ik verteerd en vernietigd. Hoe kan er nu iets ontstaan uit hetgeen van de ontbinding ten prooi valt en niets is? Bovendien riekt mijn lichaam, wanneer het dood is, zo afschuwelijk, dat iedereen er van schuwt en komen de wormen, die het naar al hun begeerte verteren. Wat kan er nu worden uit iets dat niets als stank en vuil is?

Antwoord: ja, wat menselijke kracht aangaat, dan is alles verloren, en dan wordt er niets van zulk een dood, ontbonden en walgelijk lichaam. Als het van de menselijke kracht afhankelijk was, dan zou het zeer zeker in de dood en stank, en de wormen ten prooi blijven; al was ook de kracht van alle mensen tot één groot geheel verenigd. Maar weet u, u moet hier niet in aanmerking nemen wat menselijke kracht vermag; veel minder nog moet u letten op de kracht van het dode lichaam, zoals het daar in stank ligt en de wormen ten prooi is. Maar u moet zien op het woord en de kracht van God; Hij alleen kan en wil zulks doen.

Als het met de mens zover gekomen is, dat hij in zijn doodkist ligt en in de aarde begraven wordt, dan moeten alle mensen, ja alle schepselen belijden en zeggen: wij zijn niet in staat dit dode lichaam weer op te wekken en levend te maken. Maar God zegt: waar geen mens toe in staat is, daartoe ben Ik, de almachtige Schepper, wel in staat. Dit dode lichaam zal weer opstaan en levend worden, al is het ook in de aarde geborgen en verteerd. Ik, de almachtige God en Schepper, wil en kan dat doen: Daar hebt u Mijn Woord (Joh. 5 vers 25): *voorwaar, voorwaar Ik zeg u, de ure komt en is nu reeds dat de doden de stem van de Zoon van God zullen horen, en wie haar horen zullen, zullen leven.* En dan (vers 28 en 29): *verwondert u niet daarover, want de ure komt, in welke allen die in de graven zijn Zijn stem zullen horen en zij zullen uitgaan, wie goed gedaan hebben tot de opstanding van het leven, en wie kwaad gedaan hebben tot de opstanding van het oordeel.*

Daarom moeten wij bij dit artikel van de opstanding alle gedachten van menselijke wijsheid laten varen, aangezien niet slechts de Heilige Schrift getuigt, maar ook al het

geschapene ons bewijst, dat bij God geen ding onmogelijk is. Wij moeten niet disputeren en vragen hoe de doden zullen opstaan, en hoedanige lichamen zij zullen hebben, maar veel liever acht slaan daarop, wie Hij is, Die dit kan en wil bewerkstelligen. Hij is geen engel of mens, maar de eniggeborene Zoon van God, die alle dingen uit niets heeft geschapen. Hij is de eerstgeborene van alle schepselen, door Hem is alles geschapen wat in de hemel en op aarde is (Col. 1 vers 15 en 16). *Hij draagt alle dingen met Zijn krachtig Woord* (Hebr. 1 vers 3). Hij kan en wil zulks doen, gelijk Hijzelf zegt (Joh. 5 vs. 21): *gelijk de Vader de doden opwekt en levend maakt, also maakt ook de Zoon levend wie Hij wil*.

Vóór zesduizend jaren was de gehele wereld er nog niet, wie heeft nu de wereld gemaakt? Lees in de Schrift; zij zal het u zeggen, Wie de wereld gemaakt heeft (Gen. 1 vers 1): *In het begin schiep God hemel en aarde*. (Joh. 1 vers 1 - 3): *In het begin was het Woord en het Woord was bij God en het Woord was God. Alle dingen zijn door Hem gemaakt en zonder Hem is er niets gemaakt, dat gemaakt is* (Hebr. 1 vers 7): *God heeft ten laatste gesproken door de Zoon, Die Hij gesteld heeft tot een erfgenaam van alle dingen, door Wie Hij ook de wereld gemaakt heeft*. Wat waart u vóór duizend, ja vóór honderd jaar? Niets. Wie heeft u geschapen? Hoor het eerste artikel van het kinderlijk Geloof; hoe bidt u? "Ik geloof, dat God mij met alle schepselen geschapen heeft", enzovoort. Welnu, diezelfde God kan u ook uit de doden opwekken; Hij wil het doen en kan het doen. Hij is almachtig en heeft het u beloofd. Daarom: waag het maar gerust met Hem; Hij zal u niet wat voorliegen. Heeft Hij vroeger reeds het grootste gedaan, Hij zal daarna het kleinste niet nalaten.

En gelijk wij ten aanzien van dit artikel van de opstanding moeten doen, zo moeten wij ook handelen ten opzichte van de andere artikelen van de christelijke leer, 't zij van de Doop, de vrij spraak van zonden, Avondmaal enzovoort, namelijk dat wij onze wijsheid op de achtergrond plaatsen en zeggen: God heeft het gesproken, dus zal het zonder twijfel zeker geschieden, want daar staat Zijn woord, hetwelk niet liegen kan. Hij is almachtig; daarom kan, wat Hij gezegd heeft, niet veranderen; het moet geschieden.

Maar, zoals gezegd, het ontbreekt alleen hieraan dat men gelooft, dat God almachtig is, dat Hij dit doen kan, dat Hij het gesproken heeft en het doen wil. Een Turk gelooft niets, en ontkent al onze artikelen en gronden van het geloof. Indien men echter een Turk er toe zou kunnen brengen, dat hij dit beginsel en deze grond toegaf, geloofde en beleed, dat God almachtig is en dat God also gesproken heeft, dan zou hij zeer zeker ook toegeven al het andere dat uit dit beginsel en deze grond volgt, dan zou hij zeggen: kan God dit doen, en wil Hij het doen, dan zal het ook zeker geschieden; is het eerste waar, dat het Gods woord en belofte is, en dat God, Die dit gesproken heeft, almachtig is, dan moet ook het tweede waar zijn, hetwelk er uit volgt.

Wanneer nu een Turk en een ongelovige zo doet, waarom willen wij, die Christenen en gelovigen heten, dan niet geloven, dat geschieden moet, wat God in Zijn woord gesproken heeft? Het eerste, als het beginsel, de grond en de hoofdzaak geeft men toe, en het tweede, dat uit dat beginsel volgt, wil men niet toegeven. Men belijdt dat God almachtig is, en dat het woord Gods luidt (Jesaja 26 vers 19), *de doden zullen opstaan*; (Marcus 16 vers 16): *wie gelooft en gedoopt wordt, die zal zalig worden*; (Matth. 18 vers 18): *wat u op aarde vergeven zult, dat zal in de hemel vergeven zijn*; (Matth. 26 vers 26, 27): *eet, dit is Mijn lichaam, hetwelk voor u gegeven wordt; dit is Mijn bloed, dat voor u vergoten wordt tot vergeving van de zonden*.

Dat belijdt men, en moet het belijden en daarvoor geen dank inoogsten. En toch disputeert men: hoe het mogelijk is dat de doden zullen opstaan? Hoe het mogelijk is,

dat het water de ziel van zonden kan rein wassen? Hoe het mogelijk is, dat ik door de hand van een mens van de zonden kan vrijgesproken worden? Hoe het mogelijk is, dat in het Avondmaal het brood Christus' lichaam, en de wijn Christus' bloed zou zijn?

Welnu, disputeer maar; gij arme, ellendige mens. Bent u niet blind en dwaas? U geeft het beginsel en de hoofdzaak toe, en ontkent hetgeen daaruit volgt? Daarmede levert u voor uzelf het bewijs, dat u òf een spotter bent, die dan niets gelooft, òf een onverbeterlijke booswicht, die ja en nee zegt in één en hetzelfde artikel.

Dit nu is het, wat Paulus hier doet; hij weert af en verwerpt alle tegenwerpingen van de menselijke wijsheid tegen het artikel van de opstanding van de doden. Want hier wil het verstand wijs wezen, en werpt allerlei vragen op: hoe de doden opstaan? Of zij eten, drinken, slapen, waken, trouwen en ten huwelijk uitgegeven worden zullen? Zulke gedachten en vragen weert Paulus allen tezamen af door te wijzen op de almacht en kracht van God, welke Hij bewijst aan al het geschapene, aan het graan op de akker. Het is als wil Paulus zeggen: God heeft het gesproken en Hij kan het doen; daarom zal het zeker geschieden; Hij zal op de jongste dag zeggen: staat op, u doden: Dit zal de manier zijn, waarop de doden opstaan. Door Zijn woord zullen zij opstaan; het woord, wat God spreken zal: *staat op, u die in het stof van de aarde slaapt* (Dan. 12 vers 2). Daarom is het volstrekt onnodig dat u disputeert en vraagt; want door het spreken van de Almachtige zal het geschieden.

Want het is met de opstanding van de doden, evenzo als met alle andere dingen, die God wil en door Zijn woord tot stand brengt. In de Doop volbrengt God Zijn werk door het woord, waar Hij of de priester in Zijn plaats spreekt: *Ik doop u in de naam van de Vader en van de Zoon en van de Heilige Geest* (Matth. 28 vers 19). *Wie gelooft en gedoopt wordt, die zal zalig worden* (Marcus 16 vers 16). Door zodanig spreken wordt de dopeling een kind van het eeuwige leven en van de zaligheid.

Zo is het ook met het Avondmaal van de Heere. Hoe gaat het in zijn werk, dat het gezegende brood Christus' lichaam, en de gezegende wijn Christus' bloed is? Dat geschiedt door het woord: Christus zegt: *eet, dit is Mijn lichaam; drinkt, dit is Mijn bloed*. Ziet, dat is de wijze, waarop het geschiedt, dat, wie dit brood eet, Christus' lichaam eet, en wie deze wijn drinkt, Christus' bloed drinkt.

En zo is het ook met de vrijspraak van zonden. Hoe gaat het in zijn werk, dat door de sleutels van het hemelrijk de hemel geopend en de hel gesloten wordt? Hoe kan een mens de zonde vergeven? Dat geschiedt door het woord, hetwelk de priester, of Christus door de priester, spreekt: ik spreek u van alle zonden vrij, door de verdienste, het lijden en sterven van onze Heere Jezus Christus; en op Zijn bevel in de Naam van de Vader en van de Zoon en van de Heilige Geest. Dit woord doet het, omdat het het woord en bevel van Christus is, gelijk Hij spreekt (Matth. 18 vers 18): *Wat u op aarde vergeven zult, dat zal in de hemel vergeven zijn*.

En zo is dus het kort begrip van dit alles, dat wij ons kinderlijk geloof, tot het belijden waarvan en het bestendig blijven waarbij, wij in de Doop verplicht zijn, goed leren bidden en verstaan; wanneer wij spreken: 'Ik geloof in God de Vader, de almachtige Schepper van de hemel en van de aarde.' Namelijk, dat wij weten, dat dit de hoofdzaak en de grond van alle artikelen van de christelijke kerk is. Wie dit hoofdbeginsel voorop stelt, moet de andere artikelen, van de opstanding van de doden, van de Doop, van de vrijspraak van zonden, van het Avondmaal enzovoort ook erkennen. Wie de andere artikelen ontkent, of daarover disputeert, hoe het mogelijk is, die heeft de hoofdzaak, namelijk de almacht van God, ja Zijn Majesteit en Godheid ook ontkend. Want het hangt alles aan elkaar, evenals een keten, al de artikelen passen op elkaar; het één volgt uit het ander.

Onze lieve Heere God moge ons bewaren in het rechte verstand van het geloof; Hij moge ons voor alle scherpzinnig disputeren en eigenwijze fabelen, gelijk Petrus zulks noemt (2 Petrus 1 vers 16), genadig behoeden. Amen.

26. HET ONDERZOEK DER HEILIGE SCHRIFT³²

"Zoekt in de Schrift, want gij meent in haar het eeuwige leven te hebben, en zij is het die van Mij getuigt. Maar gij wilt niet tot Mij komen, opdat gij het leven moogt hebben Ik ben gekomen in de Naam van Mijn Vader, en gij neemt Mij niet aan; zo een ander in zijn eigen naam zal komen, die zult u aannemen."

Johannes 5 vers 39, 40 en 43.

Dat ik thans hier te Halle predik, geschiedt, God zij dank, niet uit gebrek aan leraars; want het is mij bekend, hoe u rijkelijk en voldoende voorzien bent van geleerde, ijverige en trouwe predikanten, die u Gods Woord, het heilig Evangelie, rein en zuiver voorstellen en prediken. Bovendien hebt u van God ook die genade ontvangen, dat u het Evangelie aanneemt en gelooft; dat u daarvoor veil hebt lijf en leven, goed en eer; dat u om Zijntwil het lijden verdraagt. Dat zijn geen geringe genadegaven van de Heere.

Welnu, de God en Vader van onze Heere Jezus Christus, die het goede werk in u begonnen is, moge het ook voleinden, opdat u bij Zijn Woord en Evangelie, hetwelk u gehoord, aangenomen en geloofd hebt, bestendig blijven mag tot aan uw einde. Amen!

Opdat u echter erkennen mag, dat wij allen tezamen enerlei leer en prediking hebben en doen horen: zowel ik als uw predikers en zielzorgers; daartoe willen wij overwegen deze tekst uit Johannes' Evangelie.

"Zoekt in de Schrift, want gij meent in haar het eeuwige leven te hebben."

Zo spreekt Christus. De Heere Christus geeft hier de farizeeën en schriftgeleerden een gunstig getuigenis, namelijk dat zij meenden in de Schrift het eeuwige leven te hebben; daarom spreekt Hij hier ook voornamelijk van degenen die dit geloofden, dat zij in de Schrift het eeuwige leven hadden. Van de anderen, namelijk de Sadduceeën, die daar zeiden, dat er geen opstanding van de doden was; als ook dat het eeuwige leven niet in de Schrift was, spreekt de Heere in 't geheel niet. Hij prijst hen ook niet, maar bestraft ze veelmeer vanwege deze dwaling van hen, *"dat zij de Schrift niet weten"*, gelijk Hij zegt. Mattheüs 22 vers 29.

Evenals nu de Sadduceeën, zo geloven ook de pausgezinden³³, dat er geen opstanding van de doden is. Zo ook geloven zij niet, dat het eeuwige leven in de Schrift is. Maar integendeel, dat het inwerken, in monnikskap, in bidden, vasten en aalmoezen geven gelegen is!

Nu is het getuigenis van Christus waarlijk niet gering te achten, als Hij hier de Joden toeschrijft het besef, om het leven in de Heilige Schrift te zoeken. Echter alleen de farizeeën verkeerden in deze mening; de anderen, de Sadduceeën, niet. Zo hebben ook de te Rome wonende Joden zich met deze vraag ernstig bezig gehouden, of, gelijk Paulus leert, in de Schrift het eeuwige leven was (Hand. 28 vers 20 vv.).

Maar ook thans nog is het geen kleine zaak, in de Schrift zó te studeren en te onderzoeken, dat men het eeuwige leven in haar heeft. Degenen, die de Heere Christus

³² E.L. Meinders. *Dr. M. Luthers vermischte Predigten*. Deel V. 2e Afd., pag. 375 vv. Uitgesproken in de Vrouwenkerk te Halle, de 5de augustus 1545. Voor het houden van deze predikatie vereerde de raad van de stad Halle aan Luther een gouden beker.

³³ Oorsp. "papisten"; hiermede worden te kennen gegeven de tegenstanders van de evangelieprediking en voorstanders van de R.K. kerkhiërarchie.

hier prijst, moeten dus wel de kern geweest zijn, de uitstekendsten onder de schare. Zo wil nu Christus de farizeeën dit te kennen geven: omdat ulieden nu zoveel licht hebt, zo moet u ook toezien en zeer ijverig studeren in de Heilige Schrift; blijft in die Schrift en gaat juist zo voort als u begonnen bent, in haar het eeuwig leven te zoeken. Ik echter zal u daarbij een wonderbare kanttkening geven, en een verklaring van de Heilige Schrift, die ulieden nog niet kent; opdat u de Schrift goed mag lezen en voor dwalen bewaard blijft. Namelijk deze. Ziet slechts toe, dat u uw ogen reinigt en ze wijd opent, opdat u zó in de Schrift onderzoekt, dat u Mij, Mij daarin vindt. Wie ze zó leest dat hij er Mij in vindt, die is een recht Schriftgeleerde; hem is de blinddoek van de ogen gevallen; het lijdt geen twijfel, hij zal ook zeker het leven daarin vinden. Vindt u echter Mij niet in die Schrift, waarlijk, dan hebt u ze noch recht begrepen noch goed bestudeerd; dan hebt u het eeuwige leven ook niet; en al zou u ze ook duizendmaal lezen en de bladzijden omslaan, het dient dan tot niets en is vergeefse moeite.

"Zoekt in de Schrift." Wat dit betekent begrijpt u wel. Maar dat zij het is, die van Mij getuigenis geeft, dit begrijpt u niet. Want zij lazen wel de Schrift, maar het kwam niet in hen op, Christus daarin te zoeken; evenmin dat, wanneer zij Hem daarin vonden, zij ook door Hem het eeuwige leven zouden hebben. Nee, daaraan dachten zij niet, en zodanig een inzicht in de Schrift was hun vreemd en onbekend. Zó ook heden ten dage; ja, dit boek, de Bijbel of Heilige Schrift is voor hen als met zeven zegelen toegesloten, zodat zij Christus daarin niet hebben kunnen vinden. Geen wonder! Want zij dachten: wat? Zouden Mozes en de profeten schrijven en prediken van de zoon van de timmerman Jozef; dat deze de Messias en de Profeet is, die God (Deut. 18 vers 18) beloofd heeft te zullen zenden? Dat is niet mogelijk en dus ook niet waar. Want hij is de zoon van de timmerman Jozef uit Nazareth; hij is niet rijk en neemt aalmoezen van de mensen aan; heeft geen huis of hof of enig eigendom; gelijk ook Christus Zelf dit erkent (Matth. 8 vers 20) *"de vossen hebben holen, en de vogelen des hemels hebben nesten, maar de Zoon des Mensen heeft niets waar Hij Zijn hoofd kan neerleggen."* Want dit is niet te ontkennen, dat Christus met Zijn apostelen en jongeren heeft moeten leven en onderhouden worden uit de bijdragen en de handreiking van de vrome Christenen, zoals Lucas (8 vers 3) dit vermeldt *"de vrouwen en enige anderen deden Hem handreiking van haar goederen."*

Toen nu de farizeeën en de Joden dit zagen, weken zij terug en werden verbijsterd; want daarvan hadden zij geen besef en konden het ook niet geloven, dat Mozes en de Schrift van de arme Christus, die zelfs aalmoezen aannam en als een bedelaar was, zouden schrijven, dat Hij de rechte, ware Messias, de beloofde Profeet en Leraar was, die Israël bevrijden en verlossen zou. Dát leek hen al een zeer vreemde onderwijzing: dat, indien men de Schrift maar goed lezen en bestuderen wilde, men alsdan Christus daarin zou vinden, en dat wie Hem daarin vond, daarin het eeuwige leven zou hebben; in één woord, het was hun te hoog en moeilijk te geloven.

Dat kunnen en willen ook nog heden ten dage de Joden niet erkennen of geloven, zó diep zijn zij gezonken. De Turken willen het ook niet geloven, dat Mozes van de zoon van de timmerman Jozef zou geschreven hebben, en dat men Hem alleen in de Schrift zoeken en vinden moet. Bovenal echter ergeren zich de Joden en Turken, wanneer men zegt: Jezus, Maria's zoon heeft door Zijn lijden en sterven, door Zijn kruis en dood de wereld met God verzoend, de zonde van de gehele wereld gedragen, haar verlost van de toorn van God, van de macht van de duivel en van de eeuwige verdoemenis; Hij heeft de hemel geopend en het eeuwige leven aangebracht aan al degenen die in Hem geloven. Het is een ijdel pogen, om een Jood of een Turk er toe te

brenge, dat hij dit gelooft.

Hetzelfde geldt van de paus en zijn kardinalen. Zij geloven het ook niet, maar houden het voor fabelen en verhaaltjes, ja zij verachten ten diepste alles wat men van Christus en het eeuwige leven predikt. Wij echter, Christenen zijnde, zien en horen hier, dat Christus niet alleen mens, maar ook God is, daar Hij het eeuwige leven geeft. Dit is het ook wat Johannes voornamelijk in zijn Evangelie aantoon, door te getuigen, dat Jezus van Nazareth, Maria's zoon, van nature waarachtig mens en God is, in één persoon; en dat de gehele Schrift op Hem wijst.

Zo spreekt dus Christus tot de schriftgeleerden: 'In de schrift is het eeuwige leven; en die Schrift en dat boek hebt u. Maar tot hiertoe hebt u het eeuwige leven daarin nog niet gezocht; zolang u nu Mij daarin nog niet gevonden hebt, hebt u nog niet goed gezocht. Indien u echter goed wilt bestuderen en verstaan, dan moet u Mij daarin zoeken en vinden. Daar zijn wel in te vinden vele heerlijke geschiedenissen van Adam, Noach, Abraham, David en meer anderen. Maar geen van die allen, hoewel zij in de Schrift te vinden zijn, kan u het eeuwige leven geven. Ik enig en alleen; Ik, die mens geworden en uit de maagd Maria geboren ben; Ik, die nu in uw midden sta en met u spreek, kan u het eeuwige leven geven. Daarom ben Ik ook geboren, daarom lijd en sterf Ik ook, opdat u het eeuwige leven in Mij hebt, is het dat u in Mij gelooft.'

Christus geeft hier dus duidelijk te kennen, waarom hoofdzakelijk de Schrift door God gegeven is; namelijk, opdat men daarin studeren en zoeken en daaruit leren zal, dat Hij, Maria's Zoon diegene is, die het eeuwige leven geven kan aan allen, die tot Hem komen en in Hem geloven. Daarom: wie de Schrift goed lezen wil, zodat hij er nut van heeft, die moet toezien, dat hij Christus daarin vindt; dan zal hij ook zonder twijfel het eeuwige leven vinden.

En wederom: wanneer ik, door in de Schrift Mozes en de profeten te onderzoeken, niet leer, dat Christus ter wille van mijn zaligheid uit de hemel is neergedaald, mens geworden is, geleden heeft, gestorven en begraven is; dat Hij is opgestaan en ten hemel gevaren; dat ik door Hem verzoening met God, vergeving van al mijn zonden, genade, gerechtigheid en het eeuwige leven heb, - dan is al mijn lezen in de Heilige Schrift mij ter zaligheid niet nut. Wèl kan ik door het lezen en bestuderen van de Schrift een geleerd man worden, en daarover prediken. Maar dat baat mij niet ter zaligheid. Want wanneer ik Christus niet ken, en Hem ook niet vind, dan vind ik ook de zaligheid en het eeuwige leven niet; integendeel vind ik dan een bittere dood. Want het besluit van onze trouwe God staat vast; dat er geen andere naam onder de hemel aan de mensen gegeven is, door welke zij kunnen zalig worden, dan de naam van Jezus Christus. (Hand. 4 vers 12).

Zoveel is nu duidelijk, dat een ieder die Christus in de Schrift vindt en in Hem gelooft, door Hem ook het eeuwige leven heeft. Dit getuigt ook Christus Zelf (Joh. 3 vers 15) *"wie in Mij gelooft, zal niet verloren gaan, maar het eeuwige leven hebben."* Zo luidt ook het getuigenis, hetwelk de Schrift aan Christus, en nergens aan niemand anders geeft: wie in Hem gelooft, gaat niet verloren, wordt ook niet verdoemd. De mens, die z6 gelooft, ... hij moge omkomen hoe dan ook, al werd zijn lichaam verbrand tot stof en de as door de wind verstrooid of in het water geworpen, gelijk de as van Johannes Huss; of al werd zijn lichaam door de vissen in de zee of door de vogelen des hemels verteerd;... nochtans, spreekt Christus, zal hij weer opstaan en het eeuwige leven hebben en bij Mij eeuwig in de hemel zijn en blijven. Immers zegt Hij (Joh. 14 vers 3): *"Ik zal weer tot u komen en u tot Mij nemen, opdat u zijn moogt waar Ik ben."* Daarom zal en moet van een Christen, van de gelovige mens, het lichaam, dat

gebrekkig omhulsel, al was het ook nog zo diep onder de aarde begraven, weer uit het graf te voorschijn treden en veranderd worden, zodat het, evenals de lieve heldere zon en de tintelende sterren, heerlijk straalt en blinkt; gelijk ook Christus zegt (Matth. 13 vers 43) *"de rechtvaardigen zullen in het rijk van mijn Vader blinken als de zon"*, en op de jongste dag weer te voorschijn komen en opstaan tot een eeuwig onvergankelijk leven. Wie kent niet nog veel meer getuigenissen en spreken van de Schrift dienaangaande? Is dit dan niet een grote troost en een rijke belofte, welke de Heere hier belooft? Wie zou nu niet gaarne de Schrift lezen en daarin Christus zoeken, opdat hij het eeuwige leven mocht vinden? Zulks moesten allen zonder uitzondering doen. - Hoe het nu hiermede gaat, kan men, helaas, maar al te wel aanschouwen. De Heere ontferme zich over ons!

Wie de Schrift goed wil verstaan en het eeuwige leven hebben wil, moet Christus in haar zoeken en vinden, en wanneer hij de Heere daarin vindt, dan moet hij in Hem geloven en Hem voor de rechte, de enige Verlosser en Zaligmaker houden, die het eeuwige leven geven kan en wil aan al degenen die in Hem geloven.

Van de Heere Christus heeft Mozes in Deut. 18 vers 18 voorzeggd en geschreven: *"ik zal hun een profeet gelijk u bent verwekken uit hun broeders, en ik zal mijn woorden in zijn mond geven; die zal tot hen spreken al wat ik hem gebieden zal."*

Deze spreuk nu, zegt Christus, ziet niet op Mozes; spreekt ook niet van de profeet Jesaja of van Jeremia, maar doelt regelrecht op Mij, Christus. En wat wil Mozes met deze woorden zeggen? Dit: U mijn volk Israëel, ziet hier ben ik; nu hebt u mij als profeet en leraar, daar ik u de wet en de tien geboden leer; opdat u daardoor uw zonden leert kennen, zowel als wat u doen en laten moet. Dat is nu mijn ambt. Maar als ik nu zal ophouden te prediken en sterven moet, dan zal God u een andere prediker en leraar geven evenals ik ben, van uw vlees en bloed. Wanneer God u nu die leraar geeft, dan moet u naar Hem luisteren, Zijn woord en Zijn prediking ter harte nemen en ze geloven. Ik echter ben niet die profeet, van welke ik nu spreek en schrijf. Maar ik getuig van Hem; en laat u het boek na dat ik u thans geef, opdat u Hem daarin mag zoeken en vinden, en alsoo Hem mag leren kennen. Wanneer Hij nu te zijner tijd komt en begint te prediken, dan geef ik Hem gaarne mijn leraarsambt over. Doet dan uw oren en ogen open; leest wat ik geschreven heb, en hoort met alle aandacht naar Hem, neemt Zijn verkondiging aan en gelooft in Hem; alsdan zal Hij u het eeuwige leven geven.

Dat is voorzeker een gewichtige vermaning van Mozes, dat het volk zijn aandacht moest richten op Christus, Die na hem komen zou; en deze bij Zijn komst, moest erkennen als de Profeet, die God aan Adam, Abraham, David, ja aan de gehele wereld beloofd heeft als de Heiland en Zaligmaker.

En zó is het ook geschied; want ofschoon Jezus als een arme bedelaar was, zo hield het volk Hem desondanks voor een profeet, ja voor een zeer bijzondere; gelijk wij bij de intocht in Jeruzalem (Matth. 21 vers 11) zulks vernemen, waar zij spreken: *"Het is Jezus, de Profeet van Nazareth uit Galilea."* Daartoe droegen de wonderen en tekenen het hunne bij. Hij deed de lammen gaan; maakte zieken gezond, melaatsen rein, doven horende, stommen sprekende; doden wekte Hij op, duivelen dreef Hij uit; al hetwelk geen mens mogelijk was te volbrengen. Daarbij hadden zij nu moeten stilstaan en opmerken, dat Christus, Die dit alles deed, geen gewoon mensenkind was, maar de rechte Messias. Want naar Jes. 35 vers 6 zouden dit, bij de komst van de Messias, Zijn werken zijn; de werken van de Profeet, die God hun beloofd had te zullen verwekken uit het midden van hun broeders, van hun vlees en bloed. Nu zou men menen, dat zij Hem ook als de ware Messias zouden erkend en aangenomen hebben: Maar wat geschiedde? - Ja, de wonderen en tekenen, die Christus deed stonden hun

onweersprekelijk voor ogen. Maar desondanks bleven zij verstokt en namen Christus niet aan als de beloofde Profeet en Messias. Zij verachtten Hem, wilden Zijn woord en Zijn prediking niet horen, ook niet aannemen, hoewel God hun zulks toch door Mozes geboden had. Ja! - zij doodden Hem ten laatste. Is het niet diep bedroevend, dat zij zo volkomen blind en verstokt zijn geweest?

Johannes de Doper had reeds zijn ambt aanvaard; hij predikte de Joden en het volk: ik ben niet de Profeet, die God u beloofd heeft te verwekken uit het midden uwer broeders; ik ben de laatste profeet en leraar vóór Christus; slechts de voorloper en voorbode van de Messias, die de ware Profeet en Leraar is. Hij, Die na mij komt, Die is het. Zo wijst hij als met de vinger op Christus en spreekt (Joh. 1 vers 26, 29) "*zie het Lam Gods, dat de zonde van de wereld draagt. Hij is midden onder u getreden, Die u niet kent.*" Hij zal nog gedurende mijn leeftijd beginnen te prediken, en na mijn leven voortprediken. Hem zult u horen. Doet boete, dat wil zeggen: lieve broeders en vrienden, bereidt u toe, luistert naar Hem, neemt Hem aan; want Hij zal aan Mozes en aan de wet een einde maken.

Deze vermaning van Johannes hebben de Joden gehoord; zij hebben de wonderen en tekenen van Christus gezien en - zijn toch verstokt gebleven en hebben Christus niet aangenomen. Daarom hebben ook heden ten dage de Joden nog geen verontschuldiging; want al hebben zij zelf Johannes niet horen prediken en niet gezien de wonderen die Christus deed; hun vaders hebben het toch gezien en ondervonden, dat zij hadden moeten horen, aangezien vervuld was de profetie van Mozes, in wie zij immers vertrouwen stelden. Dat alles zullen zij op de jongste dag moeten erkennen, dat Johannes hun de beloofde Profeet en Messias, Welke is Christus, met de vinger aangewezen en van Hem gepredikt heeft; dat Christus Zelf geleerd heeft, de Messias en het eeuwige leven te zijn; gelijk Hij dan ook hier ronduit zegt: de Schrift heeft het verkondigd, dat Ik de Troost, het Heil en het Eeuwige Leven ben. Bovendien heeft Christus geleden, is Hij gestorven en begraven, ten derde dage opgestaan, ten hemel gevaren, - Hij heeft ook de Heilige Geest gezonden, en doet dat nog voortdurend.

Wat had nu Johannes de Doper, wat had Christus Zelf nog meer kunnen doen en getuigen? Johannes wijst met de vinger op Christus, opdat zij zich toch vooral niet vergissen zouden, en zegt: Deze is het, Die God beloofd heeft u te zenden. Ja, Christus wijst ook als met de vinger op Zichzelf, als Hij zegt: de Schrift getuigt van Mij. Aan zulke getuigenissen hadden toch de farizeeën en Joden geloof moeten slaan en ze aannemen, en Christus voor de ware Messias moeten houden; zij hadden Zijn prediking met alle ernst en grote ijver moeten horen en in zich opnemen; dan zouden zij in Hem en door het geloof aan Hem het eeuwige leven verkregen en gevonden hebben. Zo als zij nu doen, blijven zij verstokt en verblind. Noch Johannes' noch Christus' getuigenis van Zichzelf baat hun; evenmin zijn hun van nut de machtige en buitengewone wonderen en tekenen van de Heere. Het is alles te weinig, om hen te bewegen tot het geloof in Christus. Is dat niet diep bedroevend?

Nu hadden zich de Joden, farizeeën en schriftgeleerden toch daardoor moeten laten bewegen om in Christus te geloven; Hem aan te nemen en voor de rechte, ware Messias te houden; dat Hij juist dat ambt bekleedde en dat werk volbracht, waarvan Mozes in Deut. 18 vers 18 geschreven had. Want also luiden zijn woorden: "*Ik zal hun een Profeet gelijk u bent verwekken uit hun broeders, en Ik zal Mijn woorden in Zijn mond geven; die zal tot hen spreken al wat Ik Hem gebieden zal.*"

Dit zal Zijn ambt zijn: Hij zal geen wereldlijk koning of vorst zijn die daar komt omgeven door zwaarden en spiesen, harnas en vuurwapenen, paarden en gouden

kurassen, gelijk zij zich de Messias voorstelden; nee, maar Hij zal komen als een prediker en leraar, gelijk ik nu. Want evenals ik u onderricht en u leer; zo zal de Profeet Christus, wanneer Hij komt, ook doen. Dan moet u uw oren openen en ernstig toehoren en vernemen, wat Hij u zegt. Het komt er hier niet op aan, oorlog te voeren. Maar oren te openen.

En gelijk nu Mozes hiervan gesproken heeft, zo heeft Christus hierin gehandeld. Want zodra was Hij niet in de Jordaan door Johannes gedoopt, of Hij aanvaardde Zijn ambt, begon te prediken en wonderen te doen. Toen zou men verwacht hebben, dat allen, aanzienlijken en geringen, groten en kleinen, rijken en armen waren toegelopen om deze prediker te horen, als de beloofde Messias en Christus. Maar zij doen juist het tegenovergestelde, betonen zich Hem vijandig, kunnen of willen Hem niet zien of horen, ergeren zich aan Zijn arme, geringe gestalte; omdat Hij geen huis of kasteel bezat, en handreiking van anderen moest aannemen en bij de intocht in Jeruzalem op een ezel reed.

Zulk een man en Messias wilden de Joden niet hebben; één, die zo gering en bescheiden rondwandelde of reed, en niets bijzonders had? Nee! Zij wilden een man hebben, die daar kwam met grote pracht, met ruiters en krijgslieden, zodat zowel voor Hem uit als in Zijn achterhoede het wapengekletter ontzag inboezemde; één, die de heidenen zou verdelgen. Maar zulk een man en zulk een profeet heeft God hun niet beloofd; zó is Hij ook niet door Mozes afgeschilderd en beschreven, alsof de Messias een wereldlijk koning zou zijn. Maar Hij zou een prediker en leraar zijn gelijk hij, Mozes was. Zulk een wereldlijke Messias zouden de Joden nu ook nog wel gaarne willen hebben; één, die met vele duizenden aanrukte.

Ja, zij hebben op zulk één, die heidenen en Turken zal bedwingen, verdrijven en verdelgen, nu reeds vijftienhonderd jaren³⁴ gewacht. Maar geheel tevergeefs! En hun wachten en hopen zal vergeefs blijven, zonder enige verwezenlijking; want de beloofde Messias is reeds lang gekomen en heeft het werk volbracht tot hetwelk de Vader Hem in de wereld gezonden had. Zalig en het leven tot in eeuwigheid deelachtig degene, die in Hem gelooft. Maar vervloekt en in eeuwigheid verloren, degene die in Hem niet gelooft.

Zo nu beschrijft Mozes deze Profeet en Messias. Hier getuigt Christus echter ook van Zijn Godheid, terwijl Hij toch waarachtig mens is: Want het eeuwige leven te geven en te verlenen is niet het werk van een schepsel, maar van God alleen. Want al zouden ook alle engelen in de hemel het met elkander ééns worden, om ook maar één enkel uurtje mij dit vergankelijke leven te verlenen of te bewaren, zo zouden ze het toch niet kunnen volbrengen; hoeveel minder zullen zij dan in staat zijn het eeuwige leven te geven en te verlenen? Christus echter spreekt (Joh. 6 vers 40): *"Ik kan het eeuwige leven geven aan al degenen, die in Mij geloven."* En omdat Christus zulks doen kan en ook doet, volgt hieruit, dat Hij waarachtig God is en ook waarachtig mens, uit de maagd Maria geboren.

Want de Schrift kent aan Christus waarachtige godheid en mensheid toe. Christus zegt (Joh. 14 vers 6): *"Ik ben de weg en de waarheid en het leven."* En even te voren spreekt Hij: *"Geloof in God en geloof ook in Mij"*; dat wil zeggen: geloof ulieden dat Mijn Vader u het eeuwige leven kan geven, zo geloof, dat Ik u ook het eeuwige leven kan geven; want Ik en de Vader zijn één. Wat nu de Vader doet, dat kan Ik ook doen; en gelijk de Vader de doden opwekt en levend maakt, zo maak ook Ik, als de

³⁴ De lezer herinnert zich, dat deze predikatie in 1545 werd gehouden.

Zoon van God, levend wie Ik wil (Joh. 5 vers 21). Zo doet Johannes in al de trekken van het Christusbeeld duidelijk uitkomen, dat Hij waarachtig mens en God is. En wie dit alzo in de Schrift vindt, voor die is zij geen gesloten boek meer.

Christus spreekt dus hier tot de farizeeën en de Joden: 'Ik ben de Profeet en Leraar, welke Mozes verkondigde en van wie hij geschreven heeft, dat deze na hem het volk prediken zou. Nu predik Ik niet alleen, zoals Mozes, Samuel, Jesaja, Jeremia. Daniël en de andere profeten en leraars. Maar u ziet en hoort, dat Ik ook de wonderen en tekenen doe, die de Messias doen zal, wanneer Hij komt. Daarvan heeft reeds voorlang Jesaja gesproken (Jes. 35 vers 6). Ik maak blinden ziende, lammen gaande, doven horende. Ja, Ik heb tot dat alles de macht en de kracht, als waarachtig God; zodat Ik het eeuwige leven en de zaligheid geven kan aan al degenen die Mij horen, Mijn woorden, Mijn prediking aannemen en gelovig worden. Wat zegt u daarvan?'

Tot het volbrengen van dit alles is nooit en nergens een profeet in staat geweest. Zij hebben slechts met ijver en getrouwheid hun ambt waargenomen door te prediken. En hoewel er velen waren die aan hun prediking en hun woord geloof sloegen - zijn zij, de profeten, evenwel niet in staat geweest, om uit zichzelf of door eigen kracht het eeuwige leven te geven; want zij zijn niet God geweest, gelijk Christus. Als ik nu David, dat wil zeggen: het Boek van de Psalmen, als één dat van de Messias getuigt, lezen en goed verstaan wil, dan vind ik Christus daarin. Alle profeten, zonder uitzondering, Mozes, David, en al de anderen hebben getuigd: ik ben slechts een prediker van Christus om van Hem te getuigen en te verkondigen, dat Hij komen zal. Maar ik kan niemand het eeuwige leven geven; doch als Christus gekomen zal zijn, Die zal zulks doen. Daarom wil ik (dus leren en spreken zij allen) Christus de eer geven en dit verlenen van het eeuwige leven aan Zijn goddelijke almacht toeschrijven; ik wil Hem te voet vallen, de hoed voor Hem afnemen en voor Hem plaats maken; want Hij is de Meester en wij zijn de leerlingen; ik zal het uitspreken en belijden, dat Hij alleen de Heiland is, de Zaligmaker van de gehele wereld; Hij, Die het eeuwige leven geven kan en wil aan al degenen, die in Hem geloven. Ziet, zó luidt het getuigenis; dat is de belijdenis, die alle profeten, Mozes, David, Jesaja en al de anderen van Christus hebben doen horen.

Mohammed en de Turken getuigen en geloven geheel anders aangaande Christus. Zij zeggen: de Christenen geloven in de gekruisigde Christus; zij houden het er voor, dat Hij het eeuwige leven geeft al degenen, die in Hem geloven. Maar wij geloven zulks in genen dele. En zo spreken zij, terwijl zij toch nog zóver gekomen zijn, dat zij erkennen, dat Christus een profeet is, dat Hij uit een maagd geboren is, dat Hij veel wonderen en tekenen heeft gedaan en gepredikt heeft. Maar dat kunnen en willen zij niet geloven en zóver willen zij niet komen. dat zij erkennen dat Christus, Maria's zoon, die veel wonderen gedaan, de blinden ziende, de lammen gaande, de melaatsen rein gemaakt, de doden opgewekt heeft; dat Christus, die gepredikt heeft, van nature waarachtig God is en het eeuwige leven geven kan aan allen, die in Hem geloven.

Waarom geloven de Turken dit alles toch niet aangaande Christus? Eenvoudig, omdat zij in het Nieuwe Testament gelezen hebben, dat Christus voor de ogen van de wereld een zo zeer arm man geweest is, die zelfs niets had waar Hij Zijn hoofd kon neerleggen, dat Hij Zijn onderhoud moest vinden in de handreiking van de vrome Christenen, omdat Hij het predikambt bekleedde; dat Hij zelfs te arm geweest is, om een halve gulden voor de belasting te betalen (Matth. 17 vers 27). En omdat nu Christus als een arme bedelaar geweest is, willen de Turken niet geloven, dat deze arme bedelaar Christus waarachtig God is en het eeuwige leven geven kan; daartoe was Hij immers veel te arm en veel te zwak.

En evenals de Turken, zo denkt ook de paus met zijn gehele aanhang. De paus, bisschoppen, kardinalen, de pausgezinde koningen, vorsten en heren weten heel goed, dat onze leer, die wij van Gods genade verkondigen, de rechte is; dat zij de waarheid en het Evangelie is. Maar omdat zij niet het allereerst gepredikt en aan het licht gebracht is door aanzienlijke lieden, als daar zijn de paus, de kardinalen en dergelijken, daarom willen zij het niet aannemen en geloven. Daarom wil de paus, evenmin als de Turken, toegeven dat Christus de waarachtige God en het eeuwige leven is. Niet Christus, maar de werken als bedevaarten, rozenkrans bidden, zich in een grauwe monnikspij steken en andere zelfbedachte dingen meer - dat wordt uitgegeven voor de verzoening met God en als het eeuwige leven aangeprezen. Dan voert hij ons in het vagevuur; waarlijk niet opdat wij zullen zalig worden, maar om slechts veel geld daaruit te slaan.

Lijnrecht in strijd met dit geloof van de Turken en van de paus met al de zijnen, spreekt Christus hier in onze tekst: *"Zoekt in de Schrift"*, bestudeert deze met ernst, dan zult u daarin vinden, dat Ik, Ik het eeuwige leven ben; en niet de werken van de wet, ook niet de willekeurig gekozen werken van de paus, die schijnkoning en antichrist te Rome. Het geloof in Mij is het enige en alleen, waardoor u het eeuwige leven hebt. De werken moeten navolgen degenen, die door het geloof het eeuwige leven verworven hebben; en zo moeten de goede werken dat leven versieren en tooien. Want wij Christenen hebben hier reeds het eeuwige leven, omdat wij de Heere hebben, die het eeuwige leven is en geeft. Immers zodra ik gedoopt word, wordt mij in de Doop het eeuwige leven beloofd en gegeven. Want Christus zegt (Marcus 16 vers 16): *"Wie gelooft en gedoopt wordt, die zal zalig worden"* en het eeuwige leven hebben; alleen moet dat eeuwige leven nog openbaar worden. Maar dat zal op de jongste dag geschieden. Is dat niet van hoge waarde?

‘Zó, spreekt Christus, is het er mee gelegen, dat in de Schrift het eeuwige leven is. Daaraan wilt u farizeeën en schriftgeleerden geen deel hebben; u wilt niet tot Mij komen, teneinde het eeuwige leven te hebben. Kwam u tot Mij, dan zou u het eeuwige leven hebben. Nu u echter niet tot Mij komt, moet u het eeuwige leven derven. Dat is ontzettend.’

Wat leren en horen wij nu uit de woorden van de Heere? Dit: dat wie tot Christus komt, dat is, in Hem gelooft, het eeuwige leven zal hebben. Wie dus gaarne wil zalig worden, die kome tot Christus en gelove in Hem; en zijn verlangen zal bevredigd worden.

Wij hebben hier gehoord, dat Christus niet alleen waarachtig mens is, Die geleden heeft, gestorven, opgestaan en ten hemel gevaren is, maar dat Hij ook waarachtig God is; dat Hij echter gestorven is en geleden heeft, ter helle neergedaald is, opdat allen, die in Hem geloven het eeuwige leven hebben; en die niet in Hem geloven verloren gaan.

Onze tekst luidt: *"Ik ben gekomen in de Naam van Mijn Vader, en u neemt Mij niet aan; Zo een ander in zijn eigen naam zal komen, die zult u aannemen."*

Mohammed heeft deze tekst ook in zijn boek, maar heeft hem volkomen verkeerd uitgelegd en vervalst. Christus, zegt hij, spreekt, dat er een ander na Hem komen zal; daar hoort men het, dat Christus Zelf belijdt niet de profeet en leraar te zijn, van welke Mozes spreekt en schrijft, maar deze zal eerst na Christus komen. Die profeet, zegt Mohammed, ben ik; daarom moet u naar mij luisteren, en mij als de ware Messias en de ware Profeet aannemen.

Dat is niets anders als de Schrift verdraaien en verkrachten. Door zodanig uit het

verband rukken en verkeerd uitleggen van de Schrift heeft hij het gedaan gekregen, dat landen en volken hem aanhangen, in hem geloven en zodoende op de dwaalweg geleid zijn. Christus zegt: 'dat Hij is gekomen in Zijn Vaders naam, nochtans nemen zij Hem niet aan. Maar daar zal een ander, als daar is Mohammed en de paus, in zijn eigen naam komen, zonder bevel of zending ontvangen te hebben van de Vader in de hemel, die zullen zij aannemen.'

Dit is ook geschied, want Mohammed hebben zij aangenomen. Maar hij is in naam van de duivel gekomen. Vanwaar anders, dat hij door zijn duivelse dwaalleer zo afgrijselijk veel schade veroorzaakt heeft en nog aanricht?

Zo ook is de paus niet in Gods naam gekomen, maar in de naam van de ellendige duivel, die hem gezonden heeft. Hij heeft willen aangenomen en gehouden worden voor een God - zoals helaas: gebeurd is; hij heeft ook door zijn duivelse anti-christelijke mensenleringen en geboden zeer grote schade aangericht en ontelbaar vele zielen in de afgrond gestort. Voorwaar, daarvoor zal God hun beiden, Mohammed en de paus hun loon geven in het eeuwige vuur. Ja, hun god, de duivel, die hen gezonden heeft en in wiens naam zij gekomen zijn, zal hen pijnigen in het eeuwige vuur. Het zou ons echter te ver voeren, als wij hierbij langer wilden stilstaan.

God echter schenke ons Zijn genade, opdat wij de heilige Schrift met ernst en ijver bestuderen en Christus in haar vinden mogen; en door Hem het eeuwige leven hebben. Daartoe helpe ons God door Zijn genade. Amen.

27. DE NABIJHEID VAN HET HEIL³⁵

"En dit te meer, omdat wij de tijd weten, namelijk dat het uur dáár is, om op te staan van de slaap; aangezien onze zaligheid nu nader is dan toen wij gelovig werden. De nacht is vergaan en de dag is aangekomen; zo laat ons nu afleggen de werken van de duisternis en aandoen de wapenen van het licht; laat ons eerbaar wandelen als bij de dag, niet in brasserie en dronkenschap, niet in ontucht en oneerbaarheid, niet in twist en rijd, maar trekt de Heere Jezus Christus aan, en verzorgt het lichaam, doch niet tot begeerlijkheden."

Romeinen 13 vers 11 - 14.

Geliefde vrienden!

Hoewel ik als doctor reeds op leeftijd kom, word ik het toch nog dagelijks aan mijzelf gewaar, dat ik het, evenals de kinderen, nog nodig heb, de Tien geboden, het Geloof, en het "Onze Vader" te spreken; daarvan heb ik nog altijd groot nut en grote zegen. Niemand moet dan ook denken, reeds dadelijk alles geleerd te hebben; noch ook moet men het Woord verachten daarom, dat het alle dagen gepredikt en geleerd wordt.

De huidige epistel bevat een aansporing en vermaning. Want de apostel spreekt hier tot degenen, die daar weten wat recht en onrecht is; daarom dringt hij hen en spoort ze aan, om in deze leer te blijven en haar in 't leven over te brengen; en zulks, opdat wij niet in de mening zullen verkeren, dat het genoeg is, al deze dingen te weten, zonder ze in het leven in toepassing te brengen. Nee, want wanneer de mens weet wat hij doen en laten moet, dan is ook verder noodzakelijk dat deel van de prediking, hetwelk de vermaning bevat, niet lui of traag te worden. Want onze prediking wenst niet alleen gedacht en uitgesproken - maar ook door daden in het leven in beoefening gebracht te worden. En daartoe is voortdurende vermaning zeer nodig; anders slaapt men in.

De apostel Paulus nu heeft vele van zulke leerlingen gehad, zoals blijkt uit deze epistel; zo zegt hij ook (1 Cor. 4, vers 19): *"Ik zal vernemen niet de woorden van degenen die opgeblazen zijn, maar de kracht"*; als wil hij zeggen: daar zijn onder u opgeblazen Christenen, die veel en mooi kunnen praten; maar als ik kom, zal ik niet vragen naar wat zij gepraat, maar naar wat zij gedaan hebben. En Christus zegt: (Matth. 7 vers 21) *"niet allen die tot Mij zeggen: Heere Heere, zullen in het hemelrijk komen, maar die daar doen de wil van Mijn Vader in de hemel."* Of u al weet, wat recht en onrecht is, dat zal u niet in de hemel brengen. Maar wanneer u ook volbrengt wat u weet; anders dient het weten nergens toe. Daarom zegt ook Paulus (1 Cor. 4 vers 20) *"het rijk Gods bestaat niet in woorden, maar in kracht"*; niet is het een oppervlakkig en nutteloos praten, maar het maakt een indruk en die moet in het leven gezien worden. Anders.... hoe meer u weet - des te zwaarder zal uw oordeel zijn.

Paulus wil dus hier zeggen: tot u spreek ik, omdat u weet, dat u door Christus verlost en zalig gemaakt bent; opdat u in dit rijk blijven en niet anders leven mag, als gelijk u gelooft; en alzo uw leven met uw geloof in overeenstemming zij. Deze dingen heb ik u gezegd, waarom het niet nodig is u daarvan nog meer te prediken; slechts dit: ik vermaan u, om nu ook in het leven hiermede ernst te maken, want de duivel kent de leer evengoed als wij, maar hij brengt ze niet in beoefening. Daarom zegt Paulus *"omdat wij de tijd weten, namelijk dat het uur dáár is, om op te staan van de slaap."* Dat zijn sierlijke, bloem- en beeldrijke woorden. Hij spreekt van deze dingen evenals een huisvader van de zijne, als hij tot zijn huisgezin zegt: de dag breekt aan, staat op en een ieder doe wat hem bevolen is. Deze vergelijking brengt hij over op de gehele

³⁵ E.L. Meinders. Dl. II, pag. 449 vv. Uitgesproken de 27ste november 1530 te Wittenberg, op de eerste adventszondag.

Christenheid. Ik ben huisvader, zegt hij, opgestaan nu en niet meer geslapen! Het is niet genoeg dat u zegt mijn knecht of mijn dienstmaagd te zijn. Maar, gelijk u wel weet, dat ik uw heer ben, zo weet u ook wel, dat men overdag niet moet slapen maar werken; daarom opgestaan. De huisheer en huisvrouw moeten het eerst opstaan en hun gezin wekken; anders blijven knechten en dienstmaagden liggen, hoewel zij weten dat het reeds dag is.

Daarom is het te allen tijde nodig, te vermanen, te dringen en aan te sporen.

Zo nu staan wij, Christenen, onder een andere huisvader, namelijk onder Christus in Wie wij geloven; daardoor zijn wij in een stand gekomen, die aan het geloof gelijkvormig moet wezen. Hier zijn dan de predikers als de huisheren, die vermanen en aansporen dat een ieder doe, wat zijn plicht is. Daarom geeft Paulus hier te kennen: het is met ons geheel anders geworden, wij zijn niet meer in de nacht en slapen ook niet meer. Vroeger, toen wij het Evangelie nog niet hadden, toen waren wij in de nacht, sliepen als de dronkaards, en volbrachten de werken van de duisternis; dat wil zeggen: wij kenden het Woord en het Licht niet, waarnaar men moet leven.

Bij ons waren dit de werken van de duisternis dat men zei: och, kon ik maar een bedevaart doen naar St. Jago³⁶, of in 't klooster gaan. Dat was de verkeerde leer en de grove werken van de duisternis. Bij niemand kwam het op, dat men zich aan Christus houden moest en dan in zijn uiterlijke levenswandel doen wat zijn plicht was. Dat was onze nacht: blindheid en onwetendheid, en wij sliepen maar rustig voort en leefden naar de zin van deze wereld. Deze nacht heerst ook voornamelijk over de ruwe heidenen, die schandelijke werken volbrengen, van welke de Schrift zegt, dat zij wandelen in ongelooft; zijnde vol zonden, nijd, haat, gierigheid, moord, overspel, hoererij en dergelijken. Daarom moeten wij deze woorden verstaan, niet van de nacht, van welke de huisvader spreekt, maar van een geestelijke nacht en een geestelijk licht; dat wil zeggen: het Evangelie en de ware leer, die verschenen zijn; zodat de mens weten kan hoe hij handelen moet jegens God en de naaste. Nu weet zulks een ieder, - vroeger echter wist men het niet. Een vrouw weet, dat zij recht handelt, wanneer zij in Christus gelooft, haar man liefheeft en haar huis trouw voorstaat. Eveneens weet een man, dat hij goed handelt, wanneer hij aan de overheid gehoorzaam is en zijn huisgezin voorgaat. Maar dit hebben wij vroeger niet geweten. Vroeger... was het, als een vrouw zulks deed, een bijzondere leer en een bijzonder licht. Laat ons dus niet meer sluimeren en slapen in de duisternis, gelijk wij vroeger gedaan hebben; aangezien, zegt Paulus verder, onze zaligheid nu nader is, dan toen wij gelovig werden.

Hij geeft zelf de verklaring van zijn woord; als wilde hij zeggen: ik spreek niet van de dag, die een huisvader bedoelt. Maar de nacht is de blindheid geweest, toen de waarheid nog niet geopenbaard en het licht nog omneveld was. Maar nu is het verschenen en het Evangelie zendt zijn stralen aan alle plaatsen. Dit ziet bijzonder op de Joden. Hij bedoelt hiermede namelijk: ten tijde, toen u hieraan geloofde, was het licht nog ver verwijderd; nu echter is het veel naderbij, dan in die tijd, toen wij het geloofden. Maar hoe? Geloven wij dan nu niet? Zeer zeker; hoewel dit woord ook ziet op het nietswaardig geloof, dat wij vroeger gehad hebben. De Joden hadden de belofte, dat het Evangelie geopenbaard zou worden. Maar zolang als het hun nog niet geopenbaard was, verkeerden zij nog in donkerheid.

Zo is dus het Oude Testament nacht en duisternis in vergelijking met het Nieuwe.

³⁶ St. Jago di Compostella sedert 830 n. Chr. een bedevaartsoord. Men verhaalde, dat aldaar het lijk van de apostel Jakobus zich bevond, waarheen het door Theodomin, die het in 808 vond, gebracht werd. Zie Servaas de Bruin *Geografisch-historisch woordenboek*.

Waar men zich dus trouw hield aan het Oude Testament, daar werd niets anders bereikt, als dat de, gewetens zózeer verschrikt werden, dat men geen raad meer wist. Want een geweten, hetwelk door de wet verschrikt is, verkeert in duisternis; dáár is het onmogelijk, dat de vertroosting of het woord van de belofte zou uitblinken. Waar de troostvolle leer van het Evangelie van het geloof en de staat van de Christen niet straalt, daar is duisternis. Een bedroefd hart is duister; een vrolijk hart is licht; men kan het immers ook aan iemands helder en stralend aangezicht bemerken, dat hij vrolijk is. - Zeer zeker, zegt Paulus, geloofden de Joden; namelijk, dat het Evangelie komen zou. Maar nu is het aanwezig. - Dit geldt ook van het verkeerde geloof, hetwelk wij gehad hebben; een geloof, dat ook de heidenen hebben, zodat wij even zo dwaas gehandeld hebben als zij. Want ieder bedacht een nieuw verzinsel met betrekking tot zijn juiste verhouding tegenover God; de ééne schonk een kostbaar altaar, de ander kleedde zich in een haren pij, en dergelijken. Dat waren nu wel niets als verzonnen dingen. Maar zulk een geloof hadden wij toch, en, onverschillig of het recht of slecht was, het was toch een geloof.

Nu echter is onze zaligheid nader. Het is alsof hij zeggen wil: Bedenkt toch, lieve vrienden, dat u voortaan de heilzame leer in ere houdt, door zó te leven, als het door deze leer geëist wordt, opdat u ze niet te schande maakt. Daarover spreekt hij ook (Tit. 2 vers 10): *"dat de knechten alle goede trouw betonen, opdat zij de leer van God onze Zaligmaker in alles versieren."* Evenzo in vers 6 *"vermaan de jonge mannen, dat zij matig zijn."* Paulus wil alle aanleiding tot ergernis uit de weg ruimen, en vermaant hen, om zó te leven als in overeenstemming is met het geloof; namelijk, dat zij uitwendig zó leven, als het geloof het hun inwendig leert. Want waar anders geleefd wordt, daar wordt juist daardoor het Evangelie gesmaad. het Woord gelasterd en de Naam Gods onteerd. Want wij hebben nu. God lof en dank, Gods Woord en het Evangelie; daarom mogen wij niet zo leven, dat men van ons zou kunnen zeggen: Ziet, deze lieden leren anderen, wat zij geloven en hoe zij leven moeten; en zij doen zelf juist het tegendeel. Nee! Want dan wordt de Naam van God door ons leven gelasterd.

Daarom is het een schande, dat het Evangelie gepredikt wordt en wij daaraan niet meer dank bewijzen, dan dat het slechts oneer van ons inoogst; terwijl het ons toch tot eer brengt, zodat men van ons zegt: u bent broeder van Christus en lid van de Christenheid; en u hebt deel aan het Woord, aan de Sacramenten en aan alle goederen in Christus; ja aan het koninkrijk van de hemelen. Roemt u daarin ook? Wat doet u? U schandvlekt al die namen; u bent een kind van God, Christus' broeder en erfgenaam van Gods en - u leeft als een kind van de duivel. En met deze zonde maakt men nergens ernst. Zo moet het er dan wel toe komen, dat Gods Naam gelasterd wordt: gelijk het dan ook thans is, dat men hem beschouwt als een ding, waarvan het er niet op aan komt, of men 't in waarde houdt of niet. - Want omdat de beenderman³⁷ zegt: daarom zal ik u niet doodslaan, dat u ongelovig of in 't geheim een echtbreker bent; zo denkt men: welnu, dan kan ik het doen of laten, al naar mij goeddunkt. Maar dit moet u weten, u, die de Naam van God schandvlekt en Zijn rijk veracht: indien u ook hier al niet gestraft wordt, hiernamaals zult u zeker gestraft worden in 't eeuwige vuur, God Zelf zal ons versieren met Zijn Woord en Zijn Naam - en zullen wij dan deze lasteren met ons schandelijke leven?

Daarom, wie daar deel wil hebben aan deze namen, dat hij een kind van God, een broeder en medeërfgenaar van Christus heet; die zij indachtig, dat hem zodanige

³⁷ Oorspr.: Meister Hans, een ironische benaming voor de dood.

handelwijze geenszins zal kwijtgescholden worden.

Hier ligt de oorzaak, waarom overal grote bezoeking als honger, oorlog, pestilentie en dergelijken zich vertoont; gelijk Paulus zegt tot degenen, die van het Sacrament misbruik maakten (1 Cor.11); toen trad God onder hen met bezoeken, omdat zij de Naam van God lasterden met hun schandelijk leven. Evenzo handelen ook wij, alsof dit geen zonde tegen onze Doop en tegen het Evangelie was. Of wij er al het zwijgen toe doen en het gering achten, zo zal God het evenwel niet van zo weinig betekenis achten. Maar Hij zal over ons komen met oorlogen, pestilentiën en dure tijden; ofwel, ze alle drie tegelijk op ons loslaten.

Maar hoe meer en hoe langer dit gepredikt wordt, des te erger wordt het. Nadat nu de ban is afgeschaft, doet ieder wat hij wil. Maar omdat nu Zijn Naam gelasterd wordt, zal Hij ook uw naam lasteren en schandvlekken. Daarom, laat ons Zijn Naam en Zijn Woord niet also lasteren; het is een jammer, dat men het moet zien. Als ik niet uit liefde en plicht jegens de Heere onze God predikte, dan zou ik geen enkel woord meer willen prediken; want zij, die het meest evangelisch willen zijn, verachten Zijn Woord en handelen daarmede naar 't hun goeddunkt. Gaat dan in naam van de duivel uw gang, indien u in Gods Naam niet wandelen wilt. Wie deze woorden aangaan, voor die zijn zij gesproken; hij neme ze ter harte. Daarom dankt God dat u het licht hebt en weet wat u doen en laten moet, en weest niet zo traag en lusteloos. Maar vermaant u zelf en tracht daarnaar, dat u deze leer in allen dele versiert.

"De nacht is voorbijgegaan, de dag is aangebroken."

Hoewel ik doctor van de heilige Schrift was, zou ik toch gaarne naar Rome gelopen zijn, om maar één psalm te horen, of één van de Tien geboden, of een gedeelte van het Geloof, van de Doop enz. Nu hebben wij dat alles zo rijkelijk en overvloedig, want wij hebben niet slechts een psalm, maar de gehele heilige Schrift verstaanbaar en duidelijk; en - toch stellen wij 't niet op prijs. Dat de Heere onze God ons zulks kwijt zal schelden, daarop behoeven wij niet te rekenen. Welaan, dat Hij toesla; doet Hij 't, dan hebben wij het ten zeerste verdiend. De dag is aangekomen - dat is: het heerlijke zalige Evangelie straalt nu.

Verder zegt Paulus nu, wat de nacht en de werken van de duisternis zijn. Bij nacht doet menigeen het één of ander, dat hij overdag wel laten zou; de nacht maakt menigeen tot een booswicht, want wie kwaad is haat het licht. En ook zelfs wanneer hij overdag iets zou uitvoeren, dan doet hij 't toch nog heimelijk en verborgen, als 't ware in donker, in een hoek en niet in 't openbaar op de markt; of indien al, dan zó, dat hij ontlopen kan. Daarom noemt Paulus de werken, die in strijd met het christelijk geloof zijn, werken van de duisternis. Want 's nachts doet men meer slechte dingen dan bij daglicht, omdat men er zich alsdan voor schaamt; en zulke slechte dingen zijn de werken, die tegen het geloof en de liefde strijden, gelijk hij ze naderhand opnoemt. Wanneer u nu het licht en de erkenenis daarvan hebt, laat dan de werken van de duisternis varen, en volbrengt ze niet meer. Maar doet aan de wapenen, waarmede u in 't licht verschijnen kunt. Paulus spreekt hier in tweeërlei overdrachtelijke zin in de woorden wapenen en licht. Hij zegt niet: werken van het licht. Maar verandert nu de uitdrukking en spreekt van wapenen van het licht. Daarmede wil hij ons duidelijk maken, dat hier sprake is van een betekenisvol woord, hetwelk hij wapenen noemt.

U behoeft u niet bijzonder in te spannen, wanneer u echtbreuk pleegt, u aan hoererij schuldig maakt of een zwelger bent; de natuur trekt u wel vanzelf daarheen; want de werken van de duisternis geschieden zeer gemakkelijk; vlees en bloed zijn er toe geneigd. Maar de mens die de wapenen van het licht aandoet, heeft het niet zo gemakkelijk; omdat u alsdan het kwade moet afleggen en bij het goede moet

volharden. U hebt het niet gemakkelijk, als u u in 't huwelijk begeeft; want het kost moeite en arbeid, niet zozeer om er in te zijn als wel om er in te blijven; niet vanwege de gebreken van de vrouw, maar vanwege de bezwaren, die zich in het huwelijk voordoen.

En evenzo komt de mens van nature tot ontucht; vlees en bloed willen liefst niet aan banden gelegd worden; en zijn van mening, dat de vrijheid om hoeren na te lopen en zich met een anders vrouw af te geven veel beter is. Maar om u bij de uwe te houden, haar te verzorgen, haar te midden van haar kinderen en dienstboden ter zijde te staan, en alle moeite en arbeid op u zelf te laten neerkomen, zie, dat kost moeite en arbeid. Dat kunt u niet zo vanzelf leren, gelijk men hoererij vanzelf leert. Daartoe is kracht van node; want nu u door een band verbonden bent, poogt de duivel u af te matten, opdat de moeite en de arbeid u verdrieten mogen. Daarom hebt u dan een wapen nodig; daar moet gestreden worden.

En wederom: wanneer u met uw naaste in vrede leven en aan de nijd geen voet wilt geven, dan doet zich hier en daar en overal aanleiding tot twist en tweedracht voor; de één heeft u beledigd, de ander heeft u te kort gedaan enz. enz. Wat leert mij nu mijn natuurlijke inborst? Om hem zulks op een gevoelige wijze betaald te zetten: Maar om vriendelijk en geduldig jegens hem te wezen - daartoe heeft men zich te wapenen met grote ernst. Een trage dienstmaagd mag zich niet aanwennen te slapen; evenmin als een luie knecht vergeten mag de paarden te voorzien. Maar hij moet, wil hij vroom zijn, met zichzelf, evenals een krijgsman, strijd voeren. Een dienstmaagd leert zeer licht om in huis alles ongedaan te laten; wil zij echter wèl doen, dan moet zij tot zichzelf zeggen: u traag schepsel, maak voort en doe wat u geboden is; juist zo alsof zij met zichzelf vechten moest; en daarom moet zij de wapenen van het licht gebruiken. Zo moet ook een knecht tot zichzelf spreken: zeg eens, wilt u uw tijd verluieren? Sta op! - Dat is dus niets anders als dat men met zichzelf strijd voert. En in uzelf hebt u de tegenpartij, die u verzorgt en onderhoudt; deze moet u bestrijden. Als de Christen dit niet wil doen, namelijk: zichzelf onder handen nemen, - zijn vlees en bloed zal 't zeker niet doen; dat bekommert zich daarover niet. Wanneer dus een knecht of dienstmaagd zou willen wachten, totdat vlees en bloed hen voortdrijft, dan moet men denken: kom, u bent knecht of dienstmaagd. voortgemaakt dus.

Aldus moet een Christen zijn eigen vijand zijn. Zonder strijd verkrijgt men hier niets; want het komt niet vanzelf; integendeel alles wat zich maar weren kan komt hier in verzet, de duivel zowel als ons vlees en bloed en wat dies meer zij. Paulus drukt zich zo uit, als wilde hij zeggen: ik weet hoe mijn oude Adam mij parten speelt. Daarom spreekt hij van de wapenen van het licht.

Hij gaat nu voort en zegt: *Laat ons eerbaar wandelen als bij de dag*. Hij houdt de vergelijking vast en vermaant, dat wij een eerbaar leven zullen leiden, als wandelende voor de ogen van de mensen, evenals wanneer men op de openbare weg wandelt. Maar heden ten dage is men niet slechts beestachtig, maar erger dan dat; hoort het, u, die in zonden en schanden baadt, u bent onrein gedierte en u blijft u als beesten gedragen. Waar vrome en eerbare burgers, vrouwen en jonge dochters gaan, daar moet men zich schamen, dat, terwijl men toch mens wil zijn, men niet leeft, als ware men thuis alléén. Nee, wij moeten zo handelen, dat onze wandel zich laat rijmen met het licht dat wij hebben.

Niet in brasserie en dronkenschap. Paulus wijst slechts op enkele dingen, die wij moeten afleggen, als hier brasserie en dronkenschap; de andere laat hij voor hetgeen zij zijn. Maar hij noemt het brassen of eigenlijk vreten; want eten en drinken is niet

verboden; God Zelf heeft dat verordend, en wat Hij geschapen heeft daartoe gegeven, dat men het lichaam verzorgen en voeden zou. Maar het zwelgen in brasserie en dronkenschap is verboden, omdat men zich daaraan overgeeft alsof men voor niets anders geschapen en geboren was. Die deze dingen doen, kunnen geen Christenen zijn; zó schandelijk te leven en de Naam van God te lasteren: Dit is nu een zeer onhebbelijke bezigheid, en men kan zich wel begrijpen, dat het onmogelijk goed kan zijn; want door het brassen en drinken veronachtzaamt men de dienst, waarin men geplaatst is. Ja, daar zijn lieden, die schrapen en sparen, om zich maar aan brasserie en dronkenschap te kunnen overgeven; en daartoe zelfs hun predikanten onthouden, wat dezen toekomt. Dat is dan niet slechts de zonde van brasserie en dronkenschap, maar het is een dubbele zonde.

"Niet in ontucht en oneerbaarheid." *"Niet in ontucht"* of *"in slaapkamers"*; want in slaapkamers pleegt men ontucht, gelijk onder het pausdom in de kloosters geschiedt; en dit kan niet zo gemakkelijk plaatsvinden, terwijl men zich bevindt onder het kruis en in de werken van echtelieden. Want ik heb onlangs gezegd, dat een echtelijke vrouw een andere vrouw is als een hoer; want de eersten hebben een gouden sluier en een gouden hoofdtooisel; dat wil zeggen: zij leven in een stand, die God verordend heeft en die Hem welbehagelijk is. Want een gehuwd man of een echte vrouw vertonen zich daarom in een liefelijk sieraad, omdat het uw man of uw vrouw is; in vergelijking daarmee is een vreemde vrouw zwart en lelijk. Wat nu de echtelieden aangaat, voor hen heeft God Zijn bijzonder woord.

Maar hier is bedoeld het leiden van een schandelijk leven, terwijl men niet weten wil van het huwelijksleven. Daarom zegt Paulus: u zult eerbaar wandelen, dat een man zich bij zijn vrouw houde en omgekeerd de vrouw bij haar man; en de één in de behoeften en noden van de andere voorzie. - In 't kort: een ieder wandeel naar de eis van het geloof. Daartoe helpe ons God. Amen.

28. DE TOEKOMST VAN CHRISTUS EN DE VOORTEKENEN VAN DE JONGSTE DAG³⁸

"En er zullen tekenen geschieden aan de zon en maan en sterren, en op de aarde zullen de lieden bang zijn en zeer beangst worden, en de zee en watergolven zullen bruisen, en de mensen zullen bezwijken van vrees en van verwachting van de dingen die komen zullen op de aarde; want ook de krachten van de hemelen zullen bewogen worden. En alsdan zullen zij de Mensen-Zoon zien komen in een wolk met grote kracht en heerlijkheid. Als nu dit begint te geschieden, zo ziet op en heft uw hoofden omhoog, omdat uw verlossing nabij is.

En Hij zei tot hen een gelijkenis: aanschouwt de vijgenboom en alle bomen; wanneer zij nu uitbotten en u dit ziet, zó merkt u dat nu de zomer nabij is; also ook gij, wanneer gij dit alles ziet geschieden, zo weet, dat het rijk Gods nabij is. Voorwaar ik zeg u, dit geslacht zal niet vergaan totdat het alles zal geschied zijn. Hemel en aarde zullen vergaan, maar Mijn woorden zullen niet vergaan."

Lucas 21 vers 25 - 33.

In dit Evangelie verkondigt onze Heere Christus van te voren duidelijk, hoe het gaan zal in de wereld, wanneer zij haar einde nabij is; opdat men hierdoor weten moge, wanneer de dag aanbreekt, op welke onze Heere Christus komen zal ten openlijke gerichte; en men niet twijfele of in pijnlijke onzekerheid verkere. De Heere toont duidelijk aan dat er allerlei tekenen zullen zijn, die in de laatste tijd geschieden en de voorlopers van deze jongste dag zijn zullen. Want het is niet mogelijk, dat zulk een geduchte allerlaatste verandering van de gehele wereld zonder vele en grote tekenen zou geschieden; terwijl er in landen en volken dingen gebeuren veel minder van betekenis dan deze, die toch door voorafgaande tekenen worden aangekondigd.

Omdat echter dit Evangelie vroeger reeds genoeg verklaard is, zodat nu ieder het verstaan kan, willen wij thans niet zozeer de leer, die daarin ligt, behandelen, als wel daarover prediken God ter verheerlijking en ons ter vertroosting. Want het is hoofdzakelijk gesproken en geschreven, om ons, die Christus prediken en in Hem geloven, te strekken tot troost en tot versterking van ons geloof en onze hoop.

Evenwel moest daarover ontroerd worden en verschrikt de overige ruwe en goddeloze groep, wie deze tekenen aangaan. Maar zij verbeelden zich de genade te hebben, dat zij zich hiermede het hoofd niet breken en zich ten hoogste veilig wanen, terwijl zij de tekenen verachten. Daarom willen wij hen aan hun lot overlaten, en ze aanbevelen aan onze Heere en hun Rechter; Hij, Die komen zal en hun hun loon geven, opdat zij ondervinden en eeuwig gevoelen moeten, wat zij nu niet willen geloven noch er acht op slaan. Wij echter willen ons dit Evangelie ten nutte maken en het ons als enkel zoetigheid laten smaken, als een liefelijke en vrolijke prediking; opdat het niet ook voor ons tevergeefs geschreven zij noch zijn kracht en vrucht voor ons verlieze.

Want wij hebben waarlijk zulke vertroosting wel nodig, omdat deze tekenen op zichzelf schrikwekkend zijn en een afgrijselijk schouwspel opleveren; en de rechte Christenen zonder dat toch reeds bedeesd en bevreesd zijn, zodat zij zelfs voor een ritselend blaadje zich ontzetten, wanneer zij Gods toorn gewaar worden. Daartegenover zijn de goddelozen geheel onaandoenlijk en verstokt, zodat zij zich door geen tekenen laten bewegen; hoe groot en ontzagwekkend deze ook zijn mogen. Zo staan dus eigenlijk de verhoudingen niet gelijk. Degenen, die op zulke tekenen moesten acht geven en daardoor ontroerd worden, als lieden die God in Zijn toorn

³⁸ E.L. Meinders Dl. III, p. 361 vv. Uitgesproken te Wittenberg, de 8ste december 1532. 2de Advents-zondag.

bedreigt, zij hebben hoofden als van steen en harten als van staal; zodat zij met de grootste lichtzinnigheid in de wind slaan, alles wat men van de toorn van God preekt en spreekt; evenals of het hun niet aangaat. En de anderen, die over deze tekenen onbezorgd moesten zijn, en veel meer zich hebben te verblijden als degenen, voor wie van geen toorn, maar enigen alleen van genade en van troost sprake is - zij zijn daarvoor al te zeer bevreesd, en kunnen ternauwernood hun harten omhoog richten, ten einde deze liefelijke troostrijke gedachten aan te grijpen.

Zo vinden wij dus in dit Evangelie twee stukken:

Ten eerste, dat de Heere vermeldt en noemt de tekenen, die vooraf gaan zullen, en aan welke men bemerken kan wanneer Hij komen zal; en

Ten tweede, dat Hij zulke tekenen aanwijst, om Zijn Christenen te vertroosten, opdat zij op Zijn toekomst vrolijk zullen wachten en goedsmoeds zijn.

Nu, het eerste teken, zegt Jezus, zal geschieden boven aan de hemel, aan de zon, maan en sterren, hetwelk betekent, gelijk Hij zulks verklaart (Matth. 24 vers 29), dat zon en maan hun schijnsel verliezen zullen, zodat zij zwart en duister zijn; en de sterren zullen vallen. Daarna een teken op aarde onder de mensen, dat zij beangst zullen zijn zodat zij geen uitkomst meer weten en van vrees versmachten en vergaan zullen; daarnaast tekenen op de zee en de grote wateren. Het zal geschieden, dat al wat geschapen is in beroering zal geraken, hemel en aarde zullen kraken, gelijk een oud huis, dat zich begeeft en op invallen staat; het zal met alle dingen zó zijn als hadden zij er een voorgevoel van, dat het spoedig met de wereld ten einde loopt en de grote dag voor de deur staat.

Nu wil ik hier niet twisten, maar de Christenen aanbevelen, dat zij toezien of de tekenen aan zon, maan en sterren reeds geschied zijn. Het is echter mijn geloof en vaste overtuiging, dat deze tekenen voor een groot deel reeds geschied zijn en wij niet veel andere meer te verwachten hebben. Want, indien wij geloven wilden, hebben wij, zoveel ons heugt, genoeg kunnen aanschouwen, hoe dikwijls grote verduisteringen korte tijd na elkander, sommigen zelfs in één enkel jaar, hebben plaats gevonden, gelijk men zulks vroeger niet heeft waargenomen. Wie echter het Woord van God niet gelooft, die zal ook de tekenen niet geloven, ze ook niet voor tekenen houden, maar ze minachten en in de wind slaan, al ware het ook, dat hij met eigen ogen dagelijks de zon haar schijnsel zag verliezen; al ware het ook dat de sterren bij hopen vielen.

En hoewel de sterrekundigen dit beschouwen, als geschiedende op natuurlijke weg, zodat zij enkele voorspellen kunnen, wanneer ze zullen komen - zo ontkennen zij toch niet dat het tekenen zijn, die iets ontzettends beduiden, vooral, wanneer er zovelen op elkander volgen. En hoe dikwijls heeft men een tijd lang tekenen aan de hemel gezien, tegen de natuurlijke gang; als zoveel zonnen, regenbogen, en andere zeldzaam voorkomende en schrikwekkende gestalten; zóvele, dat, als men het alles wilde opschrijven, men er een dik boek mee vullen kon³⁹. Maar dat wordt alles vergeten, wanneer men het niet ieder ogenblik vlak voor ogen heeft. En nauwelijks is het voorbij, of men gaat weer in zijn gewone sleur voort, alsof er in 't geheel geen teken

³⁹ Ter vergelijking hiermede verwijzen wij de belangstellende lezer naar het artikel van de heer A.J. Hoogenbirk. ("Zal in 1881 de wereld vergaan?" in het Protestants Zondagsblad. Tweede jaargang. p. 66 en p. 147.) Tevens herinnere men zich, hoe door een sterrekundige in Duitsland voor ongeveer twee jaren werd medegedeeld, dat in het tijdperk 1880 - 85 de vijf grote planeten Jupiter, Mars, Mercurius, Saturnus en Venus, hun dichtste punt bij de zon zouden innemen; door hetwelk in onze dampkring grote storingen teweeg gebracht zouden worden; welke storingen wederom aardbevingen, misgewas, epidemieën op de aarde ten gevolge zouden hebben.

geschied ware; ja, hoe meer tekenen er geschieden, des te minder slaat men er acht op; men wordt er aan gewoon en verkeert in de mening dat het zo gaan moet. En ja, het moet ook niet anders gaan; anders zouden de tekenen nutteloos zijn. Dan zou de wereld ook niet zo licht vergaan, wanneer men geloofde en zich om de tekenen bekommerde; want, indien de wereld dāt deed, dan kon zij er wel eens toe komen, dat zij zich bekeerde en de toorn van God nog afgewend werd of opgehouden; en daarvoor neemt zij zich ten zeerste in acht.

En gelijk over deze, zo ook mogen over de andere tekenen op de aarde en op de wateren de Christenen oordelen. Laat de ouden van dagen eens getuigen of het iemand heugt, dat er zulke verwoestingen door wind en water zijn aangericht als nu in de laatste jaren telkens zijn voorgekomen; vooral zulk een ontzettende watervloed, die landen volk met de ondergang bedreigde, als nog niet lang geleden te Rome en in Nederland geweest is⁴⁰; om nu niet te spreken van hetgeen men aangaande aardbevingen hoort, als wanneer het met het water en al het andere zó gesteld is, als wilde het niet meer op zijn plaats blijven, en alsof alles ondersteboven gekeerd moest worden. En zo komt het dan ook veelvuldig voor, dat vele lieden vanwege hun angst en bevreesdheid geheel ontmoedigd geraakt daarheen gaan. Dit is van toepassing zowel op het lichamelijk als op het geestelijk leven. Maar bijzonder op het geestelijk; gelijk men dan ook vele mensen ontmoet, en er dagelijks nog meer van hoort, die door de duivel bestookt en geplaagd worden met aanvechting en vertwijfeling, zodat zij zich van kant maken en vanwege de grote beangstheid op deze of gene wijze de hand aan hun leven slaan.

Zo zien wij, dat al deze tekenen zich door de gehele wereld vertonen; en hoewel nog niet alle, toch is het merendeel daarvan geschied; niet het minst moet dit erkend worden, wanneer zij elkander zo dicht op de voet volgen en zo veelvuldig voorkomen, dat men ternauwernood waagt af te wachten, of zij nog een einde zullen nemen. Deze zijn daarom van te voren verkondigd, opdat wij ons overtuigd zullen houden, dat zij niet maar zo bij toeval geschieden. Maar ons iets bijzonders te zeggen hebben.

Nu zijn dit allemaal ontzettende tekenen, die van de wereld niet veel goeds voorspellen; hoewel zij het niet voelt en er ook geen acht op slaat. Maar de vrome Christenen zien en voelen het wel, en laten er zich al te veel door verschrikken; terwijl dit alles toch niet tot hun ontroering geschiedt, maar veeleer tot vertroosting; opdat zij met blijdschap er het oog op zullen richten en er onbekommerd over zijn, al heeft het voor het oog nu juist geen vriendelijk en vrolijk aanzien, wanneer zon en maan en de gehele hemel hun glans verloren hebben en er droef en duister uitzien. Want de lieve zon doet zelf ook zo, dat zij zich er niet om bekommert, wanneer zij met dikke donkere wolken omsluierd wordt of wel haar schijnsel verliest; nee, zij gaat altijd maar weer haar zelfde loop, en komt er niets bij tekort; zij blijft dezelfde lieve zon, en blinkt en straalt vroeg en laat, zonder dat zij, de bozen ten teken zijnde, zich daarom verbitterd zou tonen tegen de wereld. Evenzo is het ook met de andere tekenen, met maan en sterren; dat deze een schrikwekkend aanzien aannemen, doet henzelf geen schade; want zij zijn niet ten teken voor zichzelf, maar voor de goddeloze wereld, die zulks echter minacht en nog vrolijk is op de koop toe.

Zo is nu ook dit, dat de mensen beangst zullen zijn, ontmoedigd geraken en verschrikte gewetens hebben, wel een schrikwekkend teken, maar dat geldt u niet, ook niet degenen die het ondergaan (indien zij namelijk Christenen zijn). Maar de

⁴⁰ Luther heeft hier waarschijnlijk het oog op de watervloed, die in 1532 in ons land verwoestingen aanrichtte. Van Zuid- Beveland werd het oostelijk gedeelte met onderscheidene dorpen en de steden Borselen en Roemerswaal verzwolgen. Op Noord-Beveland verzwolg de zee omtrent dezelfde tijd het dorp Kamperland en de stad Kortgene.

goddelozen en verachters, die er zich niet aan onderwerpen, maar deze dingen minachten. Want zij, die zich aan deze tekenen onderwerpen, worden evenwel behouden, zodat hun dit alles niet schaadt maar zij moeten tot een teken zijn omwille van de goddelozen; evenals de profeet Jesaja naakt en barrevoets moest gaan en Jeremia met een keten aan de hals, tot een teken voor Egypteland en de Filistijnen; toch bracht hun dit geen schade, maar zij behielden hun klederen en bleven evenwel vrij man. Zo zal het hun ook gaan, die zulke tekenen aan zich dragen: zij zullen er niet door geschaad worden. Maar hierdoor de anderen tonen, hoe het hun zal vergaan. Want hoe ontzettend de tekenen ook zijn mogen, degenen, die er de dragers van zijn ondervinden er geen schade van. Anders zou de beul geen zwaard en niemand wapens mogen dragen: maar neem u in acht, u die een moordenaar bent en de dood verdiend hebt; want niet hemzelf maar u geldt het, als hij het zwaard trekt. Evenals het vuur, het radbraken, het koord en de galg hemzelf geen schade aanbrengen, maar de dieven en booswichten. die deze dingen noodzakelijk maken.

Het is dus niet anders: daar zullen vóór het aanbreken van de jongste dag vele mensen zijn, die door de duivel geplaagd en gekweld worden met een kwaad geweten en zware aanvechtingen; die daardoor zo beangst worden, dat zij geen raad meer weten. Over de zodanigen heeft Gerson⁴¹ veel geschreven, en menig biechtvader heeft hen van nabij leren kennen; bijzonder onder de kloosterlingen, degenen die teergevoelig en nauw van geweten waren. Doch laat ze maar geplaagd en verschrikt worden; het kan hun toch niet schaden, want zij zijn niet de lieden, die God verschrikken en veroordelen wil, als daar zijn de boze en brutale zondaren. Maar zij zijn vreesachtige, bedeesde en teergevoelige zielen, die, o zo gaarne troost wensden te ontvangen en zich willen bekeren, terwijl zij toch nergens troost of raad kunnen vinden, totdat God Zelf hun ter hulp komt en ze met Zijn Woord vertroost. Maar u, die u zo veilig waant en lichtzinnig alles veracht, waarmee God u dreigt en waarschuwt, neem u u in acht! Onder die tekenen behoort ook, gelijk Christus zegt, dat sommigen versmachten en bezwijken zullen van vrees en verwachting van de dingen, die komen zullen. Dat wil zeggen: daar zullen vele bedroefde harten gevonden worden, die daarheen gaan als geheel verbijsterd; evenals lieden die gevoelen, dat er een groot ongeluk in aantocht is, en daaronder gebukt gaan en daarover peinzen en zulk een hartzeer daarover hebben, dat zij vergaan van droefheid; want smart en droefheid verteren het leven, en zijn als een tering, en doen het merg in het gebeente verdrogen, gelijk de wijze zegt. Nu, deze tekenen moeten zij gevoelen; niet om hunnentwil, maar om uwentwil, omdat u ze moest gevoelen. Maar omdat u ze veracht, zult u eenmaal geducht gevoelen, niet de tekenen, maar wat deze tekenen beduiden, namelijk een eeuwig sidderen en hartzeer in het helse vuur. Want indien de vromen op aarde zulks moeten lijden en gevoelen, uiterlijk en tijdelijk; hoe zal het dan toch wel met de anderen gaan, voor wie deze tekenen zijn en die God daarmee bereiken wil, ofschoon zij er zich het hoofd niet mee breken, maar het steeds nog erger maken, totdat zij het zelf ondervinden? Hoe zal het gaan met degenen, die vrolijk kunnen wezen terwijl de vromen bedroefd zijn?

⁴¹ Johan Charlier van Gerson; (een dorp in de nabijheid van Rheims) genoemd "de allerchristelijkste doctor"; hoogleraar en kanselier aan de universiteit te Parijs (±1429). Hij was een ernstig voorstander van de gedachte, dat een algemeen concilie boven de paus stond en meende in deze grondstelling het beginsel en het middel gevonden te hebben. terwijl hij tevens de Bijbel aanwees als regel en richtsnoer van alle christelijke kennis. Maar terwijl hij waarschuwde tegen vele misbruiken, wilde hij het lezen van de heilige Schrift in de landstaal niet toestaan en ieder, die in zijn verklaring van de heilige Schrift zich niet onvoorwaardelijk aan de uitlegging van de kerk onderwierp, als een ketter veroordeeld zien. Zie Kurtz *Lehrbuch der Kirchengeschichte*. Dl. I, par. 118.

Nu is het inderdaad hard, zoveel afgrijpselijke tekenen te moeten zien; het doet ook vele vrome harten ontroeren, gelijk Christus hier zegt, die daardoor zóveel treurigheid hebben, dat het de schijn heeft, alsof zij werkelijk niet te troosten zijn. Maar bent u Christen, let dan niet op zulk een uiterlijke verschijning en op hetgeen u gevoelt. Maar op uw nood en op de nood van de gehele Christenheid. Want grote God: als het niet zeker was, dat die grote dag eens komen zal, dan zou ik wenssen nooit geboren te zijn. Want ziet eens aan, hoe het thans met de dingen geschapen staat, hoe het 't heerlijk Evangelie zowel als ons in de wereld gaat; dat zij ons zo gruwelijk vervolgt, omdat zij zich door de duivel laat drijven; dat zij niets doet als verachten, schenden, lasteren, honen, ondank bewijzen; venijnige, bittere haat voeden en kwade streken uitdenken. Daarenboven moeten wij nog dulden dat er bij en onder de onzen zoveel valse, leugenachtige en boze lieden zijn; en er dagelijks zoveel verkeerdheid, moedwil, roven en stelen voorkomt, dat er geen tucht, eerbaarheid, vrees of straf meer schijnt te bestaan. En hoe meer men het de mensen predikt, des te erger wordt het met hen; en dan zijn zij bovendien nog hoogmoedig daar tegenin, wanneer men hen bestraft en waarschuwt, terwijl ons toch niets anders in de wereld gewordt van het kostelijk Evangelie als hoon en spot en duivelse taal; zodanig, dat het de vrome Christenen door de ziel snijdt.

Moesten wij dan niet dag en nacht bidden en smeken, en onze Heere Christus ernstig aansporen dat Hij toch mocht toetreden en alles te gronde laten gaan; opdat ten minste zulke zonden en schanden moesten ophouden en aan de jammer een einde kwam? Want als wij daarvan niet gered zouden kunnen worden, dan zouden we de ellendigste mensen zijn, die ooit op aarde geleefd hebben; want waarlijk, men moet niet slechts een oog hebben voor de schade en het verderf van de wereld en hoe het "wee" over haar komt. Maar ook welk een smart zulks ons en alle vrome Christenen berokkent; en boven dit alles God Zelf, dat men Zijn Woord zozeer veracht, schandvlekt en lastert, en Zijn predikers kwelt, en met hoon en smaad hen overlaadt. Want bij de wereld helpt het toch niet meer of men predikt, roept, vermaant, dreigt of bidt. –

Daarom moet het voor ons een verblijdend schouwspel zijn, wanneer wij deze tekenen zien intreden; omdat God ons hiermede toont, dat Hij binnenkort met de wereld wil afrekenen en ons uit alle ongeluk en van alle jammer ten laatste wil verlossen. Zo heeft men deze zalige dag dus niet alleen met blijdschap te verwachten. Maar op goede grond ook met smachtend zielsverlangen te zuchten tot onze Heere Christus en te spreken: ‘U hebt deze dag beloofd. waarop U ons verlossen zult van alle kwaad; och, laat hem toch komen, kan 't zijn, nog in deze ure, en maak U een einde aan alle jammer.’

Zie het voorbeeld in onze vijanden. de pausgezinden zelf, hoe vrolijk en goedsmoeds zij zijn, zo dikwijls zij een weinig hoop menen te hebben, het Evangelie en ons te kunnen vernietigen. Welk een roepen en verlangen naar de keizer werd er bij hen niet waargenomen, dat hij toch maar in Duitsland mocht komen en de aanhangers van Luther uitroeien; opdat zij hun tyrannie en hun macht weer konden vestigen.

En welk een vreugdebetoon en gejuich maakten zij, toen hij eindelijk gereed stond te komen. Toen was het niets als roemen en juichen, zingen en springen, omdat zij hoopten nu in ons bloed zich te baden; en zo groot was de opgewondenheid, dat men niet wist, hoe zich uit blijdschap het schoonst op te sieren. Sommigen hielden hun vreugde geheim, genoten er voor zichzelf alleen van, en gunden hun genot aan niemand anders, of schreven het alleen aan hun beste vrienden; de anderen echter riepen en juichten openlijk: “Salvator komt; de Heiland komt, de Heiland komt.” Hun vreugde kende geen grenzen.

Ziet, zó konden de onverbeterlijke zondaren en booswichten zich verheugen in een valse Heiland, die hun toch niet kon helpen, al had hij hun ook al zijn macht geschonken; zó zeker hoopten zij weder op een verheffing, nog veel verhevener dan ooit te voren; en in hun gruwelijke boosheid en onboetvaardigheid gesterkt te zullen worden. Zij waren zó trots en achtten zich zó veilig, dat ik bijna bezorgd werd, of onder dit alles de Heere onze God niet tot een leugenaar zou worden; Hij die toch zo nadrukkelijk beloofd heeft, dat Hij alleen de Heiland wil zijn, en met zo grote ernst vermaand en gezegd heeft (Ps. 146 vers 3): verlaat u niet op vorsten, zij zijn mensen, die niet kunnen helpen. Want zij staken de hoofden bijeen, hielden raad en overlegden, hoe zij ons het best konden aangrijpen, even alsof zij ons reeds in hun macht hadden; en zij gedroegen zich tegenover ons zó hooghartig met vrees aanjaging en bedreiging, alsof zij deze pest nu voor goed zouden uitroeien.

Maar God wilde Zich Zijn eer niet laten ontroven; Hij hield Zijn Woord als een betrouwbaar man, zodat zij deze tekst in zijn waarde moesten laten. Wij hebben het immers beleefd, dat hun redder hun een rechter geworden is; want zij hebben zich geducht vergist en in onze vrome keizer niet de man, die zij meenden en wensten, gevonden; niet de man, zoals zij hem gaarne zouden gehad hebben. En zo hebben wij, God lof en dank, tot hiertoe voor hen niet behoeven te wijken, en hopen, dat wij nog lange tijd tegenover hen stand mogen houden.

Deze dingen nu breng ik in herinnering, opdat wij daaruit leren zullen. Want, wanneer zij zich zozeer vertroost gevoelen en zich verheugen omwille van een mens, van welke zij geen belofte ontvangen hebben, evenmin als dat het in zijn macht staat, beloften te houden, al had hij ze gegeven; hoe zouden wij dan niet veel meer goedsmoeds en verheugd zijn vanwege onze waarachtige Heiland, die het niet alleen heilig en plechtig beloofd heeft, te zullen komen en ons te helpen, maar Die het ook inderdaad kan en wil doen? Hij is geen bedriegelijke Heiland; Hij heeft nog nooit éénmaal bedrogen of gelogen!

En te meer moeten wij ons verheugen, omdat wij met een goed geweten Hem verwachten en een rechtvaardige zaak voor staan, waarvoor wij lijden; zijnde deze niet de onze, maar Gods zaak. En omdat wij niet doen gelijk zij, die op de keizer hun verwachting stelden ten einde in hun ondeugd gesterkt te worden, moeten wij veeleer met vreugde roemen en uitroepen: o, hoe heerlijk zal het zijn, wanneer onze waarachtige Heiland komt. Hij zal aan alle boosheid, die wij nu zien en lijden moeten, paal en perk stellen en er een einde aan maken. Dan zal men niet meer het kostelijk Evangelie en Zijn Naam zo schandelijk verachten, en de predikers niet meer vervolgen en smaadheid aan doen; dan zal men niet meer elkander beroven en bestelen en allerlei moedwil plegen, gelijk thans overal ongestraft geschiedt; dan zullen wij van alle jammer verlost worden en geen vrees meer behoeven te koesteren voor zonde, dood, duivel of wereld; maar het zal enkel zaligheid wezen, eeuwige vrede en vreugde! O, als wij zulks niet uit de grond van ons hart zouden begeren en daarop mochten hopen, dan zouden wij dagelijks op onze knieën liggen en bloedige tranen wenen, opdat het slechts spoedig eindigen mocht; omdat wij niets anders zien en ervaren, als hoe wij aan alle zijden omringd zijn door boze geesten, die elk ogenblik ons beloeren en hun boze, vergiftige pijlen op ons afschieten, en ons kwellen met allerlei aanvechtingen van de zonde.

Ten tweede.

Daarom vermaant ons nu Christus in het Evangelie, dat wij de tekenen met vreugde zullen aanzien en zegt: *wanneer nu dit alles begint te geschieden, zo heft uw hoofden*

omhoog, omdat uw verlossing nabij is. Treurigheid buigt van nature het hoofd ter neder, zodat men daarheen gaat en geknakt is als een bies, de ogen ter aarde richt en een droef uiterlijk heeft. Maar vreugde en een verheugd hart richt het hoofd opwaarts, zodat de mens vrolijk en vriendelijk rondziet. Daarom, zegt Christus, wanneer u nu deze tekenen ziet plaats vinden, dat alles in hemel en op aarde een bedroefd en ontroerd aanzien heeft en alles u verschrikken wil, zodat u 't hoofd zou laten hangen en geheel verslagen zou zijn, weest dan geheel onbekommerd over dit alles; want u dreigt geen kwaad. Maar degenen, die u vervolgen, u kwellen en benauwen.

Keert dus het blaadje om, evenals genen het ook doen, en let maar goed op; opdat u met vrolijke ogen aanschouwen mag, dat niet uw ondergang, maar uw heil en uw verlossing en al het goede, dat u maar begeert, wordt aangewezen. Laat de duivel geen ruimte; daar hij u deze tekenen zo voorstelt, om u ontroerd en bedroefd van harte te maken, en door het aanschouwen daarvan u zo diep wil neerbuigen en in treurigheid en zwaarmoedigheid u zozeer wil doen wegzinken, dat u het hoofd niet zou kunnen oprichten of naar die grote dag durven verlangen. Maar eeuwig in zulke verschrikking en in treurige gedachten zou blijven en vergaan. Nee, gewent u er aan, de tekenen met het juiste oog te bezien, zoals Ik ze u voor ogen schilder. Want u hebt geen enkele reden om u te bedroeven of om treurig te zijn, maar wèl reden om u te verblijden, als degenen, aan wie deze tekenen te kennen geven, dat uw verlossing voor de deur staat en reeds aanbreekt; namelijk, dat Ik zal komen en u uit alle jammer redden.

Ziet, zo is Christus de rechte Meester, die de beduidenis van de tekenen naar waarheid geven kan; geheel anders als de sterrekundigen en de voorspellers, die daarvan niets anders als kwaad zeggen, en de mensen slechts schrik kunnen aanjagen. Hij echter zegt er niets als goeds van. Onder datgene, wat het verstand en de gehele wereld als tekenen van het verderf aanziet, en waarvan zij leren, dat men er voor verschrikken en vluchten moet, kan Hij alle goeds ontdekken en het vrolijk, liefelijk woord: Uw verlossing vinden en aanwijzen en uit dat alles een troostrijk tafereel samenstellen van datgene, wat een mensenhart als het allerhoogste moet begeren en wensen. Want wat betekent uw verlossing anders, als dat u, die nu gevangen zit onder de gewelddadigheden van de duivel, welke al zijn pijlen op u afschiet, al zijn macht en list op u richt, - dat u, die door de wereld benauwd en onderdrukt, allerlei gevaar en nood ondergaat, zodat u zelf noch iemand anders u helpen kan - dat u door Christus Zelf, Uw Heere uit de hemel, zult verlost en bevrijd worden en dat Hij u daarheen brengen zal, waar u over wereld, duivel en dood heer en meester wordt, zodat dit alles gebonden aan uw voeten ligt. Waarom zoudt ge dan voor zulke tekenen willen ontzetten en bevreesd maken, terwijl u hun veeleer zo verheugd mogelijk moest tegemoet wuiven?

Wat zou u doen, als u in een kring moest staan, omringd door enkel zwaarden en spiesen, ja, te midden van vuurwapenen, die geladen en op u gericht waren, zodat u alle ogenblikken met de dood voor ogen stond? Zou uw hart niet opspringen van blijdschap, als er iemand kwam en u wegrukte en bevrijdde uit uw netelige toestand; of, wanneer door de donder en de bliksem van de hemel, zowel de spiesen, zwaarden en vuurwapenen, als degenen die u omringd hielden; alles op éénmaal ter aarde geslingerd werd? Of, wat dunkt u, hoe zou het een arme, gevangen man te moede zijn, die lange tijd onder een vreemde onderdrukker in een vreemd land in een afschuwelijke kerker gelegen had en mishandeld was; die dan op eenmaal vernam dat zijn koning of vorst zich over hem ontfermen en, met al de deze ten dienste staande macht, hem redden wilde? Hoe zou hij verschrikken, als hij deze koning zou zien naderen met legermacht, wapenen en belegeringswerktuigen, om het fort en alles wat er aanwezig was plat te schieten en met de grond gelijk te maken. Ja, dat zou wel

verschrikkelijk zijn om aan te zien voor degenen die buiten stonden en voor hen die het trof. Maar voor de arme gevangene zou het enkel vreugde en troost zijn, wanneer hij de donder van het geschut en het knetteren van het geweervuur hoorde. Dat zou hem honderdmaal liefelijker in de oren klinken, dan alle gezang en harpspelen; het zou een heerlijk blijde dag voor hem zijn; ja hij zou zijn God danken en prijzen, die hem deze dag had laten beleven.

Zo nu moet het ook met ons zijn, wanneer wij deze tekenen zien naderen met vuur en water, bliksem en donder, als moest alles ten puinhoop worden. Dan moeten wij ook zulke gedachten grijpen en vasthouden; dat alles beschouwen, als de reusachtige werktuigen van God, als Zijn wapenen en Zijn geschut, waarmee Hij ons, die hier gevangen liggen in het rijk van de duivel, onder de zonden, door de wereld gekweld, aan allerlei ellende en jammer ten prooi, komt verlossen en redden, en de kerker vernielen en vernietigen. Waarom zouden wij dan daarvoor bevreesd zijn? Waarom zullen wij niet veel meer al dat ongeluk van de zijde van de wereld en van de duivel lijden, opdat Christus maar spoedig komt en ons redt? Als wij toch die troost en die verwachting niet hadden, dan zouden wij, gelijk Paulus zegt (1 Cor. 15 vers 19) *de ellendigsten onder alle mensen zijn*. Dan zouden wij des te meer wensen, nooit geboren te zijn: ja zelfs, dat wij dan maar liever geen God hadden. Maar nu moeten wij ons met deze troost staande houden, dat wij weten: de Heere zal komen en Hij zendt deze tekenen als Zijn voorhoede, ten bewijze dat Hij niet ver is!

Al berokkent ons dus ondertussen de wereld allerlei plagen en hartzeer, al schenkt zij ons ook een bittere en wrange beker in; buiten en behalve wat ons nog dagelijks aan ongeval, ziekte, pestilentie, dure tijd, oorlog en dergelijke overkomt; allemaal dingen waardoor ons lichaam en onze uitwendige mens gesmart wordt, - wij moeten dat alles over ons laten heengaan en "door een zure appel heenbijten" en de bittere beker drinken; opdat ons het zoete naderhand des te heerlijker smaakt, en wij door al deze dingen des te meer gedrongen worden om met steeds inniger, brandender verlangen deze grote dag in te wachten.

Anders zou het ons ook zo gaan, dat wij maar altijd koud en dood voortwandelden, ten slotte onze ellende niet voelende, evenals de lichtzinnige, onboetvaardige wereld; zodat wij met haar geheel zouden verzinken in de lusten en de begeerlijkheden van het leven, totdat wij ook Gods Woord niet meer hoogachtten en met de goddelozen te gronde gaan moesten. Maar nu doet God een grote genade aan ons, door te maken dat wij van dit leven genoeg hebben. Hij troost ons met iets beters; namelijk daarmee, dat Hij komen zal in de wolken met grote kracht en heerlijkheid; en ons, uit alle jammer verlost, tot Zich nemen in eeuwige vreugde; zodat, wat ons aangaat, ons niets beters en heerlijkers gebeuren kan. Maar voor de goddelozen zal zulks alsdan geen verrukkelijk schouwspel zijn; want Hij zal hen met één stoot neerstoten, zodat zij in eeuwige pijn moeten liggen; omdat zij nu zowel Gods Woord als Zijn tekenen zo lichtzinnig en hoogmoedig veracht hebben.

En hoewel dit de vrome Christenen smart veroorzaakt, als zij zulke verderfenis van de wereld overdenken en ter harte nemen, en om harentwil bedroefd zijn, zo wil Christus toch door deze woorden hen daarvan terughouden; opdat zij meer de noodzakelijkheid van hun verlossing dan de grootheid van de verderfenis van de wereld overwegen. Zij hebben meer hun aandacht daarop te vestigen, waarom God zulks doet en hoezeer de goddelozen zulks verdienen, en hoe Hij niet anders handelen kan; omdat zij niet willen nalaten, het Evangelie zo schandelijk te vervolgen en te verachten, te lasteren en te spotten, Zijn predikers grof te bejegenen en allerlei moedwil uit te richten. Niets

baat er; alles wat men vermaant, bidt, waarschuwt of dreigt willen zij eenvoudig niet geloven, maar ervaren; ja, zij zijn zo lichtzinnig en verblind dat zij alles, wat maar verschrikkelijk is, niet op zichzelf, maar op ons van toepassing achten; en ons de schuld geven, als de dingen verkeerd gaan, of als er plagen of jammeren, welke dan ook, komen.

In 't kort, wanneer wij alles doen, prediken, smeken, raden, ons lichaam daarvoor in de waagschaal stellen en bloed en zweet er voor over hebben, om de wereld te helpen; dan verwerven wij geen ander loon, als de ergste verachting, ondank, haat en nijd en listen en lagen, zodat ons 't hart dreigt te breken. Zo moet God wel, wil Hij de Waarachtige blijven, ten laatste op zulk een wijze tussenbeide komen, dat zij het zien, dat Zijn Woord en Zijn bedreigingen (welke zij eenvoudig belachelijk vinden), waarachtig zijn; en Hij Zijn arme Christenen redden kan. Welnu, omdat zij het lijden, sterven en de opstanding van Zijn lieve Zoon en alles wat Deze gesproken en gedaan heeft, zo lichtzinnig tot het einde toe verachten; laat hen dan ook eenmaal bedeesd en versaagd zijn, wanneer wij vrede en zaligheid hebben.

Wilt u dus barmhartig zijn, ontferm u dan veel liever over de arme Christenen, die zo veel plagen en hartzeer lijden in de wereld; ja, ontferm u over het Evangelie en over de heilige Naam van God en van Christus; in welke Naam u immers gedoopt en ten eeuwigen leven beroepen bent; omdat deze zozeer veracht, vertreden, vervolgd, gesmaad en gelasterd wordt. Wat zou dat voor een barmhartigheid zijn, dat wij ons ontfermen zouden over de onboetvaardige booswichten, die zich niet willen beteren, en niet eer met hun boosheid willen ophouden, dan wanneer zij niet meer kunnen, in elkander zinken en alle hoop bij hen verloren is? En dan zouden wij geduldig zijn en verdragen, dat zij de tedere, edele Naam van God en van onze Heere Christus, en alles wat Hij heeft, zo lasterlijk mishandelen en met voeten treden, opdat toch vooral de duivel en zijn rijk zou bestaan en toon behouden, en Gods rijk onderdrukt en vernietigd werd? Dat u toch liever wilde, dat nog tien werelden tienmaal vergingen; dan dat één enkel Christen in zulk een zieleleed bleef verkeren, laat staan dat Christus met Zijn gehele Christenheid Zich onder de voet zou laten treden.

Daarom maar goedsmoeds en flink gebeden: *Uw rijk kome*; en dan daarnaast de wereld verwenst, ja vervloekt; dat zij verwoest en ten gronde toe verdelgd moge worden met alles, wat tegen het rijk van God is, en niet wil ophouden met woeden en hoogmoedig zijn tegen onze dierbare Christus en Zijn bloed en dood.

Dat leert ons ook dagelijks het "Onze Vader", dat wij met vreugde begeren zullen deze grote dag; en tot God moeten roepen, dat Hij 't toch voor Zijn Naam, Zijn bloed en Zijn goed opneme tegen de verblinde goddeloze wereld. Anders kan en mag een Christen niet bidden. En wie anders zou zo bidden, als alleen de Christen, die zó benauwd en gekweld wordt omwille van zijn Doop en het Evangelie, of omwille van Gods Naam en rijk, dat hij geen andere hulp of troost meer op aarde heeft?

En wie nog niet zo gereed en bereid is, dat hij die dag begeert, die begrijpt het "Onze Vader" nog niet; veel minder kan hij het dus van harte bidden; gelijk ik zelf het vroeger gevoeld heb, dat ik tegen het "Onze Vader" zó vijandig was, dat ik veel liever iets anders gebeden zou hebben.

Wanneer u echter in de jammer u bevindt en deze gevoelt, dan zal het u wel lief worden, zodat u het van ganser harte bidt. Want wie zou niet van harte bidden en begeren: *"verlos ons van het kwade"*, opdat er aan onze kweeling en ons zieleleed in de wereld een einde komt? Want wij zien, de wereld toch wil blijven, wat zij is en niet

wil afleggen wat zij heeft; ook niet beter wil of kan worden, maar wel dagelijks erger wordt. Daarom is het allerbeste: weg er mee: hoe eerder, hoe liever.

Want het is hier evenals wanneer ik mij in een moordenaarshol bevond, waar ik mij niet zou kunnen verweren of verdedigen; dan zou ik doen wat ik kon, om weg te komen gelijk ook Cyprianus⁴² zegt: "hoe zou iemand lust hebben te leven in deze schandelijke omgeving; daar wij niet anders zijn als iemand, die in een kring moest staan te midden van op hem gerichte zwaarden en spiesen; hoe zou iemand vrolijk kunnen zijn, wanneer hij niet iemand zag, die hem wilde redden?" Zo ook wij; wanneer wij ons zelf aanschouwen, hoe het met ons in de wereld gaat en hoe de duivel op ons aanhoudt, en ons zijn pijlen en zijn verwoede toorn doet gevoelen; terwijl wij daarboven geen enkel ogenblik veilig zijn tegen de dood en allerlei ongeluk, wat zouden wij dan toch wel liever wensen, dan zo spoedig mogelijk te ontkomen en gered te worden?

Daarom zult u, als u naar deze dag niet verlangt, nooit het "Onze Vader" naar waarheid bidden, of het geloof naar waarheid kunnen spreken. Want hoe kunt u zeggen: ik geloof de verrijzenis van het vlees en een eeuwig leven; wanneer u zulks niet begeert? Als u het echter gelooft, dan moet u het ook van harte wensen, en deze dag in waarde houden; anders bent u geen Christen en kunt niet roemen in het geloof. Ja, zelfs kunt u dan ook de Tien Geboden niet begrijpen. Want wat betekent het, wanneer God zegt: Ik alleen zal uw God zijn, u zult Mijn Naam niet ijdel noemen, u zult niet doden, niet stelen enzovoort? Wat anders als dat Hij ons daarmee te kennen geeft, hoe het met ons staat; dat wij in een omgeving verkeren, in welke wij zonder zonden en ongeluk niet kunnen leven; waar de duivel er zich tegen verzet, dat de Heere alleen onze God zij, en dat wij vreedzaam en godzalig bij elkander leven; terwijl hij niets als afgoderij teweeg brengt, lastering en misbruik van de Naam van God, met en alsmede ongehoorzaamheid, moord, toorn, ontucht, roven, stelen en allerlei ondeugden. Daartegen nu is het "Onze Vader" gericht, opdat wij, indien wij dit alles gevoelen en er gaarne van bevrijd willen zijn, zonder ophouden tot God zullen roepen: dat *Zijn Naam geheiligd worde, Zijn rijk kome, Zijn wil geschiede, dat Hij ons van alle kwaad verlosse*.

Want, gelijk ik reeds gezegd heb, daar komt met de wereld toch geen verandering en het is een ijdele hoop, dat het met haar beter zal worden; vooral nu, nu haar einde naderbij komt en reeds aan de rand van de afgrond wandelt; want zij is nu eenmaal een kind van de duivel en een zodanige vrucht, dat alles weggeworpen en verloren is, wat men beproeft, om haar te helpen en te raden. Dat zien wij trouwens ook met onze ogen, dat zij hoe langer hoe meer Gods Woord veracht en dagelijks allerlei dwalingen, sekten en boosheden hand over hand toenemen en zich vermenigvuldigen; en het slechts te erger wordt, naarmate wij meer op verbetering hopen. Waarom zouden wij dan in zoveel jammer en ongeluk begeren te leven? Ja, wat zouden wij hebben, waarmee wij ons troosten kunnen; wanneer wij ons voorstellen, hoe het na ons worden zal, daar het reeds nu, bij ons leven, zo schandelijk toegaat, terwijl wij toch nog het Evangelie hebben?

En al zouden wij nu ook nog omwille van onszelf niet wagen te roepen, dan moet het

⁴² Cyprianus, bisschop van Carthago, onderging onder keizer Valerianus (253 - 260) de marteldood. Volgens hem heeft de eenheid en algemeenheid van de christelijke kerk in het apostelschap haar uitgangs- en in het episcopaat of de bisschopsstand haar steunpunt. De belofte van Christus Matth. 16 vers 18 is volgens hem aan Petrus gegeven niet als het hoofd van de apostelen, maar als hun vertegenwoordiger.

ons toch ter harte gaan, hoe onze lieve broeders, overal in de wereld verstrooid, in gevaar en nood zijn; en moeten wij omwille van hen luid roepen, omdat wij zien, hoe het hun gaat; dat zij namelijk niet alleen dingen moeten zien en horen, die hun tot in de ziel grieven, maar ook allerlei smaad, geweld en vervolging te verduren hebben, ja op jammerlijke wijze vermoord en omgebracht worden. Hoeveel hebben wij daarvan reeds beleefd en vernomen, dat zij openlijk verbrand of op andere wijzen gedood, of ook heimelijk en verraderlijk vermoord zijn⁴³; om nu niet te spreken van wat vóór onze tijd, van Christus af aan, ja van het begin van de wereld tot nu toe, geschied is aan de dierbare afgestorven vromen, welk bloed nog ongewroken is en als met smachtend verlangen om deze grote dag roept, opdat zij weer tot eer en weer ten leven mogen komen; en hun jammer aan de wereld thuis gezocht wordt. Dat lezen wij immers in de Openbaring van Johannes (6 vers 11), alwaar God hen troost daarmede, dat zij nog een kleine tijd rusten moeten, totdat hun medeknechten en broeders ook voleindigd zullen zijn; (waarvan wij hopen, dat dit nu spoedig vervuld mag worden). Zo is het immers, dat beiden, dode en levende Christenen van ons verlangen, hun te helpen met tot God te roepen om hun verlossing.

Want hoe groot zou de ellende en de jammer voor de Christenheid worden, indien zij eeuwig moesten zwijgen en benauwd blijven; terwijl de duivel en de wereld eeuwig tegen haar zich verheffen en beroemen zouden, en altijd maar voortgaan met moorden en doodslaan, en verleiden van de mensen; en alle zonden, die reeds nu onverdragelijk zijn, maar erger en zwaarder zouden maken, zodat wij dagelijks meer plagen en jammeren om wille van haar moesten verduren?

Wij horen en zien, hoe de antichrist, beide Turk en paus, woedt en ingaat tegen de Naam van Christus en tegen het bloed van de Christenen; en hoe allerlei sekten zich tegen het Evangelie richten. En dan zullen wij de duivel ongestoord zijn gang laten gaan, dat hij onophoudelijk allerlei moedwil bedrijft uit al zijn kracht? Dan zullen wij tot dat alles het zwijgen doen en niet roepen? U moet dan wel geen enkele druppel christelijk bloed in uw aderen hebben, wanneer u niet van harte begeert, van zulke onzalige jammer bevrijd te worden.

Daarom, willen wij Christenen zijn, laat ons dan vertrouwend bidden, gelijk Christus ons hier leert en onze nood het vereist. Laat ons bidden, omdat het ons ter harte moet gaan, dat het Evangelie en de Naam van God zozeer geschandvlekt wordt en lijden ondergaat, dat de Christenen vervolgd en vermoord worden, de ware leer onderdrukt wordt en de heerschappij van de duivel hand over hand toeneemt. Laat ons bidden, dat God, terwijl alle dierbare gestorven vromen daar neerliggen in de aarde, vergeten worden en tot stof en as vergaan; aan zichzelf en aan Zijn Christenheid Zijn eer betone; voor Zijn Naam ijvere, hun bloed wreke, en hen weer te voorschijn bringe tot hun heerlijkheid. En wanneer u nu nog beangst en verschrikt bent voor deze dag omwille van uw vlees; o, ziet toch toe, dat ge u de dingen goed voor ogen stelt en u houdt aan het woord en de vermaning van Christus, waarin Hij u beveelt het hoofd omhoog te heffen en vrolijk te zijn.

Hij noemt het "Onze verlossing"; dat wil zeggen: geen dood, maar eeuwig leven; geen toorn, maar enkel genade; geen hel, maar enkel troost en vreugde. Paulus noemt dit (Titus 2 vs . 13); "De zalige hoop en verschijning van de heerlijkheid van de grote God en onze Zaligmaker Jezus Christus." Daarom moeten wij ten zeerste goedsmoeds zijn. Want wie dat weet en ter harte neemt, die zal toch niet bevreesd zijn voor zijn

⁴³ Wie hiervan meer en nauwkeuriger weten wil, leze o. a. J.L. Motley. *De opkomst der Nederlandse republiek*. Dl. II hoofdstuk V, en elders.

eigen heil, leven en alle goeds; evenmin als hij verschrikken zal voor Hem, die ons het Evangelie heeft gegeven, en van Wie wij de genade hebben ontvangen, dat wij het niet loochenen, maar liefhebben en belijden en over alle gevaar van de zijde van de duivel en van de boze wereld, heenzien.

Zie, zo zal die dag niet verschrikkelijk, maar enkel liefelijkheid zijn; niet voor de wereld, maar voor ons, arme, bedroefde zondaren; wij, die hier nu in een moordenaarshol liggen moeten; daar de duivel poogt ons niet alleen lijf en goed te ontnemen, maar ook ons onvrede in hart en geweten wil zaaien, opdat wij voor de heerlijke dag van onze verlossing zullen verschrikken. Daarom wil hij ons van deze troost beroven, opdat wij in het ongeluk zullen versagen en te gronde gaan. Voor de wereld echter zal deze dag enkel verschrikking en beving, dood en venijn en hellekwaal zijn; hoewel zij het niet gelooft, totdat zij het zelf ondervindt. Wanneer Hij dus plotseling komen zal en alles door elkander zal werpen, dan mag u niet vrezen, alsof het u ook zou treffen en u mede zou moeten omkomen. Maar dan zult u òf, uit het graf en het stof weer levend gemaakt, ten hemel gevoerd worden; òf in één ogenblik veranderd worden tot eeuwige heerlijkheid, waar geen zonde, geen verschrikking, gevaar, droefheid - maar enkel gerechtigheid, vreugde en leven zijn zal. Hierop hopen wij en dit prediken wij voor de kleine schare van degenen, die het gelovig aannemen. En daarom verduren wij het lijden ook, alleen opdat wij deze dag maar beleven en met vreugde zien mogen; gelijk wij hopen en van ganser harte begeren, omdat er reeds zóvele tekenen geschied zijn, dat hij nu voor de deur staat en het niet lang meer duren zal, en er nog iemand onder ons is, die dat beleven zal.

Zie, dat is de troost, die geen mens op aarde geven of bedenken kan, zonder de Heilige Geest door Christus Woord. Laat dus zon en maan en al het geschapene maar een droef en schrikwekkend aanzien hebben. Want al vertonen zij tegen de wereld een schrikwekkend gelaat, zo zullen zij dat toch tegen ons niet doen. Maar ons vriendelijk toewenken, daar wij namelijk onder dit alles de troost ontdekken, die Christus door deze woorden aanwijst.

Nu besluit de Heere, en spreekt een schone gelijkenis: *"Aanschouwt de vijgenboom en alle bomen; wanneer zij nu uitbotten, en u dit ziet, zó merkt u dat nu de zomer nabij is; alsoo ook gij, wanneer u dit alles ziet geschieden, zo weet, dat het rijk Gods nabij is."*

Dit nu is toch een zeer wonderbaarlijke verklaring, die ik niet zou kunnen vinden noch er hier een aanwijzing voor zien. Want wie heeft ooit gehoord, dat het zoveel zeggen wil als uitbotten en bloeien van de bomen; wanneer zon en maan haar schijnsel verliezen; als hemel en aarde kraken; als de mensen beven en sidderen; als lucht en water en al het geschapene een houding aannemen, alsof alles te gronde zou gaan? Als dat betekent: beginnen te ontluiken en zomer worden, dan is dit een lang niet alledaagse spreekwijze, en een nieuwe spraakkunst.

Ik verkeerde in de mening, dat het veeleer het tegendeel zou betekenen, namelijk een ruwe, koude, doodse winter, die alle vruchten en wat er groeit, doet bevriezen en sterven. —

Maar Christus is een gehele andere Meester, die anders over de dingen spreekt, en beter troosten kan dan wij, Hij maakt van het sombere schouwspel een liefelijk en troostrijk tafereel; en geeft daarbij een schone, kostelijke uitlegging. Hij verklaart het also: dat ik, wanneer ik zon en maan zie verduisteren, en de wateren en de wind hoor druisen, en bergen en dalen zie ineensorten, - dat ik dan moet spreken: God zij lof en dank, nu zal het zomer worden, want daar zie ik reeds bladeren en bloesem uitbotten!

Zó kan geen mens, geen verstand, geen wijsheid spreken of uitleggen; namelijk, dat er niets als verlossing en vreugde van de volheid komen zal, terwijl men voor zijn ogen niets anders waarneemt als enkel dood en verderf.

Daarom, laat ons deze kunst en nieuwe wijze van spreken ook leren en ze ons eigen maken; opdat wij deze tekenen, ons zo recht tot vertroosting; in onzen ziele griffen, en ze overeenkomstig het Woord aanzien en beoordelen mogen. Want wanneer wij ons verstand en onze wijsheid volgen, dan kunnen wij niets anders doen, als er voor verschrikken en vluchten; want ons verstand is geen vriend van zulke gebeurtenissen, dat alles er zo droef en donker uitziet; dat de bliksem schiet en de donder ratelt; dat er een gedruis en gedreun is, alsof alles dreigt te worden omgekeerd. Maar daarover moeten Christenen zich niet bekommeren, maar het Woord vasthouden, waarmede Christus ons de ogen wil openen; om ons te laten zien, zoals Hij het uitlegt: dat wij de liefelijke zomer tegemoet gaan, en dat het enkel rozen en leliën zijn, die daar bloeien, zodat het een lust om te zien is; dat het dus nu enkel vreugd en feestelijkheid zal zijn, na dit schandelijke, boze bestaan en al het ongeluk, waarin wij nu verkeren.

Want de Heere wil, dat wij, omdat wij nieuwe mensen zullen zijn, dan ook andere en nieuwe gedachten, verstand en zinnen zullen hebben; en niet, op de manier van ons verstand, de dingen bezien, zoals zij zich voor de wereld vertonen, maar zoals zij ons voor ogen staan. Hij wil, dat wij ons zullen richten naar het toekomstige, onzichtbare, nieuwe bestaan, hetwelk wij te wachten hebben, en dat op dit lijden en dit ellendig bestaan volgen zal; opdat wij ons niet door de lust tot het leven laten beheersen, en er ook niet om treuren en jammeren, dat wij van hier moeten; evenmin als daarover, dat de wereld, met alles wat daarin is en zoveel grote lieden, vergaan zal.

Nee! Maar wij moeten ons veel meer ontfermen over de arme, lieve Christenen; zowel die leven en nu lijden en onderdrukt worden, als ook die dood zijn, en daar neerliggen en gaarne weer zouden opstaan en verheerlijkt worden, gelijk het graan, dat in de winter in de aarde verborgen is; of als het levenssap in de bomen, dat vanwege de koude niet naar buiten kan treden en op de zomer wacht, om weer te kunnen uitbotten, groeien en bloeien.

Zo moeten ook wij ons verblijden op die dag en spreken: het is lang winter geweest, nu zal eindelijk eens een schone zomer aanbreken en wel zulk een zomer, die nooit meer eindigen zal. Waarop alleen alle vromen, maar ook de lieve engelen zich verheugen; op welke ook alle schepsel wacht en waarnaar zij met opgestoken hoofd verlangen, gelijk Paulus zegt (Rom. 8 vers 19). Eenmaal zal er een eeuwige zomer aanbreken en alsdan zal alles nieuw worden, want hemel en aarde, zon en sterren, lucht en alle schepsel is de boosheid van de wereld moe, welke zij zien en verdragen moeten. Want het doet hun innig leed, dat zij zo schandelijk misbruikt worden, en de wereld tot allerlei zonde en kwaad moeten dienen; zij wilden ook gaarne met ons van dat schandelijk bestaan verlost worden en een nieuwe hemel en een nieuwe aarde worden, waarin gerechtigheid woont. Want de overmacht wordt te groot, zodat zij het niet langer uithouden kunnen; vandaar dat alles zozeer in beroering en beweging komt, als roepende tot God om verlossing.

Daarom besluit de Heere Christus hier: *"alzo ook gij, wanneer gij dat alles ziet geschieden, zo weet dat het rijk Gods nabij is. Want hemel en aarde zullen vergaan, maar Mijn woorden zullen niet vergaan."* het is als wilde de Heere zeggen: u hebt gebeden: *"Uw rijk kome"* en *"verlos ons van de kwade"*; welnu, wees er nu verzekerd van (zó verzekerd, als Mijn Woord waar en eeuwig is); wanneer u deze tekenen ziet. dan wordt uw gebed verhoord, en het zal komen, zoals u het begeert; dat aan het rijk

van de duivel aan zonde en alle jammer een einde komt en er niets zal overblijven als Godsrijk, gerechtigheid en een zalig bestaan. Want Ik zal komen in de wolken, met alle engelen, met grote kracht en heerlijkheid, met een groot vuur. waardoor al het geschapene zal versmelten en verteren, en alles nieuw en enkel licht zal worden. Dan zal ons lichaam, op het schoonst verheerlijkt boven alle schepselen, geheel hemels, veel blinkender en lichter dan de lucht, daarboven zijn bij Christus; en zullen wij de goddelozen onder onze voeten zien, hier beneden op de aarde, naakt en bloot en met eeuwige schande overdekt, in siddering en beving, vervloekten ter helle gestoten.

Zie, zo moet men de Christenen van de tekenen van de jongste dag de betekenis leren; opdat zij ons strekken tot enkel vreugde, ons niet schaden, maar enig en alleen ons tot zegen en winst zijn. En de anderen mogen de sterrekundigen de beduidenis van de tekenen aanwijzen, als zijnde niets als oorlog, bloed, dood en allerlei jammeren.

Daarom mogen zij zich vervaard maken en beangstigen. die niets meer hebben en begeren, dan dit tijdelijke leven en goede dagen op aarde; wij daarentegen willen goedsmoeds onder dat alles zijn, als nieuwe mensen in Christus.

En gelijk Hij Heere is over hemel en aarde en alle schepselen, zo zijn ook wij heren en meesters over tekenen en alles, wat ons vrees wil aanjagen; zodat het ons niet schaden kan, al wordt er ook lijf en leven bij betrokken. Want ons leven en onze schat is niet hier, maar wij verwachten iets anders, namelijk dat ons lichaam verlost zal worden. Dat leven is nu in het geloof met Christus in de hemel verborgen, gelijk Paulus zegt. Maar niet lang meer, of het zal voor de gehele wereld geopenbaard worden in onsterfelijk bestaan en in eeuwige heerlijkheid. Amen.

29. VREUGDE IN DE HEERE⁴⁴

"Verblijdt u in de Heere altijd, en nog eens zeg ik u, verblijdt u. Laat uw bescheidenheid alle mensen kennelijk zijn. De Heere is nabij. Weest over niets bezorgd, maar laat in alle dingen uw begeerten door bidden en smeken met dankzegging voor God kennelijk worden. En de vrede Gods, die alle verstand te boven gaat, beware uw harten en uw gedachten in Christus Jezus."

Filippus 4 vers 4 - 7.

Lieve broeders: *verheugt u in de Heere altijd*. De kerk is een volk, dat zich altijd verheugt en brandende is van voortdurende vreugde; niet vanwege de rijkdommen of begeerlijkheden van de wereld. Maar het fundament van de vreugde is de Heere Zelf. Daarom herhaalt Paulus hier: verblijdt u. Waarom? De Heere is nabij. Deze blijdschap is niet die walgelijke blijdschap van de wereld, welke gelijk staat aan die van de varkens, die zich in draf en drek verblijden. Maar wederom: verblijdt u, omdat u een goedgunstige God hebt. - U weet in welk een verhouding u tot God staat. Laag is de vreugde over zilver en goud; want een gierigaard heeft slechts lust van de ogen. De zodanigen kunnen niet spreken: ja ik weet, dat ik een genadige God heb. Maar slechts "ach en wee" roepen. Reeds wanneer hij zijn geld ziet, kan hij niet meer vrolijk zijn. Maar de Christenen zijn een zalig volk; zij kunnen zich van harte verblijden en roemen, fier zijn, dansen en springen van blijdschap. Het is God welbehagelijk en doet onze harten goed, als wij trots zijn op onze God, met opgericht hoofd voorttreden en vrolijk zijn. Wat zou mij deze vreugde opwegen, dat mijn God en Heere mij met alle engelen vrienden gemaakt heeft; ja met hemel en aarde, ja zelfs met mijn lieve God en Vader in de hemel?

Zo hebben wij dus slechts te huppelen en vrolijk te zijn; ons leven moest niets anders zijn, als één groot hallelujah; gelijk het dan ook trouwens is. Het leven van de wereld is slechts "ach en wee". Maar de Christenheid draagt de naam "hallelujah"; want zij heeft een genadige God; en Hij heet: Immanuel, God met ons; Hij is eeuwig hij ons en heeft gesproken: geloof in Mij, zo zal u de zonde vergeven zijn; dan kan de dood u niet schaden; u zult een erfgenaam zijn van het koninkrijk van de hemelen: Daar is niets mee verloren, dat u niet hebt de goederen van de Turken; want dat zijn Mijn goederen, die zij echter met hoeren en boeven doorbrengen, overal waar Ik over hen Mijn zon en maan laat schijnen. Maar hier breng Ik u een eeuwig goed, Mijn enige Zoon; Deze zal uw eigendom zijn. Wat is in vergelijking daarmede paus of keizer? Bedelaars zijn zij, want zij hebben een goed, hetwelk God hun onder de handen doet verteren. Maar ik ben machtig en rijk; want ik heb de Heere, Die deze gaven heeft ter zijde gezet, en mij veel rijkere gaven geeft, gaven die hier beginnen haar kracht te tonen, maar hiernamaals eerst in waarheid tot haar recht komen. Daarom moeten wij vrolijk zijn, God loven en danken, want wij hebben de volheid en al het goed is het onze. De vreugde van de wereld - heden prijkt en blinkt zij; morgen is zij vergaan. Maar hier is zelfs een dienstknecht rijker dan koning of keizer, want zij hebben de Heere aller heren ten eigendom; zij hebben Hem als een genadige God; al hebben zij ook niet zoveel als de Turken en hun vorsten. Dat zijn slechts vergankelijke goederen. Maar deze hebben de Zoon van God. God heeft de gaven ongelijk verdeeld, dat is Zijn wil. Maar het hindert niet; laat zij het hunne maar nemen, wij hebben de Heere Christus; zij dalen ten grave, ten prooi van de wormen; het enige wat de Turk en keizer rest is hun buik, evenals het bij alle andere alleen rijken het geval is. Wat niet

⁴⁴ E.L. Meinders. Dl. IV, pag. 422 vv. Uitgesproken de 23ste december 1537.

door de keel gejaagd wordt en niet voor de buik is, dat blijft in de geldkist. Maar al houden zij ook over, zij kunnen het toch niet meenemen, maar moeten het hier achterlaten, en nemen even weinig mee als de armste dienstmaagd. Daarom zegt Paulus hier: verblijdt u; want u hebt grote goederen, u bent rijk, u hebt de Heere Die u niet verlaten zal, maar bij u blijven tot in eeuwigheid. Ziet, dat is nu de Christen; daarom huppelt hij van vreugde, en looft en dankt; doet zijn werk getrouw, dient de wereld met wat hij heeft en doet niemand onrecht. Daarentegen schraapt en spaart de wereld; zij kan nooit genoeg krijgen; toch zal men daarom niet meer meenemen, dan wat men om en aan heeft. Wat baat dan al dat schrapen en sparen de burger of de boer? - Maar als u een Christen bent, en de Heere kent, dan moet uw hart vrolijk zijn en spreken; welaan, ik wil niemand te kort doen of te veel afnemen; ik heb een Heere, Zijn Naam is Immanuël; daaraan heb ik genoeg. Hij zal mij ook eten en drinken verschaffen, mij niet verlaten, en bovendien nog de zegepraal verlenen! Maar een gierigaard kan slechts "ach en wee" zingen en tot geen ander lied komen, al had hij ook de gehele wereld ten eigendom: Zijn eigenlijke vreugde is "ach en wee"; dat schrijve hij als opschrift boven al zijn goederen.

Dit nu is het eerste stuk, namelijk van de vreugde van de Christenen.

Nu leert Paulus verder, hoe men zich jegens de mensen gedragen moet. "Uw bescheidenheid", zegt hij; dat wil zeggen: goedertierenheid, vriendelijkheid, in tegenstelling met hardvochtigheid. Hoe strenger het recht is, des te erger is de ongerechtigheid. Bescheidenheid, zodat men zich laat leiden en gezeggen. De overheid moet het zwaard dragen; anders zou geen landbouwer een schepel koren behouden. Maar is dit toch eigenlijk niet ook weer barmhartigheid? Niet voor hem die gestraft wordt, maar voor degene, die tegen misdrijf wordt beschermd? Zij, die bescheidenheid, moet alle mensen kenbaar worden; dat is, aan allerlei soort; want wij mogen niet verkeren met allerlei lieden in de gehele wereld. Maar met hen, die tot de kleine vergaderde kudde behoren, waar zij hier en daar zich maar bevinden. Maar nu is daar menigerlei soort van lieden, en onder deze zullen wij zachtmoedig leven, goedertieren, vriendelijk; niet bitter, haatdragend of twistgierig. Want onder een grote menigte kunnen tekortkomingen en gebreken niet uitblijven; daarom zeggen de heidenen: "leer de ondeugden van uw vriend kennen, niet haten." Dikwijls toch doet iemand zichzelf iets leed; ik val dikwijls, ik verstop mij, ik stoot mij; zou ik daarom nu hand of voet afhouden? Gelijk het nu met het menselijk lichaam gaat, zo ook moet het in de gemeente van God gaan. Wij hebben een Heere, en zijn leden aan Hem, die het Hoofd is. Komt het nu van tijd tot tijd voor, dat de één de ander beledigt, dan moet er bescheidenheid, zachtzinnigheid zijn; dan moet ik denken: het is mijn vrouw, mijn buurman; kom ik wil het vergeven. Wanneer wij echter spijtig zijn, en iedere splinter uit de ogen willen trekken, dan zullen wij heel wat te doen krijgen.

Daarom eist Paulus hier bescheidenheid, goedertierenheid. Gelijk u doet met uw eigen voet of hand, zo moet u ook doen met degenen, die met u verkeren; die u wellicht onvoorzichtig beledigen; dan moeten wij zachtmoedig en goedgunstig zijn, niet van ons afbijten en bitter wezen, maar vergeven en voorbij laten gaan, zodat men het aan ons zien kan, dat wij zachtzinnig en welwillend zijn. Hen echter, die ellende te weeg brengen en het daarop toeleggen, geve men ten gerichte over; want, zulks mag in de Christenheid geen plaats hebben. Dáár moeten vriendelijke, goedertieren en geen moedwillige lieden gevonden worden. Wanneer nu iemand zichzelf vergeten heeft, dan mag men hem niet bitter behandelen, maar moet vriendelijk met hem spreken; terwijl hij van zijn zijde dan ook zijn verkeerdheid niet vergoeilijken mag, maar om vergeving moet vragen. Maar als er moedwil of boos opzet bij in het spel is, dan

hebben vader en moeder, heer en vrouw of de overheid op te treden en te doen wat hun plicht is.

Wanneer u nu bemerkt, dat u ongeduldig bent, wend u dan in het gebed tot God en zeg "och, lieve Heere God, geef mij toch geduld." Daarom voegt Paulus hier ook het gebed aan toe. U moet vrolijk zijn tegenover uw God en jegens uw naaste welwillend; wanneer u nu ongeduld of bezorgdheid ontmoet, grijp dan naar het gebed, smeek, bid en breng dankzegging. Het "Onze Vader" is een sterk gebed; daarin dringen wij bij God sterk aan, zeggende: ach, lieve Vader, ik bid u omwille dat U mij tot Uw kind hebt gemaakt, mij Uw Zoon gegeven hebt. Ziet, dat is smeken. Bidden is wanneer men te kennen geeft, wat ons nodig is: ach: Heere, ik bid U, wil mij genadig zijn, wil mij geduld geven.

Als wij zei doen, dan kunnen wij ons wel in het leven voegen; zorgen en bezorgdheid zijn tot niets nut. Daarom wees vrolijk in God, vriendelijk jegens de mensen, en weer u dapper met het gebed tegen alle vijanden en in alle omstandigheden.

"De vrede Gods echter.... beware uw harten." Dat is een zeer liefelijke leer voor wie zulks aannemen en er zich naar richten wil. Hoe, zou dáár vrede zijn, waar de onderdrukker mij heensleurt? Toch wil ik zingen; en in mijn hart zal niet vernomen worden het "ach en wee", al zijn ook reeds de kerker nabij en gloeiende tangen aanwezig⁴⁵, want de vrede van God gaat alle verstand te boven. Is er dus onvrede in de wereld en kunt u van deze niet bevrijd worden, grijp dan de vrede aan, die uw lieve Heere en Heiland u door Zijn dood verworven heeft. Het is Hem nog wèl zo zwaar geweest, als u. In die vrede kunt u tevreden zijn. Amen.

⁴⁵ Gelijk men weet, was één van de afschuwelijke pijnigingen door de Inquisitie toegepast, dat men de ketter, door met gloeiende tangen het vlees van het lichaam te nijpen, tot bekentenis of herroeping trachtte te brengen.